

**ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ
ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΜΗΜΑ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ
ΤΟΜΕΑΣ ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΑΣ**

**ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ
ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ
ΣΧΟΛΗ ΗΛΕΚΤΡΟΛΟΓΩΝ
ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΚΑΙ
ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ
ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ
ΕΛΕΓΧΟΥ ΚΑΙ
ΡΟΜΠΟΤΙΚΗΣ**

**ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ
ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΟΥ
ΛΟΓΟΥ/ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ
ΚΕΝΤΡΟ «ΑΘΗΝΑ»**

**ΔΙΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ – ΔΙΑΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΤΕΧΝΟΓΛΩΣΣΙΑ VII»**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Σημασιοσυντακτική ανάλυση ρηματικών δομών:
Η περίπτωση του ρήματος λέω**

Αρχοντούλα Μεντή

**Επιβλέπουσα: Δρ. Στέλλα Μαρκαντωνάτου
Ερευνήτρια Β΄
Ινστιτούτο Επεξεργασίας του Λόγου /
Ερευνητικό Κέντρο «Αθηνά»**

Συνεπιβλέποντες:

**Διονύσης Γούτσος
Καθηγητής ΕΚΠΑ**

**Γιάννης Μαΐστρος
Επίκουρος Καθηγητής ΕΜΠ**

**ΑΘΗΝΑ
2014**

Ευχαριστίες

Η παρούσα διπλωματική εργασία δεν θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί, χωρίς την συμβολή κάποιων ανθρώπων και φορέων, τους οποίους θα ήθελα από καρδιάς να ευχαριστήσω.

Ευχαριστώ ολόψυχα την επιβλέπουσα καθηγήτριά μου, κ. Στέλλα Μαρκαντωνάτου, για την εμπιστοσύνη που μου έδειξε κατά την ανάληψη της διπλωματικής μου εργασίας και την καθοδήγηση και υποστήριξη καθ' όλη την πορεία αυτού του ταξιδιού. Για τις σημαντικές γνώσεις που μου μετέδωσε, την ευχαριστώ θερμά, όπως και την ομάδα των φοιτητών της που μου προσέφερε απλόχερα βοήθεια, όταν τη χρειάστηκα.

Ιδιαίτερες ευχαριστίες θα ήθελα να απευθύνω στους συνεπιβλέποντες καθηγητές μου: τον κ. Διονύση Γούτσο, για τις πολύτιμες παρατηρήσεις και οδηγίες του, αλλά και για τη συνεχή στήριξή του, επιστημονική και ηθική, καθ' όλη τη διάρκεια των μεταπτυχιακών μου σπουδών και τον κ. Γιάννη Μαΐστρο, για τη συνεργασία και την αγάπη για τον κλάδο της γλωσσικής τεχνολογίας, που μετέδωσε σε εμάς τους φοιτητές του.

Θα ήθελα να εκφράσω τη βαθιά ευγνωμοσύνη μου στους γονείς μου, Όλγα και Γιάννη, οι οποίοι είναι πάντα δίπλα μου, αποτελώντας τη δύναμή μου, τον φάρο της ζωής μου. Χωρίς την αστείρευτη αγάπη και στήριξή τους, όλα αυτά τα χρόνια, δεν θα ήμουν ο άνθρωπος που είμαι σήμερα.

Θα ήθελα τέλος να εκφράσω τις θερμές μου ευχαριστίες στο Κοινοφελές Ίδρυμα Αλέξανδρος Σ. Ωνάσης για την εμπιστοσύνη που μου έδειξε, μέσω της υποτροφίας που μου χορήγησε κατά το δεύτερο έτος των μεταπτυχιακών μου σπουδών.

Περίληψη

Στο πλαίσιο της παρούσας διπλωματικής εργασίας επιχειρήθηκε η διερεύνηση της δυνατότητας χρησιμοποίησης των μηχανισμών της LFG για την αντιμετώπιση της γλωσσικής πολυπλοκότητας της Ελληνικής στο πλαίσιο ανάπτυξης μιας γραμματικής. Για τον σκοπό αυτό, επελέγη να μελετηθεί σε αυθεντικά δεδομένα, το ρήμα *λέω* το οποίο αν και λεκτικό παρουσιάζεται πολύτροπο και πολυλειτουργικό στη χρήση του. Συγκεκριμένα, συγκροτήθηκε ένα σώμα κειμένων αντλημένο από τον ΕΘΕΓ και σε αυτό διερευνήθηκε τόσο το σημασιολογικό εύρος του ρήματος όσο και η δομική του ποικιλία, μέσω των πολυλεκτικών εκφράσεων στις οποίες συμμετέχει. Η επισημείωση του σώματος κειμένων, η οποία έγινε με βάση τη γλωσσική διαίσθηση, αποκάλυψε ένα μεγάλο φάσμα σημασιών του ρήματος καθώς και πολυλεκτικών εκφράσεων, οι οποίες διακρίθηκαν με κριτήρια τη σημασιολογική συνθετικότητα και τη συντακτική παγίωση σε συνθετικές (συνάψεις, δομές με «ελαφρύ» ρήμα (*light verb*), λεξικά συμπλέγματα) και μη συνθετικές ακολουθίες (ευέλικτες, ημιπαγιωμένες, παγιωμένες). Στη συνέχεια, σχεδιάστηκε μια πρώτη υπολογιστική προσέγγιση, κατά την οποία προτάθηκαν τρεις τρόποι αντιμετώπισης των δομών που εντοπίστηκαν: ο κλασικός τρόπος ανάλυσης με κανόνες φραστικής δομής και λεξικές εγγραφές για τους απλούς ρηματικούς τύπους, η κωδικοποίηση των παγιωμένων τμημάτων ως ενιαίων λέξεων, με αντίστοιχους κανόνες και λεξικές καταχωρήσεις για τις εκφράσεις που περιέχουν παγιωμένα τμήματα και ο τρόπος της ορισματικής συγχώνευσης για δομές στις οποίες το *λέω* εμφανίζεται ως «ελαφρύ» ρήμα. Η πλειοψηφία των δομών μπορούν να κωδικοποιηθούν, σύμφωνα με τους παραπάνω τρόπους, με τους υπάρχοντες μηχανισμούς της LFG. Ωστόσο, ρηματικοί τύποι που μετέχουν σε πολύπλοκα συντακτικά σχήματα ή δεν έχουν ενεργό συντακτικό ρόλο σε μια πρόταση, αποτελούν προβληματικές περιπτώσεις που αξίζει να διερευνηθούν στο μέλλον.

Περιεχόμενα

1. Εισαγωγή	7
2. Μεθοδολογία και Δεδομένα	9
3. Σημασιολογική Ανάλυση	13
3.1. Γλωσσικές Πράξεις και Επιτελεστικά Ρήματα	13
3.1.1. Θεωρία των Γλωσσικών Πράξεων	13
3.1.2. Επιτελεστικά Ρήματα	15
3.1.2.1. Λεκτικά Ρήματα ως Επιτελεστικά Ρήματα	16
3.2. Σημασίες του Ρήματος λέω	18
3.2.1. Εκφωνώ, Εκφέρω κάτι με τον προφορικό λόγο	18
3.2.2. Ισχυρίζομαι / Διατυπώνω, Υποστηρίζω γνώμη	21
3.2.3. Διατύπωση Απρόσωπης Άποψης / Φημολογείται	23
3.2.4. Δηλώνω	26
3.2.5. Αποκαλώ / Ονομάζω	28
3.2.6. Διαβεβαιώνω	29
3.2.7. Ενημερώνω / Πληροφορώ	30
3.2.8. Αναφέρω	30
3.2.9. Κρίνω / Συμπεραίνω	31
3.2.10. Αποκαλύπτω / Ομολογώ / Παραδέχομαι	32
3.2.11. Κατηγορώ / Προσάπτω	32
3.2.12. Υπόσχομαι	33
3.2.13. Απειλώ / Προειδοποιώ	33
3.2.14. Ζητώ	34
3.2.15. Ρωτώ	34
3.2.16. Υποδεικνύω / Προτείνω / Συστήνω / Συμβουλεύω	35
3.2.17. Απαντώ	36
3.2.18. Εξηγώ	37
3.2.19. Διηγούμαι / Αφηγούμαι	37
3.2.20. Συζητώ / Μιλώ	37
3.2.21. Διατυπώνω / Εκφράζω	38
3.2.22. Χρησιμοποιώ συγκεκριμένη λέξη	38
3.2.23. Μεταβιβάζω ένα μήνυμα / Ανακοινώνω	39

3.2.24. Πείθω	39
3.2.25. Αποφασίζω	40
3.2.26. Νομίζω / Πιστεύω	40
3.2.27. Σκοπεύω / Σχεδιάζω / Σκέφτομαι	41
3.2.28. Δείχνω / Φανερώνω / Υποδηλώνω	42
3.2.29. Έχω ως περιεχόμενο	43
3.2.30. Τάχα / Δήθεν	44
3.2.31. Ως μεταβατικός σύνδεσμος	44
4. Πολυλεκτικές Εκφράσεις	46
4.1. Βασικοί Όροι	46
4.1.1. Συνάψεις	47
4.1.2. Τυποποιημένες Ακολουθίες	49
4.1.2.1. Ιδιώματα	52
4.1.3. Light Verbs	54
4.1.4. Λεξικά Συμπλέγματα	58
4.2. Πολυλεκτικές Εκφράσεις του Ρήματος λέω	60
4.2.1. Κριτήρια Διάκρισης	60
4.2.2. Συνθετικές Ακολουθίες	61
4.2.2.1. Συνάψεις	61
4.2.2.1.1. Συνάψεις με μορφή: <i>ρήμα + ονοματικό σύνολο</i>	62
4.2.2.1.2. Συνάψεις με μορφή: <i>ονοματικό σύνολο + ρήμα</i>	68
4.2.2.1.3. Συνάψεις με μορφή: <i>ρήμα + επιρ. προσδιορισμός</i> ...	75
4.2.2.2. Δομές με «ελαφρύ» ρήμα (light verb)	80
4.2.2.3. Λεξικά Συμπλέγματα	91
4.2.2.3.1. Εκφράσεις Στάσης	92
4.2.2.3.2. Εκφράσεις Οργάνωσης Λόγου	105
4.2.3. Μη Συνθετικές Ακολουθίες	107
4.2.3.1. Ευέλικτες Μη Συνθετικές Ακολουθίες	107
4.2.3.2. Ημι-παγιωμένες Μη Συνθετικές Ακολουθίες	110
4.2.3.3. Παγιωμένες Μη συνθετικές Ακολουθίες	113
5. Υπολογιστική Προσέγγιση	121
5.1. Λεξική Λειτουργική Γραμματική (Lexical Functional Grammar)	121
5.1.1. Ιστορική Εξέλιξη της LFG	121
5.1.2. Η Αρχιτεκτονική της LFG	122

5.1.3. Γραμματικές Λειτουργίες (Grammatical Functions)	126
5.1.4. Κανόνες και Λεξικό	128
5.1.5. Αξιώματα της LFG	131
5.1.6. XLE	132
5.1.6.1. Η Αρχιτεκτονική της XLE	133
5.2. Υπολογιστική Κωδικοποίηση Πολυλεκτικών Εκφράσεων	135
5.2.1. Εφαρμογές Κωδικοποίησης Πολυλεκτικών Εκφράσεων	135
5.3. Σχεδίαση Κωδικοποίησης Ρηματικών Δομών του <i>λέω</i>	138
6. Συμπεράσματα και Προεκτάσεις	156
Βιβλιογραφία	160

1. Εισαγωγή

Αρχικό κίνητρο για την ανάληψη της παρούσας διπλωματικής εργασίας αποτέλεσε η επιθυμία ανάπτυξης μιας γραμματικής LFG για την ελληνική γλώσσα. Για την υλοποίηση μιας τέτοιας γραμματικής, απαραίτητο στάδιο αποτελεί η διερεύνηση των δυνατοτήτων της LFG, καθώς και του βαθμού στον οποίο μπορεί να καλύψει φαινόμενα της ελληνικής γλώσσας. Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι ο προσδιορισμός της δυνατότητας χρησιμοποίησης των μηχανισμών που υπάρχουν, μέσω της μελέτης δομών και φαινομένων, ώστε να διαμορφωθεί μια σφαιρική εικόνα για την γλωσσική πολυπλοκότητα και τις πιθανές δυσκολίες που μπορεί να προκαλέσει κατά την ανάπτυξη μιας γραμματικής.

Ως αντικείμενο για τη μελέτη αυτή, επελέγη το ρήμα *λέω*. Το *λέω* είναι το κατεξοχήν λεκτικό ρήμα της ελληνικής γλώσσας, αν και διαισθητικά μοιάζει πολύτροπο και πολυλειτουργικό. Πρόκειται για ένα ρήμα, όπως έχει επισημανθεί, αρκετά συχνό στον προφορικό λόγο. Συγκεκριμένα σύμφωνα με το Γούτσος (2014: 216-221), ο ρηματικός τύπος *λέει* αποτελεί την 48^η πιο συχνή λέξη στο κειμενικό είδος της συνομιλίας, όπου εντοπίζεται να διαθέτει και γραμματικές χρήσεις¹, ενώ η λέξη *λέω* καταλαμβάνει την 11^η θέση στις θετικές λέξεις-κλειδιά² του προφορικού λόγου, δηλαδή στις λέξεις που εμφανίζονται με στατιστικά μεγαλύτερη συχνότητα στα κείμενα αυτά, σε σύγκριση με το σύνολο των γραπτών κειμένων. Επίσης, το *λέω* δείχνει να έχει ένα μεγάλο εύρος σημασιών, καθώς κατά την επικοινωνία το χρησιμοποιούμε για να επιτελέσουμε γλωσσικές πράξεις, κάτι που οφείλεται στην προσλεκτική ισχύ που εμφανίζει ανά περικείμενο.

Τέλος, το ρήμα φαίνεται να σχηματίζει πληθώρα πολυλεκτικών εκφράσεων, χαρακτηριστικό που έχει ενδιαφέρον να διερευνηθεί, καθώς στόχος είναι να μελετηθεί η κάλυψη που προσφέρεται από τις γραμματικές και ως προς το θέμα των πολυλεκτικών ακολουθιών. Έχει παρατηρηθεί, όπως διακρίνεται και στον παρακάτω πίνακα από το Γούτσος (2014: 219),³ πως ανάμεσα στις συχνές εκφράσεις που εντοπίζονται στο κειμενικό είδος της συνομιλίας, περιλαμβάνονται ακολουθίες στις οποίες συμμετέχει το *λέω*. Πρόκειται για μεταγλωσσικές εκφράσεις (*να σου πω*

¹ Όπως στο αποδεικτικό (evidential) *λέει* και στο εισαγωγικό ευθέος λόγου *λέει*, που εμφανίζεται συντακτικά αποκομμένο από την υπόλοιπη πρόταση.

² Για την έννοια των λέξεων-κλειδιών, βλ. Bondi & Scott (2010) και Φραγκάκη (2012) για τα Ελληνικά.

³ Η εικόνα όπως και οι παρατηρήσεις, αφορούν στη μελέτη του Γούτσου (2014) για το λεξιλόγιο του ελληνικού προφορικού λόγου, η οποία είναι βασισμένη σε αυθεντικά προφορικά δεδομένα από το Σώμα Ελληνικών Κειμένων (ΣΕΚ) (βλ. Γούτσος 2003 και Goutsos 2010).

(κάτι), πώς το λένε, τι να πω) και εισαγωγικές φράσεις ευθύ λόγου (και μου λέει) που λειτουργούν κυρίως ως *εναρκτήρια στοιχεία των εκφωνημάτων* (utterance launchers) (Biber et al. 1999: 1073).

N	Λεξικό σύμπλεγμα	Συχνότητα
1	ρε παιδί μου	423
2	να σου πω	372
3	ναι ναι ναι	165
4	δεν μπορώ να	88
5	σου πω κάτι	83
6	και μου λέει	82
7	να σου πω κάτι	79
8	και τα λοιπά	78
9	εν τω μεταξύ	66
10	δεν ξέρω αν	64
11	αυτό το πράγμα	63
12	πώς το λένε	62
13	δεν ξέρω τι	59
14	τι να πω	53
15	θέλω να πάω	50
16	είναι πάρα πολύ	47
17	δεν μπορείς να	46
18	τι να σου	46
19	το θέμα είναι	46
20	με το που	44
24	αυτό είναι το	42
25	δε μ' αρέσει	42

Εικόνα 1. Λεξικά συμπλέγματα στο κειμενικό είδος της συνομιλίας.

Τα παραπάνω χαρακτηριστικά ήταν καθοριστικά για την επιλογή του συγκεκριμένου ρήματος. Η εξέταση της συμπεριφοράς του λέω και ιδιαίτερα του σημασιολογικού του εύρους και της πολυδιάστατης δομικής του εμφάνισης, σε αυθεντικά δεδομένα, μπορεί να προσφέρει ένα πλήθος συμπερασμάτων, ιδανικών για την περαιτέρω αξιολόγηση των διαθέσιμων υπολογιστικών μηχανισμών.

Στην επόμενη ενότητα παρουσιάζονται η μεθοδολογία και τα δεδομένα που χρησιμοποιήθηκαν στην παρούσα μελέτη, ενώ στα επόμενα κεφάλαια αναλύονται λεπτομερώς τα ευρήματα της έρευνας: οι σημασίες του ρήματος λέω που εντοπίστηκαν, οι πολυλεκτικές εκφράσεις στις οποίες συμμετέχει, καθώς και η δυνατότητα υπολογιστικής κωδικοποίησης, σύμφωνα με την αιχμή της τεχνολογίας (state of the art).

2. Μεθοδολογία και Δεδομένα

Τα δεδομένα της έρευνας αντλήθηκαν από τον Εθνικό Θησαυρό Ελληνικής Γλώσσας™ (ΕΘΕΓ)⁴, το σώμα κειμένων του Ινστιτούτου Επεξεργασίας του Λόγου, το οποίο αναπτύχθηκε επί σειρά ετών και σήμερα περιλαμβάνει περισσότερες από 47.000.000 λέξεις, οι οποίες αυξάνονται σε τακτά χρονικά διαστήματα. Ο ΕΘΕΓ περιλαμβάνει αποκλειστικά δείγματα γραπτού λόγου, αντιπροσωπευτικά κείμενα της σύγχρονης ελληνικής γλώσσας που χρονολογούνται, στην πλειονότητά τους, από το 1990 και μετά. Τα κείμενα του ΕΘΕΓ, προέρχονται από πολλές πηγές, καλύπτοντας ποικίλα κειμενικά είδη με ποικίλη θεματολογία και ταξινομούνται με βάση το μέσο δημοσίευσης (βιβλίο, διαδίκτυο, εφημερίδες, περιοδικά, άλλο⁵), το κειμενικό είδος (βιογραφία, γνώμη, διαφήμιση, επίσημα κείμενα, ιδιωτικά κείμενα, λογοτεχνία, πληροφόρηση, συζήτηση) και το θέμα τους (ασχολίες, γεωγραφία, επιστήμη, επιχειρήσεις, ιστορία, κοινωνία, τέχνες, υγεία).

Από τα στατιστικά στοιχεία που προσφέρει ο ΕΘΕΓ, προκύπτει πως το λήμμα *λέω* βρίσκεται στην 26^η θέση στα 100 πιο συχνά λήμματα, με 149.607 συνολικές εμφανίσεις, ενώ είναι το τρίτο κατά σειρά ρήμα της λίστας (μετά τα ρήματα *είμαι* και *έχω*). Αναζητήθηκε λοιπόν το *λέω* ως λήμμα, ώστε να αντληθούν από τον ΕΘΕΓ, προτάσεις που περιέχουν όλους τους κλιτούς τύπους του ρήματος που εμφανίζονται στα κείμενά του. Η αναζήτηση είχε ως αποτέλεσμα την ανάσυρση 2.000 προτάσεων, καθώς το σύστημα επιτρέπει την άντληση 2.000 προτάσεων το ανώτερο για κάθε αναζήτηση/ερώτημα. Σε μια προσπάθεια να ευρύνουμε το μέγεθος του σώματος κειμένων μας, ακολούθησαν κι άλλες αναζητήσεις του λήμματος, όπως διαπιστώθηκε όμως μετά από έλεγχο, το σύστημα επέστρεφε κάθε φορά τα ίδια σχεδόν αποτελέσματα, έτσι το σώμα κειμένων μας οριστικοποιήθηκε στις 2.000 προτάσεις.

Οι 2.000 προτάσεις περιείχαν συνολικά 2.119 κλιτούς τύπους του ρήματος *λέω*, οι οποίοι παρατίθενται μαζί με τον αριθμό των εμφανίσεών τους, στον παρακάτω πίνακα.

⁴ Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://hnc.ilsp.gr/>.

⁵ Με την ετικέτα «άλλο» χαρακτηρίζονται διαφημιστικά ή ενημερωτικά φυλλάδια, προσπέκτους και δακτυλογραφημένο υλικό, όπως αναφορές, αιτήσεις, νομικά κείμενα, πρακτικά, ανακοινώσεις.

Πίνακας 1. Ρηματικοί τύποι του λέω και εμφανίσεις στο σώμα κειμένων

Τύπος	Εμφ.	Τύπος	Εμφ.	Τύπος	Εμφ.	Τύπος	Εμφ.	Τύπος	Εμφ.	Τύπος	Εμφ.
λέει	477	λέω	40	είπαμε	14	Είπα	6	λεχθεί	3	έλεγεν	1
είπε	281	έλεγαν	39	πεις	14	είπατε	5	έλεγες	2	Ειπώθηκαν	1
πει	177	έλεγα	38	Λέγεται	13	ειπώθηκαν	5	Είπαμε	2	Ειπώθηκε	1
λένε	163	πουν	38	λέτε	12	Πες	5	Είπαν	2	λέγειν	1
έλεγε	119	λέγοντας	31	Είπε	11	ειπωθούν	4	είπανε	2	λέγοντάς	1
πω	96	πείτε	24	Λένε	10	Λέγοντας	4	λέγονταν	2	λέγουν	1
πούμε	78	λέγαμε	22	Λες	10	Λέει	4	Λέτε	2	λέγω	1
λέγεται	63	ειπωθεί	21	ελέχθη	8	Λέμε	4	Λέω	2	λέχθηκαν	1
λες	58	λέγει	20	λεγόταν	8	λέγατε	3	λεγόμενη	2	λεγόμενο	1
είπαν	56	λέγονται	18	λέγανε	7	Λέγε	3	πούνε	2	λεχθούν	1
λέμε	51	είπα	17	Πείτε	7	λέγε	3	Έλεγε	1		

Οι 2.000 προτάσεις, οι οποίες όπως φαίνεται από τον πίνακα⁶ παρέχουν ένα αντιπροσωπευτικό δείγμα των ρηματικών τύπων του λέω, συγκρότησαν το υπό εξέταση σώμα κειμένων της εργασίας. Στη συνέχεια, ακολούθησε η επισημείωση του συνόλου των προτάσεων, η οποία έγινε χειρωνακτικά και με γνώμονα το γλωσσικό αισθητήριο, με σκοπό τον ορισμό και την διάκριση των σημασιών του λέω, καθώς και την αναγνώριση των πολυλεκτικών εκφράσεων στις οποίες συμμετέχει το ρήμα.

Όπως γίνεται εύκολα αντιληπτό, η προσέγγιση που ακολουθήθηκε στην παρούσα μελέτη, τόσο στο επίπεδο των σημασιών όσο και σε εκείνο των πολυλεκτικών εκφράσεων, ήταν περισσότερο καθοδηγημένη από σώματα κειμένων (corpus-driven), παρά βασισμένη σε σώματα κειμένων (corpus-based, βλ. Xiao 2009: 993-996, Biber 2009: 276-277). Η έρευνα εστίασε στην εμπειρική προσέγγιση αυθεντικών δεδομένων και την περικειμενική (contextual) και λειτουργική (functional) προσέγγιση της σημασίας (Tognini-Bonelli 2001: 2). Συγκεκριμένα, για τον ορισμό και τη διάκριση των σημασιών του ρήματος λέω δεν αποτέλεσαν οδηγό οι σημασίες, όπως καταγράφονται στα λεξικά, με σκοπό να επαληθευθούν μέσα από το σώμα κειμένων. Αντιθέτως, χωρίς να ληφθεί υπόψη η λεξικογραφική πρακτική αλλά με μόνο σύμβουλο το γλωσσικό αισθητήριο, διακρίθηκαν στον βαθμό που ήταν δυνατόν οι σημασίες που εντοπίστηκαν, οι οποίες και ορίστηκαν με ετικέτες-ονόματα (labels) της ερευνήτριας.

Βασικό κριτήριο της επισημείωσης και διάκρισης των σημασιών, αποτέλεσε η αναγνώριση της σημασίας του ρήματος με βάση το υποκείμενο και μόνο.

⁶ Η κατανομή συχνοτήτων των ρηματικών τύπων του λέω, προήλθαν από την επεξεργασία των προτάσεων μέσω του υπολογιστικού εργαλείου AntConc, το οποίο αναγνωρίζει ως διαφορετικούς τους κεφαλαίους χαρακτήρες από τους μικρούς, και κατ' επέκταση ως διαφορετικούς τύπους τις ίδιες λέξεις που ξεκινούν από κεφαλαίο και μικρό χαρακτήρα.

Αναμφισβήτητα, μπορεί να υπάρξουν διάφορες πραγματολογικές διαστάσεις στη χρήση μιας λεξικής σημασίας, αλλά η παρούσα έρευνα εστίασε στη σημασία από την οπτική του υποκειμένου. Πρακτικά η διαδικασία είχε ως εξής: καθοδηγούμενη από τη γλωσσική μου διαίσθηση, προέβην μέσα από τη χειρωνακτική επισημείωση των προτάσεων, στην κατανομή τους σε ομάδες, των οποίων τα μέλη παρουσίαζαν μεγαλύτερη ομοιότητα μεταξύ τους ως προς τη σημασία του ρήματος *λέω* και λιγότερη με τα μέλη των υπόλοιπων ομάδων. Οι ομάδες ελέγχθηκαν, συγκρίθηκαν μεταξύ τους σε δεύτερο επίπεδο και αναδιοργανώθηκαν. Τέλος, για κάθε ομάδα αναγνωρίστηκε η σημασία και επελέγη η αντίστοιχη ετικέτα.

Στην προσπάθεια αυτή παρουσιάστηκαν δυσκολίες καθώς απαραίτητη ήταν η λήψη αποφάσεων, όπως θα δούμε αναλυτικά στη συνέχεια, σχετικά με την πιθανή συγχώνευση σημασιών ή τη διάσπαση μιας σημασίας σε περισσότερες, μια διαδικασία που είναι αναπόφευκτα υποκειμενική, όπως επισημαίνει και ο Kilgarriff (1997: 103). Ο ίδιος υποστηρίζει πως βασικές μονάδες της λεξικής σημασίας είναι οι εμφανίσεις της σε περικείμενα. Αυτές οι εμφανίσεις χωρίζονται σε διακριτές ομάδες και όταν κάποια από αυτές μεγαλώνει αρκετά και διακρίνεται αρκετά από τις υπόλοιπες, σχηματίζει μια διακριτή λεξική σημασία. Συνεχίζοντας, ισχυρίζεται πως η δυνατότητα χρήσης μιας λέξης είναι προβλέψιμη και προέρχεται από πέντε πηγές γνώσης: από α) την βασική σημασία και χρήση της, β) τη γενική γλωσσολογική γνώση (π.χ. διαδικασίες μεταφοράς κλπ.), γ) τη γενική γνώση για τον κόσμο, δ) τη γνώση σχετικών συνάψεων και ε) τη γνώση της ιεραρχίας. Αυτές οι πέντε πηγές γνώσης ορίζουν τον εννοιολογικό χώρο μέσα στον οποίον τοποθετείται η λεξική σημασία (1997: 109).

Το πρόβλημα της διάκρισης – διασαφήνισης των σημασιών (word sense disambiguation, WSD), το οποίο απασχολεί παραδοσιακά τους λεξικογράφους, έχει απασχολήσει έντονα και τους ερευνητές στον κλάδο της ΕΦΓ, ήδη από την δεκαετία του '50.⁷ Το πρόβλημα, το οποίο σχετίζεται άμεσα με τη σημασιολογική ανάλυση (sense granularity), αλλά και την επικάλυψη σημασιών (overlapping senses), άρχισε να γίνεται αισθητό όταν οι επιστήμονες συνειδητοποίησαν πως, για τις εφαρμογές ΕΦΓ, δεν ήταν αποτελεσματικές οι λίστες σημασιών (sense lists) που αντλούσαν από λεξικά και άλλους γλωσσικούς πόρους (βλ. WordNet) και γενικά, η χρήση ενός

⁷ Σύντομη βιβλιογραφική επισκόπηση σχετικά με το πρόβλημα και τις λύσεις που έχουν προταθεί από ερευνητές, προσφέρουν ο Kilgarriff (1997: 91-97), οι Hanks & Pustejovsky (2005) και οι Ide & Wilks (2006).

προκαθορισμένου συνόλου σημασιών. Σήμερα οι ερευνητές προσανατολίζονται σε νέες στρατηγικές διάκρισης σημασιών όπως μέσω της συμφωνίας μεταξύ επισημειωτών (inter-annotator agreement)⁸ ή της διεξαγωγής πειραμάτων σε φυσικούς ομιλητές (inter-grouping experiments), (βλ. Palmer, Dang & Fellbaum 2007, Rumshisky 2011), ή ακόμα μέσω της μελέτης σημασιολογικών και συντακτικών χαρακτηριστικών των ρημάτων (βλ. Duffield et al. 2007, Dligach & Palmer 2008, Rumshisky & Batiukova 2008, Wagner, Schmid & Schulte im Walde 2009, Croce et al. 2012), σε συνδυασμό πάντα με την εκπαίδευση αλγορίθμων, σε μια προσπάθεια να επιτύχουν ασφαλέστερα και ακριβέστερα αποτελέσματα.

Στην παρούσα μελέτη τέθηκε μια σειρά περιορισμών και παραδοχών, οι οποίοι επιβλήθηκαν είτε για μεθοδολογικούς είτε για πρακτικούς λόγους. Για τη διάκριση των σημασιών μελετήθηκαν οι προτάσεις που δεν περιείχαν πολυλεκτικές εκφράσεις και δομές με light verb («ελαφρύ» ρήμα) του ρήματος *λέω*, οι σημασίες των οποίων καταγράφηκαν ξεχωριστά. Ο εντοπισμός των πολυλεκτικών ακολουθιών έγινε με τη βοήθεια του ελεύθερου λογισμικού AntConc,⁹ μέσω του οποίου δημιουργήθηκαν οι συμφραστικοί πίνακες εμφάνισης του ρήματος, αφού πρώτα το σύνολο των προτάσεων μετατράπηκε σε αρχείο προσπελάσιμο (.txt) για το εν λόγω πρόγραμμα. Ένας βασικός περιορισμός που τέθηκε εξαρχής είναι ότι λόγω του μικρού μεγέθους του σώματος κειμένων και κατ' επέκταση της μικρής συχνότητας των πολυλεκτικών, η έρευνα δεν μπορούσε να συμπεριλάβει στατιστικά τεστ. Ως εκ τούτου, η αναγνώριση των πολυλεκτικών εκφράσεων δεν ήταν δυνατόν να επιβεβαιωθεί στατιστικά. Η αναγνώρισή τους έγινε με βάση τη γλωσσική διαίσθηση, ενώ η διάκρισή τους αποτελεί μία πρόταση της ερευνήτριας, βασισμένη στην ξενόγλωσση βιβλιογραφία.

Στα επόμενα κεφάλαια της διπλωματικής εργασίας παρουσιάζονται λεπτομερώς και με ενδεικτικά παραδείγματα οι σημασίες του ρήματος *λέω* που αναγνωρίστηκαν (3.Σημασιολογική Ανάλυση), οι πολυλεκτικές εκφράσεις του ρήματος που εντοπίστηκαν (4.Πολυλεκτικές Εκφράσεις), ενώ τέλος, διερευνάται η δυνατότητα υπολογιστικής κωδικοποίησης των δομών αυτών, στο πλαίσιο ανάπτυξης μιας LFG γραμματικής μέσω της πλατφόρμας XLE (5.Υπολογιστική Προσέγγιση).

⁸ Οι Dligach, Nielsen & Palmer (2010) συγκρίνοντας την διπλή επισημείωση με την επισημείωση μεγαλύτερου όγκου δεδομένων από έναν μόνο επισημειωτή, υποστηρίζουν πως η δεύτερη είναι οικονομικά πιο αποδοτική και μπορεί να συμβάλλει περισσότερο στην βελτίωση της απόδοσης ενός υπολογιστικού συστήματος διασαφήνισης σημασιών.

⁹ Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: http://www.antlab.sci.waseda.ac.jp/antconc_index.html.

3. Σημασιολογική Ανάλυση

3.1. Γλωσσικές Πράξεις και Επιτελεστικά Ρήματα

3.1.1. Θεωρία των Γλωσσικών Πράξεων

Θεμελιώδης αρχή της γλωσσικής επικοινωνίας, είναι πως με τη γλώσσα δεν λέμε απλώς αλλά και πράττουμε, επιτελούμε δηλαδή πράξεις (αιτήματα, προσταγές, υποσχέσεις, ευχαριστίες, απολογίες κλπ.). Η έννοια των *γλωσσικών πράξεων* (speech acts) αποτελεί βασική προϋπόθεση για τη δημιουργία νοήματος κατά την επικοινωνία. Ο J. Austin (1962) πρώτος μελέτησε συστηματικά τις γλωσσικές πράξεις, υποστηρίζοντας πως εκτός από *διαπιστωτικά εκφωνήματα* (constative utterances), που περιγράφουν μια κατάσταση και υπόκεινται σε συνθήκες αληθείας, υπάρχουν και εκείνα που συνδέονται με την επιτέλεση πράξεων, τα *επιτελεστικά*, τα οποία υπόκεινται σε συνθήκες επιτυχίας (βλ. 1962: 14-15). Ο ίδιος (1962: 94-107), αποσαφηνίζοντας περαιτέρω την έννοια του εκφωνήματος ως γλωσσικής πράξης, διέκρινε τρία είδη πράξεων που επιτελεί κάθε εκφώνημα:

α) εκφωνητική ή λεκτική πράξη (locutionary act). Η εκφώνηση μιας πρότασης με συγκεκριμένη γλωσσική σημασία συνιστά από μόνη της μια πράξη, τη λεκτική ή εκφωνητική.

β) προσλεκτική πράξη (illocutionary act). Η πράξη που επιτελεί ο ομιλητής ενώ λέει κάτι (π.χ. όταν ο ομιλητής λέει «*Θα το κάνω αύριο*», το εκφώνημα αποτελεί υπόσχεση σε μια συγκεκριμένη περίπτωση). Οι λειτουργίες ή τρόποι με τους οποίους χρησιμοποιούμε ένα εκφώνημα, όταν μιλάμε αποτελούν την *προσλεκτική ισχύ/δύναμή* του (illocutionary force). Βασική προϋπόθεση για την κατανόηση ενός εκφωνήματος είναι να αναγνωρίσει ο ακροατής την προσλεκτική ισχύ/δύναμη του. Η αναγνώριση αυτή στηρίζεται στις συνθήκες επιτυχίας του Austin, όπως αυτές αναθεωρήθηκαν από τον Searle (1976, 1979)¹⁰.

γ) απολεκτική, διαλεκτική ή υπερλεκτική πράξη (perlocutionary act). Η πράξη που επιτελεί ο ομιλητής λέγοντας κάτι το οποίο επιφέρει συνέπειες στα αισθήματα, τις

¹⁰ Πρόκειται για ένα σύνολο περιστάσεων ή συνθηκών, απαραίτητες προκειμένου μια γλωσσική πράξη να είναι επιτυχής, και τόσο η προσλεκτική ισχύς της πράξης όσο και ο στόχος του ομιλητή να αναγνωριστούν σωστά. Συγκεκριμένα, πρόκειται για τις *συνθήκες περιεχομένου* (propositional content conditions), τις *προπαρασκευαστικές συνθήκες* (preparatory conditions), τη *συνθήκη ειλικρινείας* (sincerity condition) και την *ουσιώδη συνθήκη* (essential condition).

σκέψεις ή τις πράξεις του ακροατή (π.χ. η απολεκτική πράξη που μπορεί να επιτελέσει το εκφώνημα «*Βρέχει έξω*», είναι να αποτρέψει τον ακροατή να βγει από το σπίτι στη συγκεκριμένη περίπτωση.

Ενώ η λεκτική και, κυρίως, η προσλεκτική πράξη συνδέονται άμεσα με την πρόθεση του ομιλητή, το αποτέλεσμα της απολεκτικής πράξης δεν εμπίπτει στον έλεγχο του.

Λαμβάνοντας υπόψη τις παραπάνω πράξεις, ο Austin κατέληξε στο ότι όλα τα εκφωνήματα είναι επιτελεστικά, είτε πρωτογενή, είτε ρητά, όπως θα δούμε στη συνέχεια.

Ο Austin (1962:150-163) διέκρινε πέντε τύπους επιτελεστικών εκφωνημάτων: α) τα *ετυμηγορικά* (verdictives), με τα οποία δίνεται μια ετυμηγορία (π.χ. *κρίνω, καταδικάζω* κ.α.), β) τα *εξασκητικά* (exercitives), με τα οποία ασκείται εξουσία, δικαίωμα ή επιρροή (π.χ. *ψηφίζω, διατάζω, συμβουλεύω* κ.α.), γ) τα *δεσμευτικά* (commissives), τα οποία εκφράζουν την δέσμευση, την υπόσχεση ή την πρόθεσή του ομιλητή και τα οποία σχετίζονται με δύο προηγούμενα (π.χ. *υπόσχομαι, δεσμεύομαι* κ.α.), δ) τα *συμπεριφοριστικά* (behabitives), τα οποία σχετίζονται με στάσεις και κοινωνικές συμπεριφορές (π.χ. *συγχαίρω, απολογούμαι, παρηγορώ* κ.α.) και ε) τα *αφηγηματικά / επεξηγηματικά* (expositives), τα οποία είναι δύσκολο να οριστούν και με τα οποία γίνεται επεξήγηση λόγων ή επιχειρημάτων (π.χ. *υποστηρίζω, υποθέτω, απεικονίζω* κ.α.).

Η διάκριση του Austin κρίθηκε προβληματική γι' αυτό και αναθεωρήθηκε από αρκετούς επιστήμονες (βλ. Searle 1969, 1975a, 1976, 1979, Verschueren 1980, Bach 2006, Thomas 2014²). Η πιο διαδεδομένη ταξινόμηση των γλωσσικών πράξεων σε κατηγορίες, ανήκει στον μαθητή του Austin, Searle (1975a, 1976, 1979: 1-29), ο οποίος κατηγοριοποίησε τις γλωσσικές πράξεις σε:

α) *βεβαιωτικές* ή *αποφαντικές* ή *κατηγορηματικές* (representatives / assertives), οι οποίες δεσμεύουν τον ομιλητή για την αλήθεια της πρότασης που εκφράζουν (π.χ. διαβεβαιώσεις, δηλώσεις, περιγραφές, κλπ.)

β) *κατευθυντικές* (directives), οι οποίες αποτελούν προσπάθειες του ομιλητή να κάνει τον συνομιλητή του να πράξει κάτι (π.χ. αιτήματα, διαταγές, εντολές, προτάσεις, κλπ.)

γ) *δεσμευτικές* (commissives), οι οποίες δεσμεύουν τον ομιλητή για μελλοντικές ενέργειες (π.χ. υποσχέσεις, απειλές κλπ.)

δ) *εκφραστικές* (expressives), οι οποίες εκφράζουν μία ψυχολογική κατάσταση (π.χ. απολογίες, ευχαριστίες, παράπονα κλπ.)

ε) *διακηρυκτικές* (declarations), οι οποίες προκαλούν άμεσες αλλαγές στη θεσμική κατάσταση των πραγμάτων (π.χ. αφορισμοί, βαπτίσεις, διατυπώσεις ετυμολογιών κλπ.).

Στην πράξη ωστόσο, είναι πολύ δύσκολο να διακριθούν οι γλωσσικές πράξεις, μιας και η προθετικότητα του ομιλητή δεν αναγνωρίζεται εύκολα, αφού αυτό που λέει μπορεί να είναι διαφορετικό από αυτό που εννοεί, ενώ παράλληλα αυτό που εννοεί μπορεί να εκφραστεί με πολλούς διαφορετικούς τρόπους. Παραδοσιακά, οι τρεις τύποι προτάσεων (αποφαντικές, ερωτηματικές, προστακτικές) αντιστοιχούν σε τρεις τύπους γλωσσικών πράξεων (δηλώσεις, ερωτήσεις, προσταγές), αποδεικνύεται όμως πως οι γλωσσικές πράξεις που μπορούν να επιτελέσουν οι ομιλητές, δεν περιορίζονται από την επιφανειακή μορφή των προτάσεων που χρησιμοποιούν (βλ. Κανάκης 2007: 113-119). Όταν η μορφή του εκφωνήματος παραπέμπει στη λειτουργία του, τότε έχουμε μια *άμεση γλωσσική πράξη* (direct speech act), ενώ όταν συμβαίνει το αντίθετο, έχουμε μια *έμμεση γλωσσική πράξη* (indirect speech act). Π.χ. το εκφώνημα «*Χαμήλωσε την ένταση της μουσική*», αποτελεί ένα άμεσο αίτημα ή παράκληση, το εκφώνημα «*Μπορείς να χαμήλωσεις την ένταση της μουσικής;*», αποτελεί *ρητή συμβατική έμμεση γλωσσική πράξη* (on record conventionally indirect speech act), ενώ το εκφώνημα «*Με πονάνε τα αφτιά μου!*», αποτελεί *μη ρητή συμβατική έμμεση γλωσσική πράξη* (off record conventionally indirect speech act) (βλ. Searle 1975b). Η ίδια γλωσσική πράξη μπορεί επομένως να πραγματώνεται με διαφορετικά εκφωνήματα, δυσκολεύοντας την αναγνώριση των προθέσεων του ομιλητή.

Στην πραγματικότητα, η προσλεκτική ισχύς ενός εκφωνήματος και κατ' επέκταση η πρόθεση του ομιλητή, γίνονται αντιληπτές, αν ληφθεί υπόψη το περιεχόμενο του εκφωνήματος. Με αυτό τον τρόπο επιτυγχάνεται η επικοινωνία, η οποία δεν είναι τίποτα άλλο από μια διαδοχή άμεσων και έμμεσων γλωσσικών πράξεων μεταξύ των ομιλητών (βλ. Γεωργακοπούλου & Γούτσος 1999: 44-46).

3.1.2. Επιτελεστικά Ρήματα

Ο Austin διέκρινε τα επιτελεστικά ρήματα (performative speech act verbs) σε *ρητά επιτελεστικά* (explicit performatives), τα οποία δηλώνουν ρητά την πράξη που επιτελούν (π.χ. *Σε διατάζω να φύγεις*) και σε *πρωτογενή ή υπονοούμενα επιτελεστικά* (primary / implicit performatives), που δεν εκφράζουν ρητά τη γλωσσική πράξη του ομιλητή (π.χ. *Φύγε!*). Ο ίδιος (1962: 56-57) ορίζει τα ρητά επιτελεστικά ως ρήματα

που βρίσκονται στο πρώτο πρόσωπο ενικού αριθμού, χρόνου ενεστώτα, οριστικής έγκλισης και ενεργητικής φωνής, ωστόσο αναγνωρίζει πως ο ορισμός αυτός δεν είναι απόλυτος (π.χ. χρησιμοποιείται και το πρώτο πληθυντικό πρόσωπο, όπως και το δεύτερο και τρίτο πρόσωπο, όπως και το ρήμα στην παθητική φωνή), για αυτό το λόγο θέτει διάφορα διαγνωστικά κριτήρια (1962: 83-84).

Η *Επιτελεστική Υπόθεση* (Performative Hypothesis) όπως διατυπώθηκε από τον Austin δέχτηκε έντονη κριτική από ερευνητές (βλ Levinson 1983: 231, Thomas 2014²: 44 κ.α.)¹¹. Ο Verschueren (1980: 5) υποστήριξε πως τα επιτελεστικά ρήματα ακόμα και στην επιτελεστική τους χρήση, περιγράφουν ή σκιαγραφούν κι άλλους τύπους γλωσσικών πράξεων, αντί να αποτελούν γλωσσικά στοιχεία που επιτελούν αυτές τις πράξεις. Ο ίδιος, κάνει λόγο για ένα *συνεχές επιτελεστικότητας* (performativity continuum), στη μία άκρη του οποίου, εντάσσονται τα επιτελεστικά ρήματα με τη συγκεκριμένη ιδιότητά τους, ενώ στην άλλη άκρη βρίσκονται τα ίδια ρήματα, όταν λόγω πραγματολογικών περιορισμών, δεν λειτουργούν επιτελεστικά.

Η συμβολή της Thomas στη θεωρία είναι ιδιαίτερα σημαντική, καθώς υποστήριξε πως δεν υπάρχει ένας τυπικός γραμματικός τρόπος διάκρισης των επιτελεστικών ρημάτων από τα υπόλοιπα (2014²: 44). Ακόμα, διαπίστωσε πως η παρουσία του επιτελεστικού ρήματος δεν εγγυάται την επιτέλεση της αντίστοιχης πράξης και αντιθέτως υπάρχουν τρόποι επιτέλεσης πράξεων γλωσσικά που δεν περιλαμβάνουν τη χρήση επιτελεστικών ρημάτων (π.χ. με τη χρήση επιρρημάτων). Η ίδια διακρίνει τα επιτελεστικά σε: α) *μεταγλωσσικά* (metalinguistic) (π.χ. *λέω*¹², *διαμαρτύρομαι*, *απολογούμαι*, *αρνούμαι*, *ευχαριστώ* κ.α.), β) *τελετουργικά* (ritual) (π.χ. *καταδικάζω*, *βαπτίζω*, *ονομάζω*, *απελευθερώνω* κ.α.), γ) *συνεργαστικά* (collaborative) (π.χ. *προκαλώ*, *στοιχηματίζω* κ.α.) και δ) *ομαδικά* (group), που αποτελεί κατηγορία που επικαλύπτει τις υπόλοιπες (π.χ. *κρίνω*, *καταδικάζω*, κ.α.) ενώ παρατηρεί και πιθανή διαφοροποίησή τους διαπολιτισμικά (2014²: 33-43).

3.1.2.1. Λεκτικά Ρήματα ως Επιτελεστικά Ρήματα

Το λεκτικό ρήμα *tell* της αγγλικής περιλαμβάνεται στα επιτελεστικά ρήματα από τις απαρχές της θεωρίας των γλωσσικών πράξεων. Κατατάσσεται ως *κατηγορηματικό* (assertive) αλλά και ως *κατευθυντικό* (directive) από τους Searle & Vanderveken (βλ.

¹¹ Μία σύντομη βιβλιογραφική επισκόπηση σχετικά με τα επιτελεστικά ρήματα της αγγλικής, προσφέρει η López Álvarez (2005).

¹² Για την ακρίβεια, η Thomas εντάσσει στα μεταγλωσσικά επιτελεστικά ρήματα της αγγλικής το ρήμα *say*.

1985: 182, 198). Ως κατηγορηματικό (όταν λέω κάτι που συμβαίνει), επιτελεί έναν ισχυρό ισχυρισμό με κατηγορηματικό τρόπο, ο οποίος προϋποθέτει μια εικονική βεβαιότητα του ομιλητή και ως εκ τούτου δεν αφήνει περιθώριο κριτικής. Αυτός ο κατηγορηματικός τρόπος, είναι επαναλαμβανόμενος στις επιτελεστικές χρήσεις (π.χ. 'He is there, I tell you'). Ως κατευθυντικό (όταν λέω σε κάποιον να κάνει κάτι), κατευθύνει κάποιον με έναν τρόπο που δεν επιτρέπει την επιλογή της άρνησης. Σε αντίθεση με το αίτημα, που αποτελεί έναν ευγενικό τρόπο επίτευξης του σημείου κατεύθυνσης, το να πεις σε κάποιον να κάνει κάτι είναι πιο επιτακτικό, με πιθανές επιλογές την υπακοή ή την ανυπακοή. Το ρήμα *tell* της αγγλικής γλώσσας, γίνεται αποδεκτό ως ρήμα γλωσσικής πράξης και από τον Verschueren (1980: 7).

Η Thomas, η οποία απλοποιεί και σε ορισμένες περιπτώσεις επεκτείνει τις αρχικές κατηγορίες του Austin, στη διάκρισή της, περιλαμβάνει στα μεταγλωσσικά επιτελεστικά ρήματα της αγγλικής το λεκτικό ρήμα *say*. Ορίζοντας τα μεταγλωσσικά επιτελεστικά ρήματα, η Thomas (2014²: 33-36) υποστηρίζει πως είναι αυτο-αναφορικά (self-referential), καθώς αναφέρονται στο τι κάνει ο ομιλητής που τα εκφωνεί, αυτο-επιβεβαιωμένα (self-verifying), καθώς περιέχουν τις δικές τους συνθήκες αληθείας και μη ψευδή (non-falsifiable), καθώς δεν μπορούν ποτέ να είναι μη αληθή. Επίσης, είναι πάντα επιτυχή, καθώς η επιτυχία τους δεν εξαρτάται από καμία εξωτερική συνθήκη.

Π.χ. (1) I say that John is a liar (Λέω ότι ο Γιάννης είναι ψεύτης)

(2) John is a liar (Ο Γιάννης είναι ψεύτης)

Η διαφορά των δύο παραπάνω προτάσεων έγκειται στο ότι οι συνθήκες αληθείας επηρεάζουν τη δεύτερη πρόταση και όχι την πρώτη: Αν ο Γιάννης αποδειχθεί ψεύτης, τότε η δεύτερη πρόταση θα είναι αληθής. Αντίθετα, ό,τι ακολουθεί το εκφώνημα *λέω ότι*, δεν μπορεί, σε αυστηρά λογικούς όρους, να είναι μη αληθές, αφού ο ομιλητής το μόνο που κάνει είναι να κάνει μια δήλωση σχετικά με αυτό που λέει.

Το ρήμα *λέω* ως το κατεξοχήν λεκτικό ρήμα της ελληνικής, αποτελεί το συνώνυμο των δύο αγγλικών επιτελεστικών ρημάτων (*tell, say*). Λαμβάνοντας υπόψη και την ξενόγλωσση βιβλιογραφία, πραγματοποιήθηκε η διαδικασία της επισημείωσης με σκοπό την διερεύνηση – στο πλαίσιο του δυνατού – του σημασιολογικού εύρους του ρήματος *λέω*. Στη συνέχεια αναλύονται λεπτομερώς και με παραδείγματα οι διαφορετικές χρήσεις του ρήματος που παρατηρούνται στα δεδομένα.

3.2. Σημασίες του ρήματος λέω

Κατά τη χειρωνακτική επισημείωση του σώματος κειμένων, που έγινε με βάση την γλωσσική διαίσθηση της ερευνήτριας, εντοπίστηκαν οι παρακάτω σημασίες του ρήματος λέω. Υπενθυμίζεται πως βασικό κριτήριο ορισμού της σημασίας αποτέλεσε η οπτική του υποκειμένου και πως στις σημασίες που ακολουθούν δεν περιλαμβάνονται οι σημασίες (συνθετικές και μη συνθετικές) των πολυλεκτικών εκφράσεων του ρήματος λέω, οι οποίες καταγράφηκαν και παρατίθενται ξεχωριστά σε επόμενο κεφάλαιο.

3.2.1. Εκφωνώ, Εκφέρω κάτι με τον προφορικό λόγο

Πρόκειται για την πρωτοτυπική σημασία του ρήματος λέω, την βασική σημασία του λεκτικού ρήματος. Το ρήμα εντοπίζεται να συνοδεύει ή να μεταφέρει ευθύ λόγο, αυτούσια λόγια ομιλητών τα οποία αποτυπώνονται στο γραπτό λόγο σχεδόν πάντα με εισαγωγικά, ως συμπλήρωμά του. Τις περισσότερες φορές απαντά στο τρίτο πρόσωπο.

(1) «Έχει τριπλό τζακ ποτ το λαϊκό λαχείο, τρία εκατομμύρια ευρώ», είπε η γυναίκα μου, που για κάποιο περίεργο λόγο έχει την εντύπωση ότι η τύχη με τριγυρνάει διαρκώς, παρότι εγώ της φέρομαι αδιάφορα.

(2) «Μεγάλωσα ακούγοντας ιστορίες για Γερμανούς», λέει μια φίλη.

(3) Ήμουν η μόνη καλεσμένη από τον Τύπο της Αθήνας αλλά όχι και της Ηπείρου, και είχε στείλει τον Τάσο να με φωνάξει «Αργήσες», μου είπε, αυστηρά, και προχώρησε προς τα σκαλιά που κατέβαζαν στο αίθριο.

(4) «Βλέπω το μέλλον μου σαν μια αίθουσα αναμονής σε έναν σταθμό τρένου», λέει η Αντιέλ στον πεντάλεπτο αρχικό της μονόλογο.

(5) Ας μου έλεγε "δεν έχω τώρα, θα καθυστερήσω" θα το καταλάβαινα.

Το ρήμα με αυτή τη σημασία τίθεται και παρενθετικά στο λόγο, συχνά ανάμεσα σε κόμματα (7, 8, 9, 10) ή παύλες (11, 12), έχοντας ως συμπλήρωμα την πρόταση στην οποία βρίσκεται εμβόλιμο.

(6) «Ανάμεσα στην πραγματικότητα και την φαντασία υπάρχει ένα μεγάλο κενό» λέει ο Μποντ και «η δημιουργία του νοήματος εξαρτάται από τον τρόπο που διαλέγει ο καθένας να το αναπληρώσει».

(7) «Θέλω να πάρω την ευθύνη να υποστηρίξω μέχρις εσχάτων ένα ζήτημα που με αποσταθεροποιηθεί», λέει, διότι «η τέχνη δεν είναι μια σύμβαση, δεν είναι διπλωματία, με την τέχνη δεν πρέπει να συμβιβάζομαστε».

(8) «Δεν έχω γνωρίσει τη Μόρισον», λέει, «αλλά είναι σαν την ξέρω».

(9) «Πατέρα», λέω, «γράψε μου μια συνταγή». «Είσαι άρρωστη, Σμίλλα;»

(10) Ζήτησε πετσόκομα των δημοσίων δαπανών, είμαστε πολύ σπάταλοι, είπε, για δεκαετίες.

(11) «Όταν διαβάζεις βιβλία για παιδιά -λέει ο συγγραφέας- υπάρχει ένα αόρατο δίχτυ ασφαλείας».

(12) «Κοίταξε -της είπε- το βασικό σου πρόβλημα δεν είμαι εγώ, αλλά η χαμηλή ανταγωνιστικότητα του προϊόντος σου».

Με την ίδια σημασία το ρήμα εμφανίζεται να μεταφέρει τα λεγόμενα κάποιου σε πλάγιο λόγο. Το ρήμα λαμβάνει ένα προτασιακό συμπλήρωμα, που συνήθως εισάγεται με το *ότι* (13, 14, 15) ή το *πως* (16, 17, 18).

(13) Ο διευθυντής μου είπε ότι συνήθως οι άνθρωποι μετακινούνταν από τα ανατολικά στα δυτικά.

(14) Ο νεαρός Σέρβος μάς είπε ότι δεν έχει φίλους μουσουλμάνους, παρά μόνον γνωστούς.

(15) Τους είπαμε ότι είμαστε Γάλλοι δημοσιογράφοι, που πήγαμε εκεί, για να κάνουμε τη δουλειά μας και ειδικότερα να προβάλλουμε την πραγματική εικόνα της αντίστασης.

(16) Κάποτε λέγαμε πως όποια πέτρα και αν σηκώσουμε στον τόπο μας, από κάτω θα βρούμε κάποιον πρόεδρο.

(17) Για ορισμένα νοικοκυριά είναι ίσως μια απρόσιτη πολυτέλεια (μη μου πείτε πως λέω υπερβολές: ρωτήστε ένα συνταξιούχο των 600 ευρώ τον μήνα).

(18) Θα ήταν η ώρα περίπου οχτώ το βράδυ της παραμονής όταν χτύπησε το τηλέφωνο και από την άλλη άκρη ακούστηκε εκείνος να της λέει με φωνή απότομη και ξένη πως δεν θα ερχόταν ποτέ πια, ούτε ήθελε να την ξανασυναντήσει στη ζωή του.

Η παραπάνω περιγραφή, με τον ευθύ λόγο και τη χρήση εισαγωγικών σε αντίθεση με τον πλάγιο λόγο και το προτασιακό συμπλήρωμα, δεν είναι απόλυτη, μιας και στο σώμα κειμένων παρατηρήθηκαν και περιπτώσεις όπου στον ευθύ λόγο δεν εντοπίζονται εισαγωγικά (19), ενώ στον πλάγιο λόγο, το προτασιακό συμπλήρωμα που εισάγεται με σύνδεσμο, περιλαμβάνει τα αυτούσια λόγια κάποιου, σε εισαγωγικά (20, 21).

(19) Δύο ειδών άνθρωποι μου είπε μετακινούνταν προς τα ανατολικά – οι κομμουνιστές και οι πραγματικά ηλίθιοι.

(20) Οι παλαιότεροι έλεγαν ότι «προϋπολογισμός καλείται το σχέδιο που υποβάλλει η κάθε κυβέρνηση με σκοπό να μην το εφαρμόσει» .

(21) Όταν λέει πως «θα ήμουν ο ευτυχέστερος Έλληνας αν η οικονομία άντεχε για περισσότερα», δίνει το στίγμα του ρεαλισμού τον οποίο –έστω και με καθυστέρηση– δείχνει να έχει εμπεδώσει η κυβέρνηση.

Το ρήμα εμφανίζεται να λαμβάνει, επίσης, ως αντικείμενο μια αντωνυμία (22, 23, 24, 25, 26, 29) ή ένα κλιτικό (26, 27, 28, 29).

(22) Δεν υπάρχει τίποτα που να θέλουν ν' ακούσουν οι Ευρωπαίοι από τον πρόεδρο Μπους, δεν υπάρχει τίποτα που θα τους πει ικανό ν' αλλάξει την άποψή τους γι' αυτόν, ή το Ιράκ, ή την αμερικανική εξωτερική πολιτική.

(23) Ανταποκρίνεσαι σ' αυτό που λέει ο συνομιλητής σου όταν μιμηθείς τη δική του σωματική στάση.

(24) Αυτοί πια βάζουν λέξεις στη σειρά χωρίς να νιώθουν τι λένε.

(25) Τι έλεγε στην προσευχή του, δεν μάθαμε ποτέ.

(26) Κι αφού είπε όσα είπε κι έκανε τον πρόεδρο να φρίξει (όταν του είπαν –κι όπως του τα είπαν– τι εξεστόμισεν ο Ελευσίνιος), έριξε και μια «ναπάλμ» για... επιδόρπιο!

(27) Το είπα και πρωτίτερα: οι ηθοποιοί είναι τόσο καλοί όσο ακριβώς αναμένονται να είναι καλοί.

(28) Κλάμα το Αμερικανάκι, τρέχει το λέει στη μαμά, κι αυτή το συμβουλεύει να απαντήσει στο Ρωσάκι ότι θα έχει θείο Στάλιν, διότι δεν υπάρχει τίποτε που δεν μπορεί να αποκτήσει ένας Αμερικανός.

(29) Αυτό το είπε πράγματι ο Κλαούζεβιτς και το προσυπογράφω.

Σε όλες τις προτάσεις που παρατέθηκαν, το ρήμα *λέω* εμφανίζεται με την πρωτοτυπική του σημασία και επιτελεί είτε κατηγορηματικές είτε μεταγλωσσικές πράξεις. Τα εκφωνήματα αφενός παρουσιάζουν την βεβαιότητα του ομιλητή και αφετέρου είναι αυτο-αναφορικά, αληθή και επιτυχή. Η πρωτοτυπική σημασία του ρήματος παραμένει στις περισσότερες εμφανίσεις του, αν και υπάρχουν πολλές περιπτώσεις, όπου εκτός από την πρωτοτυπική διακρίνεται, ίσως υπερισχύοντας, και μια άλλη σημασία που οφείλεται στην προσλεκτική του ισχύ, στο εκάστοτε περικείμενο.

3.2.2. Ισχυρίζομαι / Διατυπώνω, Υποστηρίζω γνώμη

Συνδεδεμένη με την πρωτοτυπική σημασία, είναι η σημασία της υποστήριξης μιας γνώμης και του ισχυρισμού. Το ρήμα *λέω*, όταν σημαίνει «υποστηρίζω / ισχυρίζομαι», επιτελεί κατηγορηματική και μεταγλωσσική πράξη.

Στις επόμενες προτάσεις, εντοπίζεται το ρήμα *λέω* να μεταφέρει αυτούσιους (30, 31, 32) ή με πλάγιο λόγο (33, 34, 35, 36) ισχυρισμούς προσώπων.

(30) Για να γίνουμε καλοί στις εξισώσεις πρέπει πρώτα να μάθουμε καλά τη γλώσσα μας, λέει ο Γάλλος μαθηματικός Λοράν Λαφόργκ.

(31) Η Αθήνα αποκτά μέτωπο στη θάλασσα, έλεγαν αρκετοί εκπρόσωποι της πολιτείας πριν από τους Ολυμπιακούς Αγώνες, το ίδιο λένε και τώρα.

(32) Πρόκειται για μία κατά τα φαινόμενα αμυντική πολιτική, λένε οι ειδήμονες (για να προστατευθεί η Ευρωπαϊκή Ένωση από μία μαζική επίθεση εξαγορών επιχειρήσεων από το αμερικανικό κεφάλαιο), αλλά επί της ουσίας συνιστά μία επιθετική στρατηγική για την εξάπλωση των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων, με ανταγωνιστικούς όρους, στον διεθνή οικονομικό στίβο.

(33) Οι οπαδοί της πλήρους απελευθέρωσης λένε ότι με αυτόν τον τρόπο επιτυγχάνεται και ο κοινωνικός χαρακτήρας της ακτοπλοΐας.

(34) Ο Peter Draker, πατέρας του σύγχρονου μάρκετινγκ, είχε πει ότι οι εταιρείες δεν υπάρχουν χωρίς τους πελάτες τους.

(35) Αν λέτε ότι μπορούμε με οποιοδήποτε επενδυτικό πρόγραμμα να τονώσουμε τη μεγέθυνση, δεν θα συμφωνήσω.

(36) Στις 6 Ιουλίου 2003, ένας πρώην πρέσβης ονόματι Τζόζεφ Ουίλσον, τον οποίο είχε στείλει η CIA στον Νίγηρα, το 2002, για να διερευνήσει μια υπόθεση ουρανίου, δημοσίευσε ένα άρθρο στην εφημερίδα «New York Times», λέγοντας ότι δεν είχε βρει καμία αξιόπιστη απόδειξη, ικανή να τεκμηριώσει την κατηγορία.

Στο σώμα κειμένων εντοπίστηκε το ρήμα και σε παθητική σύνταξη. Στις περιπτώσεις αυτές, ο ομιλητής εκφράζει τον ισχυρισμό του με έμμεσο και ευγενικό τρόπο, χωρίς να προβάλλει την υποκειμενικότητά του, αλλά γενικεύοντας την συγκεκριμένη άποψη, με έντονη τροπικότητα.

(37) Δεν θα ήταν υπερβολή να ειπωθεί ότι μια τέτοια προοπτική έχει θορυβήσει τις τράπεζες, οι οποίες εξαντλούν την επιχειρηματολογία τους στο κόστος επανατοποθέτησης των χρημάτων που εισρέουν στην τράπεζα από την πρόωρη αποπληρωμή ενός δανείου ή ακόμα και στο κόστος προώθησης που συνεπάγεται η ανάκτηση ενός νέου πελάτη.

(38) Επί της ουσίας, όμως, ο κ. Σαρόν έχει τη δυνατότητα να επιβάλει τις αποφάσεις του στους στρατηγούς του Ισραηλινού στρατού κάτι που δεν μπορεί να ειπωθεί για τον κ. Αμπάς.

(39) Κάτι ανάλογο μπορεί να ειπωθεί και για τη Ρωσία, που τελευταία δυσφορεί για τον πυρηνικό αντιδραστήρα του Ιράν, προσκολλούμενη στις ΗΠΑ και τις χώρες του G8 στο ακανθώδες ζήτημα του προγράμματος εμπλουτισμού ουρανίου του Ιράν.

Η συγκεκριμένη σημασία πραγματώνεται συχνά και με το σύνταγμα *θα + μη προστακτική* και ειδικότερα, *θα + παρελθόν [+μη συνοπτικό]* στο πρώτο πρόσωπο ενικού και πληθυντικού χρόνου (*θα έλεγα, θα λέγαμε*). Το σύνταγμα αυτό εκφράζει την προσωπική άποψη του ομιλητή με ρητό (40), αλλά και με πιο έμμεσο και ευγενικό τρόπο (41, 42) και δηλώνει επιστημική τροπικότητα.

(40) Εμείς, στο χώρο μας, έχουμε μια ομάδα τυχοδιωκτών, θα έλεγα, που δηλώνουν ψυχαναλυτές.

(41) Καλύτερο Δίκαιο είναι το λιγότερο και σταθερότερο Δίκαιο, θα λέγαμε σήμερα.

(42) Η Ιστορία θυμάται, εύχαρις θα λέγαμε, τις συμπαθητικές ή καταχθόνιες ερωμένες, τείνει όμως να ξεχνάει τις βαρετές συζύγους.

Παρατηρώντας όλες τις παραπάνω προτάσεις, διαπιστώνεται η συχνή χρήση του ενεστώτα και του παρατατικού χρόνου, με τη σημασία αυτή. Η παρατήρηση αυτή, ασφαλώς και δεν μπορεί να γενικευτεί, καθώς το υπό εξέταση σώμα κειμένων μας είναι μικρό. Ωστόσο, ο χρόνος του ρήματος, όπως και η άποψη (aspect), ίσως να μπορούν να συμβάλουν καταλυτικά στη διάκριση των σημασιών.

Αξίζει, τέλος, να αναφερθεί πως η σημασία της διατύπωσης γνώμης πραγματώνεται και από πολυλεκτικές εκφράσεις του ρήματος *λέω*, όπως θα δούμε σε επόμενο κεφάλαιο (βλ. *μπορώ να πω ότι, μπορούμε να πούμε ότι, θα μπορούσαμε να πούμε ότι*), οι οποίες επίσης εκφράζουν επιστημική τροπικότητα.¹³

3.2.3. Διατύπωση Απρόσωπης Άποψης / Φημολογείται

Η κατηγορία αυτή περιλαμβάνει δύο σημασίες, οι οποίες αναγνωρίστηκαν αρχικά ως διακριτές. Ωστόσο, κρίθηκε σκόπιμο, στο πλαίσιο της παρούσας διπλωματικής εργασίας, να συμπτυχθούν και να παρουσιαστούν μαζί καθώς έχουν ως κοινό σημείο αναφοράς την απρόσωπη ερμηνεία. Σε αντίθεση με την προηγούμενη σημασία, όπου το ρήμα *λέω* χρησιμοποιείται για την διατύπωση μιας προσωπικής γνώμης, το τρίτο πληθυντικό πρόσωπο της οριστικής ενεστώτα στην ενεργητική φωνή και το τρίτο ενικό πρόσωπο της οριστικής ενεστώτα στην παθητική φωνή, επιτελούν μεταγλωσσικές πράξεις, καθώς χρησιμοποιούνται για την δήλωση απρόσωπης άποψης. Διαισθητικά φαίνεται πως ο πρώτος τύπος δηλώνει μια πιο σίγουρη και βέβαια άποψη απ' ό,τι ο δεύτερος.

Στο σώμα κειμένων μας εντοπίστηκε ο ρηματικός τύπος *λένε* να χρησιμοποιείται για τη διατύπωση απρόσωπης άποψης. Ο ομιλητής συχνά επικαλείται, ως μαρτυρία και πηγή των πληροφοριών, την απρόσωπη γνώμη (των πολλών), με τον ρηματικό τύπο να αποτελεί δείκτη τεκμηρίωσης. Ο ρηματικός τύπος εμφανίζεται να δέχεται προτασιακό συμπλήρωμα, που εισάγεται με τους συνδέσμους *ότι* και *πως* (43, 44, 45), αλλά και να τίθεται παρενθετικά στο λόγο (46, 47, 48).

¹³ Αναλυτικά για την δήλωση της τροπικότητας στο επόμενο κεφάλαιο (κεφάλαιο: Πολυλεκτικές εκφράσεις του *λέω*).

(43) Για τον 58χρονο Ντέιβιντ Μάμετ (ασήμαντη λεπτομέρεια: το ελληνικό πρόγραμμα τον αναφέρει ως 56χρονο) λένε ότι είναι αυτός που ανακάλυψε μία ολότελα νέα αμερικανική θεατρική γλώσσα.

(44) Δεν λένε ότι το ψάρι βρωμάει απ' το κεφάλι;

(45) Ας γνωρίσουμε αυτήν την πανέξυπνη γυναίκα που στη χώρα της λένε πως είναι τόσο διάσημη όσο και ο Μαραντόνα.

(46) Η άνοδος της θερμοκρασίας -λένε- απειλεί τη ζωή πάνω στη γη.

(47) Ο Τύπος, λένε, είναι η τέταρτη εξουσία.

(48) Ο «Κύκλος με την κιμωλία» (1945), θέμα κι αυτό παρμένο, από το ομώνυμο έργο του Κλάμπουντ, ανήκει, λένε, στα έργα της ωριμότητας του δημιουργού και στοχεύει σ' έναν βαθύ ανθρωπισμό.

Στις παραπάνω περιπτώσεις όπου το ρήμα εντοπίζεται παρενθετικά στην πρόταση, δημιουργείται το φαινόμενο της *ρηματικής σειριακότητας* (verb serialization)¹⁴, το οποίο συναντιέται και στον προφορικό λόγο της αγγλικής, όπου ρήματα όπως τα: *think, say, hear, know*, τα οποία λαμβάνουν συμπλήρωμα, αποτελούν επιστημικούς δείκτες και δείκτες τεκμηρίωσης (βλ. Givon, 1991a: 83, Givon 1991b:139).

Σύμφωνα με το παγκόσμιο λεξικό γραμματικοποίησης¹⁵ (World Lexicon of Grammaticalization) των Heine και Kuteva, όπου αναλύονται, με βάση διαγλωσσικά δεδομένα, τα γλωσσικά σχήματα της γραμματικοποίησης, το ρήμα με σημασία: *λέω* αποκτά, σε πορεία γραμματικοποίησης, τη σημασία της τεκμηρίωσης (evidential meaning), δήλωνοντας επιστημική τροπικότητα (Heine & Kuteva 2002: 265). Η παρούσα χρήση επομένως ίσως να αποτελεί ένδειξη γραμματικοποίησης.

Ομοίως, ο ρηματικός τύπος *λέγεται*, συνοδεύει μια απρόσωπη γνώμη, αποκτώντας τη σημασία «φημολογείται»¹⁶. Το ρήμα παρουσιάζεται συχνά να

¹⁴ Το φαινόμενο της ρηματικής σειριακότητας μπορεί να οριστεί απλοϊκά με τους ακόλουθους διαγλωσσικούς όρους: *ένα γεγονός / μια κατάσταση που σε μία γλώσσα κωδικοποιείται ως μία απλή πρόταση με ένα ρήμα, κωδικοποιείται σε μία άλλη γλώσσα ως μία πολύπλοκη πρόταση με δύο ή περισσότερα ρήματα* (βλ. Givon 1991b:137).

¹⁵ Στο πλαίσιο της γλωσσικής μεταβολής, *γραμματικοποίηση* (grammaticalization / grammaticization) καλείται η σταδιακή διαδικασία – πορεία κατά την οποία, ένα αυτόνομο λεξικό στοιχείο χάνει προοδευτικά τη λεξική του σημασία και αποκτά, σε συγκεκριμένες χρήσεις του, γραμματικό χαρακτήρα (πρωτογενής γραμματικοποίηση), ή ένα γραμματικό στοιχείο γίνεται πιο γραμματικό (δευτερογενής γραμματικοποίηση) (Hopper & Traugott 1993: 1).

¹⁶ Η σημασία αυτή πραγματώνεται και από πολυλεκτικές εκφράσεις του ρήματος *λέω*, όπως θα δούμε σε επόμενο κεφάλαιο.

συμπληρώνεται από πρόταση που εισάγεται με τον σύνδεσμο *ότι* (49, 50, 51, 52), ενώ μπορεί να εμφανίζεται και παρενθετικά (53, 54).

(49) Λέγεται ότι η γεύση του θυμίζει καρύδα, αλλά επειδή είναι δύσκολο να μασηθεί, συνήθως καταπίνεται ολόκληρο.

(50) Λέγεται, μάλιστα, ότι κατά τη συνάντηση που είχαν στις αρχές της εβδομάδας ο κ. Καραμανλής με την Ντόρα Μπακογιάννη συζητήθηκε το θέμα των επικείμενων αλλαγών καθώς και η πιθανή είσοδος της δημάρχου στην κυβέρνηση.

(51) Είθισται να λέγεται ότι οι εφοριακοί είναι κράτος εν κράτει και συνήθως οι απειλές τους τρομάζουν την πολιτική ηγεσία, όπως έδειξε άπειρες φορές το παρελθόν.

(52) Συνήθως λέγεται ότι οι αρχαιότητες είναι το καλύτερο και σχεδόν μοναδικό εξαγωγίμο προϊόν.

(53) Ο κ. Παπανδρέου θα είχε ήδη αναλάβει τη σχετική πρωτοβουλία αλλά, όπως λέγεται, καθυστερεί να ανακοινώσει τις αποφάσεις του για δύο λόγους

(54) Εφάρμοσε το εγχειρίδιο, υποδειγματικά απ' ό,τι λέγεται, και «της βγήκε».

Οι δύο ρηματικοί τύποι που παρουσιάστηκαν, είναι δύο συναφή γλωσσικά στοιχεία απόδοσης γνώμης, που αποτελούν ταυτόχρονα και μηχανισμούς αξιολόγησης πηγής. Σύμφωνα με την Hunston (2011: 27-28), η αξιολόγηση της κατάστασης μιας πρότασης ή πληροφορίας (evaluation status) μπορεί να μετατρέψει αυτή την πρόταση ή πληροφορία σε υπόθεση, αποτέλεσμα, συνέπεια, υπονοούμενο κλπ. (ανάλογα με το είδος της αξιολόγησης αντίστοιχα). Η απόδοση ή η αναγνώριση της πηγής μιας πληροφορίας ή μιας πρότασης, αποτελεί ένα μέσο αξιολόγησης και τροποποίησης της κατάστασής της (status modification).¹⁷

Μία πρόταση, μπορεί να ερμηνεύεται πως εκφέρεται από τον ομιλητή/συγγραφέα και να παρουσιάζεται κατ' επέκταση ως κάτι βέβαιο (averred) ή πως εκφέρεται από κάποιον άλλον (attributed). Η Hunston (2011: 35) προχωρά σε μια κατηγοριοποίηση των τύπων πηγής και απόδοσης γνώμης με βάση τρεις παραμέτρους: την πηγή (αν είναι ο ομιλητής/συγγραφέας ή κάποιο άλλο άτομο ή

¹⁷ Άλλα γλωσσικά μέσα τροποποίησης αποτελούν συγκεκριμένα ρήματα, ουσιαστικά, επίθετα ή επιρρήματα, καθώς και βοηθητικά και τροπικά ρήματα (βλ. Hunston 2011: 28). Η ρητή τροποποίηση της κατάστασης μιας πρότασης παίρνει συχνά τη μορφή μιας κύριας πρότασης που κυβερνά μια δευτερεύουσα που εισάγεται με σύνδεσμο (π.χ. Είναι πιθανό ότι, Βέβαιο είναι ότι, ο Χ λέει ότι, Προτείνεται ότι, Λέγεται ότι κλπ.). Στην περίπτωση αυτή η γραμματικά κύρια τροποποιεί την κατάσταση της δευτερεύουσας (Hunston 2011: 33).

ομάδα), τον προσδιορισμό της πηγής (αν προσδιορίζεται η πηγή ή όχι) και την ευθύνη (αν ο ομιλητής/συγγραφέας έχει / διεκδικεί την ευθύνη ή την μεταβιβάζει / αποδίδει αλλού). Οι δύο πρώτες παράμετροι σχετίζονται περισσότερο με την αξιολόγηση, ενώ η τρίτη με τον ίδιο τον ομιλητή/συγγραφέα και τη βεβαιότητά του γι' αυτό που δηλώνει. Όταν κατονομάζεται η πηγή της πληροφορίας, αυτομάτως αποκτά κάποιο βαθμό βεβαιότητας η πληροφορία. Αποδίδοντας ο ομιλητής/συγγραφέας μια πρόταση σε μια σεβαστή πηγή μπορεί περισσότερο να επιβεβαιώσει, παρά να αμφισβητήσει την ορθότητά της, και η επιβεβαίωση μπορεί να ενισχυθεί εάν ο μηχανισμός απόδοσης μπορέσει να συμπεριλάβει και τη δέσμευσή του ομιλητή/συγγραφέα. Το πώς κρίνεται μια πηγή εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό και από το εκάστοτε περιεχόμενο. Ταυτόχρονα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη πως η κατάσταση μιας πρότασης/πληροφορίας (status of a proposition) μπορεί να είναι διαλογική, μιας και η «φωνή» του ομιλητή/συγγραφέα είναι πιθανόν να υπάρχει ακόμα και σε προτάσεις που αποδίδονται σε άλλους. Σε τέτοιες περιπτώσεις, η κατάσταση μπορεί να είναι ιδιαίτερα πολύπλοκη, καθώς ερμηνεύεται από διαφορετικές οπτικές γωνίες (Hunston 2011: 38-39).

Εφαρμόζοντας την κατηγοριοποίηση των τύπων πηγής και απόδοσης γνώμης, στους ρηματικούς τύπους του *λέω*, παρατηρούμε πως ο τύπος *λένε* δηλώνει ως πηγή μια ομάδα ατόμων που είναι απροσδιόριστη και άγνωστη και ο ομιλητής παρουσιάζεται, ανάλογα με το περιεχόμενο, άλλοτε να έχει και άλλοτε να μεταβιβάζει την ευθύνη. Ο τύπος *λέγεται (ότι)* δηλώνει επίσης πηγή απροσδιόριστη, με τη διαφορά ότι δεν ξέρουμε αν είναι κάποιο μεμονωμένο άτομο ή ομάδα, ενώ ο ομιλητής φαίνεται να μεταβιβάζει την ευθύνη. Από την περιγραφή αυτή, δικαιώνεται η διαίσθησή μας, σύμφωνα με την οποία ο τύπος *λένε* συνοδεύει κάτι περισσότερο πραγματικό, μια άποψη πιο βέβαιη –την οποία άλλοτε συμμερίζεται και ο ομιλητής/συγγραφέας που τη μεταφέρει– από ό,τι ο τύπος *λέγεται (ότι)*, ο οποίος συνοδεύει μία φήμη που δε ξέρουμε αν είναι αληθής ή όχι, της οποίας την ευθύνη ο ομιλητής/συγγραφέας φαίνεται να μην αναλαμβάνει.

3.2.4. Δηλώνω

Η σημασία «δηλώνω» αποδόθηκε σε προτάσεις, στις οποίες το ρήμα *λέω* διατηρεί την πρωτοτυπική του σημασία, μεταφέροντας ταυτόχρονα προσωπικούς ισχυρισμούς ανθρώπων. Θα μπορούσαν οι προτάσεις αυτές να κατηγοριοποιηθούν τόσο στην πρωτοτυπική σημασία (1), όσο και στην σημασία της διατύπωσης άποψης (2),

ωστόσο ο λόγος και συνάμα το κριτήριο με βάση το οποίο αναγνωρίστηκαν εξ αρχής ως διακριτή κατηγορία, είναι πως πρόκειται για δηλώσεις που γίνονται στο πλαίσιο συνέντευξης σε μέσα μαζικής ενημέρωσης (εφημερίδες, τηλεοπτικές εκπομπές κλπ.).

Όπως φαίνεται και στα παραδείγματα, το ρήμα δέχεται ως προσάρτημα, μια προθετική ή επιρρηματική φράση που σχετίζεται με τα ΜΜΕ (σε συνέντευξή του, σε γερμανική τηλεοπτική εκπομπή, μπροστά στην κάμερα).

(55) Τώρα πάλι είπε, σε συνέντευξή του, ότι ο Ιωάννου είχε μεταφράσει Στράτωνα «για να τα κοιμήσει».

(56) Γερμανός διανοούμενος είπε σε γερμανική τηλεοπτική εκπομπή ότι το ξέσπασμα ανθρωπιάς λειτούργησε ως διέξοδος στον καταπιεσμένο, τον στρεσαρισμένο άνθρωπο της Δύσης.

(57) Το πάθος για τη δουλειά του δεν έχει σβήσει παρ' όλο που, όπως είπε σε συνέντευξή του, «ζούμε πλέον σ' έναν κόσμο κορεσμένο από εικόνες, όπου βλέπουμε τα πάντα και τίποτα».

(58) Ενώ αργότερα εξέπληξε και τους ψυχραιμότερους, τη στιγμή που κρατώντας ένα μωρό στην αγκαλιά της είπε μπροστά στην κάμερα... μα εσύ παιδί μου είσαι τόσο αδύνατο, νομίζω ότι πρέπει να τρώς περισσότερο!

Η συντριπτική πλειοψηφία του σώματος κειμένων μας προέρχεται από την εφημερίδα «Καθημερινή»¹⁸, με αποτέλεσμα να περιέχει πολλές δηλώσεις, ως αποσπάσματα συνεντεύξεων. Οι προτάσεις αυτές, παραδείγματα των οποίων ακολουθούν, συμπεριλήφθηκαν στην συγκεκριμένη σημασία.

(59) Δεν αντιμετωπίζουμε πρόβλημα εγκληματικότητας», λέει στην «Κ» ο κ. Αναστάσιος Νιώρας, ιδιοκτήτης καταστήματος εκκλησιαστικών ειδών.

(60) «Κάθε φορά που καίγονται τα σκουπίδια, η κατάσταση γίνεται ανυπόφορη», λέει στην «Κ» ο κ. Νείλος Μούσχουρος, κάτοικος της περιοχής.

(61) «Περίπου 65 οδηγοί τρόλεϊ θα προσληφθούν μέσα στο 2005», λέει στην «Κ» ο πρόεδρος του ΟΑΣΑ κ. Σίμος Σιμόπουλος, «προκειμένου να καλυφθούν ελλείψεις, ενώ μέχρι το τέλος του 2006 θα έχουν αγοραστεί άλλα 700 λεωφορεία προκειμένου ο στόλος να ανανεωθεί ριζικά».

¹⁸ Υπενθυμίζεται πως ο ΕΘΕΓ περιλαμβάνει κείμενα εφημερίδων, συμπεριλαμβανομένης και της εφημερίδας «Καθημερινή».

(62) Γιατί, όπως λέει στην «Κ» ο καθηγητής Πολεοδομίας του ΕΜΠ κ. Γιώργος Σαρηγιάννης, «εάν η Αθήνα συνεχίσει να χτίζεται με τους όρους δόμησης που ισχύουν, δηλαδή νόμιμα, χωράει 30 εκατομμύρια κατοίκους!».

Το ρήμα *λέω* με τη συγκεκριμένη σημασία λειτουργεί ως επιτελεστικό ρήμα: κατηγορηματικό και μεταγλωσσικό.

3.2.5. Αποκαλώ / Ονομάζω

Το ρήμα *λέω* εντοπίστηκε στο σώμα κειμένων μας με δύο συναφείς σημασίες, οι οποίες κρίθηκε σκόπιμο να παρουσιαστούν μαζί, καθώς σε πολλά περικείμενα ταυτίζονται. Το *λέω* εμφανίζεται να σημαίνει «αποκαλώ» (63, 64, 65, 66) και «ονομάζω» (67, 68), λαμβάνοντας συνήθως και στις δύο περιπτώσεις ένα αντικείμενο και ένα κατηγορούμενο.

(63) Είναι μια αναπόφευκτα προσωπική, ας την πούμε, «ανάγνωση», που θα ευχόμουν ν' ανοίξει ευρύτερους ορίζοντες.

(64) Κέρδισε το κοινό με αυτό που λέμε στόμα με στόμα, ώστε μετά να ακολουθήσουν και τα ποτάμια της διαφήμισης, της κριτικής, της αρθρογραφίας.

(65) Και αυτό που καταφέραμε, είναι σήμερα εμείς να... προσδοκούμε στο να δεχθούν τα Σκόπια μια ονομασία πολύ «χειρότερη» από εκείνη που άλλοτε δεν δεχόμασταν, αυτά να αρνούνται – και... το επιπλέον: να αγωνιζόμαστε εμείς πια για το δικαίωμά μας να λέμε τη Μακεδονία με το όνομά της!

(66) Επίσης τους αύλακες του Ομήρου σήμερα τους λέμε αυλάκια.

(67) Τη λένε Ιοκάστη Κωνσταντίνου (Τζο), μιλάει 5 – 6 γλώσσες, παίζει πιάνο και τραγουδάει μια στροφή από παραδοσιακό ελληνικό!

(68) Όσοι δεν υποτάσσονταν, κατέληγαν ή στον Δούναβη ή στα πηγάδια, όπως έλεγαν τις χαράδρες.

Το ρήμα εντοπίζεται και σε παθητική σύνταξη, όπου σημαίνει «αποκαλούμαι» (69, 70) και «ονομάζομαι» (71, 72, 73, 74, 75) αντίστοιχα.

(69) Πολλοί έχουν κάνει ένα σωρό δουλειές, κανονικές και του ποδαριού, έχουν εργαστεί στην ιδιωτική εκπαίδευση, έχουν αναμετρηθεί με το θηρίο που λέγεται «τάξη».

(70) Μεγάλο όφελος έχουν οι εργάτες στις υπανάπτυκτες (τώρα λέγονται αναπτυσσόμενες) χώρες και, βέβαια, οι επιχειρήσεις που κερδίζουν απ' αυτές τις παραγγελίες.

(71) Το υπουργείο Πολιτισμού θα μπορούσε να λέγεται υπουργείο Αρχαιοτήτων και ο τίτλος αυτός θα μπορούσε να καλύψει τη δραστηριότητά του κατά μεγάλο μέρος.

(72) Λέγεται Μπερλίνισε Γκαλερί και συγκεντρώνει έργα που σχετίζονται με το Βερολίνο του τελευταίου αιώνα.

(73) Ο ήρωας της «Σοφίτας» λέγεται Ορφέας.

(74) Αντί όμως να ανησυχήσει ο κ. Ερντογάν, που διεκήρυξε στο Ντιγιάρμακιρ ότι δεν πρόκειται να υπαναχωρήσει στις μεταρρυθμίσεις του, έστω και αν οι Κούρδοι αντάρτες δημιουργούν προβλήματα, καταλαμβάνεται από πυρετό το κουρδικό κόμμα DEHAP, που άλλοτε λεγόταν HADEP και έχει υποστεί συνεχείς διώξεις.

(75) Πρόγραμμα Horizon (ορίζοντας) λέγεται το νέο σχέδιο αναδιοργάνωσης του ΟΤΕ που εκπονεί και πάλι η McKinsey (καθώς ήταν και η σύμβουλος αναδιοργάνωσης του 2002) με κεντρικό αν όχι μοναδικό προσανατολισμό τη μείωση του προσωπικού.

Η αίσθηση που δίνει το σώμα κειμένων μας είναι πως η σημασία «αποκαλώ» είναι πιο συχνή στην ενεργητική σύνταξη, σε αντίθεση με τη σημασία «ονομάζω», η οποία εμφανίζεται πιο συχνά στην παθητική σύνταξη («ονομάζομαι»). Αυτή βέβαια, είναι μια αίσθηση, η οποία δεν μπορεί να ελεγχθεί στατιστικά λόγω του μικρού μεγέθους του σώματος κειμένων μας, ωστόσο θα μπορούσε να διερευνηθεί σε ένα μεγαλύτερο σώμα κειμένων.

Το ρήμα *λέω*, τόσο με τη σημασία «ονομάζω / ονομάζομαι», όσο και με τη σημασία «αποκαλώ / αποκαλούμαι», επιτελεί την πράξη της επίσημης (βλ. βάπτισμα κ.λπ.) ή μη απόδοσης ονόματος, αποτελώντας διακηρυκτικό ρήμα κατά τον Searle (1975a, 1976, 1979).

3.2.6. Διαβεβαιώνω

Στις ακόλουθες προτάσεις το ρήμα *λέω* εντοπίζεται με τη σημασία «διαβεβαιώνω». Το ρήμα συνοδεύει μία άποψη ή μία πληροφορία με μεγάλη βεβαιότητα, επιτελώντας κατηγορηματική/βεβαιωτική γλωσσική πράξη.

(76) Πρόσφατη δημοσκόπηση στις ΗΠΑ έδειξε το 63% των καταναλωτών δεν θα αγόραζε κλωνο-προϊόντα, ακόμα κι αν η FDA έλεγε ότι δεν έχουν κανένα πρόβλημα.

(77) Σε κάθε περίπτωση το Προεδρικό Διάταγμα εφαρμόζεται κανονικά, γι' αυτό σας λέω ότι οι συμβασιούχοι δεν πρέπει να ανησυχούν.

(78) Αμερικανοί αξιωματούχοι λένε ότι κατάσχεσαν τα έσοδα από ναρκωτικά τόσο των αριστερών ανταρτών FARC όσο και των δεξιών αντιπάλων τους, των AUC.

3.2.7. Ενημερώνω / Πληροφορώ

Η σημασία «ενημερώνω / πληροφορώ» εντοπίστηκε σε προτάσεις, στις οποίες το ρήμα λέω διατηρεί σε κάποιο βαθμό την πρωτοτυπική του σημασία, ωστόσο στα περικείμενα όπου βρίσκεται δίνει συγκεκριμένες πληροφορίες, επιτελώντας κατηγορηματική γλωσσική πράξη. Η σημασία αυτή πραγματώνεται και από πολυλεκτικές εκφράσεις του ρήματος λέω, όπως θα δούμε σε επόμενο κεφάλαιο.

(79) Η τελετή παράδοσης, λαμπρή απ' ό,τι μας είπαν, θα πραγματοποιηθεί στις 2 Δεκεμβρίου και αποτελεί απόρροια της συνόδου του NATO στην Κωνσταντινούπολη, τον Ιούνιο του 2004.

(80) «Αν και οι χρήστες του μέσου το πρώτο που θα ανέμεναν από μία τόσο μεγάλης εμβέλειας παρέμβαση θα ήταν η μείωση του χρόνου, σπεύδουμε να πούμε ότι αυτή θα είναι σχετικά μικρή».

(81) Συνέφαγαν, λοιπόν, ο Δημήτριος και ο Ταγίπ και ο γείτων πρωθυπουργός είπε στον φίλο του πολύ σημαντικά πράγματα, που – όπως μου είπε ένα καρντάσι από το Καπαλί Τσαρσί– είχαν να κάνουν και με τη Σχολή της Χάλκης αλλά και με άλλα, σημαντικά για την ευρωπαϊκή πορεία της Τουρκίας, μέσω των ελληνοτουρκικών σχέσεων.

(82) Την ταυτότητα του συγγραφέα την αποκάλυψε στον εκδότη του όταν του είπε ότι το βιβλίο θα εκδοθεί.

3.2.8. Αναφέρω

Το ρήμα λέω αποκτά τη σημασία «αναφέρω» σε περικείμενα, όπου το υποκειμενικό του κάνει μια αναφορά σε κάτι (83) ή ο ομιλητής/συγγραφέας αναφέρεται στο λόγο του, οργανώνοντάς τον (84, 85, 86, 87). Στην πρώτη περίπτωση το ρήμα συνήθως συμπληρώνεται από προθετική φράση που εισάγεται με το για και επιτελεί κατηγορηματική γλωσσική πράξη, ενώ στη δεύτερη, αποκτά κειμενική λειτουργία και επιτελεί μεταγλωσσική πράξη.

(83) Τα όσα τους λέει για τη νέα οικονομική πολιτική της Λιβύης, τις ιδιωτικές επιχειρήσεις, τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας... τους συναρπάζουν.

(84) Το να υποδύεσαι όμως ανθρώπους με τόσο «φευγάτο» μυαλό έτσι που ν' αγγίζει τις νοσηρές καταστάσεις που λέγαμε πιο πάνω, είναι κάτι το οποίο μπορεί να ενδιαφέρει, άντε το πολύ-πολύ τούς ειδικούς ψυχιάτρους που ασχολούνται με παρόμοιες κλινικές περιπτώσεις.

(85) Να πω εδώ άλλη μια φορά, ότι ζηλεύω τους σκιτσογράφους μας, όσους μας κάνουν να χαμογελάμε με το μισό στόμα και να θυμώνουμε με το άλλο μισό.

(86) Όπως όμως είπα και αρχικά, στον παραδοσιακό πνεύμονα δροσιάς και κεφιού, στο θρυλικό «Αθηναίον» του Μουσείου, οι αδελφοί Τάγαρη μάζεψαν ένα εκλεκτό επιτελείο που με πρόσφορη κειμενική βάση τα πανταχόθεν όζοντα πρόσφατα ανδραγαθήματα του ελληνικού κλήρου, στηρίζει τα μετριοτέρα και εκτινάσσει στα ύψη τα δυνατότερα νούμερα.

(87) Το είπαμε και σε προηγούμενα εδάφια (7.2, 7.5, 13.7), πως ο Κόσμος μας μπορεί να είναι προσιτός στην γνώση (knowable), αλλά όχι προβλέψιμος.

3.2.9. Κρίνω / Συμπεραίνω

Στα ακόλουθα παραδείγματα το ρήμα *λέω* εντοπίζεται να σημαίνει «κρίνω» (88, 89) ή «συμπεραίνω» (90, 91). Στις δύο αυτές σημασίες, οι οποίες δεν είναι σε όλα τα περικείμενα διακριτές μεταξύ τους, το ρήμα επιτελεί κατηγορηματική γλωσσική πράξη.

(88) Ωστόσο, «με τη λήξη του προγράμματος θα είμαστε σε θέση να πούμε αν όντως η σπογγώδης εγκεφαλοπάθεια μπορεί να εμφανιστεί ή όχι στα ψάρια», δήλωσε ο κ. Σκλαβιάδης.

(89) Αν πάντως δεν αποσαφηνιστεί ποιοι υπουργοί θα παραμείνουν στο «πολεμικό» επιτελείο του Μπους, (Ντόναλντ Ράμσφελντ, Πολ Γούλφοβιτς, Κόλιν Πάουελ) δεν μπορεί να πει κανείς με σαφήνεια αν η εκστρατεία του στο Ιράκ θα κλιμακωθεί ή θα περιοριστεί.

(90) Προς στιγμήν, όταν ακούστηκε η τοποθέτηση του πρώην δημοτικού συμβούλου, πρώην βουλευτή και πρώην ευρωβουλευτή στην προεδρία του ΙΕΠ, και δεδομένης της άκρας του τάφου σιωπής της ΚΟΕΜ ζαμάνια τώρα, συν την οικονομική δυσπραγία του ΥΠΠΟ, είπαμε «Α, την πάψανε την ανορχήστρωτη».

(91) Κάνοντας έναν απολογισμό, μπορούμε ήδη να πούμε ότι η πολιτική αυτή αποτελεί πραγματική επιτυχία, που συνέβαλε όχι μόνο στην αύξηση της αλληλεγγύης μεταξύ όλων των Ευρωπαίων, αλλά και στην πολύ μεγάλη αύξηση της γενικής ανταγωνιστικότητας της Ένωσης.

3.2.10. Αποκαλύπτω / Ομολογώ / Παραδέχομαι

Στο σώμα κειμένων μας, το ρήμα *λέω* εμφανίζεται σε ορισμένα περικείμενα να σημαίνει «αποκαλύπτω» (92, 93), «ομολογώ» (94, 95) και «παραδέχομαι» (96, 97), επιτελώντας και στις τρεις περιπτώσεις κατηγορηματικές γλωσσικές πράξεις. Οι τρεις σημασίες κρίθηκε σκόπιμο να παρουσιαστούν μαζί, μιας και στα περικείμενα όπου εντοπίζεται το ρήμα, συχνά ταυτίζονται, χωρίς να είναι πάντα εύκολη η διάκριση.

(92) Περίπου το 25% των νέων που έχουν δεχθεί σεξουαλική προσέγγιση ή παρενόχληση το είπαν στους γονείς τους.

(93) Έτσι, ο αρχιμανδρίτης Νικόδημος Φαρμάκης, στο όνομα του οποίου είχε ενοικιασθεί το διαμέρισμα, είπε στους αστυνομικούς ότι είχε επισκεφθεί το χώρο μια φορά, ωστόσο δήλωσε άγνοια για τη χρήση των στοιχείων του στην ενοικίαση, κάτι που επιβεβαίωσε και ο ιδιοκτήτης, λέγοντας ότι ο Βαβύλης είχε διαπραγματευθεί την ενοικίαση, δίνοντάς του ως στοιχεία του τα στοιχεία του Φαρμάκη.

(94) Τις επόμενες δεκαετίες, η μάνα έζησε σαν νεκρή κι αυτό ίσως ήταν που προσπαθούσε και δεν μπορούσε να τους πει.

(95) Ο νεαρός της προτείνει να πάει στον υπουργό και να του πει γιατί πήρε αυτός τον υπολογιστή και τι τον έκανε η ίδια.

(96) «Προκειμένου να αποφύγω πιθανές παρεξηγήσεις, το λέω αμέσως: αγαπώ τον Ρίχαρντ Στράους».

(97) Ούτε ο ίδιος τολμά να πει ότι δεν φορά παρά μόνο τα εσώρουχά του ούτε, φυσικά, οι υπήκοοί του!

3.2.11. Κατηγορώ / Προσάπτω

Το ρήμα *λέω* εμφανίζεται σε κάποια περικείμενα με τη σημασία «κατηγορώ / προσάπτω». Στις περιπτώσεις αυτές το ρήμα, που επιτελεί κατηγορηματική γλωσσική πράξη, δέχεται ένα προτασιακό συμπλήρωμα που εισάγεται με το *ότι*, το οποίο αποτελεί την κατηγορία.

(98) Μας είπε ότι δολοφονήσαμε τον Βραζιλιάνο στο Λονδίνο, ότι «η αδελφή ο Μπλερ βομβαρδίζει το Ιράκ», ότι πρέπει να ντρεπόμαστε που στην Αγγλία «οι «πούς» παντρεύονται και γίνονται επίσκοποι»!

(99) Αυτά, για να μη μας λένε ότι δεν πάμε και στα περιφερειακά σχήματα.

3.2.12. Υπόσχομαι

Το ρήμα *λέω* εντοπίστηκε στο σώμα κειμένων με τη σημασία «υπόσχομαι», να λειτουργεί ως δεσμευτικό ρήμα. Η υπόσχεση αποτελεί βασική δεσμευτική γλωσσική πράξη. Όπως φαίνεται και από τα παραδείγματα, το υποκείμενο του *λέω* δεσμεύεται ρητά να κάνει μια πράξη στο μέλλον, ενώ το προτασιακό συμπλήρωμα που λαμβάνει το ρήμα αποτελεί την υπόσχεση – δέσμευσή του.

(100) Είπε ότι θα πληρώσει αμέσως όλους τους συνταξιούχους μόλις δικαιωθεί ο πρώτος απ' αυτούς, εκείνος που η προσφυγή του ήταν πρώτη προς εκδίκαση.

(101) Χρόνια αργότερα, αφού είχε σπουδάσει μηχανικός στο Μπέρκλι (ακόμη έχει σαραβαλιασμένα αυτοκίνητα στην αυλή του, τα οποία λέει ότι θα φτιάξει) και είχε παντρευτεί, είχε ακόμη το σαράκι της συγγραφής.

(102) Ο Στέλιος είχε δώσει τον λόγο του, να μην τραγουδήσει ποτέ πια, μακριά από τα μαγαζιά, είχε πει.

3.2.13. Απειλώ / Προειδοποιώ

Το ρήμα *λέω* εντοπίστηκε, σε κάποια περικείμενα, να σημαίνει «απειλώ» (103, 104) και «προειδοποιώ» (105, 106). Οι δύο σημασίες παρουσιάζονται μαζί καθώς συχνά, όπως φαίνεται και από τα παραδείγματα, είναι δύσκολος ο διαχωρισμός τους, αφού μια προειδοποίηση με αρνητικό ή επιθετικό περιεχόμενο, αποτελεί απειλή. Και στις δύο περιπτώσεις το ρήμα επιτελεί δεσμευτική γλωσσική πράξη, καθώς το υποκείμενό του δεσμεύεται να κάνει μια μελλοντική πράξη, ενώ το προτασιακό συμπλήρωμα που δέχεται, αποτελεί το περιεχόμενο της απειλής – δέσμευσης.

(103) Ενοχλήθηκα τόσο που αναγκάστηκα και είπα σε έναν υπεροπτικό συνάδελφο, ότι θα του πετάξω το τασάκι στο κεφάλι.

(104) «Μου είπε πως αν δεν κάνετε εσείς οι μουσουλμάνοι επίθεση για να πάρετε την Σρεμπρένιτσα, θα κάνουμε εμείς».

(105) Ο Στέλιος είπε, αν γίνουν είκοσι ένα, εγώ φεύγω.

(106) «Ηρθαν χρήματα από την Ε.Ε. αλλά δεν τους είπε κανείς ότι οι τιμές που έπαιρναν τότε δεν θα διατηρούνταν για πάντα».

3.2.14. Ζητώ

Σε ορισμένες προτάσεις, όπως αυτές που ακολουθούν, το *λέω* εντοπίζεται με τη σημασία «ζητώ», λαμβάνοντας ένα προτασιακό συμπλήρωμα που δηλώνει ένα αίτημα. Η έκφραση ενός αιτήματος αποτελεί βασική κατευθυντική γλωσσική πράξη, καθώς οδηγεί τον ακροατή και δέκτη του αιτήματος να προβεί σε μια ενέργεια: την αποδοχή ή την άρνηση του αιτήματος. Το ρήμα *λέω*, επομένως, με αυτή τη σημασία λειτουργεί ως κατευθυντικό ρήμα.

(107) Θα μπορούσαν να μιλήσουν με μεγάλη άνεση σε σεΐχηδες του Λιβάνου ή με εξτρεμιστικά γκρουπ στο Ουζμπεκιστάν μην τους πείτε, όμως, να μιλήσουν με πολίτες του Σινσινάτι... είσαι τρελός, θα σου πουν...

(108) «Μια σακουλίτσα καραμέλες γάλακτος, παρακαλώ!» είπε η Μαρί στον χοντρό ζαχαροπλάστη.

3.2.15. Ρωτώ

Στο σώμα κειμένων μας το *λέω* στην πρωτοτυπική του χρήση, εμφανίζεται να λαμβάνει ως προτασιακό συμπλήρωμα μία ερώτηση, αποκτώντας έτσι τη σημασία «ρωτώ». Η έκφραση μιας ερώτησης αποτελεί κατευθυντική γλωσσική πράξη, καθώς ζητείται από τον ακροατή και δέκτη της ερώτησης, να εκτελέσει μια μελλοντική γλωσσική πράξη που θα δώσει στον αρχικό ομιλητή μια σωστή απάντηση στην ερώτησή του. Ως εκ τούτου, το *λέω* και με αυτή τη σημασία, λειτουργεί ως κατευθυντικό ρήμα.

(109) «Ποιός είναι επικεφαλής;», έλεγε ο μάγειρας Κέρτις Γκριν, έξω από το γιγάντιο κλειστό στάδιο Σουπερντιούμ, που μετατράπηκε σε κέντρο υποδοχής προσφύγων.

(110) «Γιατί λες ότι μ' αρέσει τόσο η εξοχή;» λέει στη μητέρα του.

(111) «Τι θίγει», είπε, «περισσότερο την ποιότητα απονομής δικαιοσύνης;»

3.2.16. Υποδεικνύω / Προτείνω / Συστήνω / Συμβουλεύω

Το ρήμα λέω εντοπίζεται στο σώμα κειμένων μας να σημαίνει «υποδεικνύω»¹⁹ (112, 113), «συστήνω» (114, 115), «προτείνω» (116, 117) και «συμβουλεύω» (118). Όπως φαίνεται και από τα ίδια τα παραδείγματα, τα όρια διάκρισης των σημασιών είναι πολύ λεπτά και σε πολλά περικείμενα οι σημασίες ταυτίζονται, αυτός είναι και ο λόγος για τον οποίο στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας οι σημασίες συμπτύχθηκαν.

Οι σημασίες αυτές εκφράζουν τόσο κατηγορηματικές, όσο και κατευθυντικές γλωσσικές πράξεις, κάτι που αναφέρουν και οι Searle & Vanderveken (1985: 183, 193) μελετώντας ρήματα αντίστοιχων σημασιών. Με την κατηγορηματική έννοια, το ρήμα λέω χρησιμοποιείται για να υποστηρίξει μια θετική, για τον αποδέκτη, πρόταση, ενώ με την κατευθυντική έννοια, το λέω οδηγεί τον αποδέκτη στο να κάνει αυτό που του υποδεικνύει / προτείνει / συστήνει / συμβουλεύει, το οποίο παρουσιάζεται θετικό για τον αποδέκτη και εκφράζεται από το προτασιακό συμπλήρωμα του ρήματος.

(112) Η στάση τους είναι ταπεινόφρων και λέει: ποιος είμαι εγώ να σου πω τι θα ψηφίσεις, τι θα υποστηρίξεις.

(113) Η ένστασή μου όμως είναι ότι δεν μπορείς ποτέ να πεις σ' έναν τσελίστα λ.χ. να μην παίζει Μπαχ.

(114) Σαλάτες πάρα πολλές, γιατί είχε κληρονομήσει το ζάχαρο από τη μαμά του, και του είπε ο γιατρός, ωμή σαλάτα, χορταρικά, ψάρι.

(115) Αλλά όλη αυτή η σχεδόν συμπαντική γνώση-άγνοια, καταλήγει σε δυο -τρεις συστάσεις τόσο γνώριμες ώστε αναρωτιέσαι γιατί οι άνθρωποι σπατάλησαν χρόνο και χρήμα για να μας πουν: κόψτε τις δαπάνες- αυξήστε τα έσοδα, μειώστε το έλλειμμα και το χρέος, απελευθερώστε τις αγορές, ιδιωτικοποιήστε τις κρατικές επιχειρήσεις.

(116) Το είπα και στον υπουργό σας, μια και είναι παλιός πιλότος, πως πρέπει να πετάξει με ένα Γιουροφάιτερ.

(117) Η στροφή οφείλεται βέβαια και σε γεγονότα της ζωής μου και σε ανθρώπους που με βοήθησαν στην καλλιτεχνική μου πορεία και μου είπαν «δες κι αυτό».

(118) «Το ξέρω και από την εμπειρία μου: ο ηθοποιός έχει ανάγκη από κάποιον που θα του πει, μέχρι εδώ».

¹⁹ Η σημασία αυτή πραγματώνεται και από πολυλεκτικές εκφράσεις του ρήματος λέω, όπως θα δούμε σε επόμενο κεφάλαιο.

3.2.17. Απαντώ

Το ρήμα *λέω* εμφανίζεται σε ορισμένα περικείμενα να συνδυάζει την πρωτοτυπική του σημασία με τη σημασία «απαντώ». Στις περιπτώσεις αυτές, το ρήμα δέχεται ένα προτασιακό συμπλήρωμα που αποτελεί την απάντηση σε μία ερώτηση.

Η λογική μορφή μιας απάντησης σε ένα ερώτημα καθορίζεται από το προτασιακό περιεχόμενο του ερωτήματος. Η απάντηση μπορεί να είναι ένας ισχυρισμός (κατηγορηματική γλωσσική πράξη), μια υπόσχεση (δεσμευτική γλωσσική πράξη) ή μια άρνηση (βλ. Searle & Vanderveken 1985: 199). Στο σώμα κειμένων μας, όπως φαίνεται και από τα παραδείγματα, οι απαντήσεις έχουν τη μορφή ισχυρισμού, με το *λέω* να επιτελεί κατηγορηματικές γλωσσικές πράξεις.

(119) Κι αν τον ξαναρωτήσετε, ποιο πρόβλημα τον απασχολεί εντονότερα, ποιο είναι αυτό που του δημιουργεί τη μεγαλύτερη ανησυχία και ανασφάλεια, ο ίδιος άνθρωπος θα σας πει δίχως δισταγμό: το ασφαλιστικό και το συνταξιοδοτικό μέλλον του!

(120) Όταν τη ρωτάω για τα όνειρά της μου λέει ότι θέλει να γίνει δασκάλα.

(121) Έχω ρωτήσει τους περαστικούς καταναλωτές και μας είπαν ότι τους αρέσουν για αυτούς τους δύο λόγους».

(122) Ωστόσο, το 84% των ερωτηθέντων είπαν ότι και τώρα που το έμαθαν δεν προτίθενται να κάνουν χρήση αυτού του δικαιώματος και στους βασικότερους λόγους που προέταξαν κατ' αρχήν είναι οι οικονομικοί.

Στο σώμα κειμένων εντοπίστηκαν ερωτήσεις, οι οποίες ξεκινούν με την προστακτική του ρήματος *λέω*. Στις προτάσεις αυτές, όπου το *λέω* εισάγει μία ερώτηση, έχει ως υποκείμενο τον αποδέκτη της ερώτησης, με αποτέλεσμα να συνδυάζει και εδώ την πρωτοτυπική του σημασία με τη σημασία «απαντώ».

(123) Πείτε μου, πώς να ζήσουμε με 400 ευρώ το μήνα;

(124) Πείτε μου εσείς, σε πόσα λιμάνια ισχύει αυτό;

(125) Πείτε μας, οι νέοι της Φινλανδίας είναι αισιόδοξοι για το μέλλον της Ευρωπαϊκής Ένωσης;

3.2.18. Εξηγώ

Το *λέω* παρουσιάζεται σε κάποια περικείμενα, να έχει σε συνδυασμό με την πρωτοτυπική του σημασία, τη σημασία «εξηγώ». Με τη σημασία αυτή, το ρήμα φέρεται να επιτελεί είτε κατηγορηματικές γλωσσικές πράξεις, είτε μεταγλωσσικές.

(126) «Βρείτε σαμουράι», απαντά ο γέροντας και όταν οι συγχωριανοί τού λένε ότι, για να προσλάβουν σαμουράι προστάτες, χρειάζονται πολλά χρήματα, τα οποία δεν έχουν, εκείνος τους συμβουλεύει...

(127) Ανιχνεύει επίσης τις τάσεις αντιζηλίας ανάμεσα στις μητέρες, την ανάγκη τους να επιβληθούν η μία στην άλλη, λέγοντας ή δείχνοντας πόσο καλά μεγαλώνουν τα παιδιά τους.

3.2.19. Διηγούμαι / Αφηγούμαι

Σε ορισμένα περικείμενα, το ρήμα *λέω* εντοπίστηκε με τη σημασία «διηγούμαι / αφηγούμαι». Με αυτή τη σημασία, το ρήμα εμφανίζεται να επιτελεί κατηγορηματική γλωσσική πράξη. Αξίζει να σημειωθεί πως η σημασία αυτή πραγματώνεται και από πολυλεκτικές εκφράσεις του ρήματος *λέω*, όπως θα δούμε σε επόμενο κεφάλαιο.

(128) Μου είπε το πώς μεγάλωσε, τα πράγματα που δεν τελείωσε, την Κατοχή...

(129) Αυτά μας τα 'χει πει ο ίδιος, τα χρόνια που σε συνδυασμό με την πολιτική και τις άλλες του ασχολίες, του γαιοκτήμονος, του τσέλιγκα, του οινοποιού, του τυροκόμου, του συγγραφέως, «έχτισε» την Πινακοθήκη του Μετσόβου.

3.2.20. Συζητώ / Μιλώ

Η σημασία αυτή πηγάζει από την πρωτοτυπική σημασία του ρήματος *λέω*. Το ρήμα εμφανίζεται, συνήθως στο πρώτο πληθυντικό πρόσωπο, όπως φαίνεται και από τα παραδείγματα, να σημαίνει «συζητώ / μιλώ».

(130) Τέλος πάντων, τι λέγαμε;

(131) Συμπληρώστε σε αυτά που λέγαμε πριν, σαν ενδεικτικά πρωτοβουλιών και τομών που θα γίνουν στο άμεσο μέλλον, τον χωροταξικό σχεδιασμό και την απελευθέρωση της αγοράς ενέργειας, του ηλεκτρισμού και του φυσικού αερίου.

(132) «Τα λέμε», εκτονωνόμαστε, και πάνω στη διέγερσή μας δεν καταλαβαίνουμε ότι, έτσι που αντιστράφηκαν τα πράγματα, δεν

είμαστε εμείς οι χρήστες των Μέσων, αλλά τα Μέσα είναι εκείνα που μας χρησιμοποιούν.

3.2.21. Διατυπώνω / Εκφράζω

Συνδεδεμένη με την πρωτοτυπική σημασία του *λέω* είναι και αυτή η σημασία. Το ρήμα εμφανίζεται να σημαίνει «διατυπώνω / εκφράζω στον προφορικό λόγο», επιτελώντας μεταγλωσσικές ή κατηγορηματικές πράξεις. Αξίζει να σημειωθεί πως η σημασία αυτή πραγματώνεται και από πολυλεκτικές εκφράσεις, συγκεκριμένα από συνάψεις του ρήματος *λέω*, όπως θα δούμε σε επόμενο κεφάλαιο.

(133) Έβγαλε το Δημοτικό, αλλά δεν προχώρησε, γιατί «πας σκουλείο Ελ Τορ, θέλει πολύ λεφτά», λέει στα Ελληνικά.

(134) Αν, για να το πούμε έτσι, οι απορριπτόμενες είχαν δικαίωμα έφεσης, η απόφασή του θα είχε κανόνες να σταθεί θα άντεχε, ίσως, και σε αναίρεση.

3.2.22. Χρησιμοποιώ συγκεκριμένη λέξη

Η συγκεκριμένη σημασία που ανιχνεύτηκε στο σώμα κειμένων, έχει πολλά κοινά στοιχεία με την προηγούμενη, καθώς συνδέεται με την πρωτοτυπική σημασία του ρήματος *λέω*. Οι δύο σημασίες θα μπορούσαν ίσως να συμπτυχθούν, ωστόσο προτιμήθηκε να παρουσιαστούν ξεχωριστά, όπως ακριβώς αναγνωρίστηκαν κατά την επισημείωση.

Το *λέω* εντοπίζεται, όπως φαίνεται και στα παραδείγματα, να σημαίνει «χρησιμοποιώ μια συγκεκριμένη λέξη» στον προφορικό, αλλά και στον γραπτό λόγο (βλ. 135) και αυτό είναι το βασικό κριτήριο διαφοροποίησης από την πρωτοτυπική σημασία.

(135) «Κανιβαλισμός» λέει η αρθρογράφος παραπέμποντας σε συμπλεγματικούς βανδάλους, αδίστακτους στην εγκληματική βία ολιγοφρενείς - από τη μια.

(136) Όταν λέει «είμαστε», ποιος ακριβώς εννοούσε;

(137) Ο κ. Αλογοσκούφης όλο και συχνότερο κάνει λόγο για αναβάθμιση του Ελληνικού Κέντρου Επενδύσεων (ΕΛΚΕ), στο οποίο υποτίθεται ότι απευθύνονται οι επενδυτές για να εξυπηρετούνται, υπερβαίνοντας τη γραφειοκρατία. Λέμε υποτίθεται, γιατί το ΕΛΚΕ με αυτό το σκοπό ξεκίνησε να λειτουργεί το 1996.

(138) Δεν έχω ακούσει τη λέξη «βία» από το στόμα ξένων που ζουν και δουλεύουν εδώ. Η τηλεόραση, από την οποία και μαθαίνουν κατά κύριο λόγο τα ελληνικά της ανάγκης, όσοι τουλάχιστον δεν φοιτούν στα σχολεία μας, δεν τη λέει συχνά, και πάντως αποφεύγει να την πει μέσα σε συμφραζόμενα που αφορούν τους μετανάστες, παρεκτός και οι μετανάστες είναι οι θύτες και όχι τα θύματα.

Το ρήμα εμφανίζεται με τη σημασία αυτή και σε παθητική σύνταξη:

(139) Στη δημόσια συζήτηση στην Ελλάδα, η λέξη «παγκοσμιοποίηση» λέγεται με αποστροφή, σαν να είναι παραλλαγή του παλαιού «ιμπεριαλισμού».

3.2.23. Μεταβιβάζω ένα μήνυμα / Ανακοινώνω

Στο σώμα κειμένων μας, το ρήμα *λέω* εντοπίζεται να σημαίνει «μεταφέρω / μεταβιβάζω ένα μήνυμα» (140, 141, 142) και «ανακοινώνω» (143, 144). Οι δύο σημασίες, όπως καταδεικνύουν και τα παραδείγματα, είναι συναφείς, γι' αυτό το λόγο συμπύχθηκαν.

(140) Όταν αναμετριάσαι μαζί του, έχεις πάντα την αγωνία: όχι για το αν θα ξεπεράσεις κάποιον άλλο που το έχει κάνει (αυτό δεν έχει σημασία), όσο για το αν θα μπορέσεις να βρεις ένα τρόπο να πεις κάτι μέσα από αυτό.

(141) Τώρα ξέρω ότι αυτό που είναι να ειπωθεί μπορεί να ειπωθεί μόνο με την κίνηση.

(142) Ωστόσο, αξίζει τον κόπο να το κάνουμε, αφού αυτήν τη φορά έχει κάτι ιδιαίτερα θετικό και αισιόδοξο να μας «πει».

(143) Μας λέγεται ότι η αξιολόγηση δεν θα περιέχει σύγκριση και αξιολογική κατάταξη.

(144) Το μεγάλο στοίχημα είναι συνεπώς να επιταχυνθούν οι προγραμματισμένες αλλαγές τώρα, να ειπωθούν οι προγραμματισμένες κυβερνητικές αποφάσεις με σαφήνεια, να προσδιορισθούν οι στόχοι και το χρονοδιάγραμμα.

3.2.24. Πείθω

Στο παράδειγμα που ακολουθεί, το *λέω* αποκτά τη σημασία «πειθώ», επιτελώντας κατηγορηματική γλωσσική πράξη. Με τη σημασία αυτή, το ρήμα θα μπορούσε να είναι και κατευθυντικό, ωστόσο δεν βρέθηκαν αντίστοιχες εμφανίσεις.

(145) Οπουδήποτε αλλού, ένα τέτοιο γεγονός θα αποτελούσε αιτία εορτασμών. Όχι όμως και στην Κίνα, ενώ διεθνείς αναλυτές και επενδυτές προσπαθούν να πουν στον εαυτό τους ότι οι ειδήσεις δεν είναι και τόσο άσχημες!

3.2.25. Αποφασίζω

Στο σώμα κειμένων μας, το ρήμα *λέω* παρουσιάζεται και με τη σημασία του ρήματος *αποφασίζω*. Το *λέω* λειτουργεί ως δεσμευτικό ρήμα, λαμβάνοντας ένα προτασιακό συμπλήρωμα σε χρόνο μέλλοντα, το οποίο εκφράζει την πράξη για την οποία δεσμεύεται το υποκείμενο στο μέλλον.

(146) Έχει πολλά και ενδιαφέροντα να πει για την τέχνη ο Σταμάτης Κραουνάκης –μαζί και τις αμφιβολίες του για το πόσο χρήσιμη μπορεί να είναι η τέχνη στους καιρούς μας–, για τη μουσική ειδικότερα, που πια δεν τον γεμίζει άγχος, για το θέατρο που υπεραγαπά, για τις γυναίκες και τους άντρες και την ερωτική δοσοληψία, για τη Μεσόγειο και την «υψηλή ενέργεια της περιοχής της», για την Ελλάδα που αγαπάει και τα «τρία πράγματα που μισεί σ' αυτήν» («την κουτοπονηριά, τη βλαχογιαπιά και τη φραγκοφωνιά»), για τα όνειρα «που βλέπει κάργα», για να καταξίωση, που «ευτυχώς του ήρθε νωρίς», για να τα κάνει όμως ταυτόχρονα «όλα σκατά» γύρω του, για τη φιλοδοξία, που την καταπολέμησε νωρίς μέσα του, για την αδυναμία του «να επιβληθεί στον εαυτό του» («λέω ότι δεν θα μιλήσω, και μιλάω λέω ότι θα αδυνατίσω, και δεν αδυνατίζω»), για το καταφύγιο που, εν τέλει, βρίσκει η ύπαρξή του, φυσική και καλλιτεχνική, στο συγκρότημα «Σπείρα Σπείρα», το οποίο ναι μεν καθοδηγεί, αλλά από την άλλη βρίσκει σ' αυτό «χαμηλή αλλά σταθερή φωτιά» «γι' αυτές τις δύσκολες καιρικές συνθήκες, γι' αυτά τα απρόβλεπτα καιρικά φαινόμενα».

3.2.26. Νομίζω / Πιστεύω

Στα παραδείγματα που ακολουθούν, το ρήμα *λέω* παρουσιάζεται «αποχρωματισμένο» να σημαίνει «νομίζω / πιστεύω». Με τη σημασία αυτή, αποκτά επιστημική χροιά, αφού κωδικοποιεί τις πεποιθήσεις του υποκειμένου του, μέσα από το προτασιακό συμπλήρωμα που λαμβάνει.

(147) Πάνω που είπαμε ότι βρήκαμε τον «μαρτυριάρη» της τάξης, μας προκύψατε «καλό παράδειγμα»!

(148) «Γιατί λες ότι μ' αρέσει τόσο η εξοχή;» λέει στη μητέρα του. «Εδώ πού θα πάει; Ενώ στο Παρίσι με τα μπαράκια θα είχα πρόβλημα».

(149) Τώρα είναι αστείο, σε λίγο όμως εάν συνεχιστεί θα θυμίζει «γερμανικές» τορπίλες και όλα αυτά που τα προηγούμενα χρόνια ξορκίζαμε και λέγαμε ότι δεν θα μας βρούνε ξανά στο μέλλον.

Το ρήμα *λέω* με την ίδια σημασία, εντοπίζεται και σε ερωτήσεις, που έχουν σκοπό την εκμείωση της γνώμης του συνομιλητή και οι οποίες έχουν τη μορφή: *εσύ τι λες; / εσείς τι λέτε;*

(150) Υπάρχουν πολλοί που ισχυρίζονται ότι δεν είναι μόνο το ίματζ των καλλιτεχνών, που αναγκάζεται να προσαρμοστεί σε νέα πρότυπα, αλλά ότι κινδυνεύει το ίδιο το κλασικό ρεπερτόριο. Εσείς τι λέτε;

(151) Πολλοί λένε πως ο 21ος αιώνας θα βρει πρωταγωνιστές έναν Καραμανλή και έναν Παπανδρέου. Εσείς τι λέτε;

3.2.27. Σκοπεύω / Σχεδιάζω / Σκέφτομαι

Στο σώμα κειμένων εντοπίστηκε η δομή *λέω να*, η οποία εκφράζει την πρόθεση και τον σκοπό του ομιλητή/συγγραφέα. Στη δομή αυτή το ρήμα αρκετά «αποχρωματισμένο» σημασιολογικά, χάνει τη λεκτική του σημασία, δηλώνει την πρόθεση, την σκέψη με συγκεκριμένο στόχο και σημαίνει «σκοπεύω / σχεδιάζω / σκέφτομαι να (κάνω κάτι)». Αξίζει να σημειωθεί πως η δομή αυτή αναφέρεται και από τον Σετάτο, ο οποίος την συγκαταλέγει στις φρασεολογικές μονάδες που σχηματίζουν τα βοηθητικά ρήματα (1994:435).

(152) Λέω όμως να μην έρθω αυτή τη φορά μαζί σας.

(153) Το νόημά της να ζωγραφίζει την εικόνα, να εννοιολογείται με ακρίβεια από αυτήν, κι έτσι ακρωτηριασμένο να δείχνει την πιο πλήρη συμφωνία με το λειψό περιεχόμενο του μουσείου... «...λέω να βάλω κανέναν εργάτη με δικά μου έξοδα, κι όποτε τα πάρω».

(154) Είπα να θυμίσω σήμερα όσους ηθοποιούς θυμήθηκα και απουσιάζουν (ή πέρασαν και άλλαξαν πορεία χωρίς αυτό να αποκλείει επιστροφή τους) απ' την επιθεώρηση.

Υπενθυμίζεται πως η έκφραση της πρόθεσης και του σκοπού – η επίτευξη των οποίων τοποθετείται ούτως ή άλλως στο μέλλον – είναι ένα από τα βασικά στάδια γραμματικοποίησης για τη δήλωση του μέλλοντα (Hopper & Traugott 1993: 2-3, Bybee et al. 1994: 254). Η υποβάθμιση της λεκτικής σημασίας, σε συνδυασμό με την ανάπτυξη της σημασίας της πρόθεσης και του σκοπού, ίσως αποτελεί μια ένδειξη για το ότι η δομή με την συγκεκριμένη χρήση, βρίσκεται σε φάση γραμματικοποίησης, με

απώτερο στόχο τη δήλωση του μέλλοντα.²⁰ (Η αρνητική εκφορά της δομής αποτελεί πολυλεκτική έκφραση, μη συνθετική, η οποία θα παρουσιαστεί σε επόμενο κεφάλαιο).

Το ρήμα *λέω* εντοπίστηκε με τη σημασία «σκέφτομαι» και σε διαφορετικά περικείμενα, με έννοια μη προθετική, η οποία συμπτύχθηκε στο πλαίσιο της εργασίας με την προηγούμενη σημασία, αν και δεν υπάρχει σημασιολογική σύνδεση με την προηγούμενη δομή. Στα παραδείγματα που ακολουθούν, το ρήμα ουσιαστικά εξωτερικεύει έναν εσωτερικό μονόλογο του ομιλητή/συγγραφέα.

(155) Όταν πρωτοδιάβασα το έργο είπα εντάξει είναι μια δραματική ιστορία, που έχει τον κίνδυνο του μελό.

(156) Σηκώθηκα ένα πρωί και είπα «αφού δεν είσαι αυτό που κάνεις ή τέλος πάντων το βαρέθηκες, γιατί συνεχίζεις;».

(157) Και τη στιγμή που ετοιμάζεσαι να κατακεραυνώσεις τους κυβερνώντες, σκέφτεσαι τι συνέβαινε πριν, τον περασμένο Μάρτιο, και λες «ας περιμένω λίγο ακόμη».

Οι δύο επόμενες σημασίες, παρουσιάζουν ένα κοινό χαρακτηριστικό: Το ρήμα *λέω* δέχεται άψυχο υποκείμενο, σε αντίθεση με όλες τις προηγούμενες σημασίες, όπου το υποκείμενο του ρήματος είναι έμψυχο.

3.2.28. Δείχνω / Φανερώνω / Υποδηλώνω

Το ρήμα *λέω* εμφανίζεται, στο σώμα κειμένων μας, με άψυχο υποκείμενο να σημαίνει «δείχνω» ή «φανερώνω / υποδηλώνω». Η σημασία αυτή πραγματώνεται και από πολυλεκτικές εκφράσεις του ρήματος *λέω*, όπως θα δούμε σε επόμενο κεφάλαιο.

(158) «Η φωτογραφία είναι το μυστικό ενός μυστικού. Όσο περισσότερα σου λέει, τόσο λιγότερα μαθαίνεις», είχε γράψει η Νταϊάν Αρμπους (1923–1971) για το καλλιτεχνικό μέσο που εξερεύνησε σε μια σταδιοδρομία τριάντα χρόνων.

(159) Κάθε φορά οι λίστες μάς λένε πώς είμαστε οι τελευταίοι των τελευταίων ή οι πρώτοι σε κάτι δυσάρεστο και αρνητικό.

²⁰ Η σημασία της νοητικής κατεύθυνσης αναφέρεται ως ένα ενδιάμεσο στάδιο στην πορεία της γραμματικοποίησης των δεικτών μέλλοντα και από το παγκόσμιο λεξικό γραμματικοποίησης (World Lexicon of Grammaticalization) των Heine και Kuteva (2002), όπου αναλύονται, με βάση διαγλωσσικά δεδομένα, τα γλωσσικά σχήματα της γραμματικοποίησης.

(160) Τα τελευταία χρόνια οι ταξινομήσεις μάς λένε με διαφορετικούς τρόπους το ίδιο πράγμα: ζούμε, στην Ελλάδα, σε μια ανησυχητική καμπή.

(161) Και το έργο αυτό το εκπληρώνουν καθώς ταιριάζει στη φύση τους, καθώς το λέει και το ίδιο το όνομά τους: σαν μεροκάματο.

3.2.29. Έχω ως περιεχόμενο

Το *λέω* εντοπίζεται, στο σώμα κειμένων, με τη σημασία «έχω ως περιεχόμενο». Στις περιπτώσεις αυτές, όπως φαίνεται και από τα παραδείγματα που ακολουθούν, το υποκείμενο του ρήματος, είναι άψυχο και συγκεκριμένα αποτελεί απόσπασμα γραπτού ή προφορικού λόγου (162, 163), ή ανήκει στα κειμενικά είδη προφορικού και γραπτού λόγου (164, 165, 166, 167, 168).²¹ Το προτασιακό συμπλήρωμα του *λέω* αποτελεί το περιεχόμενο του εκάστοτε κειμενικού είδους ή αποσπάσματος.

Η σημασία αυτή πραγματώνεται και από πολυλεκτικές εκφράσεις του ρήματος *λέω*, όπως θα δούμε σε επόμενο κεφάλαιο.

(162) Το κείμενο αυτό λέει ότι οι νόμοι ορίζουν την καταστροφική κοπή δένδρων ως την κοπή που απειλεί το περιβάλλον και αλλάζει την όψη του τοπίου», έγραφαν η κ. Παϊπέτη και ο Χάρης Τσουκαλάς σε ένα άρθρο τους τον περασμένο Φεβρουάριο.

(163) «Με αέρα Νέας Δημοκρατίας οι νέες επιτροπές του ΥΠΠΟ» λέει τίτλος εφημερίδας, δημοσιεύοντας τα ονόματα των νέων προσώπων που θα κρίνουν στο εξής επιχορηγήσεις, βραβεία κ.λπ. σε θέατρο, χορό κ.ά.

(164) Με φόντο το εξαιρετικό βίντεο του Λευτέρη Χαρίτου (που μας ταξιδεύει από τα χιονισμένα τοπία και την ανεμοδαρμένη τούντρα σε σμαραγδένια δάση και λιβάδια) και τη «δύσκολη» ακουστικά μουσική σύνθεση του Θωδωρή Αμπαζή, πέντε χορευτές συνδιαλέγονται επί μιάμιση ώρα περίπου (!) για... «τους τρόπους με τους οποίους γράφοντας στο τοπίο αφήνουμε τα ίχνη μας σαν βεβαίωση της ίδιας της ύπαρξης» όπως λέει το πρόγραμμα της παράστασης.

(165) Αυτό λένε εν εκτάσει ομιλίες και δημοσιεύσεις εκείνων που έχουν αναλάβει την ευθύνη για το ευρωπαϊκό γενικό συμφέρον.

(166) Ένα τοπικό αστείο λέει ότι οι Αλσατοί έχουν διατηρήσει τις γερμανικές πινακίδες των δρόμων στα υπόγειά τους, σε περίπτωση που χρειαστεί να τις ξεθάψουν...

²¹ Με τον όρο κειμενικά είδη ορίζονται οι συστηματικές συσχετίσεις εκφραστικών και οργανωτικών στοιχείων με λειτουργίες και στοιχεία περιεχομένου, με βάση το ρόλο που καλούνται να διαδραματίσουν στο κοινωνικό και πολιτισμικό περιβάλλον τους (Γεωργακοπούλου & Γούτσος 1999: 63).

(167) Πώς έλεγε το ανέκδοτο;

(168) Θυμάμαι τι έγινε όταν έδωσα στον Μιχάλη Μενιδιάτη το τραγούδι «Λαϊκός τραγουδιστής», που λέει «όμως, τούτη η θητεία δεν σταματάει πουθενά», για την ταινία «Happy Day» του Βούλγαρη.

Οι δύο τελευταίες σημασίες που εντοπίστηκαν, αφορούν στον ρηματικό τύπο *λέει* και σχετίζονται με την οργάνωση του λόγου. Πρόκειται για χρήσεις κατά τις οποίες το ρήμα εντοπίζεται παρενθετικά, στο τρίτο πρόσωπο ενικού αριθμού του ενεστώτα: στην πρώτη δηλώνει την στάση του ομιλητή, ενώ στη δεύτερη λειτουργεί περισσότερο κειμενικά, οργανώνοντας την πρόταση στην οποία βρίσκεται.

3.2.30. Τάχα / Δήθεν

Ο ρηματικός τύπος *λέει* βρισκόμενος παρενθετικά μέσα σε αιτιολογική (169) ή τελική πρόταση (170), λειτουργεί επιρρηματικά, αποκτώντας τη σημασία «τάχα» ή «δήθεν». Το ρήμα που δεν μετέχει συντακτικά στην πρόταση, αλλά την προσδιορίζει, εκφράζει με την εμβόλιμη παρουσία του την στάση και εκτίμηση του ομιλητή/συγγραφέα για το περιεχόμενο της δευτερεύουσας πρότασης στην οποία εμπεριέχεται. Συγκεκριμένα εκφράζει πως πρόκειται για ένα ψεύτικο ισχυρισμό, μια δικαιολογία ή πρόφαση.

(169) Στον σταθμό του δήμου δεν μας δέχθηκαν, διότι έχουμε, λέει, υψηλό εισόδημα.

(170) Άντε πάλι από την αρχή «ομάδα εργασίας» στο ΥΠΠΟ για να διερευνήσει, λέει, το θέμα της ανέγερσης κτιρίου για τη Λυρική Σκηνή στο Γκάζι.

Η παρενθετική παρουσία του ρήματος *λέω*, δημιουργεί το φαινόμενο της σειριακής παράταξης ρημάτων, το οποίο συναντάμε εδώ για δεύτερη φορά (η πρώτη ήταν στη σημασία «διατύπωση απρόσωπης άποψης» με τον ρηματικό τύπο *λένε*). Το φαινόμενο της ρηματικής σειριακότητας, εντοπίστηκε και τρίτη φορά, στη χρήση που ακολουθεί, όπου το *λέει* απολεξικοποιημένο οργανώνει τη ροή της αφήγησης.

3.2.31. Ως μεταβατικός σύνδεσμος

Πρόκειται για χρήση και όχι σημασία. Ο ρηματικός τύπος *λέει* εμφανίζεται παρενθετικά και απολεξικοποιημένος, σε αρχικές θέσεις αφηγήσεων ή περιγραφών.

Δεν μετέχει ούτε συντακτικά ούτε σημασιολογικά στην πρόταση, αλλά κατέχει τον ρόλο μεταβατικού συνδέσμου, οργανώνοντας τη ροή της αφήγησης, επιτελώντας δηλαδή κειμενική λειτουργία.

(171) Πήραν τηλέφωνο, λέει, κάποιους του Χορού, άγνωστο πόσους, και τους είπαν ότι παίρνουν επιχορήγηση! Ουδεμία επίσημη αναγγελία με το ποιοι, πόσα κ.λπ., όπως γινόταν πάντα.

(172) Ήθελε, λέει, να περιγράψει πώς μπορεί να είναι η ζωή ενός ανθρώπου σε μια τεράστια φυλακή που έμοιαζε τότε η Ραμάλα.

Η επισημείωση αποκάλυψε ένα ευρύ φάσμα σημασιών που πραγματώνονται από το ρήμα *λέω*. Μέσα από την αναλυτική περιγραφή και την παράθεση παραδειγμάτων, έγινε αντιληπτή η ιδιαίτερη φύση του ρήματος και η μεγάλη προσλεκτική του δύναμη, καθώς παρουσιάζεται να επιτελεί πολλές και διαφορετικές γλωσσικές πράξεις, ανάλογα με την εκάστοτε επικοινωνιακή κατάσταση. Οι σημασίες που εμφανίζει το *λέω* ποικίλλουν: κάποιες συνδέονται περισσότερο με την πρωτοτυπική, κάποιες άλλες λιγότερο, ενώ παρουσιάζονται και σημασίες που δεν σχετίζονται καθόλου με τη λεκτική σημασία, όπως περιπτώσεις όπου εντοπίστηκαν εν δυνάμει στοιχεία γραμματικοποίησης. Το ρήμα, διευρυμένο εννοιολογικά, άλλοτε δηλώνει την υποκειμενική στάση του ομιλητή/συγγραφέα, εκφράζοντας επιστημική τροπικότητα, άλλοτε απαντάται σε πιο αφηρημένες σημασίες, λαμβάνοντας άψυχο υποκείμενο, ενώ δεν λείπουν και οι περιπτώσεις, όπου εντοπίζεται σε συγκεκριμένους τύπους, με κειμενική και μεταγλωσσική λειτουργία, οργανώνοντας το λόγο.

Ο ορισμός των σημασιών, που έγινε με βάση την γλωσσική διαίσθηση της ερευνήτριας, αποτελεί μία πρόταση και ασφαλώς και δεν ήταν εξαντλητικός, καθώς το μέγεθος του σώματος κειμένων που χρησιμοποιήθηκε δεν θα μπορούσε να επιτρέψει την εξάντληση όλων των σημασιών του ρήματος. Επιπλέον, όπως αναφέρθηκε, η παρούσα διάκριση ή σύμπτυξη των σημασιών αφορά στην παρουσία τους, στο πλαίσιο της διπλωματικής εργασίας και δεν έχει διερευνηθεί υπολογιστικά.

Τέλος, αξίζει να υπενθυμίσουμε πως το σημασιολογικό εύρος του *λέω* εμπλουτίζεται με τις σημασίες των πολυλεκτικών εκφράσεων του ρήματος, που εντοπίστηκαν στο σώμα κειμένων μας και οι οποίες περιγράφονται λεπτομερώς και με παραδείγματα στο επόμενο κεφάλαιο.

4. Πολυλεκτικές Εκφράσεις

4.1. Βασικοί όροι

Τόσο στον κλάδο της λεξικολογίας όσο και της υπολογιστικής γλωσσολογίας, ο όρος πολυλεκτικές εκφράσεις (multiword expressions, MWEs), καλύπτει ένα ευρύ φάσμα γλωσσικών δομών. Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία (Calzolari et al. 2002: 1934), οι πολυλεκτικές εκφράσεις (MWEs)²² ορίζονται ως εκφράσεις που αποτελούνται από τουλάχιστον δύο λέξεις και οι οποίες μπορούν να έχουν συντακτικά και/ή σημασιολογικά ιδιοσυγκρασιακή φύση, έχοντας σε κάποιο βαθμό τη συμπεριφορά μιας ατομικής μονάδας. Βρίσκονται στη διεπαφή γραμματικής και λεξικού και συνήθως προέρχονται από παραγωγικά συντακτικά μοτίβα, ενώ διαθέτουν ιδιόμορφη λεξική συμπεριφορά. Δείγματα συμπεριφοράς που μπορούν να παρουσιάσουν είναι:

- α) μειωμένη συντακτική και σημασιολογική διαφάνεια,
- β) μειωμένη ή απουσία *συνθετικότητας* (compositionality),²³
- γ) περισσότερο ή λιγότερο παγιωμένη ή σταθερή κατάσταση,
- δ) πιθανή παραβίαση γενικών συντακτικών μοτίβων ή κανόνων,
- ε) υψηλό βαθμό λεξικοποίησης (εξαρτώμενο από πραγματολογικούς παράγοντες),
- στ) υψηλό βαθμό *συμβατικότητας* (conventionality).

Οι πολυλεκτικές εκφράσεις διαφέρουν ως προς το βαθμό που εμφανίζουν τα παραπάνω χαρακτηριστικά, συμμετέχοντας σε ένα συνεχές (continuum) από πλήρως αναπτυγμένες, συνθετικές και παραγωγικές δομές, μέχρι συμπλέγματα και παγιωμένα ιδιώματα. Οι δυο βασικοί όροι που συναντώνται συχνά στη βιβλιογραφία, σχηματίζοντας τους δύο πόλους του συνεχούς είναι οι πολυλεκτικές *λεξικές συνάψεις* (multi-word lexical collocations) και οι πολυλεκτικές *τυποποιημένες ακολουθίες ή φόρμουλες* (multi-word formulaic sequences).²⁴ Οι δυο όροι, που βρίσκονται σε

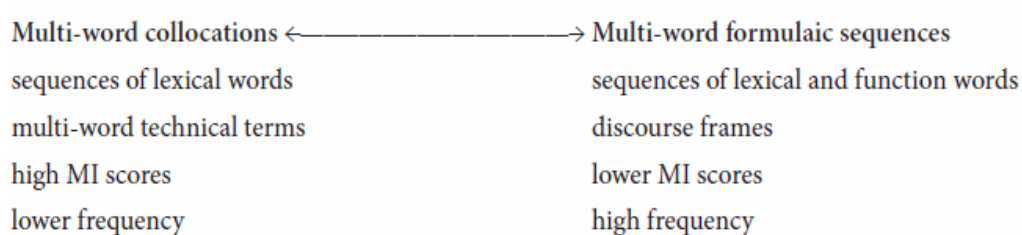
²² Στη βιβλιογραφία εντοπίζονται επίσης ως *φρασεολογικές εκφράσεις* (phraseological expressions), *εκφράσεις σύνολα* (set expressions), *ιδιωματικές φράσεις* (idiomatic phrases), ακόμα και ως απλά *ιδιώματα* (idioms). Ο Mel'čuk (2012: 32 -33) κάνει λόγο για *φρασήματα* (phrasemes), γλωσσικές εκφράσεις που αποτελούνται από δύο και περισσότερα λεξήματα (lexemes) που συνδέονται συντακτικά και διαθέτουν κάποια απρόβλεπτα χαρακτηριστικά π.χ. συνδέονται με γλωσσικούς περιορισμούς.

²³ Η συνθετικότητα (compositionality) χρησιμοποιείται εδώ, περισσότερο με την έννοια της σημασιολογικής συνθετικότητας. Ωστόσο, η έννοια της συνθετικότητας, σύμφωνα με τον Mel'čuk (2012: 35-36), αφορά στην γλωσσική ένωση λεξικών στοιχείων και ως προς τις τρεις διαστάσεις τους (σημαινόμενο, σημαίνον, σύνταξη) και είναι απόλυτη, δεν επιτρέπει διαβαθμίσεις. Ένα λεξικό σύμπλεγμα ή είναι συνθετικό ή όχι.

²⁴ Στοιχεία για τις αποδόσεις των γλωσσολογικών όρων στα ελληνικά αντλήθηκαν από το Ηλεκτρονικό Γλωσσάρι Γλωσσολογικής Ορολογίας (oNLiNe GLoSSaRy oF LiNGuiSTiCS TeRMiNoLoGy) του Γ. Ξυδόπουλου (Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <http://users.uoi.gr/gjxydo/lexicon/glossary.html>).

αντίθεση, έχουν απασχολήσει τους ερευνητές, οι οποίοι μέσα από σώματα κειμένων κυρίως, προσπαθούν να σκιαγραφήσουν τα γλωσσολογικά τους χαρακτηριστικά και να θέσουν διαγνωστικά κριτήρια (βλ. Biber 2009, Mel'čuk 2012). Οι συνάψεις αφορούν σε συνδυασμούς λέξεων περιεχομένου και έχουν συνθετική σημασία, ενώ αντίθετα οι τυποποιημένες ακολουθίες ενσωματώνουν λειτουργικές λέξεις και λέξεις περιεχομένου και έχουν μη συνθετική σημασία.

Ο Biber (2009: 290), βασισμένος σε διαφορετικά σώματα κειμένων και με τη βοήθεια στατιστικών μεθόδων, εντοπίζει τις βασικές διαφορές ανάμεσα σε συνάψεις και τυποποιημένες ακολουθίες, οι οποίες απεικονίζονται στο παρακάτω σχήμα.²⁵

Εικόνα 2. Βασικά χαρακτηριστικά και διαφορές μεταξύ των πολυλεκτικών συνάψεων και των πολυλεκτικών τυποποιημένων ακολουθιών

Συνοψίζοντας τη βιβλιογραφία, στη συνέχεια παρατίθεται μια αναλυτικότερη περιγραφή των δύο παραπάνω όρων, καθώς και όρων που σχετίζονται και συχνά επικαλύπτονται με αυτούς.

4.1.1. Συνάψεις

Σύναψη (collocation)²⁶ ονομάζεται η ακολουθία λέξεων ή όρων που συνεμφανίζονται με μεγαλύτερη από τυχαία πιθανότητα. Στο πλαίσιο της *λεξικολογίας* ο όρος έχει δεχθεί αρκετούς ορισμούς και έχει χρησιμοποιηθεί αρκετά διαφορετικά από μελέτη σε μελέτη, καταλήγοντας έτσι να ορίζει ένα μεγάλο εύρος δομών και συνδυασμών λέξεων που λειτουργούν σαν μονάδα. Στο πλαίσιο ενός γενικού ορισμού ο Mel'čuk (2012: 38) υποστηρίζει πως ένα *λεξικό φράσημα* (lexical phraseme) είναι σύναψη, αν και μόνο αν είναι συνθετικό. Ο Gledhill (βλ. Gledhill 2000b: 7-18, Frath & Gledhill 2005: 2-6) συγκεντρώνοντας τα βασικά χαρακτηριστικά των συνάψεων και

²⁵ Ο Biber (2009) παρατηρεί πως οι συνάψεις είναι πολυλεκτικοί τεχνικοί όροι, που δεν εντοπίζονται συχνά στο λόγο, ωστόσο συγκεντρώνουν υψηλούς δείκτες αμοιβαίας πληροφορίας (Mutual Information, MI), σε αντίθεση με τις τυποποιημένες ακολουθίες που διαμορφώνουν το λόγο, εντοπίζονται συχνά, αλλά συγκεντρώνουν χαμηλούς δείκτες MI.

²⁶ Ο όρος collocation δεν θα πρέπει να μπερδεύεται με τον όρο colligation (γραμματική σύναψη), που περιγράφει την σύναψη μιας κομβικής λέξης με λέξεις συγκεκριμένης συντακτικής κατηγορίας.

συνοψίζοντας την βιβλιογραφία, συνδυάζει τρεις διαφορετικές βάσεις περιγραφής τους: τη *στατιστική – κειμενική* (statistical / textual), τη *σημασιοσυντακτική* (semantic / syntactic) και τη *διαλογική – ρητορική* (discoursal / rhetorical). Σύμφωνα με την πρώτη, η σύναψη είναι μια στατιστικά σημαντική συνεμφάνιση, μια επαναλαμβανόμενη εμφάνιση (λεξική προτίμηση) σε ένα κείμενο, δύο ή περισσότερων λεξικών στοιχείων, αποτελώντας ένα *σύμπλεγμα* (cluster). Ως προς τη δεύτερη, είναι μια δομή, ένας συσχετισμός ενός λεξήματος με ένα λεξικογραμματικό μοτίβο, αποτελώντας ένα ενιαίο *κομμάτι* (chunk) και ως προς την τρίτη, μία έκφραση, μια συμβατική μονάδα που λειτουργεί σαν έκφραση, ανεξάρτητα από τη μορφή που έχει, αποτελώντας *αλυσίδα λόγου* (chain).²⁷ Η σύναψη, επομένως, βρίσκεται στη μέση ενός συνεχούς με πόλους τον ελεύθερο συνδυασμό λέξεων (free combination) και το παγιωμένο ιδίωμα (frozen idiom):

free combination ----- collocation ----- frozen idiom

Ωστόσο, έχει χρησιμοποιηθεί βιβλιογραφικά για να περιγράψει και τις δύο αυτές κατηγορίες, καλύπτοντας τόσο συνθετικές εκφράσεις (*ελεύθερες* συνάψεις, free collocations), όσο και μη συνθετικές (*περιορισμένες* συνάψεις, restricted collocations).

Η σύναψη έχει δυαδική (binary) σύσταση, καθώς αποτελείται από δύο μείζονα στοιχεία: τη *βάση* (base), μια λεξική έκφραση επιλεγμένη ελεύθερα από τον ομιλητή και τη *σύμφραση* (collocate), μια λεξική έκφραση επιλεγμένη σαν μια λειτουργία της βάσης, για να εκφράσει μια δεδομένη σημασία που φέρει επί αυτής. Τόσο η βάση όσο και η σύμφραση μπορούν να αποτελούνται από αρκετά λεξήματα. Το βασικό χαρακτηριστικό της σύναψης είναι πως η σημασία της είναι συνθετική (compositional), σχετίζεται δηλαδή με τις επιμέρους σημασίες των συστατικών της. Συγκεκριμένα, διαιρείται σε δύο μέρη, από τα οποία το ένα αντιστοιχεί στη βάση και το άλλο στη σύμφραση²⁸ (Mel'čuk 2012: 39).

²⁷ Οι Frath & Gledhill (2005: 6-13) υποστηρίζουν πως οι δύο πρώτες οπτικές αντιμετωπίζουν τις συνάψεις ως φρασεολογικές μονάδες, σε αντίθεση με την τρίτη, τη διαλογική-ρητορική, την οποία και προτείνουν ως βέλτιστη για την αντιμετώπιση των συνάψεων.

²⁸ Σύμφωνα με τον Mel'čuk (2012: 39), η σημασία της βάσης αποτελεί πάντα τον σημασιολογικό άξονα (semantic pivot) της σύναψης. Αντιθέτως, η σύμφραση δεν έχει πάντα τη σημασία που αποκτά μέσα στη σύναψη, αλλά η σημασία της εξαρτάται από το εκάστοτε περικείμενο (context-imposed signified).

Οι συνάψεις ποικίλλουν ως προς τη μορφή τους (επίθετο + ουσιαστικό, ουσιαστικό + ουσιαστικό, ρήμα + ουσιαστικό, επίρρημα + επίθετο, ρήμα + προθετική φράση, ρήμα + επίρρημα κ.α.) και είναι πολυάριθμες σε όλες τις γλώσσες.²⁹

4.1.2. Τυποποιημένες Ακολουθίες

Ως *τυποποιημένη ακολουθία* ή *φόρμουλα* (formulaic sequence) ορίζεται η ακολουθία συνεχής ή ασυνεχής, από λέξεις ή άλλα στοιχεία, που είναι, ή φαίνεται να είναι, προκατασκευασμένη, δηλαδή αποθηκευμένη και ανακαλούμενη στο σύνολό της από τη μνήμη κατά τη στιγμή της χρήσης και όχι προϊόν παραγωγής ή ανάλυσης από τη γραμματική της γλώσσας (language grammar) (Wray 2002: 9). Ο ευρύτερος όρος *τυποποιημένη γλώσσα*, αλλά και το ίδιο το επίθετο *φορμουλαϊκός* έχει χρησιμοποιηθεί, στη βιβλιογραφία, για να περιγράψει πλήθος ειδικών εκφάνσεων του φαινομένου, όπως: (προφορικές) *αφηγήσεις, προσευχές, παροιμίες, μη συνθετικά ιδιώματα* (non-compositional idioms), *περισσότερο ή λιγότερο διαφανή ιδιώματα* (transparent idioms), *συνάψεις* (collocations), *λεξικά συμπλέγματα* (lexical bundles), *σύνθετους λεξικούς τύπους* (complex word forms), *συχνές ακολουθίες λέξεων και προτάσεων* (frequently used sequences of words and clauses), *παγιωμένες ακολουθίες* (fixed sequences), *ακολουθίες με ανοιχτές θέσεις* (sequences with open slots), *ιδιοσυγκρασιακές ακολουθίες* (idiosyncratic sequences) κ.α. Αξίζει να σημειωθεί πως ακόμα και ακολουθίες που διαισθητικά ίσως να μην φαίνονται τυποποιημένες, λόγω απουσίας σημασιολογικού ή πραγματολογικού περιεχομένου, μπορούν να εμφανίζουν τυποποίηση ως προς τη σύνταξη και τη νοητική αναπαράσταση, καθώς και μεγάλη συχνότητα στη χρήση της γλώσσας.

Πληθώρα μελετών έχει εκπονηθεί με αντικείμενο την τυποποιημένη γλώσσα, κυρίως με βάση την ανάλυση σωμάτων κειμένων επισημειωμένων και μη, ενώ έχουν ακολουθηθεί διαφορετικές μέθοδοι και ερευνητικές υποθέσεις. Η τυποποιημένη γλώσσα είναι ένα πολύπλοκο φαινόμενο που πρέπει να προσεγγιστεί από αρκετές συμπληρωματικές οπτικές, ώστε να γίνει πλήρως αντιληπτό (Biber 2009: 302). Βασικοί άξονες έρευνας αποτελούν η διάκριση τυποποιημένων και μη τυποποιημένων ακολουθιών, η ανάπτυξη κριτηρίων για την αναγνώριση των τυποποιημένων, τα είδη τους κλπ., υπό το πρίσμα της σύνταξης, της μορφολογίας, της ανάλυσης λόγου, της υπολογιστικής γλωσσολογίας, της ψυχολογίας, της

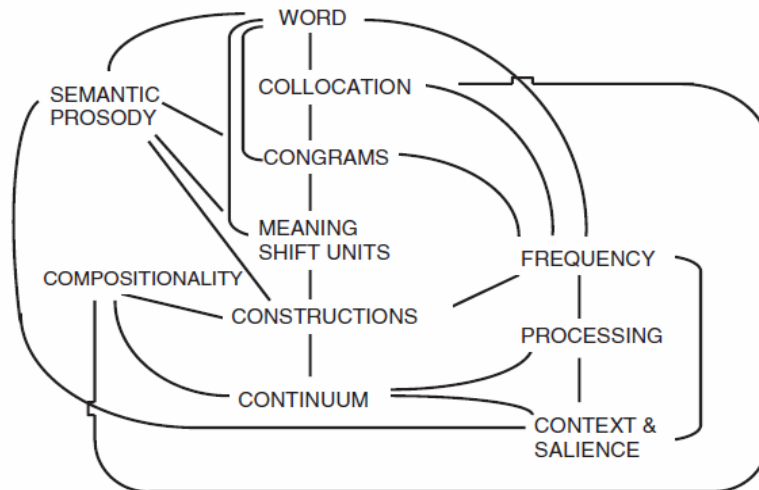
²⁹ Ο Mel'ëuk προχωρεί περαιτέρω σε μια διάκριση των συνάψεων σε *πρότυπες συνάψεις* (standard collocation) και *μη πρότυπες συνάψεις* (non-standard collocation) (βλ. Mel'ëuk 2012: 39-40).

γλωσσικής κατάκτησης, της κατάκτησης δεύτερης γλώσσας κ.α.³⁰ Η τυποποιημένη γλώσσα τείνει να εξετάζεται και ως όψη του λεξικού και συνδέεται με τη *φρασεολογία* (phraseology). Συγκεκριμένα η Wray (2002: 263) ορίζει ως *ετερόμορφο κατανεμημένο λεξιλόγιο* (heteromorphic distributed lexicon), το σύνολο διαφορετικών τύπων τυποποιημένων ακολουθιών, που διέπεται από γενικά μοτίβα και κανόνες. Ωστόσο, σύμφωνα με τη Weinert (2010: 2-4), η τυποποιημένη γλώσσα πρέπει να προσεγγίζεται με βάση τη γλωσσική χρήση, μέσα από, προφορικά κυρίως, δεδομένα σωμάτων κειμένων και υπό το πρίσμα ενός ψυχολinguολογικού, γνωσιακού μοντέλου για τη γλώσσα, που να αντικατοπτρίζει την τεράστια πολυπλοκότητα της γλωσσικής δομής, αλλά και να προϋποθέτει μια ενιαία αίσθηση της νόησης, χτισμένη σε βασικές ψυχολογικές αρχές, κατά προτίμηση σε ένα διπλό μηχανισμό που να δέχεται τη διάχυτη ανωμαλία, αλλά να εξακολουθεί να αναζητά τη συνθετικότητα και τους κανόνες, όπου διακρίνονται πρότυπα.

Η προσέγγιση της τυποποιημένης γλώσσας μέσω της χρήσης της (usage-based approach) μπορεί να δώσει απαντήσεις σε ερωτήματα που αφορούν στις κατηγορίες στις οποίες χωρίζεται, τον τρόπο με τον οποίον κατακτάται, ανακαλείται και προσλαμβάνεται από φυσικούς ομιλητές και μη, αλλά και τη γλωσσική της εξέλιξη, την επικοινωνιακή της επίδραση κ.λπ. (Wray 2012: 232-237). Ο πολύπλοκος χώρος συζήτησης της τρέχουσας έρευνας για την τυποποιημένη γλώσσα, όπως αποτυπώνεται στην παρακάτω εικόνα από την Wray (2012: 238),³¹ ίσως να μην αποκαλύψει ποτέ την τέλεια μεθοδολογία που θα καταδεικνύει τη διαφορά μεταξύ τυποποιημένων και μη τυποποιημένων ακολουθιών, αποκαλύπτει ωστόσο την εξαιρετικά πολύπλοκη γλωσσική χρήση και τους ποικίλους τρόπους με τους οποίους μπορεί να αναπαρασταθεί η γνώση για τη γλώσσα (Weinert 2010: 16).

³⁰ Βιβλιογραφική επισκόπηση σχετικά με τις μελέτες που έχουν εκπονηθεί για την τυποποιημένη γλώσσα, προσφέρουν οι Weinert (2010) και Wray (2012).

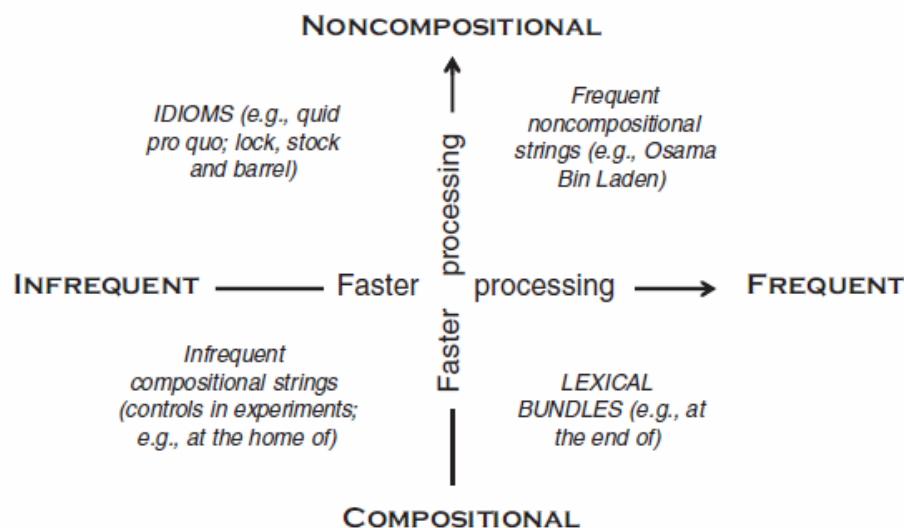
³¹ Στην εικόνα, οι γραμμές ενώνουν τις παραμέτρους που έχουν συνδέσει μελετητές, στις έρευνές τους, με τις τυποποιημένες ακολουθίες.

Εικόνα 3. Ο πολύπλοκος χώρος συζήτησης της τρέχουσας έρευνας για την τυποποιημένη γλώσσα

Η μέχρι τώρα έρευνα έχει αναδείξει δύο βασικούς άξονες, που δημιουργούν δύο συνεχή (continua), στα οποία τοποθετούνται οι τυποποιημένες ακολουθίες, με βάση το πόσο γρήγορα τις επεξεργάζονται οι ομιλητές. Πρόκειται για τους παράγοντες της *συχνότητας* και της *συνθετικότητας*. Μελέτες έχουν αποδείξει πως όσο πιο συχνή ή μη συνθετική είναι η ακολουθία, τόσο πιο γρήγορα την επεξεργάζεται ο ανθρώπινος εγκέφαλος.³² Τα συνεχή και ο τρόπος με τον οποίο τοποθετούνται σε αυτά οι ακολουθίες αναπαρίστανται στην παρακάτω εικόνα, όπως παρατίθεται από την Wray (2012: 241).

³² Αντίθετα, έρευνες που αφορούν στην κατανόηση και επεξεργασία ιδιωμάτων από μικρά παιδιά κατά τη γλωσσική κατάκτηση δείχνουν πως ιδιώματα συνθετικά και οικεία γίνονται πιο εύκολα αντιληπτά και κατανοητά από τα παιδιά, τα οποία χρησιμοποιούν κυρίως συνθετικές στρατηγικές, βασισμένες στην κυριολεξία και το συγκεκριμένο, στην προσπάθειά τους να κατανοήσουν ιδιώματα που δεν τους είναι γνωστά (βλ. Drakogiorgi & Fotopoulou 2012).

Εικόνα 4. Γρήγορη και ολιστική επεξεργασία των ακολουθιών στους δύο άξονες

Έχουν προταθεί και συνεχή με άλλους παράγοντες όπως η εξέχουσα θέση στο λεξιλόγιο (salience) η ιδιωματοποίηση (idiomatization), η απολεξικοποίηση (delexicalization) η σημασιολογική ανωμαλία (semantic irregularity), η συντακτική ανωμαλία (syntactic irregularity), η γνωστική οριοθέτηση (cognitive entrenchment) ή αφαίρεση (abstraction) κ.α. οδηγώντας μάλλον σε ένα πολυδιάστατο συνεχές που είναι δύσκολο να οριστεί (Wray 2012: 239-244).

4.1.2.1. Ιδιώματα

Τα ιδιώματα (idioms) αποτελούν την πιο γνωστή και περισσότερο μελετημένη κατηγορία τυποποιημένων ακολουθιών. Βασικό χαρακτηριστικό τους, η μη συνθετική σημασία τους: η σημασία τους δεν βασίζεται στο συνδυασμό των σημασιών των μερών τους. Τα ιδιώματα έχουν ολιστικές σημασίες που απαιτούν εξατομικευμένες σημασιολογικές καταχωρήσεις.³³

Πέρα όμως από αυτό το σημασιολογικό χαρακτηριστικό, παρουσιάζουν κι άλλα δύο χαρακτηριστικά, ένα λεξικό, σύμφωνα με το οποίο τουλάχιστον ένα συστατικό της έκφρασης δεν μπορεί να παρουσιάσει παραδειγματικές παραλλαγές και ένα μορφοσυντακτικό, σύμφωνα με το οποίο τουλάχιστον ένα συστατικό της έκφρασης δεν συμπεριφέρεται όπως αν ήταν ελεύθερο σε μία πρόταση, αλλά διέπεται από περιορισμό (Lamirou 2003). Ωστόσο υπάρχουν και ιδιώματα που δεν

³³ Η Moon (1998) αποδίδει στη μη συνθετική και ολιστική σημασία των ιδιωμάτων τη γρήγορη κατανόηση και επεξεργασία τους από τους ομιλητές και όχι στη συχνότητα, εφόσον τα ιδιώματα δεν εντοπίζονται πολύ συχνά στο λόγο.

παρουσιάζουν τα παραπάνω χαρακτηριστικά. Όπως παρατήρησε ο Gross (1996), η παγίωση των ιδιωμάτων μπορεί να περιορίζεται σε συγκεκριμένα συστατικά τους. Ο ίδιος υποστήριξε πως τα ιδιώματα χαρακτηρίζονται από κάποιον βαθμό παγίωσης (degree of fixedness), μιλώντας για ένα συνεχές συνθετικότητας που ξεκινά από συνδυασμούς με ελεύθερη δομή και τελειώνει με τις πρωτοτυπικά παγιωμένες εκφράσεις, τις σημασιολογικά αδιαφανείς και συντακτικά παγιωμένες.³⁴

Ο Mel'čuk (2012: 37-38) διακρίνει τα ιδιώματα σε τρεις υποκατηγορίες, ανάλογα με το βαθμό *διαφάνειας* ή *αδιαφάνειας* (transparence / opacity) που τα χαρακτηρίζει, τον βαθμό δηλαδή στον οποίο η σημασία τους περιλαμβάνει τις σημασίες των συστατικών τους. Όλα τα ιδιώματα είναι μη συνθετικά αλλά ο βαθμός διαφάνειάς τους ποικίλλει. Οι τρεις τύποι των ιδιωμάτων είναι:

α) τα *πλήρη ιδιώματα* (full idioms). Σύμφωνα με τον ορισμό του Mel'čuk, ένα ιδίωμα *AB* είναι πλήρες, αν και μόνο αν η σημασία του δεν περιλαμβάνει τη σημασία κανενός από τα λεξικά του συστατικά (π.χ. 'by_A heart_B' 'remembering verbatim')³⁵.

β) τα *ημι-ιδιώματα* (semi-idioms). Σύμφωνα με τον ορισμό του Mel'čuk, ένα ιδίωμα *AB* είναι ημι-ιδίωμα, αν και μόνο αν η σημασία του: 1) περιλαμβάνει τη σημασία ενός από τα λεξικά συστατικά του, αλλά όχι ως *σημασιολογικό άξονά* του (semantic pivot),³⁶ 2) δεν περιλαμβάνει τη σημασία κανενός άλλου συστατικού του και 3) περιλαμβάνει μια επιπρόσθετη σημασία *C*, ως σημασιολογικό της άξονα (π.χ. 'private_A eye_B' 'private detective', 'sea_A anemone_B' 'predatory polyp living in the sea').³⁷

γ) τα *οιονεί ιδιώματα* (quasi-idioms) ή αλλιώς *αδύναμα ιδιώματα* (weak idioms). Σύμφωνα με τον ορισμό του Mel'čuk, ένα ιδίωμα *AB* είναι οιονεί ή αδύναμο ιδίωμα, αν και μόνο αν η σημασία του: 1) περιλαμβάνει τη σημασία και των δύο λεξικών του συστατικών, αλλά κανένα από τα δύο ως σημασιολογικό άξονα και 2) περιλαμβάνει μια επιπρόσθετη σημασία *C*, ως σημασιολογικό της άξονα (π.χ. 'start_A

³⁴ Οι Drakogiorgi & Fotopoulou (2012) στην έρευνά τους αναγνώρισαν στα ελληνικά ιδιώματα τα παραπάνω χαρακτηριστικά. Οι ίδιες ερεύνησαν την παγίωση που αφορά στη σχέση του ρήματος με τα συμπληρώματά του, σε περιπτώσεις όπου το υποκείμενο παραμένει ελεύθερο. Επίσης, εντόπισαν τη δυνατότητα περιορισμένης εναλλαγής παγιωμένων στοιχείων σε εκφράσεις, καθώς και τη δυνατότητα ενός συνεχούς παγιωμένων και μη παγιωμένων ρηματικών δομών.

³⁵ Ο Mel'čuk τυποποιεί τον ορισμό με μαθηματικό τρόπο ως εξής: 'AB' ⊄ 'A' και 'AB' ⊄ 'B'.

³⁶ Η έννοια του σημασιολογικού άξονα (semantic pivot) είναι βασική για τη διάκριση του Mel'čuk και ορίζεται ως εξής: Έστω ότι μία σημασία 'σ' που χωρίζεται σε δύο μέρη 'σ₁' και 'σ₂'. Το μέρος 'σ₁' της σημασίας 'σ', ονομάζεται σημασιολογικός άξονας της 'σ' αν και μόνο αν το άλλο μέρος 'σ₂' είναι κατηγορημα και έχει όρισμα το 'σ₁'. Δηλαδή ισχύει: 'σ' = 'σ₂' ('σ₁') (βλ. Mel'čuk 2012: 36).

³⁷ Ο Mel'čuk τυποποιεί τον ορισμό με μαθηματικό τρόπο ως εξής: 'AB' ⊃ 'A' και 'AB' ⊄ 'B' και 'AB' ⊃ 'C'.

a family_B 'conceive the first child with one's spouse, thereby starting a full-fledged family').³⁸

4.1.3. Light verbs

Οι δομές με «ελαφριά» ρήματα (light verbs), αποτελούν πολυλεκτικές εκφράσεις που συνδυάζουν light verbs και άλλες φράσεις, συνήθως ονοματικές (βλ. Stevenson et al. 2004). Ο όρος *light verb* (ελαφρύ ή απολεξικοποιημένο ρήμα) εμφανίζεται στη βιβλιογραφία για πρώτη φορά το 1965, ορίζοντας δομές ρήματος και ουσιαστικού (V + NP) της αγγλικής γλώσσας, όπως *have a rest, a read, a cry, a think / take a sneak, a drive, a walk, a plunge / give a sigh, a shout, a shiver, a pull, a ring* (Jespersen 1965: 117). Ο όρος αυτός αποδόθηκε στα ρήματα αυτά γιατί στις παραπάνω δομές δεν αποτελούν πλήρη κατηγορήματα, αντιθέτως, σχηματίζουν κατηγορημα μαζί με τα ουσιαστικά, παίρνοντας «ρηματική απόχρωση» από εκείνα. Στην πραγματικότητα, δεν διατηρούν το πλήρες σημασιολογικό κατηγορηματικό περιεχόμενο, ούτε όμως είναι τελείως κενά σημασιολογικά, αλλά εμφανίζονται σημασιολογικά αποδυναμωμένα με έναν δυσδιάκριτο τρόπο. Η «ελαφριά» αυτή μορφή των ρημάτων, με τη σημασιολογική απώλεια, έχει προέλθει από ιστορική εξέλιξη των κύριων ρημάτων (Butt 2009: 48).

Ο Gledhill, μελετώντας δομές ρημάτων και ουσιαστικών, θέτει σαφή κριτήρια για τη διάκριση των δομών με light verbs από τις απλές *συνεμφανίσεις* ρημάτων – ουσιαστικών (VN co-occurrences), περιγράφοντας τα βασικά χαρακτηριστικά ως προς τα οποία διαφοροποιούνται τα ρήματα και τα ουσιαστικά, τα οποία μάλιστα ελέγχει μέσα από διαγλωσσική έρευνα (βλ. Gledhill 2009b και Todirascu & Gledhill 2008).³⁹ Συγκεκριμένα ως χαρακτηριστικά των ρημάτων θέτει:

α) την *ισοδυναμία* (equivalence). Οι δομές που αποτελούνται από ένα «γενικό» ρήμα και ένα «ειδικό» ουσιαστικό, πολλές φορές σχετίζονται ετυμολογικά με απλά ρήματα (π.χ. *to do work / to work, to make a suggestion / to suggest*).

β) την *ορισματικότητα* (argumentation). Όπως τα απλά ρήματα έτσι και οι δομές με light verbs, μπορούν να παίρνουν μια ποικιλία ορισμάτων που πραγματώνονται ως έμμεσα συμπληρώματα (π.χ. *The candidate gave the electors a fright, He 'called / made a call' to his colleague*).

³⁸ Ο Mel'čuk τυποποιεί τον ορισμό με μαθηματικό τρόπο ως εξής: 'AB' ⊃ 'A' και 'AB' ⊃ 'B' και 'AB' ⊃ 'C'.

³⁹ Η μελέτη των Todirascu & Gledhill (2008) αποτελεί μια συγκριτική έρευνα ανάμεσα στα light verbs της αγγλικής και σε εκείνα που εντοπίζονται στη ρουμάνικη γλώσσα.

γ) τη φωνή (voice). Κάποια light verbs επιτρέπουν παθητική φωνή (π.χ. *Pat made a decision / The decision was made by Pat*), αλλά κάποια άλλα όχι (π.χ. *They took flight / *Flight was taken by them*). Όταν το ουσιαστικό αποτελεί επέκταση του κατηγορητή (Predicator), δεν είναι συμπλήρωμα και έτσι η παθητικοποίηση εμποδίζεται.⁴⁰

δ) την όψη (aspect). Οι δομές με light verbs εκφράζουν λεξική όψη (π.χ. *She laughed / She gave a laugh / She laughed for hours / *She gave a laugh for hours*).

Ακολουθώς, τα κριτήρια που σχετίζονται με τα ουσιαστικά είναι τα εξής:

α) ο χαρακτηρισμός (determination). Ο χαρακτηριστής συχνά απουσιάζει ή είναι πάγιος, ιδιαίτερα όταν το ουσιαστικό είναι ένας ενσωματωμένος προσδιορισμός του κατηγορητή (π.χ. *take flight, make haste*). Στο λόγο, ωστόσο, εντοπίζεται ποικιλία (π.χ. *He took an important decision / He took the decision which was necessary*).

β) η θεματοποίηση (clefting). Σε ορισμένες δομές, το ουσιαστικό δεν μπορεί να εξορυχθεί / αποσπαστεί σε δίπτυχη πρόταση (cleft clause) (π.χ. *He took flight / *It was the flight that he took*), ενώ σε άλλες μπορεί (π.χ. *This is the suggestion he made*).

γ) ο προσδιορισμός (qualification). Το ουσιαστικό σε κάποιες δομές με light verbs μπορεί να τροποποιηθεί από αναφορικές προτάσεις ή άλλους προσδιορισμούς (π.χ. *She made sense, She made more sense than him, He took the decision which was necessary*), αλλά υπάρχουν και εξαιρέσεις (π.χ. *They took flight / *They took several flights / *They took the flight which was necessary*).

δ) η μετάπλαση ή μετατροπή (conversion). Το ουσιαστικό σε κάποιες δομές με light verbs μπορεί να ονοματικοποιηθεί και να γίνει αντικείμενο αναφοράς του λόγου (discourse referent) (π.χ. *The commission took measures / The taking of measures by the commission*).

Η Butt (2009: 50-52) διακρίνει τα ελαφριά ρήματα από τα βοηθητικά (auxiliaries), τα οποία αντιμετωπίζει με τον ίδιο τρόπο και χωρίς διαχωρισμό η γενετική μετασχηματιστική σύνταξη και στο πρότυπο της θεωρίας της Κυβέρνησης και της Αναφορικής σύνδεσης αλλά και στο Μινιμαλιστικό Πρόγραμμα. Η ίδια, ερευνώντας διαγλωσσικά δεδομένα και ιστορικά τεκμήρια, σκιαγραφεί τα τυπικά χαρακτηριστικά τους και υποστηρίζει πως τα light verbs αποτελούν μια ξεχωριστή συντακτική τάξη, που διαφέρει και από τα βοηθητικά ρήματα και από τα κύρια ρήματα και η οποία μπορεί να διακρίνεται σε επιμέρους υπό-κλάσεις (2009: 58- 61).

⁴⁰ Αξίζει να σημειωθεί πως το κριτήριο της παθητικοποίησης, δεν ισχύει διαγλωσσικά. Όπως το έθεσε ο Gledhill ισχύει για την αγγλική γλώσσα, ενώ δεν ισχύει για την ελληνική.

Συγκεκριμένα, παρουσιάζει μέσω διαγλωσσικών παραδειγμάτων,⁴¹ το light verb να λειτουργεί ως μέρος ενός *πολύπλοκου κατηγορήματος* (complex predicate),⁴² που μπορεί να έχει διάφορα σημασιολογικά και συντακτικά χαρακτηριστικά, δείχνοντας επομένως πως και τα light verbs μπορούν να διαφέρουν ως προς τα συντακτικά χαρακτηριστικά τους. Η συστηματική συνεισφορά των ρημάτων αυτών σε κοινά κατηγορήματα, δυσκολεύει την αντιμετώπισή τους από τις συντακτικές θεωρίες, καθώς πρέπει να αναπαρασταθεί η, από κοινού καθορισμένη, πολύπλοκη ορισματική δομή που είναι η βασική κατηγορήση και η οποία αντιστοιχεί σε μία συντακτικά μονοπροτασιακή δομή (monoclausal structure). Κατά καιρούς, έχουν προταθεί διάφορες αναλύσεις, όπως η *ορισματική συγχώνευση* (Argument Merge), η *κατηγορηματική σύνθεση* (Predicate Composition) και η *ορισματική διάχυση* (Argument Fusion) (βλ. Butt 1995), καθώς και η αντιμετώπιση των ρημάτων αυτών ως υπο-κλάση των *μικρών ρημάτων* (little v)⁴³ (βλ. Carnie 2007: 375). Η Butt (2009: 54-56), θεωρώντας το light verb σημασιολογικά πολύπλοκο, αλλά συντακτικά μονοπροτασιακό κατηγορήμα, προτείνει μια ανάλυση που συνδυάζει τη θεωρία της ορισματικής συγχώνευσης και τη *θεωρία σύνδεσης* της LFG (linking theory), σύμφωνα με την οποία τα κατηγορηματικά στοιχεία συνιστούν το κοινό κατηγορήμα, αντιστοιχώντας το συνδυασμένο κατηγορηματικό περιεχόμενό τους σε ένα μονοπροτασιακό συντακτικό πεδίο.

Η λειτουργία των light verbs έγκειται στην τροποποίηση της γεγονοτικής κατηγορήσης (event predication) ενός κύριου κατηγορητή (main predicator) μιας πρότασης. Διαφορετικά light verbs το καταφέρνουν αυτό με διαφορετικούς τρόπους και η σημασιολογική συμβολή τους είναι αρκετά λεπτή και διακριτική. Αυτό οφείλεται στην εύκαμπτη ερμηνεία του υποκείμενου λεξικού φορτίου (underlying lexical semantics), αφού τα ρήματα που επιτρέπουν και αναγνώσεις ως light verbs, έχουν γενικής φύσεως λεξικό σημασιολογικό χαρακτηρισμό. Αυτό το στοιχείο τους επιτρέπει να εμφανίζονται σε ποικίλα συντακτικά περιβάλλοντα.

⁴¹ Η έρευνα της Butt (2009) επικεντρώνεται σε δομές γλωσσών της Νότιας Ασίας, με κύριο εκπρόσωπο τα Ουρντού. Ωστόσο, ανάλογες δομές έχουν αναγνωριστεί και σε άλλες γλώσσες και γλωσσικές οικογένειες όπως στις Ρομανικές γλώσσες, τα Μπαντού, τα Ιαπωνικά, τα Κορεάτικα και τα Περσικά.

⁴² Ο όρος *πολύπλοκο κατηγορήμα* (complex predicate) αποδίδεται σε οποιαδήποτε δομή, όπου δύο ή περισσότερα κατηγορηματικά στοιχεία (predicational elements) συνεισφέρουν σε ένα κοινό κατηγορήμα (joint predication).

⁴³ Για περισσότερες πληροφορίες, σχετικά με τα μικρά 'ρ' (little v) βλ. Chomsky 1995.

Βασικό χαρακτηριστικό των light verbs, τέλος, είναι η όμοια μορφή που μοιράζονται με το κύριο ρήμα από το οποίο προέρχονται, καθώς και ο ίδιος τρόπος κλίσης. Σύμφωνα με τη Butt (2009: 52, 62-70), αυτό το στοιχείο αφενός τα κάνει να ξεχωρίζουν από τα βοηθητικά ρήματα, τα οποία δεν ακολουθούν το κλιτικό παράδειγμα του κύριου ρήματος και, αφετέρου, καταδεικνύει πως δεν αποτελούν μέρος της διαδικασίας της γραμματικοποίησης, σε αντίθεση με τη *θεωρία της γραμματικοποίησης* (Grammaticalization Theory) που εντάσσει τα light verbs σε ένα προαιρετικό στάδιο της διαδικασίας της γραμματικοποίησης,⁴⁴ αμέσως πριν το στάδιο των βοηθητικών ρημάτων (βλ. Hopper & Traugott 1993:108). Η όμοια μορφή με το κύριο ρήμα και η αμετάβλητή τους μορφή σε σχέση με την ιστορική αλλαγή, οδηγούν στο συμπέρασμα πως τόσο τα light verbs όσο και τα κύρια ρήματα στα οποία αντιστοιχούν, παράγονται από την ίδια υποκείμενη ρηματική αναπαράσταση.

Οι δομές με light verb, παρουσιάζουν την ίδια ιδιαιτερότητα με άλλες ιδιοσυγκρασιακές εκφράσεις: η σημασία τους είναι σύνθετη, ωστόσο οι δομές αυτές σχηματίζουν *αλυσίδες* (catenae), στο πλαίσιο της *Γραμματικής της Εξάρτησης* (Dependency Grammar).⁴⁵ Αξίζει να σημειωθεί πως η σημασία πολλών δομών με light verb ταυτίζεται με τη σημασία κύριων ρημάτων και αυτό το χαρακτηριστικό αποτελεί και βασικό διαγνωστικό κριτήριο (π.χ. *have a smoke* → *smoke*, *do a revision* → *revise*, *make a claim* → *claim* κλπ.). Αυτοί οι εναλλακτικοί σχηματισμοί φανερώνουν πως ολόκληρες οι δομές με light verb αποτελούν κατηγορήματα όπως ακριβώς τα εναλλακτικά κύρια ρήματα.

Τα light verbs συγκεντρώνουν το ενδιαφέρον και του κλάδου της υπολογιστικής γλωσσολογίας, καθώς η υπολογιστική τους αναπαράσταση συναντάει πολλά εμπόδια. Τα ρήματα αυτά χρήζουν ιδιαίτερης προσοχής λόγω των ειδικών χαρακτηριστικών τους και διακρίνονται σε διαφορετικούς τύπους με μοναδικά χαρακτηριστικά, πράγμα που αποτρέπει την ενιαία αντιμετώπισή τους. Σύμφωνα με τους Stevenson et al. (2004) και North (2005), κάποια light verbs ίσως είναι περισσότερο παγιωμένα, ενώ κάποια άλλα παρουσιάζουν ημι-παραγωγικά μοτίβα (semi-productive patterns). Σε αυτά, ακριβώς, εστίασαν, μελετώντας τη συμπεριφορά

⁴⁴ Στο πλαίσιο της γλωσσικής μεταβολής, *γραμματικοποίηση* (grammaticalization / grammaticization) καλείται η σταδιακή διαδικασία – πορεία κατά την οποία, ένα αυτόνομο λεξικό στοιχείο χάνει προοδευτικά τη λεξική του σημασία και αποκτά, σε συγκεκριμένες χρήσεις του, γραμματικό χαρακτήρα (πρωτογενής γραμματικοποίηση), ή ένα γραμματικό στοιχείο γίνεται πιο γραμματικό (δευτερογενής γραμματικοποίηση) (Hopper & Traugott 1993: 1).

⁴⁵ Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τις δομές που σχηματίζουν *αλυσίδες* βλ. Osborne & Gross (2012).

τους και προσπάθησαν να ποσοτικοποιήσουν με διάφορες μεθόδους τη δυνατότητα αποδοχής συγκεκριμένων συμπληρωμάτων από συγκεκριμένα *light verbs*, ερευνώντας δυνατούς συνδυασμούς.

Οι Calzolari et al. (2002:1936-1937), παρατηρώντας πως η σημασιολογική συμβολή ενός *light verb* περιορίζεται στην μετατροπή ενός ουσιαστικού σε ρηματική έκφραση, η οποία σχηματίζεται μέσω του συντακτικού σχήματος, που αποτελείται από ένα ρήμα και από ένα ουσιαστικό, ρηματικό παράγωγο ή και όχι, διακρίνουν δύο τύπους *support verbs* (ο όρος έχει έκταση ευρύτερη της έκτασης του όρου *light verb*, ενώ η έκτασή του τέμνεται με την έκταση του όρου *σύνταξη*):

- Στον πρώτο τύπο εντάσσονται όσα συνδυάζονται με γεγονοτικά ουσιαστικά (*event noun*), είτε ρηματικά παράγωγα είτε όχι. Τα ρήματα αυτά παρουσιάζουν τα υποκείμενά τους ως συμμετέχοντες του γεγονότος που σχετίζεται με το ουσιαστικό (π.χ. *take an exam, give an exam, perform an operation, undergo an operation, ask a question, make a promise*).
- Στον δεύτερο τύπο το υποκείμενο των ρημάτων ανήκει σε κάποιο σενάριο που σχετίζεται με την πλήρη κατανόηση του τύπου του γεγονότος που δηλώνεται από το ουσιαστικό (π.χ. *pass an exam, fail an exam, grade (evaluate) an exam, survive an operation, answer a question, keep a promise*). Τα ρήματα αυτά σχετίζονται με κάποιες επιπτώσεις του βασικού γεγονότος, αλλά δεν αποτελούν μέρος του γεγονότος καθαυτού.

Οι δομές Ρήμα + Ουσιαστικό (*V+N constructions*) που εκφράζουν το ίδιο γεγονός, με το γεγονός που δηλώνεται από το ουσιαστικό και των οποίων το υποκείμενο συμμετέχει στο γεγονός, περιέχουν τα *light verbs*. Πρόκειται για λεξικές δομές με λεξικές συμπεριφορές, των οποίων η ερμηνεία εξαρτάται από την ιδιαίτερη σχέση μεταξύ των συστατικών της πολυλεκτικής έκφρασης. Στο σημείο αυτό έγκειται η μεγαλύτερη διαφορά τους με τις ιδιωματικές και τις παγιωμένες εκφράσεις, των οποίων η ερμηνεία δεν σχετίζεται με την ερμηνεία των μερών τους.

4.1.4. Λεξικά Συμπλέγματα

Ο Biber (2009: 282-286)⁴⁶ μελέτησε, με βάση σώματα κειμένων προφορικής συνομιλίας και ακαδημαϊκής γραφής της αγγλικής γλώσσας, τα *λεξικά συμπλέγματα* (lexical bundles), συχνές επαναλαμβανόμενες ακολουθίες λέξεων, που δεν είναι ιδιωματικές ως προς τη σημασία τους, ούτε εξέχουσες (salient) αντιληπτικά, παρουσιάζουν ωστόσο συστηματικές κειμενικές λειτουργίες (discourse functions).

Τα λεξικά συμπλέγματα δεν αποτελούν ολοκληρωμένες δομικές ενότητες, αλλά συνήθως γεφυρώνουν δύο δομικές ενότητες. Ξεκινούν σε όριο πρότασης ή φράσης, αλλά οι τελευταίες λέξεις του συμπλέγματος είναι τα αρχικά στοιχεία μιας δεύτερης γραμματικής δομής. Στον προφορικό λόγο τα λεξικά συμπλέγματα γεφυρώνουν δύο προτάσεις (π.χ. *I want to know, well that's what I*), ενώ στον γραπτό γεφυρώνουν δύο φράσεις (π.χ. *in the case of, the base of the*). Τα προτασιακά λεξικά συμπλέγματα αποτελούνται από εξαρτημένα τμήματα της πρότασης, σε αντίθεση με τα φραστικά λεξικά συμπλέγματα που αποτελούνται από ονοματικά ή προθετικά συστατικά.

Τα λεξικά συμπλέγματα εκφράζουν *στάση* (stance) ή *κειμενικές σημασίες* (textual meanings), ενώ η υπόλοιπη φράση ή πρόταση εκφράζει τη νέα προθετική πληροφορία που έχει διαμορφωθεί από τη λεξικό σύμπλεγμα. Συγκεκριμένα, οι λεξικά συμπλέγματα διακρίνονται σε:

α) *εκφράσεις στάσης* (stance expressions), που εκφράζουν επιστημικές αξιολογήσεις ή προθετικές και τροπικές σημασίες (π.χ. *'I don't know what the voltage is here'*, *'I don't want to deliver bad news to her'*).

β) *οργανωτές του λόγου* (discourse organizers), που αντανάκλουν τις σχέσεις μεταξύ του προηγούμενου και του επόμενου λόγου, εισάγοντας θέματα, αναπτύσσοντας ή διευκρινίζοντας το θέμα κ.λπ. (π.χ. *'What I want to do is quickly run through the exercise...'*, *'Yes, you know there was more of a playful thing with it, you know what I mean?'*).

γ) *αναφορικές εκφράσεις* (referential expressions), οι οποίες προσδιορίζουν μία οντότητα ή ξεχωρίζουν κάποιο συγκεκριμένο χαρακτηριστικό μιας οντότητας, ως ιδιαίτερα σημαντικό.

⁴⁶ Στη συγκεκριμένη έρευνα ο Biber (2009) ασχολείται με τη δομή της τυποποιημένης γλώσσας και εξετάζει την αντίθεση συνάψεων και πολυλεκτικών τυποποιημένων ακολουθιών.

Στον προφορικό λόγο εντοπίζονται συχνότερα λεξικά συμπλέγματα που εκφράζουν στάση και οργανώνουν το λόγο, ενώ στον ακαδημαϊκό λόγο εντοπίζονται συχνότερα λεξικά συμπλέγματα με αναφορικές λειτουργίες.

4.2. Πολυλεκτικές Εκφράσεις του Ρήματος *λέω*

4.2.1. Κριτήρια Διάκρισης

Κατά την επισημείωση και μελέτη του σώματος κειμένων που δημιουργήθηκε, εντοπίστηκαν, με μεγαλύτερη ή μικρότερη συχνότητα, ενδιαφέρουσες ακολουθίες, στις οποίες συμμετέχουν τύποι του ρήματος *λέω*. Πρόκειται για συνεμφάνσεις του ρήματος *λέω* με συγκεκριμένα λεξικά στοιχεία, οι οποίες ποικίλλουν ως προς τη συνθετικότητα, την παγίωση και τη λειτουργία. Λαμβάνοντας υπόψη τη ξενόγλωσση βιβλιογραφία και τις θεωρίες που αναφέρθηκαν στο προηγούμενο κεφάλαιο και αφορούσαν κυρίως στην αγγλική γλώσσα, επιχειρήθηκε μια ταξινόμηση των ακολουθιών που εντοπίστηκαν, με γνώμονα δύο βασικά κριτήρια:

α) τη σημασιολογική συνθετικότητα. Υπενθυμίζεται πως η σημασιολογική συνθετικότητα, που συνδέεται με την λεξικοποίηση αλλά και με τη σημασιολογική διαφάνεια, αφορά στο κατά πόσο η σημασία της ακολουθίας περιλαμβάνει ή σχετίζεται με τις σημασίες των μερών της. Το κριτήριο αυτό, επομένως διακρίνει τις ακολουθίες σε *συνθετικές* και *μη συνθετικές*.

β) τη συντακτική παγίωση. Υπενθυμίζεται πως η συντακτική παγίωση (*fixedness*) αναφέρεται στο κατά πόσο μια ακολουθία είναι συντακτικά σταθερή και αμετάβλητη. Το κριτήριο αυτό οδηγεί σε μια διαβάθμιση των ακολουθιών με την τοποθέτησή τους σε ένα συνεχές με άκρα την πλήρη *ευελιξία* και την πλήρη *παγίωση*.

Στη συνέχεια, παρουσιάζονται ταξινομημένες, οι πολυλεκτικές εκφράσεις, στις οποίες συμμετέχουν οι ρηματικοί τύποι του *λέω*, μαζί με ενδεικτικά παραδείγματα.⁴⁷ Η διάκριση που ακολουθεί, αποτελεί μια πρόταση της ερευνήτριας, ενώ οι ακολουθίες που παρουσιάζονται υπόκεινται ασφαλώς στον περιορισμό του μεγέθους και της αντιπροσωπευτικότητας του σώματος κειμένων που δημιουργήθηκε. Αξίζει να σημειωθεί πως θεωρήθηκε χρήσιμο να συμπεριληφθούν στη διάκριση ακόμα και ακολουθίες που εντοπίστηκαν άπαξ στο σώμα κειμένων μας, λόγω του μικρού μεγέθους του. Υπενθυμίζεται, τέλος, πως η συνολική επιλογή των εκφράσεων

⁴⁷ Στις περιπτώσεις, όπου παρατίθεται ένα παράδειγμα μόνο, πρόκειται για ακολουθίες που εμφανίζονται άπαξ στο σώμα κειμένων.

έγινε με κριτήριο τη γλωσσική διαίσθηση του φυσικού ομιλητή, καθώς το περιορισμένο μέγεθος του σώματος κειμένων, αλλά και τα περιορισμένα όρια μιας διπλωματικής εργασίας, δεν επέτρεπαν τη στατιστική επιβεβαίωσή τους. Ως μελλοντική προέκταση της παρούσας μελέτης, χρήσιμος θα ήταν ο έλεγχος των πολυλεκτικών εκφράσεων, κυρίως των συνθετικών, ως προς τη στατιστική σημαντικότητά τους.

4.2.2. Συνθετικές Ακολουθίες

Οι συνθετικές ακολουθίες με ρηματικούς τύπους του *λέω* που παρατηρήθηκαν στο σώμα κειμένων είναι ακολουθίες που διατηρούν σε μεγάλο ή μικρό βαθμό τις σημασίες των μερών τους. Ανάλογα με το βαθμό παγίωσης αλλά και με κάποια επιμέρους χαρακτηριστικά που διαθέτουν, μπορούν περαιτέρω να διακριθούν σε συνάψεις, δομές με απολεξικοποιημένο ρήμα και λεξικά συμπλέγματα, όπως φαίνεται στο παρακάτω προτεινόμενο σχήμα.

Συνάψεις ----- Light Verbs ----- Λεξικά Συμπλέγματα

Ευελιξία → Παγίωση

Εικόνα 5. Συνθετικές Ακολουθίες

4.2.2.1. Συνάψεις

Στις συνάψεις συγκαταλέγονται συνθετικές ακολουθίες που περιλαμβάνουν τύπους του ρήματος *λέω* και άλλα λεξικά στοιχεία. Οι ακολουθίες αυτές έχουν δυαδική σύσταση: αποτελούνται από τη *βάση*, δηλαδή το ρήμα, το οποίο διατηρεί το σημασιολογικό του περιεχόμενο (είτε πρόκειται για την πρωτοτυπική του σημασία, είτε όχι) και τη *σύμφραση*, μια λεξική έκφραση που αλληλεπιδρά με τη βάση. Η σύμφραση μπορεί να αποτελείται από αρκετά λεξήματα. Όπως όλες οι συνάψεις, έτσι και αυτές του ρήματος *λέω*, ποικίλλουν ως προς τη μορφή τους. Έτσι, έχουμε συμπλέγματα διαφόρων τύπων: ρήμα + ουσιαστικό, ρήμα + προθετική φράση, ρήμα + επίρρημα, ενώ συχνές είναι οι συνάψεις του *λέω* με πολυλεκτικές παγιωμένες εκφράσεις, όπως θα δούμε στη συνέχεια.

Εκτός από τη σημασιολογική συνθετικότητα, οι συνάψεις διαθέτουν και μεγάλη συντακτική ευελιξία. Εμφανίζονται συχνά σε παραλλαγές με αλλαγή στη σειρά των όρων, εμβόλιμα επίθετα και επιρρήματα ή σε παθητική φωνή, ενώ μπορούν να συμμετέχουν όλοι οι τύποι του κλιτικού παραδείγματος του *λέω* σε αυτές. Ακολουθούν οι συνάψεις του ρήματος που εντοπίστηκαν, με ενδεικτικά παραδείγματα.

4.2.2.1.1. Συνάψεις με μορφή: *ρήμα + ονοματικό σύνολο (ως συμπλήρωμα)*

Οι συνάψεις αυτές αποτελούνται από το ρήμα *λέω* και το ουσιαστικό ή ουσιαστικοποιημένο λεξικό στοιχείο, ως συμπλήρωμά του. Η σημασία κάθε σύναψης προκύπτει από τις σημασίες των μερών της, με το ρήμα να διατηρεί την πρωτοτυπική κυρίως σημασία του. Συντακτικά, παρουσιάζονται ευέλικτες, με αλλαγή της σειράς των όρων και εμβόλιμα επίθετα, ενώ εντάσσονται κανονικά στο κλιτικό παράδειγμα. Τέτοιες συνάψεις είναι οι εξής:

- **λέω τη γνώμη μου**

Η ακολουθία *λέω τη γνώμη μου* σημαίνει «εκφράζω / διατυπώνω τη γνώμη μου». Χαρακτηριστικό της σύναψης είναι πως η αντωνυμία δεσμεύεται από το υποκείμενο του ρήματος.

(1) Μας μίλησε με κέφι, ώρα πολλή, για πολλά και διάφορα, μας είπε τη γνώμη του για ποιητές.

- **λέω την άποψή μου**

Συνώνυμη με την προηγούμενη σύναψη («εκφράζω / διατυπώνω την άποψή μου»). Κοινό χαρακτηριστικό: η δέσμευση της αντωνυμίας από το υποκείμενο του ρήματος.

(2) Η παρέμβαση αυτή, που κατέληγε με τη φράση-πρόκληση προς τους βουλευτές του ΠΑΣΟΚ «εγώ είπα την άποψή μου -οι δικές τους προτάσεις ποιες είναι;» ως απάντηση στις επιθέσεις που δέχθηκε από εκείνους, προκάλεσε -κατά πληροφορίες- αντιδράσεις.

- **λέω τα αναγκαία**

Στη δομή αυτή, όπου το ρήμα παίρνει ως συμπλήρωμα το ουσιαστικοποιημένο επίθετο σε πληθυντικό αριθμό *αναγκαία*, η σημασία είναι συνθετική «λέω αυτό που χρειάζεται / πρέπει».

(3) Ασκητική μορφή, γλυκός αλλά και δριμύς στην ευθύτητά του, λέει τα αναγκαία χωρίς τσιριμόνιες.

- **λέω τα αυτονόητα**

Και εδώ, το *λέω* δέχεται ως αντικείμενο ένα ουσιαστικοποιημένο επίθετο σε πληθυντικό αριθμό. Η σύνταξη που έχει συνθετική σημασία («λέω αυτονόητα πράγματα / πληροφορίες που είναι αυτονόητες»), θα μπορούσε να εντοπίζεται και με το συμπλήρωμα σε ενικό αριθμό.

(4) Ο Γάλλος πρωθυπουργός Ντομινίκ ντε Βιλπέν με τη δήλωσή του την περασμένη Τρίτη σχετικά με την υποχρέωση της Αγκυρας έναντι της Λευκωσίας είπε τα αυτονόητα, που για πολύ καιρό οι Ευρωπαίοι ηγέτες έκαναν ότι αγνοούν.

- **λέω το αντίθετο**

Η ακολουθία με το ρήμα και το ουσιαστικοποιημένο επίθετο *αντίθετο* σημαίνει «λέω κάτι αντίθετο (από ό,τι έχει ειπωθεί)» ή «εκφράζω / υποστηρίζω μια αντίθετη άποψη».

(5) Το κείμενο λέει το αντίθετο.

- **λέω τα πάντα (για κάτι)**

Το *λέω* παίρνει ως συμπλήρωμα, εδώ, την ουσιαστικοποιημένη αντωνυμία στο ουδέτερο γένος του πληθυντικού αριθμού. Η σημασία είναι συνθετική: «λέω το σύνολο της πληροφορίας που διαθέτω, για κάτι».

(6) Οι πάντες είπαν τα πάντα για την ανάγκη αναγέννησης της φιλίας και συνεργασίας και συμμαχίας μεταξύ των δύο πλευρών του Ατλαντικού.

- **τα λέω όλα / λέγονται όλα**

Συνώνυμη έκφραση με την προηγούμενη, μιας και το ουσιαστικοποιημένο επίθετο στο ουδέτερο γένος του πληθυντικού αριθμού σημαίνει «τα πάντα». Στην ενεργητική της σύνταξη, η σύνταξη περιλαμβάνει και τον κλιτικό αναδιπλασιασμό (7). Στο παράδειγμα (8) η σύνταξη είναι παθητική και η ακολουθία αποτελεί προτασιακό συμπλήρωμα του τροπικού ρήματος *πρέπει*.

(7) Με μια φράση, τα έλεγε όλα.

(8) Όλα πρέπει να λέγονται, αν θέλουμε πραγματικά να στιγματίσουμε εκείνους που αδιαφόρησαν και να επαινέσουμε εκείνους που αφήφησαν τη ζωή τους για να σώσουν Εβραίους.

- **λέω κάτι**

Η σύναψη περιλαμβάνει το ρήμα με την αόριστη αντωνυμία *κάτι* και σημαίνει «λέω κάποιο πράγμα / μια πληροφορία». Συντακτικά εμφανίζεται μόνη της στο λόγο (9), συνοδευμένη από επιθετική φράση (10,11), αλλά και σε αρνητική εκφορά (11).

(9) Θα σας πω κάτι.

(10) Ο Ντίλαν έχει πει κάτι πολύ εύστοχο σχετικά με αυτό

(11) Δεν λέω κάτι το καινούργιο.

- **αρνητικό μόριο + λέω τίποτα**

Η σύναψη βρίσκεται σε αρνητική εκφορά και αποτελεί σημασιολογικά την αντίθετη των προηγούμενων ακολουθιών.

(12) Πριν από τον πόλεμο, κανείς δεν έλεγε τίποτα.

(13) Καλύτερα μη λες τίποτα.

- **λέω λίγα**

Το ρήμα συντάσσεται με το επίθετο *λίγα* ως σύστοιχο αντικείμενο, που αντικαθιστά το εννοούμενο αντικείμενο το οποίο προσδιόριζε. Με την παρουσία ενός έμψυχου υποκειμένου, η σημασία της σύναψης είναι συνθετική («μιλάω λίγο, λέω λίγα λόγια / πράγματα για κάποιον ή κάτι»)⁴⁸.

(14) Η κ. Μέρκελ, η οποία ήταν μόλις τριών μηνών όταν η οικογένειά της μετακινήθηκε προς τα ανατολικά, έχει πει λίγα για τη ζωή της υπό το κομμουνιστικό καθεστώς.

⁴⁸ Η ίδια δομή, όπως θα δούμε αργότερα, με άψυχο υποκείμενο και παγιωμένη στο τρίτο πρόσωπο ενικού αριθμού, αποκτά μη συνθετική σημασία.

- **λέω πολλά / λέγονται πολλά**

Αντίστοιχη δομή με την προηγούμενη, με το σύστοιχο αντικείμενο *πολλά* να αντικαθιστά το εννοούμενο αντικείμενο, το οποίο προσδιόριζε. Η ακολουθία σημαίνει: «μιλάω πολύ, λέω πολλά λόγια / πράγματα για κάποιον ή κάτι». Η δομή εμφανίζεται ευέλικτη συντακτικά, με αλλαγή στη σειρά των όρων (16), ενώ εντοπίζεται και σε παθητική σύνταξη (17, 18).

(15) Αν πάντως αξίζει να δει κάποιος αυτή την παράσταση, είναι γι' αυτές: για την Καρυοφυλλιά Καραμπέτη και την Όλια Λαζαρίδου, που ξέρουν να λένε πολλά ακόμα κι όταν δεν ανοίγουν καν το στόμα τους.

(16) Σκαμπρόζικο είναι, άλλωστε, το «θέμα», πολλά μπορεί να λέει κανείς γενικολογώντας ανέμελα για προσωπική προβολή του, ή και υπολογισμένα με πονηρία, έτσι ώστε και ακροατήρια να εξασφαλίσει για ένα χρονικό διάστημα, αλλά και να έχει τη βεβαιότητα, ότι από τις ρητορείες τέτοιου είδους τίποτε το ουσιαστικό δεν πρόκειται να ανακύψει.

(17) Τούτο σημαίνει ότι εύκολα μπορούν να ειπωθούν πολλά περί των δραστηριοτήτων της, που δύσκολα όμως μπορούν να διασταυρωθούν για να επαληθευτούν.

(18) Όμως δεν γράφω διότι η λύση είναι τόσο εξευτελιστικά απλή, που δεν χρειάζεται να ειπωθούν πολλά.

Η σύναψη εντοπίστηκε σε παθητική σύνταξη και σε ενεστώτα χρόνο, με το ρήμα να παίρνει τη σημασία «διαδίδομαι» (πολλά λέγονται → πολλά διαδίδονται) (βλ. 19, 20).

(19) Στην πολιτική σκηνή πολλά λέγονται καθημερινώς για τα δημόσια ελλείμματα, το δημόσιο χρέος, την ανάπτυξη, τον πληθωρισμό, την επενδυτική άπνοια, τη γραφειοκρατία.

(20) Πολλά λέγονται για το τι έγινε όταν ο Μλάντιτς έφτασε στο αρχηγείο των κυανοκράνων στο Ποτουτσαρί και απαίτησε από τους κυανόκρανους υπερασπιστές να του ανοίξουν τον δρόμο.

- **λέω πράγματα**

Στην ακολουθία αυτή, το ουσιαστικό χρησιμοποιείται μεταφορικά και έχει ανάλογα με το περιεχόμενο τη σημασία: «λόγια» ή «πληροφορίες». Η σύναψη παρουσιάζεται ευέλικτη, καθώς το ουσιαστικό μπορεί να προσδιορίζεται από διάφορα επίθετα (22, 23).

(21) Μόνο που η παράταξη του κ. Κεφαλογιάννη κράτησε από την αρχή τη σωστή στάση, ενώ ο κ. Ανωμερίτης υποχρεώθηκε να κάνει και να πει πράγματα που δεν τα πίστευε, επειδή ο τότε πρωθυπουργός «κάτι περίμενε» από το ιερατείο των Βρυξελλών.

(22) Γιατί είναι εξαιρετικά απελευθερωτικό να λες τόσο φριχτά πράγματα στη διάρκεια μιας ώρας και ενός τετάρτου.

(23) Συνέφαγαν, λοιπόν, ο Δημήτριος και ο Ταγίπ και ο γείτων πρωθυπουργός είπε στον φίλο του πολύ σημαντικά πράγματα, που – όπως μου είπε ένα καρντάσι από το Καπαλί Τσαρσί– είχαν να κάνουν και με τη Σχολή της Χάλκης αλλά και με άλλα, σημαντικά για την ευρωπαϊκή πορεία της Τουρκίας, μέσω των ελληνοτουρκικών σχέσεων.

Ως παραλλαγές της προηγούμενης σύναψης, οι δομές που ακολουθούν, περιλαμβάνουν το *λέω* να συμπληρώνεται από το ουσιαστικό *πράγματα* προσδιοριζόμενο από επίθετα αριθμητικά ή δεικτικές αντωνυμίες, που συμβάλλουν αξιολογικά στη σημασία της σύναψης. Τα ονοματικά σύνολα αυτά, αποτελούν από μόνα τους παγιωμένες πολυλεκτικές εκφράσεις που μπορούν να εμφανίζονται ως ορίσματα και άλλων ρημάτων στο λόγο (π.χ. *κάνω, βλέπω, γίνομαι, μαθαίνω, ακούω* κ.α.).

- **λέω δύο πράγματα**

Το ρήμα συμπληρώνεται από την πολυλεκτική έκφραση *δύο πράγματα*, η οποία χρησιμοποιείται εδώ με μεταφορική σημασία. Η σύναψη έχει τη σημασία «λέω δύο λόγια, δίνω δύο πληροφορίες, μιλάω θίγοντας δύο θέματα» και στο παρακάτω παράδειγμα επιτελεί κειμενική λειτουργία, εισάγοντας και οργανώνοντας το λόγο.

(24) Δύο πράγματα θα σας πω: τον φάκελο του κ. Νάνο το 1993, σας διαβεβαιώνω ότι τον είχε υπογράψει σε κάθε σελίδα του ο Γιούλι Μπούφι, πρωθυπουργός της τότε κυβέρνησης σταθερότητας και σημερινό στέλεχος του σοσιαλιστικού κόμματος.

- **λέω τέτοια πράγματα / λέγονται τέτοια πράγματα**

Το συμπλήρωμα του ρήματος, εδώ, είναι η πολυλεκτική έκφραση *τέτοια πράγματα*, με την δεικτική αντωνυμία να προσδιορίζει το ουσιαστικό και να δίνει μια ίσως αρνητική χροιά στη σημασία της σύναψης, ανάλογα με το περιεχόμενο στο οποίο βρίσκεται («λέω τέτοια λόγια, δίνω τέτοιες πληροφορίες»). Η ακολουθία εντοπίζεται και σε ενεργητική σύνταξη (25) και σε παθητική (26).

(25) «Δεν μπορώ να πιστέψω ότι ένας πρόεδρος μπορεί να πει τέτοια πράγματα!».

(26) Γιατί μπορεί μεν η Αντιγόνη, ο Αίμων και η Ευρυδίκη να αυτοκτονούν αφήνοντας τον Κρέοντα μόνο κι έρημο στο τέλος, όμως στο μεταξύ αυτός που εκπροσωπεί την εξουσία έχει κάνει τέτοια ορθολογιστικά κηρύγματα προπαγανδίζοντας αυτό το οποίο σήμερα έχει καθιερωθεί να ονομάζουμε πλέον γερμανιστί –και με μια δόση θαυμασμού– Realpol-itik, ώστε μάλλον βόλεψε τους κατακτητές να λέγονται τέτοια πράγματα επί σκηνής.

- **λέω τόσα πράγματα / λέγονται τόσα πράγματα**

Στη συγκεκριμένη σύναψη εντοπίζεται η πολυλεκτική έκφραση *τόσα πράγματα*. Η δομή που σημαίνει «λέω τόσα (πολλά) λόγια / δίνω τόσες (πολλές) πληροφορίες», εντοπίστηκε στο υπό εξέταση σώμα κειμένων σε παθητική σύνταξη.

(27) Όταν, όμως, γίνονται και λέγονται τόσα πράγματα για να δικαιολογηθεί η αναγκαιότητα ενός (νέου) νόμου, τότε «θα πρέπει αυτή η αιτιολογία να είναι άξια του νόμου», επισημαίνει ο Μοντεσκιέ, και να μην είναι προσχηματική και κατασκευασμένη.

- **το πρώτο πράγμα που λέω (είναι ότι / να)**

Περισσότερο σύνθετη σε δομή η σύναψη αυτή, η οποία περιλαμβάνει την πολυλεκτική έκφραση *το πρώτο πράγμα* ως αντικείμενο του ρήματος. Στο παράδειγμα που εντοπίστηκε, το προτασιακό συμπλήρωμα αποτελεί κατηγορούμενο, ενώ ολόκληρη η ακολουθία επιτελεί κειμενική λειτουργία, καθώς συμβάλλει στην οργάνωση του λόγου.

(28) Το πρώτο πράγμα που μας είπαν ήταν ότι έπρεπε να περιμένουμε τουλάχιστον πέντε χρόνια.

- **λέω τόσα και τόσα / λέγονται τόσα και τόσα (για κάποιον / κάτι)**

Η ακολουθία περιλαμβάνει την πολυλεκτική έκφραση *τόσα και τόσα*, που σημαίνει «πάρα πολλά». Στο σώμα κειμένων εντοπίστηκε σε παθητική σύνταξη.

(29) Σχήμα οξύμωρο είναι να λέγονται από τους πολιτικούς μας τόσα και τόσα για την ανάγκη να αντιμετωπισθεί η ανεργία και την ίδια στιγμή να ανεχόμαστε πρακτικές αδιαφάνειας, που μοιράζουν τον πλούτο σε λίγους, προς δόξαν του «εθνικού καπιταλισμού».

4.2.2.1.2. Συνάψεις με μορφή: *ονοματικό σύνολο (ως υποκείμενο) + ρήμα*

Οι συνάψεις αυτές αποτελούνται από το ρήμα και ένα ονοματικό σύνολο που έχει το ρόλο του υποκειμένου του. Η σημασία των ακολουθιών προκύπτει από τις σημασίες των μερών τους, με το ρήμα να παρουσιάζει το σημασιολογικό του εύρος, ανάλογα με το υποκείμενο που δέχεται. Οι συνάψεις αυτές εμφανίζονται παγιωμένες στο τρίτο πρόσωπο ενικού και πληθυντικού αριθμού, αλλά παρουσιάζονται ευέλικτες με παραλλαγές στη σειρά των όρων και εμβόλιμα επίθετα.

Στις συνάψεις που ακολουθούν, το υποκείμενο του ρήματος δηλώνεται ή υπονοείται ως έμψυχο, με το ρήμα να διατηρεί τις βασικές του σημασίες «ομιλία, διατύπωση άποψης, μεταφορά πληροφορίας κλπ.».

- **πολλοί λένε**

Η σύνταξη με σημασία «πολλοί άνθρωποι λένε» εντοπίζεται στο σώμα κειμένων και με εμβόλιμη παρουσία κλιτικού αντικειμένου (2) και με παραλλαγή στη σειρά των όρων (3).

(1) Πολλοί έλεγαν ότι επλήγη από πύραυλο εδάφους – αέρος, άλλοι μιλούσαν για βόμβα που τοποθέτησαν τρομοκράτες ή για ηλεκτρονικές παρεμβολές στα όργανα πλοήγησης του αεροσκάφους, που προκάλεσαν οι αρχές.

(2) Οι απορίες και οι αμφιβολίες για το νόημα της αλήθειας για την "ύπαρξη", γίνονται αναπόφευκτες, και οξύνονται από την αίσθηση του μυστηρίου και της ανεπάρκειας του ανθρώπινου νου για την όποια γνώση μπορούμε να έχουμε σχετικά με την προέλευση του καθενός από εμάς πριν την γέννηση, ή σχετικά με τον αναπόφευκτο θάνατο, ακόμη και σχετικά με την σκοπιμότητα των φυσικών καταστροφών, της αρρώστιας, της δυστυχίας και του ανθρώπινου πόνου, που αμαυρώνουν την θρησκευτική εικόνα του "αρμονικού κόσμου" που, όπως πολλοί μας λένε, μπορεί να κατασκευάστηκε για λογαριασμό μας.

(3) Έλλειψη μνήμης, λένε πολλοί.

- **οι επιστήμονες λένε**

Η ακολουθία εμφανίζεται και με αλλαγή στη σειρά των όρων (4) και με μεγαλύτερη συντακτική ευελιξία (5).

(4) Τι λένε οι επιστήμονες

(5) Έχουμε μιλήσει με επιστήμονες και μας είπαν ότι ο καπνός αυτός είναι πολύ επικίνδυνος για την υγεία.

- **οι ειδικοί λένε**

Η σύναψη εντοπίζεται και με παραλλαγή της σειράς των όρων (7), με το ρήμα να παίρνει προτασιακό συμπλήρωμα ως αντικείμενο.

(6) Οι ειδικοί λένε ότι ουδείς πρέπει να λαμβάνει συμπληρώματα καλίου ή υποκατάστατα άλατος καλίου χωρίς τη συμβουλή γιατρού.

(7) Ο φόβος μάς εμποδίζει να σκεφτούμε με διαύγεια, λένε οι ειδικοί στις επιστήμες του εγκεφάλου, καθώς «κλειδώνει» το κέντρο της σκέψης.

- **ο ποιητής λέει**

Η ακολουθία εντοπίστηκε στο σώμα κειμένων μόνο με τη συγκεκριμένη σειρά των όρων (ρήμα – υποκείμενο), αλλά με παραλλαγές: με την παρουσία επιθέτων (10, 11), τη συχνή συνοδεία του αναφορικού *όπως* (9, 11), με το προτασιακό συμπλήρωμα του ρήματος να προηγείται (10) ή να έπεται (9, 11) της σύναψης, αλλά και με τη σύναψη να τοποθετείται παρενθετικά αυτού (8).

(8) Ο άνθρωπος μυθοποιεί τη δύναμη και την αδυναμία του, λέει ο ποιητής, τη γνώση και την άγνοιά του, τον πανικό και την προσδοκία του και πορεύεται ως το τέλος, στην πραγματικότητα μοναχός.

(9) Ευτυχώς, όμως, όπως είπε και ο ποιητής, «εκεί που πάει να πέσει, να 'τη, πετιέται από 'ξαρχής»!

(10) Εθνικό είναι ό,τι είναι αληθινό, έλεγε ο εθνικός ποιητής, που κάτι ήξερε παραπάνω από μας, έχοντας ανταλλάξει, με σκληρές, μακρόχρονες συναλλαγές, λέξη προς λέξη, τη μια εθνική του ταυτότητα με την άλλη.

(11) Σε ένα εφιαλτικό (και ας ελπίσουμε εντελώς φανταστικό) σενάριο, η πολιτική γίνεται υπόθεση των λίγων, ο πολίτης γίνεται θεατής και αντικείμενο θέασης, τηλεχειριστής και τηλεχειριζόμενος, ενώ, όπως θα έλεγε ένας νεκρός ποιητής, «ελευθερία –και δικαιοσύνη– ανάπηρες πάλι μας τάζουν».

- **πηγή λέει / πηγές λένε**

Το ουσιαστικό *πηγή* χρησιμοποιείται στη συγκεκριμένη ακολουθία μεταφορικά, ως «το πρόσωπο, το οποίο δίνει μια πληροφορία ή είδηση». Η σύναψη εντοπίζεται και στον ενικό (12) και στον πληθυντικό αριθμό (13), συχνά επαυξημένη με επίθετα και ονοματικές φράσεις που προσδιορίζουν το ουσιαστικό.

(12) «Αν, όμως, υπάρχουν, θα καταλογισθούν και θα υπάρξουν κυρώσεις» μας είπε απολύτως έγκυρη πηγή του γραφείου του.

(13) «Πέρα από το εάν είναι τυπικώς εντάξει, να δούμε εάν πράγματι τα εμπορεύματα εισάγονται και διακινούνται νόμιμα», λένε πηγές του υπουργείου.

- **κύκλοι λένε**

Ομοίως, το ουσιαστικό σε πληθυντικό αριθμό *κύκλοι* μετέχει στην συγκεκριμένη σύναψη με τη μεταφορική της σημασία, ως «το σύνολο ανθρώπων με κοινό γνώρισμα». Στα παραδείγματα, το ουσιαστικό προσδιορίζεται από επίθετο (14) ή ονομαστική φράση (15) και η ακολουθία παρουσιάζεται ευέλικτη συντακτικά με την εμβόλιμη παρουσία προθετικής φράσης (14) ή επιρρήματος (15).

(14) Διπλωματικοί κύκλοι στις Βρυξέλλες έλεγαν, κατά τη διάρκεια ενημέρωσης στο NATO και στην έδρα της αμερικανικής αποστολής στην Ε.Ε., ότι όταν ο Κόλιν Πάουελ πήρε στα χέρια του τα «στοιχεία» πάνω στα οποία θα 'πρεπε να επιχειρηματολογήσει στο Συμβούλιο Ασφαλείας εκνευρίστηκε σε τέτοιο βαθμό ώστε τα σκόρπισε έξαλλος στο πάτωμα του γραφείου του, φωνάζοντας: «...αυτά είναι μ.... (bulls....) δεν υπάρχει περίπτωση να βγω και να τα πω».

(15) Κύκλοι των παραπάνω επιχειρηματικών συμφερόντων, μάλιστα, έλεγαν χαρακτηριστικά ότι η αρμοδιότητα αυτή περνάει στο ΕΣΡ, προκειμένου να απαλλαγούν από αυτήν τα αρμόδια πολιτικά όργανα.

Οι επόμενες ακολουθίες αποτελούνται από το ρήμα *λέω* και το άψυχο υποκείμενό του, του οποίου το περιεχόμενο αποτελεί την πληροφορία που μεταφέρεται από το ρήμα. Ως εκ τούτου, η σημασία του ρήματος διευρύνεται. Οι περισσότερες συνάψεις εκφράζουν *τεκμηριωτικότητα* (evidentiality), αποτελούν δείκτες τεκμηρίωσης, καθώς δηλώνουν την πηγή της πληροφορίας (έμμεσες μαρτυρίες).

- **οι φήμες λένε**

Η σύναψη εντοπίζεται στον πληθυντικό αριθμό και έχει τη σημασία «διαδίδεται / φημολογείται». Το ρήμα δέχεται ως αντικείμενο προτασιακό συμπλήρωμα (που εισάγεται με το *ότι*).

(16) Καθώς η Σόντιαγκ έδειχνε νεότερη απ' ό,τι ήταν, ντυμένη με τζιν και με τα μακριά, μαύρα μαλλιά της να καλύπτουν την πλάτη της, οι φήμες έλεγαν ότι ο «δρ Ριφ έχει παντρευτεί μια 14χρονη Ινδιάννα».

- **οι πληροφορίες λένε**

Η ακολουθία εμφανίζεται στον πληθυντικό αριθμό και είναι συντακτικά ευέλικτη (18). Το ρήμα δέχεται ως αντικείμενο προτασιακό συμπλήρωμα (που εισάγεται με το *ότι*).

(17) Ο κ. Κων. Καραμανλής φάνηκε αποφασισμένος να σαρώσει αυτούς τους αναχρονιστικούς θεσμούς και οι πληροφορίες λένε ότι θα το κάνει και μάλιστα άμεσα, αρχίζοντας από τις ΔΕΚΟ, δηλαδή τον ΟΤΕ, τη ΔΕΗ, τα ΕΛΤΑ κλπ.

(18) Όσο για το «πώς κινείται η αγορά του outsourcing», οι πληροφορίες από την έρευνα μας λένε ότι το 83% των ερωτηθέντων έχουν επαναδιαπραγματευθεί τις σχετικές συμφωνίες τους για λόγους τιμολόγησης, επιχειρησιακούς, τεχνολογίας, νομοθετικών αλλαγών.

- **οι θεωρίες λένε**

Και αυτή η σύναψη βρίσκεται στον πληθυντικό αριθμό με το ρήμα, που δέχεται προτασιακό συμπλήρωμα, να σημαίνει «έχω ως περιεχόμενο». Στο σώμα κειμένων εντοπίστηκε ευέλικτη, με την εμβόλιμη παρουσία κλιτικού αντικειμένου (19) και την παρουσία διάφορων προσδιορισμών του ουσιαστικού (19, 20).

(19) Όπως οι θεωρίες της φυσικής μας λένε ότι οι αρχές και οι νόμοι της φύσης είναι εντυπωσιακά κομψοί και απλοί, το ίδιο προβλέπεται ότι θα ισχύσει και για την ψυχοφυσική θεωρία της συνειδητότητας.

(20) Μερικές θεωρίες για τις τότε συνθήκες στη Γη, λένε ότι η ατμόσφαιρα ήταν άζωτο και μεθάνιο, χωρίς οξυγόνο.

- **οι μελέτες λένε**

Παρόμοια ακολουθία με την προηγούμενη, σε πληθυντικό αριθμό, με το ρήμα, που δέχεται προτασιακό συμπλήρωμα, να σημαίνει «έχω ως περιεχόμενο».

(21) Όλες οι μελέτες που έχω δει λένε ότι η παγκοσμιοποίηση δημιούργησε περισσότερες θέσεις εργασίας στην Ευρώπη από όσες χάθηκαν με τις μετεγκαταστάσεις.

- **οι δημοσκοπήσεις λένε**

Άλλη μία σύναψη που βρίσκεται στον πληθυντικό αριθμό. Λόγω του υποκειμένου, το ρήμα εδώ έχει τη σημασία «έχω ως περιεχόμενο» αλλά και «δείχνω / φανερώνω». Στο σώμα κειμένων η ακολουθία εντοπίστηκε με αλλαγή στη σειρά των όρων.

(22) Έτσι τουλάχιστον λένε οι δημοσκοπήσεις μέχρι σήμερα, που δίνουν άνετες πλειοψηφίες υπέρ του ναι.

- **οι στατιστικές λένε**

Η σύναψη όπως και η προηγούμενη, εντοπίζεται στον πληθυντικό αριθμό. Το ρήμα *λέω* έχει και εδώ τη σημασία «έχω ως περιεχόμενο» αλλά και «δείχνω / φανερώνω». Στο παράδειγμα, το ονοματικό σύνολο συνοδεύεται από επιθετικό προσδιορισμό.

(23) Ήδη στη δεκαετία του '80 οι αμερικανικές στατιστικές έλεγαν ότι ένα παιδί που τελειώνει το λύκειο έχει ξοδέψει πολύ περισσότερες ώρες μπροστά στην τηλεόραση παρά μέσα στη σχολική τάξη.

- **η λαϊκή ρήση λέει**

Η ακολουθία βρίσκεται σε ενικό αριθμό με υποκείμενο το *λαϊκή ρήση*. Το ρήμα αποκτά εδώ τη σημασία «έχω ως περιεχόμενο».

(24) Με δεδομένη ωστόσο τη λαϊκή ρήση που λέει ότι «όπου υπάρχει καπνός υπάρχει συνήθως και φωτιά», το συμπέρασμα στο οποίο ευλόγως κατέληξε η κοινή γνώμη είναι μια πλήρης υπουργική ασυνεννοησία για ένα ασήμαντο θέμα.

- **η λαϊκή θυμοσοφία λέει**

Παρόμοια, σημασιολογικά, σύναψη με την προηγούμενη, με τη διαφορά πως στο σώμα κειμένων μας εντοπίστηκε παγιωμένη στην πιο σύνθετη δομή: *κατά πως λέει και η λαϊκή θυμοσοφία*. Ολόκληρη η δομή είτε προηγείται (25), είτε έπεται (26) από την λαϊκή θυμοσοφία.

(25) Κατά πως λέει και η λαϊκή θυμοσοφία, «εκεί που μας... χρώσταγαν, μας παίρνουν και το βόδι» – που δεν μας το «παίρνουν», τους... το δώσαμε!

(26) «Χωριό που φαίνεται, κολαούζο δεν θέλει...», κατά πως λέει και η λαϊκή θυμοσοφία.

- **ο αντίλογος λέει**

Η ακολουθία, που εμφανίζεται στον ενικό αριθμό, περιλαμβάνει το ρήμα με το σύνθετο ομόριζό του υποκείμενο *αντίλογος*.

(27) Βέβαια σε αυτό υπάρχει και ο αντίλογος που λέει, αντί των ευκαιριακών συνεργασιών και συμπράξεων του δεύτερου γύρου, είναι ευκαιρία συγγενείς πολιτικο-κοινωνικές ομάδες, να επιχειρήσουν προγραμματικές συνεργασίες.

- **η επικρατέστερη άποψη λέει**

Η σύνταξη βρίσκεται σε ενικό αριθμό, με το ρήμα να δέχεται ως υποκείμενο το ονομαστικό σύνολο *επικρατέστερη άποψη* και ως αντικείμενο ένα προτασιακό συμπλήρωμα. Το ρήμα και εδώ μεταφέρει το περιεχόμενο του υποκειμένου του και σημαίνει «έχω ως περιεχόμενο».

(28) Η επικρατέστερη άποψη λέει ότι πρέπει να αναβιώσει η πολιτική της «ευρωπαϊκής εμπροσθοφυλακής» και των ομόκεντρων κύκλων.

Στις ακολουθίες που έπονται, το ρήμα *λέω* με τα συγκεκριμένα ονομαστικά σύνολα ως υποκείμενα, αποκτά τη σημασία «υποδεικνύω / καθοδηγώ».

- **η κοινή λογική λέει**

Το ρήμα δέχεται ως υποκείμενο το πολυλεκτικό ονομαστικό *κοινή λογική* και ως αντικείμενο ένα προτασιακό συμπλήρωμα, αποκτώντας τη σημασία «υποδεικνύω».

(29) Η κοινή λογική λέει ότι η οικονομική βοήθεια δεν ωφελεί, όταν η χώρα αποδέκτης δεν είναι πρότυπο οικονομικής και πολιτικής ακεραιότητας.

- **ο κοινός νους λέει**

Συνώνυμη σύνταξη με την προηγούμενη, σε ενικό αριθμό, που περιλαμβάνει το ρήμα με το *κοινός νους* ως υποκείμενο. Το υποκείμενο και εδώ προσδιορίζεται από το επίθετο *κοινός*, ενώ το ρήμα παίρνει τη σημασία «υποδεικνύω». Η δομή εντοπίστηκε με παραλλαγή στη σειρά των όρων (30).

(30) «Πες μου τι νόμους έχεις και πώς τους θέτεις, για να σου πω ποιος είσαι», θα έλεγε ο κοινός νους.

- **η πραγματικότητα λέει**

Και σε αυτή την ακολουθία, που βρίσκεται στον ενικό αριθμό, το ρήμα, που δέχεται ως υποκείμενο το ουσιαστικό *πραγματικότητα*, λαμβάνει τη σημασία «υποδεικνύω».

(31) Το ίδιο αναντίρρητη –και σκληρή ταυτόχρονα– όμως είναι και η πραγματικότητα που λέει ότι αν δεν αυξηθεί η ύλη της αποταμίευσης η κοινωνία μας θα πρέπει μελλοντικά να χειριστεί το μείζον πρόβλημα των «πτωχών συνταξιούχων» που θα έχει πολλαπλές αρνητικές επιδράσεις, μεγαλύτερες από τις σημερινές.

- **η εμπειρία λέει**

Η σύναψη, που περιλαμβάνει το ρήμα και το ουσιαστικό *εμπειρία* ως υποκείμενο, εντοπίζεται στο σώμα κειμένων μας με σταθερή σειρά όρων, αλλά και με την εμβόλιμη παρουσία του κλιτικού αντικειμένου (33). Το ρήμα δέχεται ως αντικείμενο προτασιακό συμπλήρωμα (που εισάγεται με το *ότι*).

(32) Κατά συνέπεια, δεν θα μπορούσαν να απουσιάζουν τα κρούσματα υποκλοπής κωδικών πιστωτικών καρτών αν και η εμπειρία λέει ότι οι ιστοσελίδες που αποκομίζουν μεγάλα κέρδη από το στοίχημα καθαυτό δεν ρισκάρουν να χαλάσουν τη φήμη τους.

(33) Η άποψη αυτή υποστηρίζει ότι η περιγραφή της πραγματικότητας ενός "οικοδομήματος" δεν μπορεί να καλύψει την πραγματικότητα του αριθμού "τρία", μόνο επειδή η εμπειρία μας λέει ότι και οι δύο αυτές κατηγορίες "πραγμάτων" είναι πραγματικές και "υπάρχουν".

Στις επόμενες συνάψεις, το ρήμα *λέω* παίρνει διαφορετική σημασία, καθώς δέχεται ως υποκείμενα ονοματικά σύνολα που «λένε» δηλαδή «φανερώνουν, δείχνουν κάτι».

- **οι αισθήσεις μας (μας) λένε**

Στη σύναψη αυτή, που εμφανίζεται στον πληθυντικό αριθμό, χαρακτηριστική είναι η παρουσία κτητικής αντωνυμίας και η προαιρετική κλιτική αντωνυμία, που δεσμεύεται από αυτή. Στο παράδειγμα η δομή εντοπίζεται με πρόταξη του κλιτικού και του ρήματος.

(34) Ίσως στην πορεία αυτή να χρειαστεί να λάβουμε υπ' όψη και τα όσα μας λένε οι αισθήσεις μας και περιγράφουν οι ποιητές και οι καλλιτέχνες για χιλιάδες χρόνια τώρα.

- **η εικόνα λέει**

Το ρήμα στη σύναψη αυτή, που εντοπίζεται στον ενικό αριθμό, σημαίνει «δείχνω / φανερώνω». Στο εξεταζόμενο σώμα κειμένων, η σύναψη βρέθηκε άπαξ με αλλαγή στη σειρά των όρων και εμβόλιμη παρουσία επιθετικού προσδιορισμού.

(35) Αίφνης, οι ειδησάρχες και οι εκπομπάρχες φέρονται με απίστευτη γενναιοδωρία όταν υποδέχονται νεοσσούς της πολιτικής και λοιπούς εκ κληρονομίας πολιτικούς, οι οποίοι φλυαρούν επί ώρα πολλή χωρίς να λένε ποτέ τίποτε πιο συγκεκριμένο απ' όσα λέει η ίδια η εικόνα τους, και το «τζάκι» τους βεβαίως.

- **οι ανακαλύψεις λένε**

Η ακολουθία βρίσκεται στον πληθυντικό αριθμό. Στο παράδειγμα, το ουσιαστικό *ανακαλύψεις* συνοδεύεται από επιθετικό προσδιορισμό, ενώ στη δομή παρεμβάλλεται το κλιτικό αντικείμενο του ρήματος.

(36) Να σημειώσουμε εδώ πως, πρόσφατες ανακαλύψεις μας λένε ότι ο φυσικός κόσμος και ο Νους δεν εξελίσσονται μέσα σε ένα προϋπάρχοντα χώρο και χρόνο, αλλά ότι τους παράγουν, αλλά και περιορίζονται από αυτούς.

4.2.2.1.3. Συνάψεις με μορφή: *ρήμα + επιρρηματικός προσδιορισμός*

Στις παρακάτω συνάψεις, το ρήμα *λέω* συνδυάζεται με ένα επίρρημα ή εμπρόθετη φράση, που λειτουργεί ως προσάρτημα του ρήματος, προσδιορίζοντάς το επιρρηματικά. Η σημασία των ακολουθιών προκύπτει από τις σημασίες των μερών τους, με το ρήμα να διατηρεί κυρίως την πρωτοτυπική του σημασία, η οποία προσδιορίζεται από τον εκάστοτε επιρρηματικό προσδιορισμό. Πρόκειται για τις πιο παγιωμένες συνάψεις, μιας και μεταβάλλονται μόνο ως προς την κλίση του ρήματος. Το επίρρημα ή η προθετική φράση έπεται σχεδόν πάντα του ρήματος και σπάνια παρατηρούνται αλλαγές στη σειρά των όρων.

- **λέω καθαρά**

Η σύναψη *λέω καθαρά* σημαίνει «μιλάω με σαφήνεια, χωρίς περιστροφές και αμφισημίες».

(1) Από το βιβλίο του Θ. Π. Τάσιου, αν και δεν το λέει καθαρά, μένω με την εντύπωση ότι ο καταλύτης που μεταβάλλει τις παγκοσμιότητες, σε παγκοσμιοποίηση, είναι η επαναστατική

ανάπτυξη της επικοινωνίας μεταξύ των ανθρώπων, αν τη λέξη επικοινωνία δεν την περιορίσουμε στις τηλεπικοινωνίες.

(2) Κάθε κυβέρνηση, που αντιλαμβάνεται πατερναλιστικά και πελατειακά τον ρόλο της, δυσκολεύεται να πει καθαρά ότι, όπως λειτουργεί σήμερα το εκπαιδευτικό μας σύστημα, τα «περισσότερα λεφτά» (και αν ακόμα υπήρχαν) είναι βέβαιον ότι θα πήγαιναν χαμένα και πολύ πιθανόν θα έβλαπταν, παρά θα ωφελούσαν.

- **λέω ξεκάθαρα**

Συνώνυμη σύναψη με την προηγούμενη, αλλά με μεγαλύτερη ένταση («μιλάω με σαφήνεια και ειλικρίνεια, χωρίς να αφήνω αμφιβολίες ή ερωτηματικά για το τι λέω»).

(3) Πριν ακόμη από τους Ολυμπιακούς Αγώνες (ακόμη ακόμη: εκμεταλλευσόμενη το γενικότερο κλίμα ευφορίας που υπήρχε τότε στον κόσμο!) η σημερινή κυβέρνηση θα έπρεπε να πει ξεκάθαρα στον κόσμο τι βρήκε, ποιες κινήσεις έπρεπε να γίνουν, ποια μέτρα κατ' ανάγκην θα επιβάλλονταν (σαν αυτά που ανακοινώθηκαν την εβδομάδα που πέρασε – ίσως και λίγο «ελαφρότερα», αφού είχαν μεγαλύτερο χρόνο να αποδώσουν) για να αντιστραφεί το αρνητικό κλίμα και να δημιουργηθούν οι προϋποθέσεις ενός καλύτερου σήμερα και αύριο για το σύνολο της κοινωνίας.

- **λέω ορθά**

Το ρήμα *λέω* προσδιορίζεται από το επίρρημα *ορθά*, που χρησιμοποιείται μεταφορικά και έτσι, η σύναψη έχει τη σημασία «μιλάω σωστά». Στο σώμα κειμένων εντοπίστηκε η ακολουθία με πρόταξη του επιρρήματος, το οποίο συνοδεύεται από επιρρηματικό προσδιορισμό.

(4) Και τούτο διότι αυτό που πολύ ορθά είπε ο κ. Σιούφας είναι ότι αναζητείται ο τρόπος προκειμένου να καταπολεμηθεί ένα πρωτοφανές λαθρεμπόριο για το οποίο το ΠΑΣΟΚ δεν έκανε απολύτως τίποτα.

- **λέω κοφτά**

Η σύναψη περιλαμβάνει το ρήμα *λέω* και το επίρρημα *κοφτά*⁴⁹ με τη μεταφορική του σημασία, και σημαίνει «μιλάω απότομα, με απόλυτο και ξεκάθαρο τρόπο».

(5) «Έχεις άδεια», του είπε κοφτά ο Άγιος Πέτρος.

⁴⁹ Το επίρρημα 'κοφτά' μαζί με το επίρρημα 'ορθά' που είδαμε στην προηγούμενη σύναψη, σχηματίζουν την πολυλεκτική έκφραση 'ορθά κοφτά', με την οποία επίσης μπορεί να συνδυαστεί το ρήμα 'λέω', όπως θα δούμε στη συνέχεια.

- **λέω χαρακτηριστικά**

Η συνθετική σύναψη *λέω χαρακτηριστικά* σημαίνει «λέω, με τρόπο που με χαρακτηρίζει» και συνοδεύει, όπως παρατηρούμε και από τα παραδείγματα, αυτούσια λόγια ομιλητών. Συχνά η ακολουθία συνοδεύεται από το αναφορικό *όπως* (7, 8, 9), ενώ εντοπίζεται και με πρόταξη του επιρρήματος (9, 10) αλλά και σε παθητική σύνταξη (9).

(6) «Δεν απαιτούνται πάντως ειδικές νομοθετικές ρυθμίσεις, καθώς η συλλογική σύμβαση παράγει δίκαιο», λέει χαρακτηριστικά.

(7) Όπως έλεγε χαρακτηριστικά ένας από τους συμμετέχοντες στο συνέδριο του Βερολίνου, «ο εθνικισμός είναι δίκαιο μαχαίρι».

(8) Ωστόσο, όπως χαρακτηριστικά λέει ένας ανώτατος δικαστής, έχει «ακριβώς τα ελαττώματα που παρουσιάζει η δημοκρατία μας...».

(9) Ήταν απόμακρος, σκληρός και ταυτοχρόνως τρυφερός κι εύθραυστος και θα μπορούσε να παίζει ακόμη και με την πλάτη γυρισμένη στον φακό, όπως χαρακτηριστικά είχε ειπωθεί γι' αυτόν.

- **λέω ειρωνικά**

Και αυτή η σύναψη, όπου το ρήμα διατηρεί την πρωτοτυπική του σημασία, συνοδεύει αυτούσια λόγια ομιλητή. Η ακολουθία σημαίνει «λέω με ειρωνικό τρόπο, κοροϊδευτικά, σκωπτικά».

(10) Χωρίς να τους λυγίσει ο ξεριζωμός, χωρίς όμως και να ξεχάσουν, αυτό που μερικοί εδώ, το λένε ειρωνικά για τους πρόσφυγες Μικρασιάτες, το «τι είχαμε και τι χάσαμε»!

- **λέω απλά**

Η ακολουθία *λέω απλά* σημαίνει «λέω με τρόπο που γίνεται εύκολα κατανοητός, που δεν προκαλεί σύγχυση». Στο σώμα κειμένων μας εντοπίζεται να συνοδεύει ευθύ λόγο (12), αλλά και πλάγιο (11), ενώ εμφανίζεται και με την εμβόλιμη παρουσία επιρρηματικών προσδιορισμών (13).

(11) Η απάντηση είναι να πούμε απλά ότι οι ΗΠΑ υποστηρίζουν ένα δολάριο συμβατό με υγιή οικονομικά θεμελιώδη στο εσωτερικό και στο εξωτερικό.

(12) Ευθέως αποτίναξε, με μία αφ' υψηλού τοποθέτηση, οποιαδήποτε ευθύνη ο διάδοχός του, ο κ. Ι. Παπαντωνίου, λέγοντας απλά «εγώ παρέλαβα μια προβληματική κατάσταση και προσπάθησα να τη βελτιώσω».

(13) Θα το πω πολύ απλά, διότι ακόμη και ένας πρωτοετής φοιτητής στις οικονομικές σχολές γνωρίζει ότι τα μέτρα στην οικονομία αποδίδουν μεσοπρόθεσμα ή και μετά από ένα αρκετά μεγάλο χρονικό διάστημα.

- **λέω διαφορετικά**

Η σύνταξη *λέω διαφορετικά* σημαίνει «λέω, εκφράζω με διαφορετικό τρόπο».

(14) Η, αν το πούμε διαφορετικά, οδηγεί σε υψηλότερη συγκέντρωση για μια δεδομένη δαπάνη, και άρα σε σημαντικότερες κλιματικές ζημίες που θα κοστίσουν ακριβότερα.

- **λέω κομψά**

Η ακολουθία μπορεί να σημαίνει «λέω με έμμεσο και διακριτικό τρόπο» ή «λέω, εκφράζω με λεπτότητα, γλαφυρότητα και επιμελημένη επεξεργασία». Στο παράδειγμα εντοπίζεται με τη δεύτερη σημασιολογική απόχρωση και με το επίρρημα να επιδέχεται προσδιορισμό.

(15) Να το πούμε πιο κομψά, «εις του σίγλου τον πυθμένα»;

- **λέω με βεβαιότητα**

Στη συνθετική σύνταξη αυτή, το ρήμα *λέω* δέχεται ως προσάρτημα την προθετική φράση *με βεβαιότητα*.

(16) Επικουρικά μερικοί προσθέτουν και τη μακροχρόνια στατιστική παρατήρηση, δεν πέρασε όμως αρκετός χρόνος για να το πούμε με βεβαιότητα.

(17) Εκείνο το οποίο μπορώ να πω με βεβαιότητα είναι ότι ο αριθμός των περιπτώσεων διαφθοράς είναι περιορισμένος και δεν πρόκειται για γενικευμένη κατάσταση.

Στις συνάψεις που ακολουθούν, το *λέω* προσδιορίζεται επιρρηματικά από ονοματικά, προθετικά ή επιρρηματικά σύνολα που αποτελούν παγιωμένες συντακτικά πολυλεκτικές εκφράσεις. Οι πολυλεκτικές εκφράσεις αυτές μπορούν να εμφανίζονται μόνες τους στο λόγο ή ως επιρρηματικοί προσδιορισμοί άλλων ρημάτων.

- **λέω πολλές φορές**

Το *λέω* εδώ προσδιορίζεται επιρρηματικά από το ονοματικό σύνολο *πολλές φορές*.

(18) «Θα το πει πολλές φορές και ξεκάθαρα ότι είναι πλέον επιτακτική ανάγκη να συμφωνήσουμε όλοι ότι δεν μπορούμε να ξοδεύουμε περισσότερα από όσα διαθέτουμε», λένε οι συνεργάτες του.

- **λέω με απλά λόγια**

Η σύναψη είναι συνώνυμη με την ακολουθία *λέω απλά*. Το ρήμα *λέω* εδώ, προσδιορίζεται από την προθετική φράση *με απλά λόγια*. Στο παράδειγμα που εντοπίστηκε, η προθετική φράση προτάσσεται του ρήματος.

(19) Στην ουσία, η πολιτική που εξέφρασε ο κ. Μπαρόζο με την παρότρυνση των Ευρωπαίων ηγετών, της Γαλλίας και της Γερμανίας κατά κύριο λόγο, με απλά λόγια λέει τα εξής:

- **λέω με άλλα λόγια**

Η σύναψη αυτή, όπου το ρήμα εδώ προσδιορίζεται από την προθετική φράση *με άλλα λόγια*, είναι συνώνυμη με την ακολουθία *λέω διαφορετικά* και σημαίνει «λέω, εκφράζω κάτι με διαφορετικό τρόπο».

(20) Για να το πω με άλλα λόγια, ο Βεργόπουλος περιγράφει την κατάσταση στην οποία αυτοί που εμφανίζονται ως ειδικοί ή ως θεραπευτές της νόσου, είναι μάλλον οι φορείς και οι μοναδικοί αίτιοι της μετάδοσής της.

- **λέω με το χέρι στην καρδιά**

Η ακολουθία περιλαμβάνει το ρήμα *λέω* και την πολυλεκτική έκφραση *με το χέρι στην καρδιά*, που σημαίνει «με ειλικρίνεια». Η σημασία ολόκληρης της σύναψης είναι «μιλάω / λέω με ειλικρίνεια». Η δομή μεταβάλλεται ως προς την κλίση του ρήματος, αλλά και ως προς τη σειρά των όρων. Στο παράδειγμα εντοπίζεται με πρόταξη του πολυλεκτικού.

(21) Μπορούμε, ωστόσο, με το χέρι στην καρδιά να πούμε ότι συνιστά τον απόλυτο ρυθμιστή των πάντων χωρίς να συρρικνώσουμε την πραγματικότητα σε ανέκδοτο;

- **λέω ορθά κοφτά**

Στην ακολουθία αυτή το ρήμα *λέω* προσδιορίζεται από το επιρρηματικό σύνολο *ορθά κοφτά* που αποτελεί πολυλεκτική έκφραση και σημαίνει «απερίφραστα, χωρίς υπαινιγμούς, ξεκάθαρα, σταράτα».

(22) Κάποιος πρέπει να μας πει ορθά κοφτά ότι είναι παράλογο να διεκδικούμε κατανάλωση ευρωπαϊκού επιπέδου, ενώ η παραγωγή μας βρίσκεται πολύ κάτω από το αντίστοιχο μέσο επίπεδο των άλλων χωρών.

4.2.2.2. Δομές με «ελαφρύ» ρήμα (light verb)

Οι δομές με «ελαφρύ» ρήμα είναι δομές του ρήματος *λέω* με ουσιαστικά που αποτελούν συμπλήρωμά του. Εκτός από ουσιαστικά, ως συμπληρώματα εντοπίζονται και ουσιαστικοποιημένα επίθετα και επιρρήματα. Βασικό χαρακτηριστικό των δομών αυτών αποτελεί ο σημασιολογικός αποχρωματισμός (bleaching) του ρήματος *λέω*, με το ουσιαστικό ή το συμπλήρωμα να δίνει τη σημασία σε ολόκληρο το σύμπλεγμα.

Συντακτικά, παρουσιάζονται λιγότερο ευέλικτες από τις συνάψεις. Συχνά εντοπίζονται παραλλαγές με την εμβόλιμη παρουσία άρθρου ή επιθέτου ή επιρρηματος, ενώ είναι δυνατή τόσο η αλλαγή στη σειρά των όρων (θεματοποίηση του συμπληρώματος), όσο και η ύπαρξη έμμεσων συμπληρωμάτων των δομών αυτών. Τέλος, το ρήμα μπορεί να συμμετέχει στη δομή σε όλους τους τύπους του, εκφράζοντας έτσι τον χρόνο, την όψη και τη φωνή. Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, συχνά για τις δομές με light verb υπάρχουν εναλλακτικά, συνώνυμα ρήματα.

Το ρήμα *λέω* συμπεριφέρεται σαν «ελαφρύ» ρήμα, στις παρακάτω δομές:

- **λέω ναι**

Η δομή *λέω ναι*, που συνδυάζει το ρήμα *λέω* με το βεβαιωτικό επίρρημα *ναι*, είναι συνώνυμη με τα ρήματα: *συμφωνώ, δέχομαι, καταφάσκω*. Συχνά παρατηρείται με την εμβόλιμη παρουσία οριστικού ή αόριστου άρθρου, επιθέτου κλπ., ενώ το ίδιο συχνά το επίρρημα βρίσκεται ανάμεσα σε εισαγωγικά (βλ. 2, 3, 4). Στο παράδειγμα (3) η ακολουθία παίρνει ως συμπλήρωμα – συγκεκριμένα πλάγιο όρισμα που δηλώνει τον αποδέκτη της ενέργειας, δηλαδή το θέμα της συμφωνίας και της αποδοχής – προθετική φράση που εισάγεται με την πρόθεση *σε*.

(1) Αν πω ναι θα παρεξηγηθώ;

(2) Αλλά ο κ. Ράμφελντ, αφού κράτησε για περίπου ένα εικοσιτετράωρο σε αγωνία Γερμανούς και άλλους εταίρους, τελικά είπε το «ναι».

(3) Αντίθετα η ελληνική κοινωνία λέει ένα μεγάλο «ναι» στην τηλεόραση.

(4) Εκτός πια κι αν οι Γάλλοι κάνουν κάτι το εξαιρετικά γαλλικό: έχοντας λάβει ικανοποίηση από τη γενικευμένη νευρική κρίση που προκάλεσαν στην Ευρώπη, πουν τελικά το μεγάλο «Ναι».

• **λέω όχι**

Η δομή *λέω όχι*, που συνδυάζει το ρήμα *λέω* με το αρνητικό επίρρημα *όχι*, είναι αντίθετη με την προηγούμενη. Εναλλακτικά συνώνυμά της ρήματα είναι τα: *διαφωνώ, αρνούμαι, απορρίπτω*. Όπως και στην προηγούμενη δομή, έτσι και εδώ το επίρρημα βρίσκεται συχνά ανάμεσα σε εισαγωγικά (βλ. 5, 6, 10). Από τα παραδείγματα φαίνεται πως συντακτικά, είναι δυνατή η εμβόλιμη παρουσία επιρρήματος (7), η αλλαγή της σειράς των όρων (8), καθώς και η εμβόλιμη παρουσία του υποκειμένου της δομής (βλ. 9, 10). Τέλος, πολύ συχνά η δομή εμφανίζεται με προθετική φράση, ως συμπλήρωμα, πλάγιο όρισμα που δηλώνει τον αποδέκτη της ενέργειας, δηλαδή το θέμα της διαφωνίας ή της άρνησης, που εισάγεται με την πρόθεση *σε*.

(5) Τι θα συμβεί αν η Ολλανδία και η Γαλλία πουν «όχι» στο Ευρωσύνταγμα;

(6) Αυτή η αίσθηση αποξένωσης των πολιτών από τις πολιτικές ηγεσίες τους και τις αποφάσεις τους είναι που κάνει τους Γάλλους να θέλουν να πουν «όχι» στο δημοψήφισμα για να εκφράσουν και τη δυσφορία τους.

(7) Θα έλεγα κατηγορηματικά όχι!

(8) Όχι, λένε οι αριθμοί.

(9) Και αν πουν οι Γάλλοι όχι στο δημοψήφισμα;

(10) Δεν λέει κανείς «όχι» στην προτεραιότητα που έθεσε η κυβέρνηση – να μειωθούν δραστικά οι δημόσιες δαπάνες.

- **λέω μπράβο**

Η δομή *λέω μπράβο*, που συνδυάζει το ρήμα *λέω* με το επιφώνημα *μπράβο*, σημαίνει «επιβραβεύω», «συγχαίρω». Στα παραδείγματα που ακολουθούν, συναντάμε το επιφώνημα με ή χωρίς εισαγωγικά (βλ. 11, 12), καθώς και την παρουσία άρθρου που δηλώνει την ουσιαστικοποίηση του επιφωνήματος (13). Η δομή, τέλος, μπορεί να δεχτεί και εμπρόθετο πλάγιο όρισμα που δηλώνει τον δέκτη της ενέργειας, στην προκειμένη περίπτωση της επιβράβευσης (12, 13).

(11) Παράλληλα», προσθέτει, «μαθαίνουμε στους εκπαιδευτικούς να λένε μπράβο.

(12) Δηλαδή, οι Ευρωπαίοι λένε «μπράβο» στην ελληνική κυβέρνηση που είχε το θάρρος να προχωρήσει σε «αυτοκάθαρση» και να δώσει το στίγμα μιας νέας, χωρίς τη «δημιουργική λογιστική», εποχής;

(13) Η συζήτηση πάντως φαίνεται να έχει ανάψει για τα καλά και αυτό είναι ένα πρώτο θετικό στοιχείο μετά το τέλεσμα πέντε και πλέον χρόνων (ας πούμε και ένα μπράβο στον Σιράκ, ο ρόλος του σε αυτή την υπόθεση είναι πολύ σημαντικός).

- **λέω αντίο**

Η δομή *λέω αντίο*, που συνδυάζει το ρήμα *λέω* με το ουσιαστικοποιημένο επιφώνημα *αντίο*, χρησιμοποιείται με τη σημασία του ρήματος *αποχαιρετώ*. Στο παράδειγμα που ακολουθεί, η δομή δέχεται την κλιτική μορφή της αντωνυμίας, ως έμμεσο αντικείμενο, που εκφράζει τον αποδέκτη της ενέργειας.

(14) Η αύξηση των πωλήσεων των Εκδόσεων Λιβάνη τους τελευταίους μήνες τροφοδοτείται από επιτυχίες, όπως το «Μη μου λες Αντίο» της Αναστασίας Καλλιτοζή και το «Σαν γλυκό του κουταλιού» της Μαρίνας Πετροπούλου, που βοηθήθηκαν και από τις ομώνυμες τηλεοπτικές σειρές, ενώ αναμφίβολα επιτυχημένες επιλογές κρίνονται και τα βιβλία του Νταν Μπράουν («Κώδικας Ντα Βίντσι», «Ιλουμινάτι», «Αρκτικός Κύκλος»).

- **λέω υπερβολές**

Το ρήμα *λέω* μαζί με το ουσιαστικό *υπερβολές*, ως συμπλήρωμα, έχει τη σημασία «υπερβάλλω». Χαρακτηριστικό της δομής είναι πως το ουσιαστικό βρίσκεται σε πληθυντικό αριθμό.

(15) Για ορισμένα νοικοκυριά είναι ίσως μια απρόσιτη πολυτέλεια (μη μου πείτε πως λέω υπερβολές: ρωτήστε ένα συνταξιούχο των 600 ευρώ τον μήνα).

- **λέω βλακείες**

Η δομή *λέω βλακείες* χρησιμοποιείται με τη σημασία του ρήματος *αερολογώ*. Στο παράδειγμα που ακολουθεί καταδεικνύεται η ευελιξία της ακολουθίας, καθώς εντοπίζεται εμβόλιμο το υποκείμενο της δομής.

(16) «Λέτε και οι δύο βλακείες».

Το ουσιαστικό θα μπορούσε ίσως να συμμετέχει στη δομή και στον ενικό αριθμό (*λέω βλακεία*), ωστόσο δεν βρέθηκε τέτοια έκφραση στο σώμα κειμένων που μελετήθηκε.

- **λέω ευχή**

Στη δομή *λέω ευχή*, τη σημασία τη δίνει το συμπλήρωμα του ρήματος. Η ακολουθία σημαίνει «εύχομαι» και όπως φαίνεται από το παράδειγμα, εντοπίζεται και στην παθητική φωνή.

(17) Μόνο στις Ηνωμένες Πολιτείες θα μπορούσε να αναπτυχθεί τέτοιος προβληματισμός και να αρχίσει ολόκληρη κουβέντα, η οποία μάλιστα να απασχολεί όχι μόνο τις «λάιτ» τηλεοπτικές εκπομπές και τους σχολιαστές των λαϊκών ταμπλόιντ, αλλά και τις μεγάλες «εθνικές» εφημερίδες και τους έγκυρους αρθρογράφους τους: αν τούτες τις γιορτινές μέρες για ολόκληρο τον πλανήτη, θα πρέπει να λέγεται η ευχή «Καλά Χριστούγεννα», ή αν καλύτερα θα ήταν να αντικατασταθεί με την ευχή «Καλές Γιορτές»!

- **λέω ιστορία / ιστορίες**

Το ρήμα *λέω* μαζί με το ουσιαστικό *ιστορία* ως συμπλήρωμα είτε στον ενικό, είτε στον πληθυντικό αριθμό, αποκτά τη σημασία «αφηγούμαι / διηγούμαι». Η δομή όπως προκύπτει από τις ακόλουθες προτάσεις, εντάσσεται στο κλιτικό παράδειγμα, παρουσιάζεται με παραλλαγές με την εμβόλιμη παρουσία άρθρου και επιθέτων (20) και είναι συντακτικά ευέλικτη (21).

(18) Για ποιο λόγο λέμε ιστορίες;

(19) «Λέγοντας ιστορίες» τιτλοφορείται η συλλογή είκοσι ένα διηγημάτων σύγχρονων μεγάλων και φημισμένων συγγραφέων, που συγκέντρωσε σε ένα τόμο η Νοτιοαφρικανή νομπελίστα Ναντίν Γκόρντιμερ.

(20) Μόνο που τώρα, το μοναχικό παπούτσι έλεγε μια άλλη, πολύ τραγική ιστορία.

(21) Μάλλον το δεύτερο συμβαίνει, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι οι ιστορίες που λέμε δεν μεταλλάσσουν την ίδια την κουλτούρα επίσης.

- **λέω παραμύθια**

Όπως η προηγούμενη δομή, έτσι και αυτή είναι συνώνυμη με τα ρήματα *αφηγούμαι, διηγούμαι*. Η ίδια έκφραση μπορεί να χρησιμοποιείται ειρωνικά με τη σημασία «λέω ψέματα / ψεύδομαι», όμως δεν βρέθηκε στο σώμα κειμένων που εξετάστηκε.

(22) Η καλοκάγαθη γιαγιάκα, που πλέκει ολημερίς και ο ασπρομάλλης παππούλης, που λέει παραμύθια δίπλα στο τζάκι είναι εικόνες γνωστές στους νεότερους... μόνο από τα βιβλία του Δημοτικού.

- **λέω αστεία**

Η έκφραση *λέω αστεία* είναι συνώνυμη με το ρήμα *αστειεύομαι*, αλλά και με τα ρήματα *αφηγούμαι* και *διηγούμαι*, όπως οι δύο προηγούμενες δομές. Από την πρόταση που εντοπίστηκε στο σώμα κειμένων, είναι φανερή η ευελιξία της έκφρασης με την εμβόλιμη χρήση άρθρου και επιθέτου.

(23) Παρ' όλο που ο Τσέχωφ ήταν βαριά άρρωστος, ήταν αυτός που «...έλεγε τα πιο ξεκαρδιστικά αστεία με απόλυτα σοβαρή έκφραση, έδινε πνοή και χαρά στις παρέες ακόμα κι όταν ήταν στα τελευταία του», όπως έγραφε πάλι ο Στανισλάβσκι.

- **λέω το ανέκδοτο**

Η δομή *λέω το ανέκδοτο* είναι παρόμοια με όσες αναφέρθηκαν. Χρησιμοποιείται με τη σημασία των ρημάτων *αφηγούμαι, διηγούμαι* και *αστειεύομαι* και από το παράδειγμα (24) καταδεικνύεται η μεγάλη συντακτική της ευελιξία, καθώς και η δυνατότητα να έχει έμμεσο αντικείμενο (*σας*).

(24) Και μιας και το ανέκδοτο έχει στο επίκεντρό του τη μαρμελάδα, δεν μπορώ παρά να σας το πω.

- **λέω το τραγούδι / τα τραγούδια**

Η δομή *λέω το τραγούδι / τα τραγούδια* είναι συνώνυμη του ρήματος *τραγουδώ*. Πρόκειται για χαρακτηριστική περίπτωση δομής με light verb, όπου από το

ουσιαστικό πηγάζει η σημασία ολόκληρης της δομής. Στο σώμα κειμένων μας, το ουσιαστικό εντοπίστηκε με την παρουσία οριστικού άρθρου και στους δύο αριθμούς, ενώ η δομή εμφανίζει μια μικρή συντακτική ευελιξία (27).

(25) Κάποια υποσυνείδητη ελπίδα προτίμησης από ευρύτερα ακροατήρια κάνει τους τραγουδιστές που εμφανίζονται να εκπροσωπούν τις περισσότερες χώρες να λένε τα τραγούδια τους στα αγγλικά.

(26) Ήθελα πολύ να πει το τραγούδι μου «Σαν βγω απ' αυτή τη φυλακή».

(27) Μαζεύτηκαν τότε ο Μενιδιάτης, ο αδερφός του, μαζί με τις γυναίκες τους και με τον Άκη Πάνου, το κουβεντιάσανε, για να αποφανθεί ο Άκης Πάνου, ο οποίος έδωσε εντέλει το οκεί και το είπε ο Μενιδιάτης το τραγούδι.

- **λέω την αλήθεια**

Η ακολουθία *λέω (την) αλήθεια*, ίσως είναι η μοναδική δομή για την οποία δεν υπάρχει εναλλακτικό συνώνυμο ρήμα στην ελληνική, ωστόσο η σημασία της είναι κοντά με τη σημασία της φράσης *είμαι ειλικρινής*. Η δομή εμφανίζεται και με προθετική φράση ως συμπλήρωμα, που εισάγεται με την πρόθεση *για* (29). Η παρουσία του άρθρου είναι προαιρετική, ενώ συχνά εντοπίζονται εμβόλιμα επίθετα (30).

(28) Οι πολιτικοί πρέπει να πουν την αλήθεια και να εξηγήσουν ότι αυτό είναι το αποτέλεσμα που επιδιώκαμε με τις πολιτικές που ακολουθούσαμε επί χρόνια για να ανοίξουν οι παγκόσμιες αγορές.

(29) Ο καλλιτέχνης λέει την αλήθεια για τον κόσμο που μας περιβάλλει, αλλά και για τον κόσμο που έχουμε μέσα μας.

(30) Άλλοι όμως ισχυρίζονται ότι οι θετικοί αριθμοί, που εμφανίζουν μειωμένες τις φυτείες κόκας, δεν λένε όλη την αλήθεια.

Ως παραλλαγή της δομής, η ακολουθία εμφανίζεται και με το ουσιαστικό στον πληθυντικό αριθμό (31, 32). Συντακτικά, η ευελιξία της διακρίνεται τόσο στη δυνατότητα αλλαγής της σειράς των όρων, όσο και στη δυνατότητα παθητικοποίησης (32).

(31) Απλώς, ο κ. Οζκιόκ δεν έχει πρόβλημα να πει τις αλήθειες που οι πολιτικοί στην Άγκυρα προτιμούν να μην επαναλαμβάνουν και να μην προβάλλουν, χωρίς φυσικά ποτέ να τις έχουν αρνηθεί.

(32) Προεκλογικά, το 'χουμε μάθει πια, αλήθειες (ατόφιες, τουλάχιστον...) δεν λέγονται.

• **λέω ψέματα**

Σε σχέση αντωνυμίας με την προηγούμενη, αλλά ίσως περισσότερο λεξικοποιημένη, βρίσκεται η δομή *λέω ψέματα*, που σημαίνει «ψεύδομαι». Σε αντίθεση με την προηγούμενη, το ουσιαστικό εντοπίστηκε μόνο στον πληθυντικό αριθμό. Η δομή εμφανίζεται και χωρίς (33, 34) αλλά και με προθετική φράση που εισάγεται με την πρόθεση *για*, ως συμπλήρωμα του πολύπλοκου κατηγορήματος (35, 36). Στο σώμα κειμένων εντοπίστηκε επίσης η δομή τόσο με εμβόλιμη παρουσία επιθέτου (36), όσο και με αλλαγή της σειράς των όρων (36, 37). Στο παράδειγμα (37) τέλος, η δομή χρησιμοποιείται και «μεταβατικά»,⁵⁰ καθώς δέχεται έμψυχο αντικείμενο είτε σε πτώση αιτιατική (κλιτική μορφή αντωνυμίας), είτε εμπρόθετο.

(33) Όταν τρίβεις το μάτι είτε αγγίζεις τη μύτη φανερώνει ότι λες ψέματα.

(34) Ο καθένας μπορεί να είναι ένας κυνικός βετεράνος στην παραπλάνηση, να λέει ψέματα και να αθετεί υποσχέσεις.

(35) «Η Σκότλαντ Γιαρντ είπε ψέματα για τον θάνατο ενός Βραζιλιάνου στις 22 Ιουλίου στο Λονδίνο», ήταν ο τίτλος και της σχετικής ανάλυσης της γαλλικής «Μοντε».

(36) Αν λοιπόν ζητούμενο είναι η αποκατάσταση της αξιοπιστίας και της αλήθειας των δημοσίων οικονομικών –υπέρτατο αγαθό των ημερών– και αφού το κράτος, στην υποτιθέμενη συνοχή και συνέχειά του, αποφάσισε να ομολογήσει δημοσίως και πανηγυρικά έναντι της κραταιάς Ευρωκρατίας και έναντι των πολιτών του, ότι έλεγε ψέματα για την υγεία της οικονομίας, πολύ ευχαρίστως κι εγώ να καταθέσω σε ένα δημόσιο Ταμείο Παρακαταθηκών Ψεύδους όλα τα ψέματα που έχω πει την τελευταία πενταετία.

(37) «Πέντε δραχμές ύπνος» είναι και οι ματαιωμένες υποσχέσεις ή ο βελουδίνος εκφοβισμός, τα ψέματα που μας λένε οι άλλοι ή που λέμε εμείς στον εαυτό μας: επήρα μια πλαστική κάρτα τραπέζης – πρώτη ανάληψις ευρώ τριάντα.

⁵⁰ Θεωρούμε ολόκληρη τη δομή ως ένα πολύπλοκο κατηγορήμα, για αυτό το λόγο χρησιμοποιούμε εδώ τον όρο «μεταβατικά».

- **λέω το νέο / τα νέα**

Το ουσιαστικό εδώ, *νέο* έχει τη σημασία της «είδησης» ή της «νέας πληροφορίας» και τόσο στον ενικό αριθμό (38), όσο και στον πληθυντικό (39) συνδυάζεται με το ρήμα *λέω* σε δομή που σημαίνει «ενημερώνω». Όπως φαίνεται και από τα παραδείγματα, η δομή δέχεται έμψυχο αντικείμενο – στην προκειμένη περίπτωση κλιτική αντωνυμία – που εκφράζει τον αποδέκτη της ενημέρωσης.

(38) Να σου πω και το νέο: στο χορό των Γάλλων θα είναι κι εκείνος με τη γυναίκα του.

(39) «Να έρχεστε να μου λέτε τα νέα που και που, τώρα που θα είμαι απομονωμένος στην Βαλαωρίτου».

- **λέω το παράπονό μου**

Η ακολουθία *λέω το παράπονό μου*, παίρνει τη σημασία της από το ουσιαστικό και σημαίνει «παραπονιέμαι». Βασικό συντακτικό χαρακτηριστικό της δομής είναι η παρουσία της κτητικής αντωνυμίας και η δέσμευσή της από το υποκείμενο του ρήματος.

(40) Να πάνε οι κάμερες και να τον καταγράψουν, ώστε να πει το παράπονό του και να το ακούσει το πανελλήνιο.

Η δομή μπορεί να περιλαμβάνει το ουσιαστικό και στον πληθυντικό αριθμό, ωστόσο δεν εντοπίστηκε τέτοια εμφάνιση στο σώμα κειμένων. Εξίσου πιθανή είναι και η εμφάνιση της δομής με έμμεσο αντικείμενο, που να δηλώνει τον αποδέκτη της ενέργειας, ωστόσο δεν βρέθηκε καμία ανάλογη εμφάνιση.

- **λέω τον πόνο μου**

Στη δομή *λέω τον πόνο μου*, το ουσιαστικό *πόνος* χρησιμοποιείται μεταφορικά, δηλώνοντας «κάτι που βαραίνει ψυχικά». Με αυτή την έννοια δίνει σε ολόκληρη τη δομή τη σημασία «εκμυστηρεύομαι», «αποκαλύπτω» ή «παραπονιέμαι». Η μεταφορική χρήση του ουσιαστικού ίσως εξηγεί και το ότι η δομή φαίνεται να περιλαμβάνει το ουσιαστικό μόνο στον ενικό αριθμό. Συντακτικό χαρακτηριστικό της δομής είναι η ύπαρξη της κτητικής αντωνυμίας και η δέσμευσή της από το υποκείμενο του ρήματος.

(41) Μια απλή επίσκεψη στο κυλικείο της Βουλής ή –αργά το βράδυ– στις αίθουσες των έναντι της Βουλής κεντρικών ξενοδοχείων όπου οι κυβερνητικοί βουλευτές, μεταξύ ενός ή περισσοτέρων «malt» και μεγάλης ποσότητας (ουχί πάντοτε εκλεκτών) ξηρών καρπών «λέγουν τον πόνο τους», καθώς η κυβέρνησή των υποπίπτει σε αλλεπάλληλα σφάλματα τακτικής και επικοινωνίας.

Η ακολουθία θα μπορούσε ίσως να συνοδεύεται από κάποιο έμπυχο αντικείμενο, που να δηλώνει τον αποδέκτη της ενέργειας που εκφράζει η δομή, ωστόσο δεν βρέθηκε κάποια τέτοια εμφάνιση στο εξεταζόμενο σώμα κειμένων.

Στις ακολουθίες που έπονται, το ρήμα *λέω* συντάσσεται είτε με σύστοιχο είτε με σημασιολογικά συναφές αντικείμενο, το οποίο συνοδεύεται από επίθετο αξιολογικό, ποσοτικό, αριθμητικό ή αόριστη αντωνυμία. Στις δομές αυτές, το ρήμα εμφανίζεται αποδυναμωμένο σημασιολογικά, ενώ το επίθετο είναι αυτό που συμβάλλει σημαντικά στη σημασία της κάθε ακολουθίας. Οι δομές αυτές δεν έχουν εναλλακτικά συνώνυμα ρήματα και εμφανίζονται με μικρή συντακτική ευελιξία. Ως εκ τούτου, κρίθηκε σκόπιμο να συμπεριληφθούν στις δομές με *light verb*.

Αξίζει να σημειωθεί πως οι συνδυασμοί επιθέτων – ουσιαστικών, αποτελούν από μόνοι τους πολυλεκτικές εκφράσεις που μπορούν να εμφανίζονται ως αντικείμενα και άλλων ρημάτων στο λόγο (π.χ. *ακούω, γράφω, στέλνω, βρίσκω* κ.α.).

- **λέω καλό λόγο (για κάποιον/κάτι)**

Η δομή *λέω καλό λόγο (για κάποιον)* σημαίνει «μιλάω με θετικό τρόπο, συστήνω κάποιον ή κάτι». Δεν υπάρχει εναλλακτικό συνώνυμο ρήμα για την ακολουθία, η οποία εντοπίστηκε στο σώμα κειμένων μας σε αρνητική εκφορά.

(42) Δεν είπε ποτέ καλό λόγο για κανέναν κι αυτό το είχαμε παράπονο οι πρώτοι μεταπολεμικοί, ο Παπαδίτσας, ο Αναγνωστάκης, ο Καρούζος κι εγώ.

- **λέω καλά λόγια (για κάποιον/κάτι)**

Συνώνυμη έκφραση με την προηγούμενη, με το ουσιαστικό εδώ να βρίσκεται σε ουδέτερο γένος και πληθυντικό αριθμό.

(43) Μόνο ο Εμπειρικός έλεγε καλά λόγια, αλλά κι αυτός τους έβρισκε όλους καλούς.

- **λέω λίγα λόγια (για κάποιον/κάτι)**

Η ακολουθία *λέω λίγα λόγια* σημαίνει «μιλάω λίγο, κάνω μια σύντομη αναφορά για κάποιον ή κάτι».

(44) Το μόνο που θα χρειαζόταν να κάνει είναι να πει λίγα λόγια.

(45) Πείτε μας λίγα λόγια για το βιβλίο σας.

Στο υπό εξέταση σώμα κειμένων, εντοπίστηκε και μια παραλλαγή της δομής αυτής, η ακολουθία *λέω λιγοστά λόγια*, με την παρουσία οριστικού άρθρου και κλιτικού αντικειμένου.

(46) Μας επέτρεψε τουλάχιστον αυτός ο συγχυσμένος καιρός να πούμε τα λιγοστά μας λόγια, έστω λειψά και μισοτελειωμένα.

- **λέω πολλά λόγια / πολλά λόγια λέγονται**

Η δομή *λέω πολλά λόγια*, έχει αρνητική χροιά και χρησιμοποιείται με την έννοια «μιλάω πολύ, λέω πολλά πράγματα, πιθανόν ανυπόστατα ή άσχημα». Στο σώμα κειμένων μας εντοπίστηκε σε παθητική σύνταξη.

(47) Και βεβαίως, δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις σκανδάλων για τα οποία λόγος δημόσιος έγινε πολύς, για τα οποία λόγια πολλά ειπώθηκαν σχετικώς με εκείνο το φημισμένο μαχαίρι που χρόνια τώρα προσπαθεί να φθάσει στο κόκαλο.

- **λέω δυο λόγια**

Η ακολουθία είναι ως ένα βαθμό συνώνυμη με τη δομή *λέω λίγα λόγια* («μιλάω λίγο, κάνω μια σύντομη αναφορά για κάποιον ή κάτι»).

(48) Θα έπρεπε στο σημείο αυτό να πούμε δυο λόγια σχετικά με την έννοια της "τάξης" σε ένα "μηχανιστικό" κόσμο.

(49) Ο σκηνοθέτης, συγκλονισμένος από την απώλεια μιας σχέσης τριάντα πέντε χρόνων, είπε δυο λόγια στην «Κ».

- **λέω μια καλή κουβέντα (για κάποιον/κάτι)**

Η ακολουθία είναι συνώνυμη με τις δομές *λέω καλό λόγο* και *λέω καλά λόγια*, καθώς και με την επόμενη («μιλάω με θετικό τρόπο, συστήνω κάποιον ή κάτι»).

(50) Στο πλαίσιο αυτό, οι ξένοι οίκοι δεν δυσκολεύονται να πουν μια καλή κουβέντα για την ελληνική κεφαλαιαγορά και τις προοπτικές της ή να ανεβάσουν τον πήχυ ακόμα υψηλότερα.

- **λέω κάποιες καλές κουβέντες (για κάποιον/κάτι)**

Πρόκειται για την προηγούμενη ακολουθία, αλλά στον πληθυντικό αριθμό και με την παρουσία αόριστης αντωνυμίας.

(51) Τέλος, ορισμένοι στις Βρυξέλλες ελπίζουν να δουν τον Μπους να προβαίνει σε ορισμένες, έστω ήσσονος πρακτικής σημασίας, χειρονομίες καλής θέλησης στον τομέα του περιβάλλοντος ή ακόμα και να πει κάποιες καλές κουβέντες για τη λεγόμενη ευρωπαϊκή ολοκλήρωση και το Σύνταγμα της Ένωσης.

- **λέω κακή κουβέντα (για κάποιον/κάτι)**

Σε αντίθεση με τις προηγούμενες ακολουθίες, η συγκεκριμένη σημαίνει «μιλάω με άσχημο τρόπο, κατακρίνω, κακολογώ κάποιον ή κάτι». Το ουσιαστικό εμφανίζεται στον ενικό αριθμό και χωρίς εμβόλιμο άρθρο.⁵¹

(52) Δεύτερον, για τον Κιμούλη να πει κακή κουβέντα ο περί ου ο λόγος κριτικός;

- **λέω καθαρές κουβέντες**

Το ρήμα *λέω* εδώ παίρνει ως αντικείμενο την πολυλεκτική έκφραση *καθαρές κουβέντες*, που έχει μεταφορική σημασία. Η δομή σημαίνει «μιλάω με σαφήνεια, χωρίς περιστροφές ή αμφισημίες».

(53) Μετά την εκλογή της Ν.Δ. είχε από αρκετές πλευρές (και από τη στήλη αυτή) υποστηριχθεί ότι η νέα κυβέρνηση, με ευρύ προβάδισμα δημοτικότητας, είχε κάθε άνεση να πει «καθαρές κουβέντες» για την οικονομία, χωρίς να χρειάζεται ούτε... χρονοκαθυστέρηση για να απαλυνθεί η ανάμνηση των υποσχέσεων, ούτε παράταση της αντιπολιτευτικής ρητορικής από τη θέση της κυβέρνησης.

- **δεν λέω (άλλη) κουβέντα / δεν λέγεται κουβέντα (για κάποιον/κάτι)**

Η συγκεκριμένη δομή που βρίσκεται σε αρνητική εκφορά, *δεν λέω κουβέντα* σημαίνει «δεν μιλάω για κάποιον ή κάτι». Στο παράδειγμα (53) εμφανίζεται με την προσθήκη

⁵¹ Στον πληθυντικό αριθμό η ακολουθία *λέω κακές κουβέντες*, χρησιμοποιείται σε συγκεκριμένα περιεχόμενα μεταφορικά, με την σημασία του ρήματος *βρίζω*. Αντίστοιχες εμφανίσεις δεν βρέθηκαν στο εξεταζόμενο σώμα κειμένων.

της αόριστης αντωνυμίας («δεν μιλάω άλλο για κάποιον ή κάτι») και με θεματοποίηση του αντικειμένου, ενώ στο (54) εντοπίζεται σε παθητική σύνταξη.

(54) Για τη Νόνικα άλλη κουβέντα δεν θα πω –«τζάμπα αγέρωχη», το έγγραφα, φτάνει.

(55) Παρακολουθούσα και σκεπτόμουν ότι εμείς εδώ, στην Ελλάδα, την πρώτη ευρωπαϊκή χώρα που είπε «όχι» στον φασισμό του Μουσολίνι και καθυστέρησε επί εξάμηνο τις δυνάμεις του σκότους, δεν ελέχθη κουβέντα για το γεγονός!

• δε λέω λέξη

Η σύστοιχη δομή σε αρνητική εκφορά *δε λέω λέξη* σημαίνει «μένω σιωπηλός, δεν μιλάω».

(56) Σ' ένα τέτοιο περιβάλλον, το μόνο πράγμα που θα μπορούσε να κάνει ο κ. Μπους για να αλλάξει την άποψη των άλλων για το πρόσωπο του, είναι να ταξιδέψει σ' όλη την Ευρώπη και να μην πει λέξη – απλώς να ακούει.

4.2.2.3. Λεξικά Συμπλέγματα

Μελετώντας το σώμα κειμένων, εντοπίστηκαν επαναλαμβανόμενες ακολουθίες που περιλαμβάνουν τύπους του ρήματος *λέω* και συγκεντρώνουν τα χαρακτηριστικά των λεξικών συμπλεγμάτων (lexical bundles), όπως τα όρισε ο Biber μέσα από σώματα κειμένων της αγγλικής γλώσσας (2009). Οι ακολουθίες αυτές, οι οποίες δεν είναι εξέχουσες αντιληπτικά, είναι συνθετικές ως προς τη σημασία τους, ενώ χαρακτηρίζονται συντακτικά από υψηλό βαθμό παγίωσης. Τα λεξικά συμπλέγματα, που συνήθως δεν αποτελούν ολοκληρωμένες δομικές ενότητες και τοποθετούνται στην αρχή ή το τέλος προτάσεων και φράσεων, γεφυρώνοντας δομικές ενότητες, παρουσιάζουν συστηματικές κειμενικές λειτουργίες. Οι δομές αυτές στις οποίες μετέχει το ρήμα *λέω* εκφράζουν *στάση* (stance) ή *κειμενικές σημασίες*, διαμορφώνοντας τις φράσεις ή προτάσεις που προηγούνται ή έπονται αυτών.

Ακολουθώντας και προσαρμόζοντας στην Ελληνική, την πρόταση του Biber (2009), αναγνωρίστηκαν τα λεξικά συμπλέγματα, στα οποία περιλαμβάνεται το ρήμα *λέω* και τα οποία λειτουργούν ως:

α) *εκφράσεις στάσης*, που αποκαλύπτουν τη στάση του ομιλητή και δηλώνουν τροπικότητα, και

β) *οργανωτικά στοιχεία του λόγου*, που αντανακλούν τις σχέσεις μεταξύ του προηγούμενου και του επόμενου λόγου, εισάγοντας θέματα, αναπτύσσοντας ή διευκρινίζοντας το θέμα κλπ.

Ασφαλώς, υπάρχουν και λεξικά συμπλέγματα στα οποία παρατηρείται συνδυασμός προθετικών και κειμενικών λειτουργιών, όπως και λεξικά συμπλέγματα που αποτελούν συνθετικά δομικά σχήματα.⁵² Στη συνέχεια, παρατίθενται με παραδείγματα τα λεξικά συμπλέγματα που αναγνωρίστηκαν.

4.2.2.3.1 Εκφράσεις Στάσης

Στις *εκφράσεις στάσης* περιλαμβάνονται τα λεξικά συμπλέγματα που δηλώνουν τη στάση του ομιλητή, τη θέση που παίρνει στο λόγο, μέσα από την τροπικότητα, τη συμφωνία, τη διαφωνία, την αξιολόγηση, και την έμφαση.

4.2.2.3.1.1. Λεξικά Συμπλέγματα που εκφράζουν Τροπικότητα

Τροπικότητα (modality) ονομάζεται ο σχολιασμός, η έκφραση της υποκειμενικής στάσης του ομιλητή απέναντι στο γεγονός για το οποίο μιλάει (Κλαίρης & Μπαμπινιώτης 1999: 82). Οι ομιλητές κάθε γλώσσας μπορούν να εκφράσουν μια μεγάλη ποικιλία προσωπικών τοποθετήσεων, έτσι υπάρχουν διαφορετικά είδη τροπικότητας, που πραγματώνονται με διαφορετικές λεξικογραμματικές επιλογές.⁵³ Τα είδη της τροπικότητας έχουν απασχολήσει πολλούς ερευνητές, ενώ παράλληλα έχουν προταθεί πολλά και διαφορετικά σχήματα ταξινόμησης, που θέτουν τα όρια των ειδών, με βάση διαφορετικά κριτήρια (βλ. Coates 1983, Quirk et al 1985, Bybee & Fleischman 1995, Palmer 2001, Huddleston, Pullum et al 2002, Van der Auwera & Plungian 1998).

Συνοψίζοντας την βιβλιογραφία, επικεντρωνόμαστε σε δύο βασικά είδη τροπικότητας: την *επιστημική* (epistemic) και τη *δεοντική* (deontic) (βλ. Lyons 1977, Palmer 2001). Η επιστημική τροπικότητα, σχετίζεται με τη γνώση του ομιλητή και

⁵² Αξίζει να σημειωθεί πως ο Φέρλας (2011) στο πλαίσιο μιας αντιπαραβολικής ανάλυσης των λεξικών συμπλεγμάτων της αγγλικής και της ελληνικής γλώσσας, εξετάζοντας σώματα κειμένων διαφορετικών κειμενικών ειδών, εντόπισε τέσσερα είδη συμπλεγμάτων: α) βασικά, β) αναπτύγματα, γ) παραλλαγές και δ) μοναδικά συμπλέγματα, ενώ με βάση τις διαφορετικές λειτουργίες που επιτελούν, τα κατέταξε σε επτά κατηγορίες: α) στάση, β) αναφορικά, γ) κειμενική οργάνωση, δ) τίτλοι, ε) προσωπικά, στ) γραμματικά και ζ) θεματικά. Ο ίδιος διαπίστωσε πως οι τρεις πρώτες κατηγορίες περιλαμβάνουν τα περισσότερα συμπλέγματα και στις δύο γλώσσες.

⁵³ Για τα είδη της τροπικότητας, τη σχέση τους με την *έγκλιση* (mood) και τις λεξικογραμματικές επιλογές, με τα οποία πραγματώνονται στη νέα ελληνική γλώσσα βλ. Φιλιππάκη-Warburton & Σπυρόπουλος (2006).

συγκεκριμένα με το βαθμό βεβαιότητας σχετικά με την αλήθεια αυτού που λέει, περιλαμβάνοντας έτσι τη *δυνατότητα* (possibility), την *πιθανότητα* (probability) και τη *συμπερασματική βεβαιότητα* (inferred certainty), τη ρητά δηλωμένη βεβαιότητα και το *μη πραγματικό* (counterfactual). Ουσιαστικά συνδέεται με την άποψη, τη γνώμη, την πίστη, την κατανόηση, τη στάση και την κρίση του ομιλητή πάνω στην τιμή αληθείας του γεγονότος που αναφέρεται (Sweetser 1990: 67).

Η δεοντική τροπικότητα σχετίζεται με την αναγκαιότητα πραγματοποίησης αυτού για το οποίο γίνεται λόγος, είτε αυτή προκύπτει από την επιθυμία του ομιλητή, είτε από κάποιον εξωτερικό παράγοντα, καλύπτοντας ένα ευρύ φάσμα τροπικών λειτουργιών, οι οποίες πολλές φορές δεν αποτελούν ένα συναφές σύνολο. Οι τροπικότητες που σχετίζονται με τον δράστη ή το υποκείμενο της ενέργειας (agent oriented modalities) και δηλώνουν την ύπαρξη εσωτερικών και εξωτερικών προϋποθέσεων για την ολοκλήρωση της ενέργειας εκ μέρους του δράστη περιλαμβάνουν την *υποχρέωση* (obligation), την *αναγκαιότητα* (necessity), την *ικανότητα* (ability), την *επιθυμία* (desire), και την *πρόθεση* (intention). Αντίθετα, οι τροπικότητες που επιτρέπουν στον ομιλητή να επιβάλει αυτός τις προϋποθέσεις ολοκλήρωσης μιας ενέργειας στο πρόσωπο στο οποίο απευθύνεται (speaker oriented modalities), περιλαμβάνουν την *προσταγή* (command), την *αποτροπή* (prohibition), την *ευχή* (wish), την *παρακίνηση* (exhortation) και την *παραχώρηση* (permission) (βλ. Bybee, Perkins & Pagliuca 1994, Lyons 1977: 823, Κλαίρης & Μπαμπινιώτης 1999: 84, Φιλιππάκη-Warburton & Σπυρόπουλος 2006: 118-119).

Τα λεξικά συμπλέγματα που δηλώνουν τροπικότητα εμφανίζονται στο σώμα κειμένων παγιωμένα συντακτικά και συνήθως με παραλλαγές στο πρώτο πρόσωπο του ενικού και του πληθυντικού αριθμού. Τα συμπλέγματα που εκφράζουν **επιστημική τροπικότητα** είναι τα εξής:

- **η αλήθεια να λέγεται**

Η ακολουθία εισάγει ή τερματίζει ένα εκφώνημα ή ένα θέμα, για την αλήθεια του οποίου ο ομιλητής είναι βέβαιος. Η δομή, που μοιάζει με τη δομή με «ελαφρύ» ρήμα *λέω την αλήθεια*, εντοπίζεται στο λόγο εξαρτημένη από κάποιο κύριο κατηγορημα, ενώ εμφανίζεται και με αλλαγή στη σειρά των όρων.

(1) Μπορεί να είχε αρχίσει να «εργάζεται» στον εκδοτικό οίκο του κ. Λιβάνη, μπορεί ο Θεόδωρος Πάγκαλος να διαλαλεί ότι

«όποτε περνούσε από εκεί του συνιστούσε να επιστρέψει», αλλά καλόν είναι να λέγεται η αλήθεια και μόνον αυτή.

- **για να λέμε την αλήθεια**

Και η συγκεκριμένη ακολουθία περιλαμβάνει τη δομή με «ελαφρύ» ρήμα *λέω την αλήθεια*. Πρόκειται για μια τελική πρόταση που εισάγεται με το *για*, εντοπίζεται παγιωμένη στο πρώτο πληθυντικό πρόσωπο και τοποθετείται στην έναρξη ή στο τέλος του εκφωνήματος, στο οποίο αναφέρεται. Στο υπό εξέταση σώμα κειμένων εμφανίστηκε στην έναρξη εκφωνήματος, εισάγοντας ένα αληθές για τον ομιλητή θέμα.

(2) Για να λέμε την αλήθεια, και οι δυο πάλεψαν για να γυρίσει στην πατρίδα ο καταταλαιπωρηθείς και κατασυκοφαντηθείς ναυτικός.

- **για να πω την αλήθεια**

Πρόκειται για άλλη μία δομή που περιλαμβάνει το *λέω την αλήθεια*, η οποία μοιάζει πολύ με την προηγούμενη. Ωστόσο, διαφέρει ως προς την όψη (+συνοπτικό) και ως προς το ότι είναι παγιωμένη στο πρώτο πρόσωπο ενικού αριθμού. Στο παράδειγμα που ακολουθεί εισάγει ένα εκφώνημα και εκφράζει τη βεβαιότητα του ομιλητή για αυτό που ισχυρίζεται.

(3) Για να πω την αλήθεια, δεν έχω ακούσει τη λέξη «βία» από το στόμα ξένων που ζουν και δουλεύουν εδώ.

- **να σου πω την αλήθεια**

Το συγκεκριμένο λεξικό σύμπλεγμα διαφέρει από το προηγούμενο. Εδώ έχουμε μια δομή η οποία ίσως απαντάται περισσότερο στον προφορικό λόγο, μιας και ο ομιλητής απευθύνεται στον συνομιλητή του. Η δομή σε υποτακτική, παγιωμένη στο πρώτο πρόσωπο ενικού αριθμού, περιλαμβάνει εκτός από την ακολουθία *λέω την αλήθεια* και το κλιτικό έμμεσο συμπλήρωμά της και εισάγει ένα αληθές κατά τον ομιλητή θέμα.

(4) Να σου πω την αλήθεια, εγώ δεν δίνω δεκάρα για Πρωτοχρονιές.

Τα επόμενα δύο λεξικά συμπλέγματα διαφέρουν μεταξύ τους κυρίως ως προς τον αριθμό του ρήματος και εκφράζουν *τεκμηριωτικότητα*. Η επιστημική τροπικότητα

σχετίζεται με τον συλλογισμό, ο οποίος βασίζεται στην τεκμηρίωση, στα στοιχεία / τεκμήρια που έχει ο ομιλητής στη διάθεσή του όταν μιλάει. Η έννοια της τεκμηριωτικότητας έγκειται στην πηγή της πληροφορίας ή την ποσότητα των τεκμηρίων που περιέχονται στην πρόταση, βάσει των οποίων ο ομιλητής υποθέτει ή δέχεται την ύπαρξη της συγκεκριμένης κατάστασης των πραγμάτων που εκφράζεται στην πρόταση. Αυτό έχει ένα αντίκρισμα στον βαθμό της δέσμευσής του απέναντι σε αυτό που λέει. Οι δείκτες τεκμηρίωσης διακρίνονται σε *αισθητηριακούς* (sensory) και *αναφερόμενους* (reported). Οι τελευταίοι θεωρούνται λιγότερο αξιόπιστοι, καθώς κάποιος μπορεί να είναι λιγότερο βέβαιος για γεγονότα στα οποία δεν έχει υπάρξει μάρτυρας από ότι για γεγονότα στα οποία έχει υπάρξει μάρτυρας. Έτσι ο ομιλητής μπορεί να εκτιμήσει αν μία κατάσταση είναι αδύνατη, απίθανη, δυνατή, πιθανή ή βέβαιη, εκφράζοντας βεβαιότητα, ή απλώς συμπέρασμα (Lyons, 1977: 847).

Τα λεξικά συμπλέγματα που ακολουθούν και εκφράζουν τεκμηριωτικότητα, τοποθετούνται στο τέλος του εκφωνήματος και εισάγουν αναφερόμενες μαρτυρίες προς υπεράσπιση και αιτιολόγηση αυτού που λέγεται.

- **που λέει και / κι**

Το ρήμα *λέω* τίθεται εδώ στο τρίτο πρόσωπο ενικού αριθμού και συνοδεύει μαρτυρία συγκεκριμένου ατόμου, αποτελώντας αναφερόμενο δείκτη τεκμηρίωσης. Συνήθως η δομή εμφανίζεται στο τέλος της μαρτυρίας και την ακολουθεί το υποκείμενο του ρήματος, δηλαδή ο μάρτυρας. Χαρακτηριστική είναι η εμφατική παρουσία του συνδέσμου *και / κι*, που καταδεικνύει πως η μαρτυρία αναφέρεται για να ενισχύσει τα λεγόμενα του ομιλητή.

(5) Ξέρετε, είναι μερικές ψυχές που κατοικούν σε πολύ ευαίσθητο κέλυφος, που λέει κι ο ποιητής.

(6) Τα πάντα έχουν ακριβύνει –από τις ΔΕΚΟ, που λέει και η κ. Ιουλία, μέχρι τα βασικά καταναλωτικά αγαθά.

- **που λένε**

Η δομή *που λένε* με το ρήμα στο τρίτο πρόσωπο πληθυντικού αριθμού, αποτελεί μια απρόσωπη έκφραση. Εντοπίζεται στο τέλος του θέματος, στο οποίο αναφέρεται ως απρόσωπη μαρτυρία ή κοινά αποδεκτή γνώμη και χρησιμοποιείται από τον ομιλητή, ως μηχανισμός αξιολόγησης της πληροφορίας που έχει προηγηθεί.

(7) Τέσπα - τέλος πάντων, που λένε και στην ιντερνετική διάλεκτο.

(8) Ουσιαστικά από το πρώτο κιάλας λεπτό μπορείς να καταλάβεις εάν με τον άλλον κάνεις "κλικ" που λένε.

Το τελευταίο λεξικό σύμπλεγμα που δηλώνει επιστημική τροπικότητα, περιλαμβάνει το ημι-βοηθητικό τροπικό ρήμα *μπορώ*.

- **θα μπορούσαμε να πούμε ότι**

Αν και το *μπορώ* χρησιμοποιείται κυρίως για τη δήλωση δεοντικής τροπικότητας, στο συγκεκριμένο σύνταγμα, που έχει τη μορφή: *θα + μη προστακτική*, εκφράζει επιστημική τροπικότητα και μάλιστα δυνατότητα (9) και συμπερασματική βεβαιότητα (10, 11) (βλ. Φιλιππάκη-Warburton & Σπυρόπουλος 2006).

(9) Θα μπορούσαμε να πούμε ότι πολλές φορές αποτέλεσε τον πολύτιμο πολιτικό σύμβουλο του αδελφού του, σε δύσκολες εποχές.

(10) Έτσι, θα μπορούσαμε να πούμε ότι ο παλιός γιατρός της γειτονιάς, του χωριού, δεν ήταν ένας πλούσιος άνθρωπος, αλλά ήταν χρήσιμος άνθρωπος.

(11) Και, αν ο παράξενος βρόχος της σχέσεως της συνειδήσεως και του φυσικού κόσμου όντως λειτουργεί, τότε θα μπορούσαμε να πούμε ότι και μέρος της συνειδήσεώς μας δρα έξω από τον χρόνο, και ότι μας συνδέει με το «επέκεινα».

Η δεοντική τροπικότητα είναι άρρηκτα συνδεμένη με την έννοια της μελλοντικότητας (futurity), όπως εκείνη αναδύεται μέσα από τις έννοιες της πρόθεσης και της επιθυμίας ή της αναγκαιότητας και της υποχρέωσης ενός γεγονότος που δεν έχει ακόμα πραγματοποιηθεί (Lyons 1977: 825, Palmer 2001: 8). Τα συμπλέγματα που εντοπίστηκαν να εκφράζουν **δεοντική τροπικότητα** είναι οι εξής:

- **πάω κάτι να πω**

Το συγκεκριμένο λεξικό σύμπλεγμα περιλαμβάνει τη δομή *πάω να + Ρήμα*, η οποία φέρει το χαρακτηριστικό της μελλοντικότητας, καθώς προέρχεται από την

γραμματικοποίηση δομής με ρήμα κίνησης.⁵⁴ Η μεταβολή από την τοπική στην προθετική και κατ' επέκταση χρονική σημασία ξεκινά σαν υπονόημα από περιβάλλοντα στα οποία ο τύπος *πάω* παίρνει εκτός από τοπικό και κατηγορηματικό συμπλήρωμα. Έτσι, τείνει να χάνει το τοπικό στοιχείο της κίνησης και να συνδέεται περισσότερο με το κατηγορηματικό της συμπληρωματικής πρότασης, με αποτέλεσμα να εκφράζεται η πρόθεση ή ο σκοπός –η επίτευξη των οποίων τοποθετείται στο μέλλον (βλ. Hopper & Traugott 1993: 2-3, 89).

Ωστόσο, στο σύμπλεγμα αυτό περιλαμβάνεται ως προτασιακό συμπλήρωμα η σύνταξη *λέω κάτι*. Στο παράδειγμα που ακολουθεί, το σύμπλεγμα που είναι κλιτό, εμφανίζεται στον αόριστο χρόνο με εμβόλιμη παρουσία επιρρηματικού, αλλά και αλλαγή στη σειρά των όρων.

(12) Πήγε πάλι κάτι να πει, να γεφυρώσει το χάσμα.

- **θέλω να πω ότι**

Το ρήμα *θέλω* είναι το κατεξοχήν ρήμα που δηλώνει την επιθυμία και την πρόθεση. Έτσι, σε αυτό το λεξικό σύμπλεγμα δίνει την έννοια της μελλοντικότητας εκφράζοντας δεοντική τροπικότητα. Η ακολουθία δέχεται προτασιακό συμπλήρωμα που αποτελεί και αντικείμενο του ρήματος *λέω*.⁵⁵

(13) Πρώτα απ' όλα θέλω να πω ότι βρήκα ενθαρρυντικές τις εξελίξεις στην Πρασινή Γραμμή.

(14) Και τελικά, θέλω να πω ότι η κρατική επιχορήγηση απάλλαξε σκηνοθέτες και σεναριογράφους από το βάρος και την υποχρέωση να αναζητήσουν την ποιότητα και το κοινό που θα τη στηρίξει.

Στα επόμενα λεξικά συμπλέγματα, έχουμε την παρουσία των ημι-βοηθητικών τροπικών ρημάτων *μπορώ* και *πρέπει*. Τα συγκεκριμένα ρήματα, που επιδέχονται μη επιστημική ερμηνεία, έχουν προσελκύσει έντονα το ενδιαφέρον των γλωσσολόγων (βλ. Τσαγγαλίδης 2003, Tsangalidis 2004, Ιακώβου 1999, Ιακώβου 2002).⁵⁶

⁵⁴ Διαγλωσσικά, έχει διαπιστωθεί πως τα ρήματα κίνησης αποτελούν τις πιο συχνά εμφανιζόμενες πηγές για την ανάδυση γραμματικών μορφημάτων με μελλοντική σημασία, καθώς η ίδια η έννοια της μετακίνησης στον χώρο, υπονοεί και την παράλληλη μετακίνηση στον χρόνο, διευκολύνοντας τη μετάβαση από τη μια σημασία στην άλλη (Bybee, Perkins & Pagliuca 1994: 268).

⁵⁵ Η ίδια ακολουθία, σε συγκεκριμένα περιβάλλοντα αποκτά μη συνθετική σημασία, όπως θα δούμε στη συνέχεια.

⁵⁶ Ο Τσαγγαλίδης (2003), συνοψίζοντας διαφορετικές αναλύσεις που ορίζουν κριτήρια βοηθητικότητας και τροπικότητας, καταλήγει σε 13 παράγοντες που καθορίζουν την τροπική ερμηνεία και διαπιστώνει

- **μπορώ να πω ότι**

Το πλήρες προσωπικό ρήμα *μπορώ* χρησιμοποιείται για να εκφράσει ικανότητα, άδεια κλπ. αποκτώντας έτσι δεοντική ερμηνεία. Στα παρακάτω παραδείγματα ολόκληρη η δομή δηλώνει την ικανότητα (14, 15), ενώ παρουσιάζεται και σε αρνητική μορφή (16). Το συγκεκριμένο λεξικό σύμπλεγμα βρίσκεται στο πρώτο ενικό πρόσωπο, ενώ μπορεί να εμφανίζεται και σε άλλα πρόσωπα του ρήματος, όπως θα δούμε στη συνέχεια.

(15) *Ναι, έπεσε στα χέρια μου, του έριξα τα ματιά και μπορώ να πω ότι εκείνη η παρουσίαση μπορεί να θεωρηθεί «πρόβα τζενεράλε» για το σχέδιο νόμου περί «Βασικού μετόχου».*

(16) *Έχουν εξάλλου ήδη απαλλοτριώσει τις απαιτούμενες εκτάσεις και από τις επαφές που είχα με στελέχη της Botas, μπορώ να πω ότι τον Μάιο θα είμαστε σε θέση να προχωρήσουμε σε εγκαίνια της κατασκευής και του τουρκικού αγωγού.*

(17) *Δεν μπορώ να πω ότι το «σιδηρούν παραπέτασμα» άφησε μια κληρονομιά θετική μεταξύ των δύο χωρών.*

- **μπορούμε να πούμε ότι**

Πρόκειται για την προηγούμενη δομή, αλλά στο πρώτο πρόσωπο πληθυντικού αριθμού. Το λεξικό σύμπλεγμα με το ρήμα *μπορώ* εκφράζει ικανότητα (17), ενώ εντοπίζεται και σε άρνηση (18).

(18) *Τότε μόνο μπορούμε να πούμε ότι το ίδιο το προϊόν είναι πολύ καλά συνδεδεμένο με το συγκεκριμένο σημείο επαφής.*

(19) *Αλλά δεν μπορούμε να πούμε ότι είναι κακό να ζουν οι άνθρωποι περισσότερο.*

πως τα τροπικά απρόσωπα ρήματα *μπορεί* και *πρέπει* (συμπεριλαμβανομένου και του *μπορώ*) είναι γραμματικοί δείκτες τροπικότητας, που βρίσκονται σε πορεία γραμματικοποίησης: με αφητηρία τη δήλωση τροπικότητας του δράστη και μεταγενέστερο στάδιο τη δήλωση επιστημικής τροπικότητας. Ο ίδιος αντιμετωπίζει τις δύο εκδοχές του *μπορεί* (και την προσωπική και την απρόσωπη), ως πραγματώσεις της ίδιας δομής, για λόγους ιστορικής και γραμματικής πληρότητας (Tsangalidis 2004: 237). Η Ιακώβου (2002), υπό το πρίσμα της γνωσιακής θεωρίας, τοποθετεί το σημασιολογικό περιεχόμενων των δύο τροπικών τύπων μέσα από την αντίθεση [+/- απόσταση]: το *πρέπει* τοποθετεί το εκφώνημα που χαρακτηρίζει στο χώρο της [-απόστασης] σε σχέση με την πραγματικότητα, ενώ το *μπορεί* φέρει το χαρακτηριστικό [+ απόσταση], αφού τόσο η επαλήθευση όσο και η διάψευση της δηλούμενης ενέργειας, είναι το ίδιο εφικτές.

Τα λεξικά συμπλέγματα που ακολουθούν περιλαμβάνουν το ρήμα *πρέπει*. Το απρόσωπο ρήμα *πρέπει*, που σημαίνει «είναι αναγκαίο», εμφανίζεται μόνο στην ενεργητική φωνή, τρίτο πρόσωπο ενικού αριθμού και μη συνοπτική όψη/άποψη (aspect). Το ρήμα έχει δεοντική ερμηνεία, αποδίδοντας την αναγκαιότητα ή την υποχρέωση της δηλούμενης ενέργειας, ωστόσο μπορεί να λάβει και επιστημική ερμηνεία.

Η Ιακώβου (1999), εξετάζοντας τις δύο πραγματώσεις (επιστημική και δεοντική) του ρήματος *πρέπει* στη μελέτη της, εστιάζει ιδιαίτερα στα σημασιολογικά χαρακτηριστικά του *να-Συμπληρώματος* του τροπικού, που εξασφαλίζουν την κάθε ερμηνεία του. Ως μηχανισμό ερμηνείας βλέπει το ποιόν ενεργείας (ΠΕ) / λεξική σημασία του συμπληρώματος, σε συνδυασμό με την παρουσία / απουσία τελικότητας στη σημασία του ρήματος. Το χαρακτηριστικό [+όριο / +τέλος] ενεργοποιεί τη δεοντική ερμηνεία του τροπικού, η οποία επιτυγχάνεται όταν το ρηματικό συμπλήρωμα φέρει το χαρακτηριστικό [+ Συνοπτικό] της Άποψης.

Αυτός ο συνδυασμός επιτυγχάνεται και στις παρακάτω δομές, οι οποίες εκτός από δεοντική τροπικότητα, αποκτούν και κειμενική λειτουργία, καθώς εισάγουν το θέμα στο οποίο προσδίδουν τροπικότητα, ως οργανωτές λόγου.

- **πρέπει να (σας) πω ότι**

Το λεξικό σύμπλεγμα αποκτά δεοντική τροπικότητα, εκφράζοντας αναγκαιότητα, λόγω της παρουσίας του ρήματος *πρέπει*, σε συνδυασμό με τη συνοπτική άποψη του ρηματικού συμπληρώματος (*να πω*). Η δομή εμφανίζεται να περιλαμβάνει και το κλιτικό, ως έμμεσο αντικείμενο του ρήματος *λέω* (20).

(20) Πρέπει να πω ότι περίμενα, έτσι συναρπαστική που παρουσιάστηκε η καταγραφή της Β. Τσελίκια, να προχωρεί μέσα στον χρόνο και να φθάνει προς ό,τι ονομάζουμε το τέλος της ζωντανής, της εγκόσμιας παρουσίας της Πηνελόπης Δέλτιας.

(21) Όσον αφορά στη μη επίσκεψη, πρέπει να σας πω ότι είχα πρόσκληση από τον κ. Στεφανόπουλο αλλά δεν ήρθα, μόνο και μόνο γιατί μεσολάβησαν τα γεγονότα του 1997.

- **πρέπει να πούμε (ότι / πως)**

Πρόκειται για το ίδιο απρόσωπο λεξικό σύμπλεγμα με προηγουμένως, μόνο που εδώ το ρήμα *λέω* βρίσκεται στο πρώτο πρόσωπο πληθυντικού αριθμού. Το λεξικό σύμπλεγμα, που δηλώνει την υποχρέωση, εντοπίζεται με εναλλακτικό προτασιακό συμπλήρωμα για το ρήμα *λέω* (εισάγεται ή με το *ότι* ή με το *πως*).

(22) Γιατί πρέπει να πούμε ότι είναι δύσκολο και ως απόδειξη λέω ότι το κάνουν μόνο η Καλιφόρνια και η Ιαπωνία, χώρες με υψηλή σεισμικότητα.

(23) Πρέπει να πούμε εδώ, πως παρόμοιοι περιορισμοί στην παραγωγή νέας γνώσης οφείλονται και στην λειτουργία μας, φυσική και νοητική, μέσα στον χώρο και τον χρόνο.

- **οφείλω να πω ότι**

Το ρήμα *οφείλω* εκφράζει δέσμευση και υποχρέωση. Έτσι και στη συγκεκριμένη δομή, μέσω αυτού του ρήματος, δηλώνεται δεοντική τροπικότητα καθώς εκφράζεται η υποχρέωση και ανάγκη να πραγματοποιηθεί η δηλούμενη ενέργεια. Το λεξικό σύμπλεγμα εντοπίστηκε στο εξεταζόμενο σώμα κειμένων μόνο στο πρώτο πρόσωπο ενικού αριθμού.

(24) Παραπέρα, οφείλω να πω ότι έστησε μια ευπρόσδεκτη ευθύγραμμη αφήγηση του υλικού, μίλησε στους όρους του λαϊκού θεάτρου, δεν έπεσε σε ρεαλιστικούς συναισθηματισμούς, κίνησε υπέροχα τα μεγάλα του γκρουπ, εξόρισε (με βάση και τα λιτά σκηνικά του Σ. Καραφύλλη) κάθε νατουραλισμό και προχώρησε σε «αποστασιοποιητικές» μεγεθύνσεις, όπως τις ζητάει ο Μπρεχτ.

Το σύμπλεγμα επιτελεί και κειμενική λειτουργία σε περιεχόμενα που χρησιμοποιείται, οργανώνοντας το λόγο.

Τα λεξικά συμπλέγματα που ακολουθούν, περιλαμβάνουν τη δομή *έχω να + Ρήμα*, μια δομή που δηλώνει μελλοντική χρονική αναφορά ή κάτι το αναμενόμενο. Η χρήση αυτή, που θα μπορούσε να θεωρηθεί «γραμματικοποιημένη» ή «βοηθητική», τείνει να υπονοεί ότι η μελλοντική πράξη είναι προγραμματισμένη, αναμενόμενη, ενδεχομένως υποχρεωτική ή/και ανεπιθύμητη και λιγότερο σίγουρη (Τσαγγαλίδης & Γαλανόπουλος 2004).

- **έχω κάποιο λόγο να πω (για)**

Η δομή, που περιλαμβάνει την ακολουθία *λέω κάποιο λόγο* στο προτασιακό συμπλήρωμα, εκφράζει δεοντική τοπικότητα. Στο σώμα κειμένων, εντοπίστηκε στο πρώτο πρόσωπο ενικού αριθμού. Χαρακτηριστική είναι η σειρά των όρων της δομής, με το αντικείμενο του *λέω* να βρίσκεται σε δεύτερη θέση (ανάμεσα σε βοηθητικό και κύριο ρήμα).

(25) Σε κάθε περίπτωση, είναι φανερό ότι ο οργανωτής και χρηματοδότης θα έχει κάποιο λόγο να πει για το αντικείμενο της έρευνας και για τις κατευθύνσεις που θα πρέπει να πάρει, ακόμα και για το αν, τότε και πώς θα δημοσιοποιηθούν τα πορίσματά τους.

- **έχω πολλά να πω (για)**

Στο λεξικό σύμπλεγμα, που δηλώνει μελλοντικότητα, περιλαμβάνεται η σύναψη *λέω πολλά*. Η δομή εντάσσεται στο κλιτικό παράδειγμα, συχνά εμφανίζεται με την εμβόλιμη παρουσία κλιτικού αντικειμένου (28) και χαρακτηριστική είναι και εδώ η σειρά των όρων. Η έκφραση, επίσης, εντοπίζεται και σε αρνητική μορφή (29), αλλά και επαυξημένη (30).

(26) Εν τούτοις, πολλοί μοντέρνοι φυσικοί ισχυρίζονται ότι η επιστήμη έχει πολλά να πει για την δημιουργία του Σύμπαντος.

(27) Θα 'χουμε πολλά να πούμε, αμέσως μετά την επιστροφή από το Μιλάνο, που ξαναβρήκε την αυτοπεποίθησή του, «τώρα που η αυλαία σηκώθηκε ξανά» και η «Σκάλα» άνοιξε και πάλι τις πόρτες της σε μια Ευρώπη που αναγνωρίζει ξανά την υπεροχή της.

(28) Η κβαντική φυσική και οι θεωρίες της σχετικότητας έχουν πολλά να μας πουν για την προέλευση, την δημιουργία, και την εξέλιξη του φυσικού κόσμου.

(29) Το πρόβλημα με τον Ντιν είναι ότι όπως και το κόμμα του, δεν έχει πολλά να πει για την επίλυση των προβλημάτων.

(30) Αποδεικνύεται, όμως, ότι ο Τζορτζ Τένετ έχει ακόμα πάρα πολλά να πει.

- **δεν έχω παρά λίγα να πω**

Η έκφραση αυτή εντοπίστηκε *άπαξ* στο εξεταζόμενο σώμα κειμένων. Σημσιολογικά, πρόκειται για την αντίθετη έκφρασης της προηγούμενης.

(31) Αστείρευτη παραγωγή κοινών τόπων, συναθροίσεων γεμάτων από επίπλαστες υποσχέσεις και αναλόγως προσχηματικά καλά λόγια, πολλαπλασιασμός των προς προεκλογική προβολή «άρθρων» και σχολίων, που δεν έχουν παρά λίγα να πουν – και ακόμη λιγότερα να εισφέρουν στη νομική φιλολογία.

- **έχω κάτι (Επίθ.) να (Κλιτικό) πω / έχω να πω κάτι**

Πρόκειται για το λεξικό σύμπλεγμα με τις περισσότερες παραλλαγές. Η δομή περιλαμβάνει τη σύνναψη *λέω κάτι* και διαθέτει χαρακτηριστικά που την καθιστούν συντακτικά ευέλικτη: κλίση, εμβόλιμη παρουσία κλιτικού αντικειμένου (31, 32), εμβόλιμη παρουσία αξιολογικών επιθέτων (32, 33) και αλλαγή της σειράς των όρων (34).

(32) Εάν έχει κάτι να σου πει, εάν τέλος πάντων υπάρχει μέλλον.

(33) Ωστόσο, αξίζει τον κόπο να το κάνουμε, αφού αυτήν τη φορά έχει κάτι ιδιαίτερα θετικό και αισιόδοξο να μάς «πει».

(34) Κάποιοι, ενδεχομένως, να έχουν κάτι καλό να πουν γι' αυτόν, αλλά δεν τους συνάντησα ακόμη.

(35) Ενώ όλα έδειχναν ότι θα είχαμε θεαματική αλλαγή στη συμπεριφορά του κράτους απέναντι στη ναυτιλιακή επιχείρηση, βλέπουμε το υπουργείο να ασχολείται με οτιδήποτε άλλο εκτός από το εμπορικό πλοίο και ουδείς έχει να πει κάτι όταν πρόκειται για το πολύ σοβαρό θέμα της ακτοπολικής συνδέσεως της νησιωτικής χώρας με το κέντρο.

- **δεν έχω (πια / πλέον) τίποτα να πω**

Βρίσκεται σε αρνητική εκφορά και σημασιολογικά, πρόκειται για την αντίθετη έκφραση της προηγούμενης. Εντάσσεται στο κλιτικό παράδειγμα και συχνά περιέχει εμβόλιμα τα επιρρήματα *πια* και *πλέον* (37, 38), τα οποία ενισχύουν τη σημασία προσδίδοντας την έννοια του οριστικού και τελεσίδικου και προσδιορίζοντας πως η δηλούμενη ενέργεια ισχύει τώρα σε αντίθεση με ό,τι ίσχυε στο παρελθόν.

(36) Φαντάσου να πρέπει όχι μόνο να μιλήσεις σε έναν άντρα με τον οποίο, το ξέρεις, το βλέπεις ότι δεν έχεις τίποτα να πεις, αλλά πρέπει επιπλέον να φωνάζεις για να ακουστείς, καθώς την ίδια ώρα 25 άλλα ζευγάρια μιλούν δίπλα σου και μάλιστα με μουσική υπόκρουση!

(37) Από το «Τιμής ένεκεν» κρατώ πάντως με σεβασμό τον αυτοσαρκασμό του αφηγητή για το γεγονός ότι σταμάτησε να γράφει μυθιστόρημα όταν αισθάνθηκε ότι δεν είχε πια τίποτα να πει –

στοιχείο αυτοβιογραφικό, το οποίο ο Πέτρος Τατσόπουλος θεματοποιεί.

(38) Μια παρατεταμένη περίοδος απραξίας έδειξε ότι το ΠΑΣΟΚ δεν είχε πλέον τίποτα να κάνει και να πει, περιορίστηκε στην απλή και τρέχουσα διαχείριση και στον ρόλο του «κεντρικού εργολάβου» μεγάλων δημοσίων έργων.

- **τολμώ να πω ότι**

Το ρήμα *τολμώ* εκφράζει ικανότητα, προσδίδοντας δεοντική τροπικότητα σε ολόκληρο το λεξικό σύμπλεγμα. Η δομή εμφανίζεται στο πρώτο πρόσωπο ενικού αριθμού και λειτουργεί και ως οργανωτής λόγου, δηλώνοντας *ευγένεια* (politeness), καθώς εισάγει την άποψη του ομιλητή, ως νέο θέμα, το οποίο ίσως να προκαλέσει την αντίδραση των συνομιλητών του.

(25) Τολμώ να πω ότι ο συγκεκριμένος δικαστικός εφαρμόζε το αυστηρό κριτήριο του 1,80 ακριβώς επειδή ήταν καλός δικαστής - ή, έστω, καλός νομικός.

Αξίζει να αναφερθεί πως και ο Φέρλας στη δική του μελέτη, κατατάσσει λεξικά συμπλέγματα όπως τα: *θέλω να πω ότι, θα μπορούσαμε να πούμε ότι, μπορώ να πω ότι, μπορούμε να πούμε ότι, πρέπει να (σου / σας) πω ότι, πρέπει να πούμε ότι* κλπ. στα λεξικά συμπλέγματα στάσης, τα οποία αντιμετωπίζει ως αναπτύγματα των βασικών συμπλεγμάτων: *να σας πω, να σου πω, να σας πω ότι, να σου πω, να πω ότι, να πούμε ότι*, τα οποία κατατάσσει στα λεξικά συμπλέγματα κειμενικής οργάνωσης (2011: 59, 61-62, 72-76, 277-278).

4.2.2.3.1.2. Λεξικά Συμπλέγματα που εκφράζουν Συμφωνία και Διαφωνία

Στο σώμα κειμένων που μελετήθηκε, εντοπίστηκε ένα δομικό σχήμα που χρησιμοποιείται ίσως περισσότερο στον προφορικό λόγο και εισάγει τη **συμφωνία** και αποδοχή του ομιλητή για αυτό που έπεται της δομής. Η έκφραση βρίσκεται στο πρώτο πρόσωπο του ενικού αριθμού και είναι παγιωμένη σε αρνητική μορφή.

- **δεν λέω**

(1) Δεν λέω, υπάρχουν πολλές και τρανταχτές αδικίες -μέχρις αγριότητας- που διέπραξαν οι «υπερκομματικοί» του ΠΑΣΟΚ, που παραμένουν στρογγυλοκαθισμένοι στις θέσεις τους, αφού ο Καραμανλής επιμένει ότι «ήλθε για να ενώσει κι όχι να χωρίσει».

Η ίδια δομή εντοπίζεται στο λόγο επαυξημένη, με τον αντιθετικό σύνδεσμο *αλλά* να έπεται, εισάγοντας με έμμεσο τρόπο τη **διαφωνία** του ομιλητή, απέναντι σε ένα θέμα. Μορφή διαφωνίας εκ μέρους του ομιλητή αποτελεί και η προσπάθειά του να περιορίσει την ισχύ ενός θέματος, εισάγοντας παράλληλα μια νέα πληροφορία. Αυτή τη λειτουργία επιτελεί το συγκεκριμένο λεξικό σύμπλεγμα.

- **δεν λέω...αλλά**

Στο παράδειγμα που ακολουθεί, ο ομιλητής δεν δηλώνει τη διαφωνία του κατευθείαν αλλά συμπεριφέρεται πιο ευγενικά και διπλωματικά, δέχεται μια άποψη εν μέρει και εκφράζει αμέσως μετά τη δική του άποψη, που είναι διαφορετική.

(2) Και στις άλλες χώρες, δεν λέω, υπάρχει ρατσισμός και ξενοφοβία αλλά και μια τάξη διανοουμένων που είναι συσπειρωμένη και αντιπαρατίθεται.

4.2.2.3.1.3. Λεξικά Σύμπλεγματα που εκφράζουν Αξιολόγηση

Το λεξικό σύμπλεγμα που ακολουθεί, δηλώνει αξιολόγηση, καθώς χρησιμοποιείται από τον ομιλητή για να χαρακτηρίσει τα όσα έχει ήδη πει, αλλά και για να προλάβει πιθανές αρνητικές αντιδράσεις συνομιλητών του. Εμφανίζεται επεξηγηματικά, στο πλαίσιο υπεράσπισης του ομιλητή.

(1) Και δεν το λέω για κακό, μόνο για να μη γράφεις ανοησίες» (το είπε, όντως, δεύτερη φορά αυτό).

4.2.2.3.1.4. Λεξικά Σύμπλεγματα που δίνουν Έμφαση στο λόγο

Οι επόμενες λεξικές δομές, αν και συνθετικές, λειτουργούν ως εμφατικά στοιχεία που ενισχύουν το λόγο.

- **και τι δεν είπαν**

Η δομή περιλαμβάνει το ρήμα *λέω* στον αόριστο χρόνο και μπορεί να εμφανίζεται και σε άλλα πρόσωπα του ρήματος. Στο σώμα κειμένων μας εντοπίζεται στο τρίτο πληθυντικό πρόσωπο. Δίνει έμφαση στο λόγο και δηλώνει υπερβολή, με αρνητική ίσως χροιά.

(1) Τόσα του «έσουραν», και τι δεν είπαν για τον προϋπολογισμό του, κι εκείνος χαμογελούσε μέχρι και την τελευταία ψήφο!

- **είπαμε να...αλλά...**

Πρόκειται για περισσότερο παγιωμένη έκφραση, που με εμφατικό τρόπο εισάγει την υπερβολή. Η δομή, που έχει δύο σκέλη, αρχικά εισάγει μια υπόθεση (*είπαμε να*), η οποία ανατρέπεται από την πραγματικότητα (*αλλά*) που διέπεται συνήθως από υπερβολή.

(2) «Είπαμε να πάρει ένα δωράκι, αλλά όχι και 500 εκατομμύρια!».

- **πάω και λέω**

Η δομή περιλαμβάνει το ρήμα *πάω* ελαφρώς απολεξικοποιημένο και το ρήμα *λέω*, το οποίο διατηρεί τη σημασία του, σε παρατακτική σύνδεση. Στο παράδειγμα που ακολουθεί, το σύμπλεγμα εμφανίζεται σε χρόνο ιστορικό ενεστώτα για λόγους έμφασης (*Τι πας και λες* αντί *Τι είπες*). Ο ιστορικός ενεστώτας χρησιμοποιείται στο λόγο (κυρίως σε διηγήσεις) για ενέργειες που αφορούν το παρελθόν, προκειμένου να δώσει μεγαλύτερη ζωντάνια και παραστατικότητα (βλ Comrie 1976: 74-78). Υπό αυτή την έννοια αποτελεί έναν μηχανισμό αφήγησης, αλλά και οργάνωσης λόγου.

(3) Τι πας και λες...

- **τι το λες και δεν το κάνεις;**

Παγιωμένη πολυλεκτική δομή, όπου το ρήμα *λέω* διατηρεί τη σημασία του. Η έκφραση χρησιμοποιείται προτρεπτικά με εμφατικό και ίσως ειρωνικό τρόπο, για να προκληθεί κάποιος να κάνει πράξεις όσα δηλώνει.

(4) Εγώ ξέρω ότι ο πολιτικός πράττει. Μόνο όταν δεν θέλει ή δεν μπορεί να πράξει αοριστολογεί. Τι το λες και δεν το κάνεις;

4.2.2.3.2. Εκφράσεις Οργάνωσης Λόγου

Στις εκφράσεις οργάνωσης λόγου, περιλαμβάνονται λεξικά συμπλέγματα που επιτελούν κειμενικές λειτουργίες. Πρόκειται για συνθετικές δομές, με υψηλό βαθμό παγίωσης, που βρίσκονται συνήθως σε αρχικές θέσεις προτάσεων και συντελούν στη συνοχή του κειμένου μέσα από την οργάνωση του λόγου.

Οι εκφράσεις αυτές αντανακλούν τις σχέσεις μεταξύ του προηγούμενου και του επόμενου λόγου, εισάγοντας, διευκρινίζοντας και τερματίζοντας θέματα. Συχνά παρουσιάζονται αμφίσημες, αφού συνδυάζουν την κειμενική τους λειτουργία με μια επιρρηματική.

- **παρά τα όσα λέγονται**

Η πρόθεση *παρά* στιγματίζει τη λειτουργία όλου του παγιωμένου λεξικού συμπλέγματος, η οποία χρησιμοποιείται με τη σημασία ενός αντιθετικού συνδέσμου. Η έκφραση, όπως φαίνεται και στο παράδειγμα, εισάγει ένα νέο αντίθετο θέμα.

(1) Σε κάθε περίπτωση: α) Η διαρκής τουρκική απειλή στο Αιγαίο και την Κύπρο, β) Η εκτίμηση πως στον δρόμο προς την Ευρώπη η Άγκυρα θα αλλάξει συμπεριφοράς, γ) Οι ισχυρότατες αμερικανικές πιέσεις – οι οποίες, εκτός των άλλων, τροφοδοτούν ένταση στις σχέσεις με την Ε.Ε. (βλ. Γαλλία) και κατ' επέκταση τουρκοσκεπτικισμό την Ευρώπη, και δ) Η εντύπωση ότι, τελικώς, παρά τα όσα λέγονται, στις 17 Δεκεμβρίου ουδείς θα θέσει βέτο στην παραχώρηση ημερομηνίας έναρξης ενταξιακών διαπραγματεύσεων Ε.Ε.

- **αξίζει να πούμε ότι**

Το λεξικό σύμπλεγμα, καταλαμβάνει αρχική θέση στην πρόταση και εισάγει ένα νέο θέμα, εκφράζοντας παράλληλα τη θετική αξιολόγηση του ομιλητή.

(2) Αξίζει να πούμε ότι η χριστιανική θρησκεία σήμερα δείχνει μεγαλύτερη ανοχή στην άποψη του ολοκληρωμένου συστήματος του εγκεφάλου και του νου, επιτρέποντας μεγαλύτερη έμφαση στην ολοκληρωμένη υπόσταση του ανθρώπου, εγκαταλείποντας την απόλυτα ξεχωριστή ψυχή που συνεχίζει μια ασώματη ύπαρξη κάπου αλλού.

- **για να μην πω / για να μην πούμε**

Το συγκεκριμένο λεξικό σύμπλεγμα εντοπίζεται στο πρώτο πρόσωπο ενικού και πληθυντικού αριθμού και επιτελεί κειμενική λειτουργία. Χρησιμοποιείται συχνά παρενθετικά για να εισάγει στο λόγο κάτι ίσως υπερβολικό (συνήθως την εκτίμηση του ομιλητή) που δεν τολμά ο ομιλητής να πει εξ αρχής, για τυχόν αντιδράσεις του κοινού. Ενώ, όταν τοποθετείται σε αρχική θέση εισάγει με εμφατικό τρόπο ένα νέο θέμα (6).

(3) Με τα στοιχεία που έχουμε, γνωρίζουμε ότι σε 15 χρόνια από σήμερα, θα βρεθεί πάλι σε προβληματική κατάσταση, για να μην πω σε αδιέξοδο.

(4) Η άλλη μεγάλη αλλαγή, ευνόητο είναι ότι αφορά την επιβράδυνση -για να μην πούμε την αναβολή- οποιασδήποτε περαιτέρω διεύρυνσης.

(5) Είτε μας αρέσει, είτε όχι, γεγονός είναι ότι το αποτέλεσμα των εκλογών αντιπροσωπεύει μια στρατηγικής, για να μην πούμε ιστορικής σημασίας νίκη του αμερικανικού νεοσυντηρητισμού.

(6) Για να μην πούμε και για την πληθώρα των συστηματικών Γερμανών θεατρικών «ανανεωτών», οι οποίοι τα τελευταία χρόνια αλλάζουν κυριολεκτικά τα φώτα σε οτιδήποτε υποπτεύονται ως «κλασικό».

4.2.3. Μη Συνθετικές Ακολουθίες

Οι μη συνθετικές ακολουθίες με ρηματικούς τύπους του *λέω*, που παρατηρήθηκαν στο σώμα κειμένων, είναι ακολουθίες των οποίων η σημασία δεν σχετίζεται με τις σημασίες των μερών τους. Οι ακολουθίες αυτές ποικίλλουν ως προς τη συντακτική παγίωση: ορισμένες εντάσσονται πλήρως στο κλιτικό παράδειγμα, άλλες περιορίζονται σε συγκεκριμένα πρόσωπα του ρήματος, ενώ κάποιες άλλες παρουσιάζονται εντελώς παγιωμένες και σταθερές. Ανάλογα, λοιπόν, με το βαθμό παγίωσής τους και με κάποια επιμέρους χαρακτηριστικά που διαθέτουν, μπορούν περαιτέρω να διακριθούν σε ευέλικτες, ημι-παγιωμένες και παγιωμένες.

4.2.3.1. Ευέλικτες Μη Συνθετικές Ακολουθίες

Οι εκφράσεις που ακολουθούν είναι μη συνθετικές και κατηγοριοποιούνται ως ευέλικτες, γιατί σε σύγκριση με τις υπόλοιπες είναι αυτές που εμφανίζονται σε περισσότερες παραλλαγές, καθώς εντάσσονται πλήρως στο κλιτικό παράδειγμα, ενώ είναι πιθανή είναι μεταβολή της σειράς των όρων τους καθώς και η σύνθεσή τους.

- **λέω το νερό - νεράκι**

Στην έκφραση αυτή, το ρήμα *λέω* δέχεται ως αντικείμενο ένα ονοματικό σύνολο, το οποίο αποτελείται από ένα ουσιαστικό και το υποκοριστικό του (*το νερό νεράκι*). Πρόκειται για συχνό δομικό σχήμα που χρησιμοποιείται για να δηλώσει την έλλειψη του αντικείμενου του ρήματος (βλ. και *λέω το ψωμί ψωμάκι*). Η δομή μεταβάλλεται ως προς την κλίση του ρήματος και το εκάστοτε αντικείμενο του ρήματος, ενώ είναι δυνατή και η αλλαγή της σειράς των όρων.

(1) Σύντομα θα πούμε το νερό – νεράκι!

- **λέω τα πράγματα με το όνομά τους**

Το ρήμα *λέω* εδώ, συνδυάζεται με ένα ονοματικό *τα πράγματα* και ένα εμπρόθετο σύνολο *με το όνομά τους*. Η έκφραση, που σημαίνει «είμαι ειλικρινής, ευθύς», μπορεί να μεταβάλλεται ως προς την κλίση του ρήματος, αλλά και ως προς την σειρά των όρων.

(2) Αν θέλουμε να λέμε τα πράγματα με το όνομά τους, πρέπει να μιλάμε ίσως για αυτοϋπονομητικό σύνδρομο και του σημερινού πρωθυπουργού.

- **λέω ανοιχτά**

Η ρηματική έκφραση περιλαμβάνει το ρήμα *λέω* και το επίρρημα *ανοιχτά* και είναι συνώνυμη των ρημάτων: *αποκαλύπτω, ομολογώ, παραδέχομαι*. Η ακολουθία εντάσσεται στο κλιτικό παράδειγμα.

(3) Μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, κανείς δεν έλεγε ανοιχτά αυτό που ένιωθε.

- **λέω δεξιά και/κι αριστερά**

Το ρήμα *λέω* προσδιορίζεται εδώ από το πολυλεκτικό επιρρηματικό σύνολο *δεξιά και/κι αριστερά*, το οποίο συχνά εμφανίζεται να προσδιορίζει κι άλλα ρήματα (π.χ. *κοιτώ, βλέπω* κ.α.). Η συγκεκριμένη ακολουθία σημαίνει «διαδίδω» ή «φλυαρώ» και μεταβάλλεται ως προς την κλίση του ρήματος, αλλά και ως προς τη σειρά των όρων.

(4) Αρχίσαμε να λέμε δεξιά κι αριστερά ότι ψάχναμε για μια γυναίκα που δεν ήθελε το παιδί της.

- **δεν λέω να**

Η πολυλεκτική ρηματική έκφραση *δεν λέω να* σημαίνει «καθυστερώ / αργώ να κάνω κάτι». Η δομή αποτελείται από το ρήμα *λέω* αποχρωματισμένο σημασιολογικά και σε αρνητική εκφορά, το οποίο δέχεται ελεύθερο υποκείμενο και προτασιακό συμπλήρωμα (που εισάγεται με το *να*) ελεγχόμενο από το υποκείμενο.⁵⁷ Στο σώμα

⁵⁷ Η συγκεκριμένη δομή αναφέρεται και από τον Σετάτο (1994: 429-430), ο οποίος την κατατάσσει στα *βοηθητικά ρήματα όψης*, τα οποία χρησιμεύουν για τη δήλωση ποικίλων μορφών της όψης μιας

κειμένων εντοπίστηκε στο τρίτο ενικό πρόσωπο, ωστόσο η δομή εντάσσεται πλήρως στο κλιτικό παράδειγμα.

(5) Θέλει πρόγραμμα εξόδου από το τούνελ (έρμο τούνελ – δεκαετίες τώρα και δεν λέει να τελειώσει!) και να δει κάποιο... φως στο βάθος του!

(6) Προτεραιότητα για τον πρωθυπουργό το έργο στο «Μακεδονία» – Κατήργησαν τον πρώτο διαγωνισμό γιατί «σερνόταν», αλλά και ο νέος δεν λέει να «πετάξει».

• **θέλω να πω**

Η δομή *θέλω να πω*, όταν βρίσκεται σε ορισμένα περικείμενα αποκτά μη συνθετική σημασία και σημαίνει «εννοώ». Η πολυλεκτική δομή, που εντάσσεται πλήρως στο κλιτικό παράδειγμα, μπορεί να τίθεται παρενθετικά (7, 8) ή να δέχεται προτασιακό συμπλήρωμα (9) ως αντικείμενο. Συχνά σε ερωτηματικές ή πλάγιες εκφορές δέχεται ως αντικείμενο την αντωνυμία *τι* (10).

(7) Μην τα βλέπουμε όλα, θέλω να πω, από την κακή πλευρά.

(8) Θέλω να πω, υπάρχουν πολλοί που έγραψαν ένα – δυο έργα και μετά χάθηκαν.

(9) Θέλεις να πεις ότι ο άνθρωπος έψαξε σοβαρά με τους συνεργάτες του να βρει ποιος είναι ο πλέον άξιος να αναλάβει την πολιτική καθοδήγηση του τουρισμού και κατέληξε στον Αβραμόπουλο ή ότι απ' όσους θα μπορούσαν να διοικήσουν τη ΔΕΗ θεώρησε ικανότερο όλων το Παλαιοκρασά;».

(10) Δηλαδή, αντί να εξηγείς τι θέλει να πει ο συγγραφέας, αν είσαι έντιμος πρέπει να κονταροχτυπηθείς μαζί του.

• **τι να πω...**

Η πολυλεκτική έκφραση *τι να πω*, εντοπίζεται σε περιβάλλοντα, όπου δηλώνει την απορία ή την αμηχανία να ειπωθούν λόγια, μπροστά σε αρνητικές καταστάσεις. Η έκφραση, που μεταβάλλεται ως προς την κλίση του ρήματος, μπορεί επίσης να περιλαμβάνει εμβόλιμα κλιτικά (13). Συνήθως, τοποθετείται σε τελικές θέσεις, αποτελώντας παράλληλα ένδειξη τερματισμού της ομιλίας ή ολοκλήρωσης ενός

ενέργειας, κατάστασης κλπ. κατά την επιλογή του ομιλητή. Ο ίδιος την εντάσσει στις δομές που δηλώνουν συνέχεια και διακοπή.

θέματος συζήτησης (11, 12, 13). Η ίδια δομή εντοπίζεται παγιωμένη και με απρόσωπη ερμηνεία, όπως θα δούμε στη συνέχεια.

(11) Φταίνε και οι ίδιες οι υποομάδες που δεν έχουν το θάρρος, το κουράγιο, τη δύναμη, τη θέληση -τι να πω;

(12) Δηλαδή, θα πρέπει να πιστέψω ότι η νεοφιλελεύθερη μετά Μάαστριχτ Ευρώπη, από την αναζήτηση του «τρίτου δρόμου» μεταξύ της αγοράς και του κράτους... βρήκε τη σωτηρία από την πολιτική βούληση των Σρέντερ και Σιράκ. Εγώ τώρα τι να πω...

(13) Δεν ξέρω γιατί ο Δ. Σιούφας μειδιούσε όταν άκουγε τα περί «ακρίβειας» από την αξιωματική αντιπολίτευση. Προφανώς, διότι οι πολίτες γνωρίζουν και έχουν το ανάλογο χιούμορ για να αντέξουν και μερικά ανέκδοτα εκ του βήματος...Τι να του πεις τώρα...

(14) Τι να πεις και πώς ν' ακουμπήσεις παρηγορητικά την οδύνη του Σπύρου Ευαγγελάτου.

- **πότε τα λένε έτσι και πότε αλλιώς**

Η πολυλεκτική δομή στην οποία συμμετέχει το *λέω*, χρησιμοποιείται για να δηλωθεί πως κάποιος αντιφάσκει. Η έκφραση μεταβάλλεται ως προς την κλίση του ρήματος, ενώ η δομή μπορεί να εμφανίζεται και παραλλαγμένη (*μία τα λένε έτσι και μία αλλιώς*).

(15) Πριν, λοιπόν, ο Δημήτριος ενημερώσει τον Παναγιώτατο, ο κ. Βαρθολομαίος εξέφρασε *-on camera-* τα παράπονά του επειδή οι επίσημοι της γείτονος «πότε μας τα λένε έτσι και πότε αλλιώς»!

4.2.3.2. Ημι-παγιωμένες Μη Συνθετικές Ακολουθίες

Οι επόμενες μη συνθετικές ακολουθίες κατηγοριοποιούνται ως ημι-παγιωμένες καθώς δεν εντάσσονται πλήρως στο κλιτικό παράδειγμα, αλλά εντοπίζονται παγιωμένες σε συγκεκριμένα μόνο πρόσωπα του ρήματος. Η σειρά των όρων τους δεν μεταβάλλεται συχνά, ενώ το ρήμα *λέω* παρουσιάζεται αποδυναμωμένο σημασιολογικά.

Οι εκφράσεις που ακολουθούν εμφανίζονται μόνο στο τρίτο πρόσωπο ενικού και πληθυντικού αριθμού και επιδέχονται άηχο υποκείμενο. Προέρχονται από δομές συνθετικές που συναντήσαμε στο προηγούμενο κεφάλαιο.

- **λέει πολλά**

Η δομή όταν εντοπίζεται στο τρίτο πρόσωπο, λαμβάνοντας ένα άψυχο υποκείμενο σημαίνει «φανερώνει / υποδηλώνει κάτι σημαντικό (για κάποιον ή κάτι)». Στο σώμα κειμένων μας εμφανίζεται μόνο στον ενικό αριθμό, αν και είναι δόκιμη και στον πληθυντικό. Δυνατή είναι επίσης και η αρνητική εκφορά της δομής, αν και δεν εντοπίστηκε στο σώμα κειμένων.

(1) Ένα περιστατικό που συνέβη την περασμένη άνοιξη λέει πολλά για τη σχέση της με τον κ. Μπους.

(2) Πολύ ειδικό πρόβλημα, ασφαλώς, των εξαιρετικά δημοφιλών συγγραφέων, αλλά η λύση που επέλεξε η Άιγουντ για να αντιμετωπίσει το δίλημμα του ελεύθερου χρόνου και των μετακινήσεων λέει πολλά για τη σύγχρονη ζωή.

- **δεν λέει / λένε πολλά πράγματα**

Πρόκειται για δομή σημασιολογικά αντίθετη με την προηγούμενη. Η έκφραση σημαίνει «δεν φανερώνει-ουν / υποδηλώνει-ουν» (3) ή «δεν θυμίζει-ουν» (4). Είναι δυνατή και η καταφατική μορφή της έκφρασης, αν και δεν εντοπίστηκε στο εξεταζόμενο σώμα κειμένων.

(3) Αυτό βεβαίως δεν λέει πολλά πράγματα για την ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης και κατάρτισης, αφού το επίπεδο της Φινλανδίας φαντάζει ακόμη απλησίαστο για την Ελλάδα.

(4) Εάν αυτά τα ονόματα δεν λένε πολλά πράγματα στους περισσότερους από εμάς, οι σύγχρονοι καλλιτέχνες αυτής της τεράστιας ηπείρου που έχει υποστεί όσο καμία άλλη τις επιπτώσεις του δυτικού ιμπεριαλισμού, τους βλέπουν ως πολύτιμους διαμεσολαβητές σε ένα άνοιγμα στη διεθνή σκηνή.

- **λέει / λένε κάτι**

Η πολυλεκτική έκφραση, που εντοπίστηκε σε ενικό (5, 6, 7), αλλά και σε πληθυντικό αριθμό (8), σημαίνει «φανερώνει-ουν / υποδηλώνει-ουν κάτι σημαντικό (για κάποιον ή κάτι)». Η δομή παρουσιάζει παραλλαγές στη σειρά των όρων (7), ενώ εμφανίζεται και σε αρνητική εκφορά (8). Τέλος είναι πιθανή η παρουσία κλιτικής αντωνυμίας.

(5) Ας πούμε ότι αυτή η αλυσίδα συμβάντων λέει κάτι για την ποιότητα της πολιτικής διοίκησης.

(6) Αντιστοιχώ σε 1,30 δολάρια, σας λέει κάτι αυτό;

(7) Κώστας Βεργόπουλος, Η Αρπαγή του Πλούτου Χρήμα – Εξουσία – Διαπλοκή στην Ελλάδα, Εκδ. Λιβάνη – σελ. 260 Τ ο ό τι το βιβλίο του καθηγητή Κώστα Βεργόπουλου ανέβηκε στα ευπώλητα των τελευταίων εβδομάδων, κάτι λέει και αυτό είναι καλό.

(8) Δεν λένε κάτι για τη δεσπόζουσα θέση αυτού του ανθρώπου, και άλλων σαν κι αυτόν, στον μεταπολεμικό βίο.

- **δεν λέει τίποτα**

Πρόκειται για την σημασιολογικά αντίθετη της προηγούμενης έκφρασης. Ωστόσο, ανάλογα με το περιεχόμενο στο οποίο απαντάται, αποκτά επιμέρους σημασίες.⁵⁸ Στα παραδείγματα που ακολουθούν σημαίνει «δεν θυμίζει, δεν σημαίνει τίποτα». Η έκφραση εντοπίζεται και στον πληθυντικό αριθμό, αν και δεν βρέθηκε αντίστοιχο δείγμα, αλλά και με εμβόλιμη παρουσία κλιτικής αντωνυμίας.

(9) Το όνομα Μάγκλιτς δεν λέει τίποτα στους Σέρβους ούτε στους πρώην Γιουγκοσλάβους.

(10) Όταν έχεις μάθει να βλέπεις χορτάρια, αγελάδες και γαλάζιο ουρανό, μπορεί ένα μαύρο τετράγωνο σε λευκό φόντο να μη σου λέει τίποτα.

Η επόμενη δομή εμφανίζεται μόνο στο δεύτερο πρόσωπο ενικού και αριθμού και συγκεκριμένα σε ερωτηματική εκφορά.

- **λες / λέτε να...;**

Το ρήμα βρίσκεται στην συγκεκριμένη ερωτηματική δομή στο δεύτερο πρόσωπο ενικού και πληθυντικού αριθμού και δέχεται προτασιακό συμπλήρωμα που εισάγεται με το να. Στην έκφραση αυτή το ρήμα εμφανίζεται απολεξικοποιημένο, επιτελώντας μάλιστα κειμενική λειτουργία καθώς εισάγει ένα υποθετικό ερώτημα. Τόσο στο δεύτερο ενικό (11) όσο και στο δεύτερο πληθυντικό πρόσωπο (12) η δομή *λες / λέτε να...;* σημαίνει «άραγε θα...;» Από το παράδειγμα (12), όπου το υποκείμενο του προτασιακού συμπληρώματος παρεμβάλλεται, διακρίνεται η ευελιξία της δομής.

(11) Λες να μετέχει (και) στο εν λόγω μαγείρεμα;

⁵⁸ Η συγκεκριμένη δομή συμπίπτει με το τρίτο πρόσωπο της αντίστοιχης σύνταξης, όπου το ρήμα διατηρεί την πρωτοτυπική του σημασία, ενώ σε συγκεκριμένα περιεχόμενα μπορεί να αποκτά τη σημασία *δεν αξίζει*. Η τελευταία δεν βρέθηκε στο εξεταζόμενο σώμα κειμένων.

(12) Λέτε το δημοψήφισμα για το Ευρωσύνταγμα, να γίνει μπούμερανγκ για τον Σιράκ;

4.2.3.3. Παγιωμένες Μη Συνθετικές Ακολουθίες

Οι μη συνθετικές εκφράσεις που ακολουθούν, κατηγοριοποιούνται ως παγιωμένες, καθώς είναι ακολουθίες συντακτικά σταθερές και αμετάβλητες: δεν μεταβάλλονται ως προς την κλίση του ρήματος, ούτε ως προς τη σειρά των όρων. Οι εκφράσεις αυτές, στις οποίες το ρήμα εμφανίζεται απολεξικοποιημένο σημασιολογικά, εντοπίζονται στο λόγο επιτελώντας διαφορετικές κειμενικές λειτουργίες, όπως θα δούμε στη συνέχεια.

- **λες και / κι**

Παγιωμένη δίλεκτη έκφραση με το ρήμα στο δεύτερο πρόσωπο ενικού αριθμού και τον συμπλεκτικό σύνδεσμο να έπεται. Η έκφραση, ανάλογα με τη θέση στην οποία βρίσκεται μέσα στην πρόταση, σημαίνει «σαν» (1) ή «σαν να» (2,3,4) ή «σάμπως» (4,5,6,7) και συντακτικά είναι πολυλειτουργική και ευπροσάρμοστη, καθώς μπορεί αντίστοιχα να προηγείται προθετικού συνόλου (1), ρήματος (2,3,4), ουσιαστικού (4,5,6) και υποθετικού συνδέσμου (7), σε αντίθεση με τα συνώνυμα του που συντακτικά δεν τοποθετούνται σε όλα τα περιβάλλοντα.

(1) Αλλάζει διαρκώς το πρόσωπό του, μεταφέροντας ηπείρους στις ράχες των λιθοσφαιρικών πλακών, συναρμολογώντας λες κι από πλαστελίνη υπερ-ηπείρους, σαν την Πανγαία, ξανασπάζοντας τα κομμάτια, γεννώντας νέους ωκεανούς.

(2) Πρόσφατα, μάλιστα, ακούστηκαν και ισχυρισμοί ότι τα νερά μπορεί να ήταν και όμβρια, λες και είχε ρίξει τουλούμια νερό στα μέσα του περασμένου Ιουνίου και δεν το θυμόμαστε.

(3) Η πραγματικότητα λες και τους συνέφερε, τους προσεδάφισε στον γνώριμο πλανήτη του πόνου.

(4) Λες και δεν κυβέρνησε τη χώρα, λες και όλα όσα μας έφεραν στα πρόθυρα της πτωχεύσεως έγιναν από άλλη κυβέρνηση, σε άλλη χώρα!

(5) Είναι εκπληκτικό, πώς σε ορισμένες εταιρείες οι άνθρωποι συμπεριφέρονται λες και οι ανταγωνιστές τους βρίσκονται στο διπλανό γραφείο, στο άλλο τμήμα της ίδιας επιχείρησης είτε στο άλλο εργοστάσιό της.

(6) Λες και οι Γάλλοι, που χωρίς να ρίξουν μια τουφεκιά στο μέτωπο, παρελαύνουν κάθε χρόνο στη λεωφόρο των Ηλυσίων, είναι «κουτόφραγκοι»!

(7) Λες κι αν επιχειρηθεί (κι αν η εξουσία είναι αποφασισμένη, μπορεί να την ολοκληρώσει!) μια πραγματική και ουσιαστική καθαρτήρια επέμβαση, θα... αποδιοργανωθεί το «σύστημα» της λειτουργίας κράτους και κοινωνίας!

- **ας πούμε**

Το σύνταγμα προτρεπτικής υποτακτικής *ας πούμε*, όπου το μόριο *ας* συνοδεύει το ρήμα στο πρόσωπο πληθυντικού αριθμού, εντοπίζεται σε περικείμενα όπου αποκλίνει από τη συντακτική του λειτουργία, επιτελώντας κειμενική λειτουργία. Όταν η ακολουθία τίθεται συνήθως παρενθετικά, συνοδεύοντας ονοματικές (8, 9) ή προθετικές φράσεις (10, 11) σημαίνει «για παράδειγμα», ενώ όταν συμπεριφέρεται ως πολυλεκτικό ρήμα με ελεύθερο προτασιακό συμπλήρωμα (12, 13), έχει τη σημασία του ρήματος *υποθέτω*.

(8) Ορισμένα από τα βιβλία αυτού του είδους (ο Χάρι Πότερ, ας πούμε) έχουν κατηγορηθεί για καλλιέργεια συνδρόμου Πήτερ Πάν.

(9) Βέβαια θα ήταν εντελώς διαφορετικό το πράγμα, αν προβλεπόταν η θεσμοθέτηση Κυβερνητικής Επιτροπής Πολιτισμού (τύπου ΚΥΣΕΑ, ας πούμε) για τη χάραξη της κυβερνητικής πολιτικής σε θέματα πολιτισμού.

(10) 1990 – 2004: η περίοδος είναι αρκετά μεγάλη, δεκαπέντε χρόνια, για να μην μπορεί πια να αποδοθεί μια τέτοια εξέλιξη σε τυχαίες συνθήκες, σε κακοτυχία ας πούμε.

(11) Δεν θα αναφερθώ εδώ στη φυσική βία, στους ξυλοδαρμούς ξένων, ας πούμε, και στα φονικά, που η καταδίκη τους μας βρίσκει σύμφωνους τους περισσότερους (τουλάχιστον στο επίπεδο των διακηρύξεων και της ρητορικής), αλλά στη βία τού ήχου, στη βία των μαζικών συνθημάτων και των κραυγών.

(12) Ας πούμε ότι, όπως σ' όλες τις εποχές, έτσι και σ' αυτήν υπήρξαν και φωτεινές και σκοτεινές πλευρές – που τώρα όλες καλύπτονται από τους μύθους που έχουν σχετικά δημιουργηθεί.

(13) Ας πούμε ότι αυτή η αλυσίδα συμβάντων λέει κάτι για την ποιότητα της πολιτικής διοίκησης.

- **λέγε - λέγε**

Η παγιωμένη πολυλεκτική έκφραση *λέγε-λέγε*, με το ρήμα επαναλαμβανόμενο στο δεύτερο πρόσωπο προστακτικής ενεστώτα, χρησιμοποιείται δηλώνοντας επίμονες συζητήσεις στην προσπάθεια να πείσουμε κάποιον.

(14) Λέγε - λέγε κάθε μέρα, θα κουραστούμε ακόμη και από τις υποκλοπές και τις πικάντικες ιστορίες (γλωσσική παρένθεση: λέμε «πικάντικες» ιστορίες, αλλά «του αρέσουν τα ξινά»), πολλών μάλλον καθώς οι λεπτομέρειές τους δεν μπορούν διαρκώς να ανανεώνονται.

- **έχουμε και λέμε**

Η παγιωμένη έκφραση, με τα ρήματα *έχω* και *λέω* στο πρώτο πρόσωπο πληθυντικού αριθμού του ενεστώτα σε παρατακτική σύνδεση, έχει κειμενική λειτουργία καθώς συμβάλλει στην οργάνωση του λόγου. Εισάγει σε μια συνομιλία, ανακεφαλαίωση ή ένα νέο θέμα συζήτησης. Στα παρακάτω παραδείγματα η έκφραση συνοδεύεται από το σημείο στίξης (:) και εισάγει μια ανακεφαλαίωση.

(15) Λοιπόν, έχουμε και λέμε: πήρατε σύνταξη στα 63, είχατε και κάτι βαρέα τα οποία στο μεταξύ καταργήθηκαν, αυξήσαμε και λιγάκι το όριο ηλικίας γιατί έπρεπε να τονώσουμε την απασχόληση, επομένως... μμμμ (πάλι υπολογισμοί στο κομπιουτεράκι), μας οφείλτετε δύο χρόνια και δέκα μήνες εργασίας.

(16) Έχουμε και λέμε: 100 ευρώ ΟΤΕ τη διμηνία, συν 100 ευρώ το μήνα τα κινητά μας.

- **εδώ που τα λέμε**

Η πολυλεκτική έκφραση *εδώ που τα λέμε* επιτελεί τόσο κειμενική όσο και προθετική λειτουργία. Χρησιμοποιείται σε αρχικές θέσεις της πρότασης για να εισάγει ένα σχόλιο ή μια παραδοχή του ομιλητή, που διέπεται από ειλικρίνεια.

(17) Εδώ που τα λέμε, δεν έχει μείνει και κανείς που να μην έχει πεταχτεί στη «σέντρα» της διαφθοράς και της διαπλοκής.

(18) Εδώ (και σε ένα πλήθος άλλων τέτοιων «παραδειγμάτων») βεβαίως η πολιτεία όχι μόνο μπορεί αλλά και οφείλει να παρέμβει και να «κόψει πόδια» με τον παραδειγματικότερο τρόπο. και θα έπρεπε, ίσως, να σκεφθεί τη διοργάνωση (με παροχή κινήτρων, απευθείας ή μέσω της αυτοδιοίκησης) ειδικών επαγγελματικών σεμιναρίων, για να αποκτήσουμε επιτέλους τον κατάλληλα εκπαιδευμένο «στρατό» που θα δίνει τη μάχη για την τουριστική

ανάπτυξη - τη ΜΟΝΗ, εδώ που τα λέμε, που εν δυνάμει έχουμε ως χώρα τα φόντα να επιδιώξουμε και να εκμεταλλευθούμε παραγωγικά!

- **για να πούμε και του στραβού το δίκιο**

Παγιωμένη πολυλεκτική έκφραση που σημαίνει «για να είμαστε δίκαιοι» και χρησιμοποιείται συγκαταβατικά, εισάγοντας την άλλη πλευρά ενός θέματος. Η δομή αυτή μπορεί να εμφανιστεί και με μη συνοπτική όψη του ρήματος (*για να λέμε και του στραβού το δίκιο*). Στο σώμα κειμένων μας, εντοπίστηκε σε λόγοιο ύφος.

(19) Και καλά να ομιλεί ο Γιωργάκης, όστις, δία να πούμε και του στραβού το δίκαιο, απουσίαζε τους δέκα από τους δώδεκα μήνες του χρόνου και «δεν είδε, δεν άκουσε, δεν κατάλαβε».

- **κάτι μου λέει ότι**

Η πολυλεκτική δομή *κάτι μου λέει ότι* σημαίνει «προαισθάνομαι ότι». Η έκφραση, η οποία μπορεί να δέχεται και προτασιακό συμπλήρωμα που να εισάγεται με το *πώς*, είναι πιθανόν να εμφανίζεται και στον παρατατικό χρόνο (*κάτι μου έλεγε ότι*).

(20) Κάτι μου λέει ότι έχει να γίνει χαμός μ' αυτό το υπουργείο.

(21) Κάτι μου λέει ότι η Αιγυπτί, καταπονημένη από την τελευταία της περιοδεία στην Αμερική, κόλλησε διάφορες ιώσεις από τους φανατικούς της αναγνώστες...

- **‘X’ πάει να πει ‘Y’**

Η παγιωμένη πολυλεκτική δομή *πάει να πει* βρισκόμενη ανάμεσα σε δύο λεκτικά σύνολα σημαίνει «σημαίνει» (‘X’ πάει να πει ‘Y’ → ‘X’ σημαίνει ‘Y’).

(22) Ήταν μαθηματικώς βέβαιο, πως σε «κάποια στιγμή» οι... αλχημείες της δημιουργικής λογιστικής και οι σε αυτές στηριζόμενοι μύθοι της «ισχυρής Ελλάδας» που μετέχει «ισότιμα» στο κλαμπ των αναπτυγμένων πλουσίων χωρών θ' αποκαλύπτονταν, και η χώρα (που πάει να πει... όλοι μας!) αναγκαστικά θα βρισκόμασταν αντιμέτωποι με την αφτιασίδωτη πραγματικότητα και τις χρόνιες παθογένειες του παραγωγικού και οικονομικού συστήματος.

(23) «Οι γιορτές είναι για τα παιδιά...» που πάει να πει, «είναι για όλους μας»!

Σε ερωτηματική εκφορά, η δομή λαμβάνει ως υποκείμενο την αντωνυμία *τι* δημιουργώντας άλλη μία παγιωμένη πολυλεκτική έκφραση.

(24) Μα τι πάει να πει καλύτερο;

- **‘X’ θα πει ‘Y’**

Ο παγιωμένος τύπος *θα πει* σε ορισμένα περικείμενα, ανάμεσα σε δύο λεκτικά σύνολα, γίνεται συνώνυμος με την προηγούμενη δομή αποκτώντας τη σημασία του ρηματικού τύπου *σημαίνει* (‘X’ θα πει ‘Y’ → ‘X’ σημαίνει ‘Y’).

(25) Eurovision θα πει Ευρώραμα.

(26) Πέρα από όλα αυτά όμως παρατίθενται και βασικοί κανόνες για την αποτελεσματική επικοινωνία των στελεχών από τις οποίες επιλέγουμε τις πλέον χρήσιμες, δηλαδή να παραμένουμε ήρεμοι όταν η συζήτηση φτάσει σε διαφωνία, να σεβόμαστε τις απόψεις των άλλων, να μην παίρνουμε την αρνητική κριτική σε προσωπικό επίπεδο και, κυρίως, να μην ξεχνάμε ότι επικοινωνία θα πει ενεργός και αμφίδρομος διάλογος.

Σε ερωτηματική εκφορά, ο ρηματικός τύπος λαμβάνει ως υποκείμενο την αντωνυμία *τι*, δημιουργώντας άλλη μία παγιωμένη πολυλεκτική έκφραση.

(27) Τι θα πει κινητικότητα;

(28) Οι συνεχείς παραβιάσεις του εναέριου χώρου και των χωρικών υδάτων φαίνονται να είναι κάτι περισσότερο από μια πρόκληση «ρουτίνας» – κι άλλωστε τι θα πει πρόκληση ρουτίνας;

- **και πάει λέγοντας**

Η παγιωμένη πολυλεκτική έκφραση *και πάει λέγοντας* χρησιμοποιείται για να δηλώσει πως μια κατάσταση συνεχίζεται.

(29) Το σημαντικό χαρακτηριστικό εδώ είναι ότι αντιλαμβανόμαστε και γνωρίζουμε κάτι γιατί έχουμε επίγνωση ότι το αντιλαμβανόμαστε και το γνωρίζουμε, και έχουμε επίγνωση ότι έχουμε επίγνωση. Και πάει λέγοντας.

- **σαν να λέμε**

Η παγιωμένη έκφραση *σαν να λέμε* είναι συνώνυμη του αναφορικού *όπως*. Εισάγει έναν παραλληλισμό ή κάτι που είναι προφανές.

(30) Έτσι, αντί να προβλεφθεί κάποιο είδος ελέγχου της επιχειρηματικής συγκέντρωσης, απαγορεύθηκε να έχει κανείς μετοχές σε εταιρείες μέσω ενημέρωσης και δημοσίων προμηθειών, ενώ προστέθηκε και μία γραμματικά προβληματική φράση που προεξοφλεί ότι κάθε συγγενής είναι εξ ορισμού «παρένθετο πρόσωπο», σαν να λέμε βιτρίνα του... συγγενούς του.

Μια παραλλαγή της έκφρασης αποτελεί η επαυξημένη δομή *είναι σαν να λέμε ότι*, η οποία περιλαμβάνει το ρηματικό τύπο *είναι* και δέχεται προτασιακό συμπλήρωμα που εισάγεται με τον σύνδεσμο *ότι*.

(31) Είναι σαν να λέμε ότι δεν έχουμε ανάγκη από τα λόγια σε μια όπερα, δεν χρειάζεται να ακούσουμε την ιστορία.

- **τα λέμε**

Πρόκειται για παγιωμένη έκφραση που χρησιμοποιείται για οικείο, φιλικό αποχαιρετισμό.

(32) Σε όλους έχει συμβεί στη ζωή τους να αποχαιρετίσουν κάποιον λέγοντάς του «τα λέμε» και να μην τον ξαναδούν ποτέ.

- **...δεν θα πει τίποτα**

Η παγιωμένη έκφραση έχει εμφατική λειτουργία, καθώς τοποθετείται στο τέλος εκφωνήματος για να επιβεβαιώσει με έμφαση αυτό που μόλις έχει ειπωθεί.

(33) Έντιμος δεν θα πει τίποτα.

- **είπα και εγώ!**

Αποτελεί έκφραση επιφωνηματική και χρησιμοποιείται όταν διαψεύδεται μία λάθος εκτίμηση που είχε εκφραστεί και/ή επιβεβαιώνεται η εκτίμηση του ομιλητή για ένα γεγονός.⁵⁹

(34) Α, για την ίδρυση μη κρατικών πανεπιστημίων η πρεμούρα της «Εθνικής Πολιτικής για την Παιδεία». Είπα κι εγώ! Σιγά μη συναινούσαν διακομματικώς (και μάλιστα με τόση άνεση) για το πώς θα αντιμετωπιστεί η απεριόριστη κατρακύλα της εκπαίδευσης τις τελευταίες δεκαετίες –από το Δημοτικό ως τα Μεταπτυχιακά.

⁵⁹ Σύμφωνα με το λεξικό Μπαμπινιώτη (2002), η έκφραση χρησιμοποιείται για να δηλωθεί ότι δεν θα μπορούσε να έχει συμβεί κάτι που λέγεται ότι συνέβη (χωρίς να έχει συμβεί τελικά).

- **τι να πει κανείς**

Πολυλεκτική απρόσωπη έκφραση που δηλώνει την απορία ή την αμηχανία να ειπωθούν λόγια, μπροστά σε αρνητικές καταστάσεις. Η έκφραση τοποθετείται σε τελικές θέσεις, αποτελώντας παράλληλα ένδειξη τερματισμού της ομιλίας ή ολοκλήρωσης ενός θέματος συζήτησης.⁶⁰

(35) Έκανε ο άνδρας μου ένσταση και είδε φορολογικές δηλώσεις γιατρών, δικηγόρων και μηχανικών με ετήσιο εισόδημα 8.000 ευρώ. Τι να πει κανείς...

(36) Όταν δεν υπάρχει η συγκεκριμένη σκηνική άποψη, τότε τι να πει κανείς για τα σκηνικά που υπογράφουν ο Πάρις Μέξης μαζί με τον σκηνοθέτη;

- **τι μου λες;**

Επιφωνηματική και ερωτηματική πολυλεκτική έκφραση που δηλώνει έκπληξη, ειρωνεία ή δυσπιστία.

(37) Μπα! Τι μου λες;

- **...να λέμε**

Παγιωμένη έκφραση ανακούφισης που έπεται μιας θετικής φράσης ή πρότασης. Στο παράδειγμα που ακολουθεί, αποτελεί ένδειξη περάτωσης λόγου, καθώς τίθεται στο τέλος του εκφωνήματος.

(38) «Πάλι καλά» να λέμε...

- **...να πούμε**

Πρόκειται για λαϊκή παγιωμένη έκφραση που εντοπίζεται στον προφορικό λόγο, όπου επαναλαμβάνεται στη ροή της αφήγησης είτε εμφατικά (βλ. 39), είτε λόγω δυσκολίας του ομιλητή να βρει τις κατάλληλες λέξεις.

(39) «Είσαι και πολύ εντάξει να πούμε».

⁶⁰ Η περάτωση λόγου, ως κειμενική λειτουργία, πραγματώνεται γλωσσικά συχνά με στερεότυπες εκφράσεις. Για περισσότερα βλ. Goutsos 1997: 63 και Schegloff 2007: 23-24.

Με τον εντοπισμό των πολυλεκτικών εκφράσεων του λέω και την μετέπειτα διάκρισή τους, ολοκληρώνεται η διερεύνηση του σημασιολογικού εύρους του ρήματος καθώς και της δομικής του ποικιλίας, στο πλαίσιο της παρούσας μελέτης. Στο κεφάλαιο που ακολουθεί, ελέγχεται η δυνατότητα υπολογιστικής κωδικοποίησης όλων των παραπάνω δομών και γίνεται η απόπειρα σχεδίασης μιας πρώτης προσέγγισης στο πλαίσιο της γραμματικής LFG.

5. Υπολογιστική Προσέγγιση

5.1. Λεξική Λειτουργική Γραμματική (Lexical Functional Grammar)

Ο συγγραφέας μιας υπολογιστικής γραμματικής λαμβάνει υπόψη του τρεις παραμέτρους: α) την ευρεία κάλυψη γλωσσικών φαινομένων, β) τις γλωσσολογικά υποστηριζόμενες αναλύσεις και γ) την αποτελεσματικότητα στο parsing. Έτσι, καλείται να συμβιβάσει δύο δυναμικές, από τη μία την πρόσθεση εξειδικευμένων κανόνων για δομές που εμφανίζονται συχνά με σκοπό να ευρύνει την κάλυψη της γραμματικής, από την άλλη με ερέθισμα γλωσσολογικές αναλύσεις, την αναζήτηση μιας γενικότερης λύσης που θα καλύπτει όλους τους τύπους ενός φαινομένου (Butt et al. 1999: 10). Στο παρόν κεφάλαιο επιχειρείται μια πρώτη προσέγγιση σχετικά με την υπολογιστική κωδικοποίηση των δομών του ρήματος *λέω* που εντοπίστηκαν, στο πλαίσιο της ανάπτυξης μιας γραμματικής LFG. Σύμφωνα με τη γλωσσολογική θεωρία της Λεξικής Λειτουργικής Γραμματικής (Lexical Functional Grammar), η γλώσσα περιγράφεται και μοντελοποιείται μέσα από παράλληλες δομές. Οι δομές αυτές έχουν επιλεγεί έτσι ώστε να αναπαριστούν διαφορετικές όψεις της γλωσσικής οργάνωσης και πληροφορίας, διέπονται από κανόνες και συνδέονται μεταξύ τους, μέσω λειτουργικών περιορισμών (Dalrymple 2002: 1).

5.1.1. Ιστορική Εξέλιξη της LFG

Η θεωρία της LFG γεννήθηκε τη δεκαετία του '70, όταν στους κόλπους της Θεωρητικής Γλωσσολογίας, ειδικότερα της Γενετικής Μετασχηματιστικής Σύνταξης, επικρατούσε αναστάτωση, καθώς οι μετασχηματιστικοί κανόνες που είχαν προταθεί από τη συγκεκριμένη γραμματική θεωρία, δεν μπορούσαν να αποκτήσουν διαγλωσσικά τον καθολικό και γενικό χαρακτήρα που πρέσβευαν. Αυτό που οι γλωσσολόγοι άρχιζαν να συνειδητοποιούν είναι πως οι γενικεύσεις στις οποίες βασίζονταν πολλοί μετασχηματιστικοί κανόνες δεν εξαρτώνται από τη διαμόρφωση της φραστικής δομής της πρότασης, αλλά εξαρτώνται από παραδοσιακές αφηρημένες συντακτικές έννοιες, όπως το υποκείμενο, το αντικείμενο και το συμπλήρωμα. Γρήγορα κατέληξαν στο συμπέρασμα πως η βασική δομή μια πρότασης, η Βαθεία Δομή (Deep Structure, DS), μένει σταθερή και δεν μεταβάλλεται από την εφαρμογή των μετασχηματιστικών κανόνων, που έχουν σαν αποτέλεσμα την παραγωγή διάφορων επιφανειακών δομών (Surface Structure, SS). Η Βαθεία δομή κωδικοποιεί συντακτικά τις σημασιολογικές πληροφορίες που φέρει κάθε κατηγορημα και για το

λόγο αυτό είναι σταθερή, ανεξάρτητα από τις πιθανές πραγματώσεις της ως επιφανειακής δομής.

Η Bresnan (1978) έκανε τη βασική παρατήρηση πως όλοι οι μετασχηματιστικοί κανόνες μπορούν να αναδιατυπωθούν ως *λεξικοί πλεοναστικοί κανόνες* (lexical redundancy rules). Σύμφωνα με αυτή την οπτική, διεργασίες στην αφηρημένη συντακτική ορισματική δομή ενός λεξικού στοιχείου παράγουν μια νέα συντακτική ορισματική δομή, με επιφανειακή μορφή που προκύπτει με συγκεκριμένο και αναμενόμενο τρόπο από μια γραμματική βασικής φραστικής δομής. Έτσι, προέκυψε η ανάγκη μιας θεωρίας που να επιτρέπει την ταυτόχρονη έκφραση τόσο της φραστικής συστατικότητας της πρότασης, όσο και της πιο αφηρημένης λειτουργικής συντακτικής οργάνωσής της.

Επισημώς, οι ιδέες που οδήγησαν στην ανάπτυξη της LFG αναδύθηκαν από το έργο του Woods (1970), ο οποίος αναζήτησε τρόπους αναπαράστασης της επιφανειακής συστατικής δομής της πρότασης, σε συνδυασμό με πιο αφηρημένη συντακτική πληροφορία. Στη συνέχεια ο Kaplan (1972) εμπλούτισε το θεωρητικό πλαίσιο, υποστηρίζοντας την απαραίτητη ύπαρξη περιορισμών στην αναπαράσταση της αφηρημένης λειτουργικής δομής και στη σχέση της με την επιφανειακή φραστική δομή, ώστε να έχουμε μια απλή και τυπικά συνεκτική γραμματική αρχιτεκτονική. Το μοντέλο γραμματικής που πρότειναν εκφραζόταν είτε με ένα ελαφρώς τροποποιημένο φορμαλισμό ανεξάρτητο συμφραζομένων (context-free formalism) είτε με το τυπικά ισοδύναμο αναδρομικό δίκτυο μετάβασης (recursive transition network)⁶¹.

5.1.2. Η Αρχιτεκτονική της LFG

Σήμερα η LFG αποτελεί ένα σημαντικό πρότυπο γραμματικού φορμαλισμού. Η τυπική αρχιτεκτονική της, όπως περιγράφεται από τον Kaplan (1995), βασίζεται σε απλά εννοιολογικά θεμέλια. Οι βασικές αρχές της, που παραμένουν ίδιες, αμετάβλητες ουσιαστικά από τη γέννησή τους, έχουν γίνει ωστόσο περισσότερο κατανοητές, καθώς η θεωρία έχει πλέον εφαρμοστεί σε ένα ευρύ φάσμα γραμματικών φαινομένων. Μέσω των παραλλαγών που επιτρέπει η αρχιτεκτονική της, εκφράζεται με φυσικό και τυπικό τρόπο πλήθος γλωσσικών γενικεύσεων, σε βαθμό που η επιτυχία αυτή ίσως να υποδηλώνει ότι αυτή η αρχιτεκτονική καθρεφτίζει και τυποποιεί ορισμένες θεμελιώδεις πτυχές των συστημάτων ανθρώπινης επικοινωνίας

⁶¹ Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την ιστορική εξέλιξη της θεωρίας βλ. Dalrymple et al. (1995a) και Falk (2001:1-3).

(Kaplan 1995: 25). Η οριοθέτηση και λεπτομερής περιγραφή της LFG, ως τυπικού συστήματος γραμματικής αναπαράστασης, έγινε από τους Kaplan & Bresnan (1995), οι οποίοι υιοθέτησαν ως μεθοδολογική αρχή την *Competence Hypothesis*.

Η LFG είναι μια ενοποιητική γραμματική (unification – based grammar), η οποία αποδίδει δύο επίπεδα συντακτικής περιγραφής σε κάθε πρόταση, ενώ αναγνωρίζει και αναπαριστά τρεις τύπους γλωσσικής πληροφορίας, σχετικής με τη σύνταξη:

A) Μορφοσυντακτική Πληροφορία (Morphosyntactic Info),

B) Λειτουργική Πληροφορία (Functional Info) και

Γ) Πληροφορία Φραστικής Δομής (Phrase Structure Info)

Η Φραστική Δομή σχετίζεται με τα κατηγορήματα, τον σχηματισμό των φραστικών συνόλων, καθώς και τη σειρά των όρων της πρότασης. Ορίζεται με τις συντακτικές κατηγορίες και τις σχέσεις που τις συνδέουν και αποτελεί μια γραμμική και ιεραρχική οργάνωση των συστατικών της πρότασης. Αναπαρίσταται από την LFG με τη *συστατική δομή* (c- structure: constituent structure), μέσω κανόνων (phrasal structure rules) και δένδροδιαγραμμάτων φραστικής δομής (phrasal structure trees).

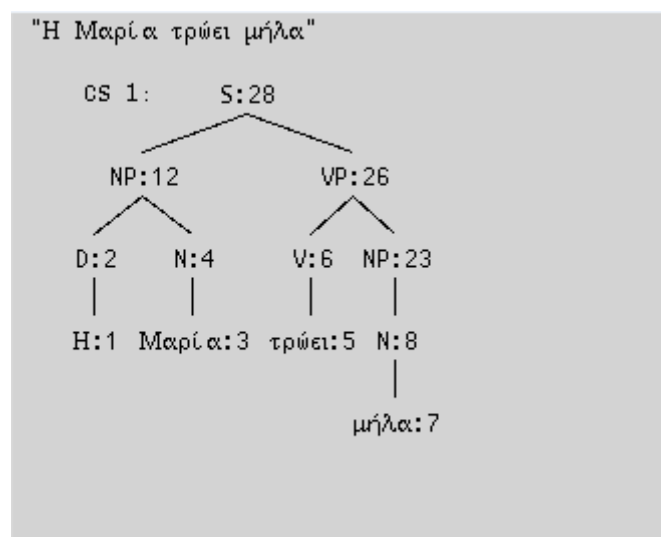
Η Λειτουργική πληροφορία, αφορά στη λειτουργία των διαφορετικών συστατικών που συνθέτουν την πρόταση, η οποία ορίζεται από ένα μικρό σύνολο αξιωμάτων. Η LFG χρησιμοποιεί το μαθηματικό αντικείμενο που είναι γνωστό με τον όρο *δομή χαρακτηριστικών* (feature structure) για να αναπαραστήσει την *λειτουργική δομή* (f-structure: functional structure), μια αφηρημένη λειτουργική οργάνωση της πρότασης που αναπαριστά τη συντακτική δομή και τις λειτουργικές σχέσεις μεταξύ των κατηγορημάτων (predicates) και των ορισμάτων τους (arguments). Οι δομές χαρακτηριστικών πρέπει να ερμηνεύονται ως συναρτήσεις (functions) από ένα σύνολο χαρακτηριστικών, σε ένα σύνολο τιμών, όπου σε κάθε χαρακτηριστικό αντιστοιχεί μία τιμή, ενώ ταυτόχρονα μία ίδια τιμή μπορεί να αντιστοιχεί σε περισσότερα από ένα χαρακτηριστικά. Η λειτουργική δομή λαμβάνεται με κατάλληλους κανόνες προβολής από την συστατική δομή και βασίζεται στη λεξική και συντακτική πληροφορία. Η c-structure προσφέρει την πληροφορία σχετικά με τη σειρά και τη δομική επιβολή των συστατικών της πρότασης, ενώ η f-structure την πληροφορία που αφορά στα βαθύτερα λεξικά χαρακτηριστικά και τις γραμματικές λειτουργίες.

Η σημασιολογική πληροφορία, που αφορά στις λογικές σχέσεις μεταξύ των κατηγορημάτων (predicates) και των ορισμάτων τους (arguments), αναπαρίσταται

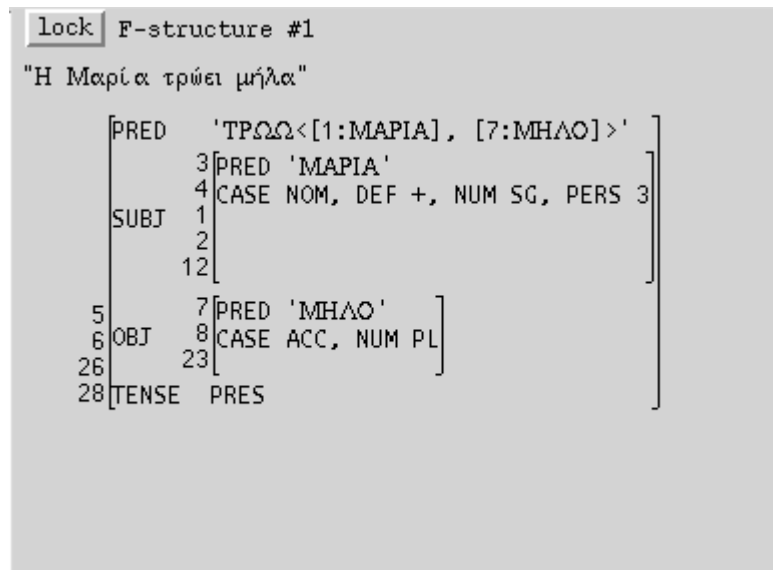
στη *σημασιολογική δομή* (s-structure: semantic structure), επίσης μέσω δομών χαρακτηριστικών. Σε αντίστοιχη ξεχωριστή δομή (m-structure: morphosyntactic structure) αναπαρίσταται και η μορφοσυντακτική πληροφορία (βλ. Butt et al. 1996, Butt et al. 1999: 28, Falk 2001: 86, Markantonatou 2013). Πρόκειται για δομές που θεωρεί δεδομένες η LFG.

Οι δύο βασικές αναπαραστάσεις στην LFG η c-structure και η f-structure, συνδέονται μεταξύ τους μέσω συναρτήσεων, οι οποίες αντιστοιχίζουν τμήματα της c-structure σε τμήματα της f-structure (βλ. Kaplan & Bresnan 1995: 31-36). Κάθε κόμβος της c-structure αντιστοιχεί σε μία και μόνο f-structure (συνάρτηση φ). Η *συνάρτηση φ* είναι μια σχέση πολλών προς ένα, πολλοί δηλαδή κόμβοι μπορούν να αντιστοιχούν στην ίδια f-structure, όπως για παράδειγμα οι κεφαλές (heads) και οι προβολές τους (projections), οι οποίες αντιστοιχούν σε ίδιες f-structures. Αντίθετα, μπορεί να υπάρχουν f-structures, που να μην σχετίζονται με κανένα κόμβο της c-structure και μπορεί να προβάλλονται από τις λεξικές ιδιότητες ενός κατηγορήματος (Markantonatou 2013).

Οι παρακάτω εικόνες αποτυπώνουν τις δυο αναπαραστάσεις: c-structure και f-structure, για την πρόταση «Η Μαρία τρώει μήλα».

Εικόνα 6. Η c-structure της πρότασης "Η Μαρία τρώει μήλα".

Εικόνα 7. Η f-structure της πρότασης "Η Μαρία τρώει μήλα".

Βλέποντας τις εικόνες, παρατηρούμε πως το δενδροδιάγραμμα φραστικής δομής (phrasal structure tree), της c-structure, αντιστοιχεί στην λειτουργική ιεραρχία δεσμών χαρακτηριστικών της f-structure, όπου ως χαρακτηριστικά παρουσιάζονται γραμματικές λειτουργίες και ιδιότητες (SUBJ, PRED, OBJ, NUM, CASE κλπ), που θα αναλυθούν στη συνέχεια.

Αυτό που ξεχωρίζει τη Λεξική Λειτουργική Γραμματική από τις υπόλοιπες θεωρίες, αποκαλύπτεται από το ίδιο το όνομά της και αφορά στις δυο διαστάσεις της. Πρόκειται για *λεξική* και όχι μετασχηματιστική θεωρία, ανάγοντας τις σχέσεις μεταξύ διαφορετικών ρηματικών διαθέσεων στο λεξικό και όχι σε συντακτικούς μετασχηματισμούς. Το λεξικό στο πλαίσιο της LFG δεν είναι μόνο ένα μέρος, όπου είναι καταγεγραμμένες οι συντακτικές και σημασιολογικές εξαιρέσεις. Αντιθέτως, είναι πλούσια δομημένο, με τις κανονικότητες των λεξικών στοιχείων όλων των κλάσεων, να αποτελούν σημαντικό κομμάτι της οργάνωσής του. Επίσης είναι *λειτουργική* και όχι διαγραμματική. Δέχεται τις αφηρημένες *γραμματικές λειτουργίες* (grammatical functions), όπως το υποκείμενο και το αντικείμενο, ως *αρχετυπικές έννοιες* (primitives), καθολικές διαγλωσσικά. Οι γραμματικές λειτουργίες δεν ορίζονται ούτε με όρους της φραστικής δομής ούτε μέσω σημασιολογικών και ορισματικών σχέσεων, αλλά υπακούουν σε καθολικές αρχές λειτουργικής οργάνωσης, που προκύπτουν από ένα καθολικά διαθέσιμο σύνολο δυνατοτήτων, το οποίο όμως μπορεί να ποικίλλει από γλώσσα σε γλώσσα (Dalrymple 2002: 8). Οι

γραμματικές αυτές λειτουργίες έχουν μελετηθεί διεξοδικά και έχουν παρατηρηθεί ομοιότητες ανάμεσά τους, οδηγώντας τους σύγχρονους ερευνητές της LFG να κάνουν λόγο για φυσικές τάξεις γραμματικών λειτουργιών με όμοια συμπεριφορά.

5.1.3. Γραμματικές Λειτουργίες (Grammatical Functions)

Σύμφωνα με το θεωρητικό πλαίσιο της LFG, κάθε γραμματική λειτουργία αποτελεί ένα ιδιαίτερο είδος εξάρτησης. Για παράδειγμα, τόσο το υποκείμενο όσο και το αντικείμενο ενός ρήματος εξαρτώνται από αυτό, αν και έχουν διαφορετική γραμματική λειτουργία. Οι διαφορές ανάμεσα στις γραμματικές λειτουργίες δεν είναι μόνο σημασιολογικές, αλλά κινούνται και σε συντακτικό επίπεδο, αφού σχετίζονται με τη σειρά των όρων, το σθένος, τη συμφωνία κ.α. Οι γραμματικές λειτουργίες διακρίνονται σε *κυβερνώμενες* (governable) και *μη κυβερνώμενες* (non-governable). Οι γραμματικές συναρτήσεις⁶² SUBJ, OBJ, OBJ2, OBL, COMP, XCOMP απαιτούνται, κυβερνώνται από ένα *κατηγόρημα-κεφαλή* (head predicate) και έχουν σημαντικό αντίκτυπο στον σωστό σχηματισμό της φράσης, ενώ οι γραμματικές συναρτήσεις ADJ, XADJ δεν απαιτούνται, δεν κυβερνώνται από ένα κατηγόρημα-κεφαλή και δεν έχουν σημαντικό αντίκτυπο στο σωστό σχηματισμό της φράσης. Στην λειτουργική δομή (f-structure), οι κυβερνώμενες είναι χαρακτηριστικά που παίρνουν ως τιμές άλλες λειτουργικές δομές, ενώ οι μη κυβερνώμενες είναι χαρακτηριστικά που παίρνουν ως τιμές, σύνολα λειτουργικών δομών (Markantonatou 2013).

Αναλυτικά, στις *κυβερνώμενες* (governable) ή *υποκατηγοριοποιήσιμες* λειτουργίες (subcategorisable functions) εντάσσονται οι εξής:

α) το *Υποκείμενο* (SUBJ). Πρόκειται για ένα από τα δύο βασικά συστατικά μιας πρότασης. Δηλώνει τον δράστη μιας πράξης ή τον υποκείμενο μιας κατάστασης. Το υποκείμενο εμπλέκεται σε διάφορες συντακτικές λειτουργίες, όπως η συμφωνία υποκειμένου - ρήματος (subject-verb agreement) και φαινόμενα ελέγχου (control phenomena).

β) το *Άμεσο Αντικείμενο* (OBJ). Δηλώνει τον άνθρωπο ή το πράγμα που δέχεται την ενέργεια του υποκειμένου, γι' αυτό το λόγο βρίσκεται και σε αντίθεση με αυτό, κάτι που φαίνεται καθαρά στο συντακτικό φαινόμενο της παθητικής φωνής (passive voice).

⁶² Οι γραμματικές λειτουργίες, στο πλαίσιο της LFG αποτελούν γραμματικές συναρτήσεις (grammatical functions).

γ) το *Έμμεσο Αντικείμενο* (OBJ2). Αποτελεί μια ειδική σημασιολογική συμβολή. Εντοπίζεται σε συντακτικά σχήματα, όπου συμμετέχουν δίπτωτα ρήματα, που επιτρέπουν δηλαδή δύο αντικείμενα: το άμεσο και το έμμεσο, που είναι θεματικά περιορισμένο αντικείμενο. Αν και η ύπαρξή του στα ελληνικά παραμένει ένα ανοιχτό θέμα, θεωρούμε πως το έμμεσο αντικείμενο βρίσκεται σε γενική πτώση και δεν συμμετέχει στην παθητική μορφή της πρότασης, σε αντίθεση με τα αγγλικά όπου τίθεται ως υποκείμενο.

δ) τα *Πλάγια Ορίσματα* (OBL_θ). Πρόκειται για ορίσματα που έχουν ξεκάθαρο σημασιολογικό ρόλο που απαιτείται από το εκάστοτε κατηγορήμα. Εντοπίζονται με τη μορφή προθετικών φράσεων ή πτώσεων που εκφράζουν θεματικούς ρόλους (θ-ρόλοι). Το σύνολο των πλάγιων ορισμάτων περιλαμβάνει γραμματικές λειτουργίες όπως: OBL_{goal}, OBL_{benefactive}, OBL_{source}, OBL_{instrument}, OBL_{agent}, OBL_{local} κ.α. που εισάγονται με προθέσεις (σε, για, από, με, από κλπ.). Όλες αυτές οι γραμματικές λειτουργίες αποτελούν πραγματώσεις του πλάγιου ορίσματος OBL_θ. Η LFG κωδικοποιεί τα πλάγια αυτά εμπρόθετα ορίσματα με το χαρακτηριστικό PCASE (βλ. Fiotaki 2013).

ε) το *Ελεύθερο Προτασιακό Συμπλήρωμα* (COMP). Πρόκειται για δευτερεύουσα πρόταση που λειτουργεί ως συμπλήρωμα, του οποίου το υποκείμενο δεν ελέγχεται από το υποκείμενο ούτε από το αντικείμενο του κύριου κατηγορήματος (mother predicate), του ρήματος δηλαδή της κύριας πρότασης από την οποία εξαρτάται.

στ) το *Δεσμευμένο Προτασιακό Συμπλήρωμα* (XCOMP). Πρόκειται για δευτερεύουσα πρόταση που λειτουργεί ως συμπλήρωμα, του οποίου το υποκείμενο ελέγχεται από το υποκείμενο ή το αντικείμενο του κύριου κατηγορήματος του ρήματος δηλαδή της κύριας πρότασης από την οποία εξαρτάται. Στην περίπτωση αυτή χρειάζεται επιπρόσθετη πληροφορία για να προσδιοριστεί το υποκείμενο του ρήματος. Η πληροφορία αυτή κωδικοποιείται στην LFG με *functional equations* (λειτουργικές εξισώσεις), είτε στους κανόνες είτε στο λεξικό της γραμματικής (βλ. Fiotaki 2013).

Στις *μη-κυβερνώμενες* (non-governable) ή *μη-υποκατηγοριοποιήσιμες* λειτουργίες (non-subcategorisable functions) εντάσσονται οι εξής:

α) το *Ελεύθερο Προσάρτημα* (ADJ). Πρόκειται για μη ελεγχόμενο προσάρτημα (adjunct), που βρίσκεται σε αντίθεση με τα λογικά ορίσματα του κατηγορήματος με το οποίο σχετίζεται. Αποτελεί την default γραμματική λειτουργία

για τα μη υποκατηγοριοποιήσιμα ορίσματα, δηλαδή για τα επίθετα, τα επιρρήματα, τις προθετικές φράσεις και τις ονοματικές φράσεις που προσαρτώνται στα κατηγορήματα και των οποίων η απουσία σε μια πρόταση δεν προκαλεί την αντιγραμματικότητα αυτής.

β) το *Δεσμευμένο Προσάρτημα* (XADJ). Πρόκειται για ελεγχόμενο προσάρτημα (adjunct), που βρίσκεται σε αντίθεση με τα λογικά ορίσματα του κατηγορήματος με το οποίο σχετίζεται. Το προσάρτημα αυτό αποτελεί ένα κατηγορήμα, το οποίο ελέγχεται από το υποκείμενο ή το αντικείμενο της κύριας πρότασης.

Στις *μη-κυβερνώμενες* (non-governable) ή *μη-υποκατηγοριοποιήσιμες* λειτουργίες (non-subcategorisable functions) εντάσσονται επίσης οι λεγόμενες *γραμματικοποιημένες λειτουργίες λόγου* (grammaticalized discourse functions). Πρόκειται για τις λειτουργίες της *Εστίασης* (FOCUS) και του *Θέματος* (TOPIC), που έχουν ως κοινό χαρακτηριστικό την κατάληψη της πρώτης συντακτικής θέσης της πρότασης, αποτελούν δηλαδή τον πρώτο όρο της. Στην ουσία πρόκειται για θέσεις που καταλαμβάνουν όροι της πρότασης, όταν ο ομιλητής θέλει να δώσει έμφαση σε συγκεκριμένο όρο και τον τοποθετεί στην αρχή του λόγου του με τον κατάλληλο επιτονισμό⁶³ (εστίαση) ή όταν ο όρος αυτός αποτελεί νέα πληροφορία ή το θέμα της πρότασης, το οποίο και προτάσσει ο ομιλητής (θέμα). Οι γραμματικές λειτουργίες αυτές σχετίζονται με τη λειτουργική αβεβαιότητα (Functional Uncertainty), καθώς εμπλέκονται σε συντακτικά σχήματα με *εξαρτήσεις μεγάλης απόστασης* (long distance dependencies), αφού οι όροι που προτάσσονται κάθε φορά έχουν μετακινηθεί από την αρχική τους θέση. Η LFG διαχειρίζεται τέτοια φαινόμενα στο επίπεδο της f-structure (βλ. Kaplan & Bresnan 1995: 82:113, Kaplan & Zaenen 1995).

5.1.4. Κανόνες και Λεξικό

Η c-structure παράγεται από μια γραμματική ανεξάρτητη συμφραζομένων (κανόνες ανεξάρτητοι συμφραζομένων), η οποία είναι επαυξημένη, καθώς περιλαμβάνει και μια πεπερασμένη συλλογή *προτάσεων* (statements / schemata), που εξειδικεύουν ποικίλες ιδιότητες της f-structure. Το σύνολο των προτάσεων αυτών, που περιέχουν μεταβλητές, σύμβολα και τιμές, αποτελεί τη *λειτουργική περιγραφή* (functional description).

⁶³ Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τον επιτονισμό της εστίασης στην ελληνική γλώσσα βλ. Botinis 1989, Botinis et al. 1999, Bannert et al. 2003.

Οι κανόνες ανεξάρτητοι συμφραζομένων (context-free rules) ακολουθούν έναν γενικό τύπο $A \rightarrow y$, όπου το A είναι ένα μη τερματικό σύμβολο, το οποίο επαναγράφεται ως y, μια ακολουθία τερματικών και μη τερματικών συμβόλων. Ένα τερματικό σύμβολο δεν μπορεί να εμφανίζεται στην αριστερή πλευρά του κανόνα σε αντίθεση με τα μη τερματικά, ενώ τόσο τερματικά όσο και μη τερματικά σχετίζονται με τα μέρη του λόγου. Για παράδειγμα:

- α) $S \rightarrow NP \quad VP$
 $(\uparrow \text{SUBJ}) = \downarrow \quad \uparrow = \downarrow$
 $(\downarrow \text{CASE}) = \text{NOM}$
- β) $NP \rightarrow Det \quad N$
 $\uparrow = \downarrow \quad \uparrow = \downarrow$
- γ) $VP \rightarrow V \quad NP$
 $\uparrow = \downarrow \quad (\uparrow \text{OBJ}) = \downarrow$
 $(\downarrow \text{CASE}) = \text{ACC}$

Ο πρώτος κανόνας υπαγορεύει πως μια πρόταση S αποτελείται από μια ονοματική φράση (NP) και μια ρηματική φράση (VP). Σύμφωνα με τη λειτουργική περιγραφή, η ονοματική φράση έχει το ρόλο του υποκειμένου (SUBJ) της πρότασης και βρίσκεται σε ονομαστική πτώση (CASE=NOM). Ομοίως, σύμφωνα με το δεύτερο κανόνα, μια ονοματική φράση (NP) αποτελείται από ένα άρθρο (Det) και ένα ουσιαστικό (N), ενώ σύμφωνα με τον τρίτο, μια ρηματική φράση (VP) αποτελείται από ένα ρήμα (V) και μια ονοματική φράση (NP) που εκφράζει τη γραμματική λειτουργία του αντικειμένου (OBJ) της φράσης και βρίσκεται σε αιτιατική πτώση (CASE=ACC). Τα σχήματα (schemata) του υποκειμένου και του αντικειμένου δείχνουν πως οι f-structures για το υποκείμενο και το αντικείμενο προέρχονται από ονοματικές φράσεις (NP), στις οποίες επιβάλλονται άμεσα (immediate domination), η πρόταση (S) και η ρηματική φράση (VP) αντίστοιχα (Kaplan & Bresnan 1995: 36-40).

Τα συντακτικά χαρακτηριστικά και το σημασιολογικό περιεχόμενο των λεξικών στοιχείων, αποτυπώνεται σε αντίστοιχα σχήματα, στις λεξικές καταχωρήσεις, του Λεξικού. Στο Λεξικό, καταγράφονται οι λέξεις, η συντακτική κατηγορία στην οποία ανήκουν, καθώς και ένα σύνολο σχημάτων που τις ορίζουν και τις συγκεκριμενοποιούν. Για παράδειγμα, οι λεξικές καταχωρήσεις για την πρόταση «Η Μαρία τρώει μήλα» έχουν ως εξής:

H	Det	(↑ DEF) =+ (↑ NUM) =SG (↑ CASE) =NOM
Μαρία	N	(↑ NUM) =SG (↑ CASE) =NOM (↑ PERS) =3 (↑ PRED) =‘Μαρία’
μήλα	N	(↑ NUM) =PL (↑ CASE) =ACC (↑ PRED) =‘μήλο’
τρώει	V	(↑ PRED) =‘ΤΡΩΩ <(↑SUBJ) (↑OBJ)>’ (↑ TENSE) =PRES (↑ SUBJ NUM) =SG (↑ SUBJ PERS) =3

Όσο πιο εμπλουτισμένη είναι η λεξική καταχώρηση, τόσο πιο πλήρης είναι η f-structure του λεξικού στοιχείου: αν προσθέταμε και το χαρακτηριστικό του *γένους* στα ουσιαστικά, με τις αντίστοιχες τιμές για το καθένα, θα είχαμε πληρέστερες f-structures.

Όλη η απαραίτητη πληροφορία μας έρχεται επομένως από το Λεξικό και μοντελοποιείται, σε σχέση με τον σχηματισμό της φραστικής δομής, με την εφαρμογή της *ενοποίησης* (unification). Η ενοποίηση είναι θεμελιώδης για την LFG, διότι αυτή ενοποιεί τις επιμέρους πληροφορίες που συνθέτουν την λειτουργική δομή, f-structure. Η ενοποίηση είναι μαθηματική πράξη η οποία εφαρμόζεται στα μαθηματικά αντικείμενα που περιγράφονται ως δομές χαρακτηριστικών, δηλαδή τα μαθηματικά αντικείμενα που χρησιμοποιούνται για την αναπαράσταση της f-structure. Η ενοποίηση εφαρμόζεται σε επιμέρους f-structures ή τμήματά τους, για επιμέρους συστατικά – κόμβους, για να δημιουργηθούν νέες που αφορούν ευρύτερα συστατικά, ανώτερα στη δομική ιεραρχία. Ως μαθηματική πράξη η ενοποίηση, έχει τους δικούς της κανόνες, που πρέπει να τηρούνται για να είναι επιτυχής (δηλαδή εφαρμοζόμενη σε ορθά δεδομένα να αποδίδει ορθά αποτελέσματα) και οι οποίοι σχετίζονται με την *συμβατότητα* των πληροφοριών που καλούνται να ενοποιηθούν: η ενοποίηση είναι επιτυχής, μόνο όταν οι επιμέρους πληροφορίες που πρέπει να ενοποιηθούν είναι συμβατές.

Ο ακριβής τρόπος με τον οποίον συνδέονται οι c-structures με τις f-descriptions και εκείνες με τις f-structures, αναλύεται λεπτομερώς από τους Kaplan & Bresnan (1995: 39-57). Σε υπολογιστικό επίπεδο, ο συνδυασμός των κανόνων ανεξάρτητων συμφραζομένων (context-free rules), με τους λειτουργικούς περιορισμούς (functional constraints), έχει μελετηθεί διεξοδικώς, υπό το πρίσμα διάφορων αλγόριθμων και στρατηγικών (βλ Maxwell & Kaplan 1993, 1996).

5.1.5. Αξιώματα της LFG

Η LFG βασίζεται σε τέσσερα βασικά αξιώματα (βλ. Kaplan & Bresnan 1995: 57-70, Markantonatou 2013), τα οποία πρέπει να ικανοποιεί κάθε λειτουργική δομή (f-structure) και τα οποία είναι τα εξής:

1) *Λεξική Ακεραιότητα* (Lexical Integrity). Σύμφωνα με το οποίο, κανένας συντακτικός κανόνας δεν μπορεί να αναφερθεί σε στοιχεία της μορφολογικής δομής. Το αξίωμα αυτό συνεπάγεται τη βασική ιδέα που προσβέυει η LFG, ότι το λεξικό, το μέρος όπου σχηματίζονται οι λέξεις, είναι ξεχωριστό και ανεξάρτητο κομμάτι από την σύνταξη.

2) *Μοναδικότητα* (Uniqueness). Σύμφωνα με το οποίο, σε μια λειτουργική δομή (f-structure), κάθε χαρακτηριστικό έχει μία και μόνο μία τιμή. Το αξίωμα αυτό αντανακλά τον ορισμό της μαθηματικής έννοιας της συνάρτησης (function). Για παράδειγμα, έχοντας τη λεξική καταχώρηση:

Μαρία N (↑ NUM) =SG

το χαρακτηριστικό (↑ NUM) του ουσιαστικού ‘Μαρία’ μπορεί να πάρει μόνο μια τιμή, δεν μπορεί να πάρει δύο: *(↑ NUM) =SG, PL

3) *Πληρότητα* (Completeness). Σύμφωνα με το οποίο, μια λειτουργική δομή (f-structure) είναι *τοπικά πλήρης* εάν και μόνον εάν περιέχει όλες τις κυβερνώμενες γραμματικές συναρτήσεις τις οποίες κυβερνά το κατηγορημά της. Μία λειτουργική δομή (f-structure) είναι *πλήρης* εάν και μόνον εάν όλες οι επιμέρους λειτουργικές δομές είναι τοπικά πλήρεις. Για παράδειγμα, έχοντας τη λεξική καταχώρηση:

τρώει V (↑ PRED) =‘ΤΡΩΩ <(↑SUBJ) (↑OBJ)>’

αν επιχειρήσουμε, να αναλύσουμε την πρόταση «Η Μαρία τρώει», τότε το αξίωμα της πληρότητας παραβιάζεται, καθώς το κατηγορημα - σύμφωνα πάντα με το συγκεκριμένο λεξικό μας - απαιτεί αντικείμενο, το οποίο δεν υπάρχει στην πρόταση, με αποτέλεσμα να μην αποδοθεί λειτουργική δομή (f-structure) για την συγκεκριμένη πρόταση.

4) *Συνεκτικότητα* (Coherence). Σύμφωνα με την οποία, μια λειτουργική δομή (f-structure) είναι *τοπικά συνεκτική* εάν και μόνον εάν όλες οι κυβερνώμενες γραμματικές συναρτήσεις τις οποίες περιέχει, κυβερνώνται από ένα τοπικό κατηγορημα. Μία λειτουργική δομή είναι *συνεκτική* εάν και μόνον εάν όλες οι επιμέρους λειτουργικές δομές είναι τοπικά συνεκτικές. Για παράδειγμα, έχοντας τη λεξική καταχώρηση:

τρώει V (↑ PRED) = 'TPΩΩ <(↑SUBJ)>'

όπου το ρήμα είναι καταχωρημένο ως αμετάβητο, αν επιχειρήσουμε να αναλύσουμε την πρόταση *Η Μαρία τρώει μήλα*, τότε το αξίωμα της συνεκτικότητας παραβιάζεται, καθώς υπάρχει ένα αντικείμενο στην πρόταση, το οποίο δεν κυβερνάται από το ρήμα - σύμφωνα πάντα με το συγκεκριμένο λεξικό μας - επομένως, δεν μπορεί να αποδοθεί λειτουργική δομή (f-structure), για την πρόταση αυτή.

Με βάση τα παραπάνω αξιώματα, η έννοια της γραμματικότητας συνδέεται πλέον με την εξής συνθήκη:

Συνθήκη Γραμματικότητας (Grammaticality Condition). Σύμφωνα με την οποία, μια ακολουθία είναι γραμματική μόνο αν της αποδίδεται μια πλήρης και συνεκτική λειτουργική δομή (f-structure) (Kaplan & Bresnan 1995: 65).

5.1.6. XLE

Η XLE πλατφόρμα σχεδιάστηκε από το Palo Alto Research Center (PARC) και το Ευρωπαϊκό Ερευνητικό κέντρο Xerox (Xerox Research Centre Europe) και υλοποιήθηκε στο πλαίσιο του ParGram project (parallel grammar project), που έχει ως στόχο την ανάπτυξη ισχυρών γραμματικών LFG ευρείας κλίμακας, με παράλληλες αναλύσεις. Η XLE ξεκίνησε ως project τον Οκτώβριο του 1993. Την τεχνική ηγεσία είχε ο John Maxwell, ο οποίος σχεδίασε τους αλγόριθμους και την διεπαφή με το χρήστη⁶⁴.

Οι παράλληλες γραμματικές χαρακτηρίζονται από την ίδια βασική κάλυψη διαφορετικών γλωσσών, όμοιες αναλύσεις για όμοια φαινόμενα, και κοινά χαρακτηριστικά, τιμές, ονόματα κόμβων κ.α. Καλύπτουν τις ίδιες δομές για κάθε γλώσσα και φαινόμενα όπως: *ερωτηματικές προτάσεις, προστακτικές, εγκλιβωτισμένες προτάσεις, προτασιακά προσαρτήματα, υποκατηγοριοποίηση, βοηθητικά ρήματα, τροπικά ρήματα, κατηγορηματικές ονοματικές φράσεις, αντωνυμίες, αναφορικές*

⁶⁴ Περισσότερες πληροφορίες, σχετικά με τους συντελεστές, είναι διαθέσιμες στην ιστοσελίδα της XLE: <http://www2.parc.com/isl/groups/nltx/xle/>.

προτάσεις, χαρακτηριστές, προθετικές φράσεις, άρνηση, συμπαράταξη κ.α. (Butt et al. 1999)⁶⁵. Μέχρι στιγμής έχουν αναπτυχθεί παράλληλες γραμματικές για τα αγγλικά, τα γαλλικά, τα γερμανικά, τα νορβηγικά, τα ιαπωνικά και τα ουρντού, ενώ τα πολωνικά και τα ελληνικά εντάχθηκαν πρόσφατα.

Η XLE είναι σχεδιασμένη με τέτοιο τρόπο που εκμεταλλεύεται την ανεξαρτησία συμφραζομένων (context-freeness) στη γραμματική μιας φυσικής γλώσσας, με αποτέλεσμα να αναλύει σε κυβικό χρόνο (cubic time) και να παράγει σε γραμμικό χρόνο (linear time), επιτρέποντας έτσι στους γραφείς γραμματικών να αναπτύσσουν γραμματικές σε έναν εκφραστικό φορμαλισμό, χωρίς να θυσιάζεται η αποτελεσματικότητά τους.

5.1.6.1. Η Αρχιτεκτονική της XLE

Η XLE⁶⁶ αποτελείται από πρωτοποριακούς αλγόριθμους για την ανάλυση και παραγωγή LFG γραμματικών, που έχουν προκύψει από την έρευνα για την παραγωγή και ανάλυση σε ενοποιητικές γραμματικές (unification-based grammars). Περιλαμβάνει έναν ισχυρό συντακτικό αναλυτή (parser) και έναν παραγωγό / γεννήτορα (generator), μαζί με ένα πλούσιο γραφικό περιβάλλον διεπαφής με το χρήστη (GUI: graphical user interface), για την ανάπτυξη τέτοιων γραμματικών. Συνοδεύεται από πεπερασμένα εργαλεία κατάτμησης προτάσεων και λέξεων, καθώς και μορφολογικής ανάλυσης.

Συγκεκριμένα, η αρχιτεκτονική του Xerox Linguistic Environment (XLE), αντανακλά ένα σπονδυλωτό πρότυπο (βλ. Kaplan et al. 2004), που αποτελείται από τα εξής μέρη:

- α) Στάδιο κατάτμησης προτάσεων ή λέξεων (Tokenizers)
- β) Μορφολογικοί αναλυτές (Morphological analyzers)
- γ) Λεξικό, με τη μορφή αρχείων, που περιλαμβάνουν λεξικές καταχωρήσεις (λήμματα)
- δ) Γραμματική, με τη μορφή αρχείων, που περιλαμβάνουν τους γραμματικούς κανόνες, σε συνδυασμό με λειτουργικές εξισώσεις (function annotations).

⁶⁵ Οι Butt et al (1999) αναλύουν διάφορα θέματα σχετικά με την ανάπτυξη παράλληλων γραμματικών, μετά από τη δική τους εμπειρία στο ParGram, με συμμετέχοντες τους: XEROX PARC (Αγγλικά), XRCE (Γαλλικά), IMS Stuttgart (Γερμανικά), University of Burgen (Νορβηγικά).

⁶⁶ Η XLE είναι γραμμένη στη γλώσσα προγραμματισμού C and και χρησιμοποιεί Tcl/Tk για τη διεπαφή με το χρήστη. Μέχρι στιγμής τρέχει σε περιβάλλοντα Solaris Unix, Linux, και Mac OS X.

Κάθε εργαλείο είναι υπεύθυνο για διαφορετικό στάδιο ανάλυσης. Η πλατφόρμα προσφέρει έτσι τη δυνατότητα ανάλυσης της φυσικής γλώσσας σε επίπεδο πρότασης, με την ανάπτυξη γραμματικών βαθιάς ανάλυσης (deep grammars), δίνοντας ταυτόχρονα πληροφορίες για τη συστατική δομή των προτάσεων (c-structures), τη λειτουργική δομή (f-structures), αλλά και τη μορφολογία κάθε λεξικής καταχώρησης.

Η αποτελεσματικότητα του parser της XLE στηρίζεται σε τρεις βασικές ιδέες:

α) στη *διεπαφή μεταξύ φραστικών και λειτουργικών περιορισμών* (the interface between the phrasal and functional constraints). Η XLE επεξεργάζεται πρώτα όλους τους φραστικούς περιορισμούς, χρησιμοποιώντας ένα γράφημα (chart) και στη συνέχεια με βάση τα αποτελέσματα, αποφασίζει ποιους λειτουργικούς περιορισμούς θα επεξεργαστεί. Αυτή η διαδικασία είναι περισσότερο αποτελεσματική, καθώς είναι λιγότερο χρονοβόρα σε σχέση με την ταυτόχρονη επεξεργασία των περιορισμών (βλ. Maxwell & Kaplan 1993).

β) στη χρήση της *ενοποίησης των συμφραζομένων* (contexted unification), που αποβλέπει στη συγχώνευση πολλών λειτουργικών δομών (f-structures) σε μία εμπλουτισμένη f-structure.

γ) στη χρήση *μικρής αντιγραφής συμφραζομένων* (lazy contexted copying) κατά τη διάρκεια της ενοποίησης. Η ενοποίηση αυτή αντιγράφει μόνο τόση πληροφορία – από δύο θυγατρικές f-structures ενός υπο-δένδρου (subtree) – όση χρειάζεται για να καθοριστεί αν ενοποιούνται ή όχι οι f-structures. Αν οι αλληλεπιδράσεις μεταξύ των θυγατρικών f-structures είναι επιτυχείς και οριοθετημένες, τότε η XLE θα κάνει έναν συγκεκριμένο όγκο δουλειάς για κάθε υπο-δένδρο, εξοικονομώντας χρόνο.

Ένα άλλο σημαντικό πλεονέκτημα της πλατφόρμας XLE είναι η διαχείριση της αμφισημίας. Η XLE επιτρέπει έναν ευέλικτο σχεδιασμό στην αντιμετώπιση της αμφισημίας, καθώς παράγει ως *έξοδο* (output) αναπαραστάσεις για όλες τις πιθανές *λύσεις* (solutions) και δεν επιλέγει μία μόνο, ως «σωστή», κάτι που θα ήταν δύσκολο και επισφαλές (βλ. King et al. 2000).

Η XLE, επίσης, παρουσιάζει *ανθεκτικότητα* (robustness), στην αντιμετώπιση προτάσεων όχι σωστά σχηματισμένων (ill-formed) που δέχεται ως *είσοδο* (input). Αυτό επιτυγχάνεται γιατί η XLE χρησιμοποιεί μια μορφή της *Θεωρίας του Βέλτιστου*

(Optimality Theory),⁶⁷ που επιτρέπει σε όποιον αναπτύσσει γραμματική να υποδείξει συγκεκριμένες δομές ως μη προτιμώμενες (dispreferred constructions). Αυτό σημαίνει πως η γραμματική μπορεί να αναλύσει προτάσεις που δεν είναι ορθά σχηματισμένες (ill-formed) με ειδικούς τρόπους. Για παράδειγμα, η γραμματική μπορεί να αναλύσει προτάσεις που εμφανίζουν ασυμφωνία υποκειμένου-ρήματος (π.χ. *Αυτοί τρέχει*), ωστόσο επειδή οι αναλύσεις προτάσεων που δεν είναι ορθά σχηματισμένες δεν είναι προτιμώμενες, δεν περιλαμβάνονται στην έξοδο του parser, σε περίπτωση που υπάρχουν σωστά σχηματισμένες αναλύσεις. Επίσης, η XLE έχει την ικανότητα να παράγει αποσπάσματα ορθά σχηματισμένα, σε περίπτωση που η γραμματική δεν καλύπτει ολόκληρη την πρόταση-είσοδο.

Στα πλεονεκτήματα της πλατφόρμας, τέλος, περιλαμβάνεται η δυνατότητα που προσφέρει να ενσωματώνει μορφολογικό και λεξιλογικό υλικό από εξωτερικές πηγές, ώστε να καλύψει τις ανάγκες που έχει η ανάπτυξη γραμματικών (βλ. Kaplan & Newman 1997), καθώς και η συμβατότητά του, πλέον, με περιβάλλοντα όπως το περιβάλλον μετάφρασης XTE (Xerox Translation Environment), προσφέροντας έτσι τη δυνατότητα μηχανικής μετάφρασης (machine translation).

5.2. Υπολογιστική Κωδικοποίηση Πολυλεκτικών Εκφράσεων

Η αντιμετώπιση των πολυλεκτικών εκφράσεων, αποτελεί ένα βασικό πρόβλημα για τις εφαρμογές Επεξεργασίας Φυσικής Γλώσσας (ΕΦΓ) και ειδικότερα για την ανάπτυξη γραμματικών ευρείας κλίμακας (large-scale grammars). Όπως παρατηρεί ο Jackendoff (1997: 156), το μέγεθος του προβλήματος αυτού είναι πολύ μεγαλύτερο απ' ό,τι είχαν αντιμετωπίσει παραδοσιακά οι γλωσσολόγοι, αφού ο αριθμός των εκφράσεων αυτών στο λεξιλόγιο ενός φυσικού ομιλητή είναι ανάλογος του αριθμού των απλών λέξεων.

5.2.1. Εφαρμογές Κωδικοποίησης Πολυλεκτικών Εκφράσεων

Οι Sag et al. (2002: 1-3), ως πολυλεκτικές εκφράσεις ορίζουν τις «ιδιосуγκρασιακές ερμηνείες που περνούν τα όρια των λέξεων ή τα κενά μεταξύ των λέξεων». Οι πολυλεκτικές εκφράσεις δεν μπορούν να αντιμετωπιστούν με γενικές, συνθετικές μεθόδους γλωσσολογικής ανάλυσης, καθώς αυτό θα οδηγούσε στο πρόβλημα της

⁶⁷ Βλ. Frank et al. 1998.

υπεργενίκευσης (overgeneration problem) αφενός και θα συναντούσε το πρόβλημα της ιδιωματικότητας (idiomaticity problem) αφετέρου, αφού δεν μπορεί να προβλεφθεί τότε μια γραμματικά αποδεκτή φράση έχει σημασία άσχετη με τις σημασίες των μερών της, αποτελώντας ιδιωματική φράση. Η ποικιλία των πολυλεκτικών εκφράσεων είναι και ο βασικός λόγος που δεν είναι εφικτή η ενιαία αντιμετώπισή τους από τις υφιστάμενες θεωρίες και μεθόδους που υποστηρίζουν την ΕΦΓ.

Οι ίδιοι (Sag et al. 2002: 3- 7) διακρίνουν τις πολυλεκτικές εκφράσεις (MWEs) της αγγλικής γλώσσας σε *λεξικοποιημένες φράσεις* (lexicalized phrases) και *καθιερωμένες φράσεις* (institutionalized phrases, βλ. Bauer 1983) και προτείνουν τρόπους υπολογιστικής αντιμετώπισης. Οι λεξικοποιημένες φράσεις έχουν εν μέρει ιδιοσυγκρασιακή σύνταξη ή σημασιολογία, σε αντίθεση με τις ιδρυματοποιημένες που είναι συντακτικά και σημασιολογικά συνθετικές. Οι λεξικοποιημένες διακρίνονται περαιτέρω, σε φθίνουσα σειρά λεξικής ακαμψίας, σε:

A) *Παγιωμένες εκφράσεις* (fixed expressions), οι οποίες είναι πλήρως λεξικοποιημένες και δεν μεταβάλλονται μορφοσυντακτικά ούτε τροποποιείται η σειρά των όρων τους (π.χ. *in short, by and large, every which way*). Για τις εκφράσεις αυτές προτείνουν την αναπαράσταση με words-with-spaces (WWS)

B) *Ημι-παγιωμένες εκφράσεις* (semi-fixed expressions), στις οποίες η σειρά των όρων και η σύνθεση παραμένουν αμετάβλητες, ωστόσο είναι πιθανή η μεταβολή τους ως προς την κλίση, την αυτοπάθεια και την επιλογή χαρακτηριστή. Στις ημι-παγιωμένες εκφράσεις περιλαμβάνονται:

α) τα *μη αποσυντιθέμενα/συνθετικά ιδιώματα* (non-decomposable idioms) στα οποία η σημασία δεν αποδίδεται στα μέρη τους, ούτε σχετίζεται με αυτά και τα οποία δεν υπόκεινται σε συντακτικές μεταβολές, ωστόσο έχουν κλίση και αυτοπαθή μορφή (π.χ. *kick the bucket*). Η αναπαράσταση των ιδιωμάτων αυτών με WWS είναι αδύνατη, και επειδή κλίνονται, αλλά και επειδή υπάρχει ο κίνδυνος του *λεξικού πολλαπλασιασμού* (lexical proliferation), στην περίπτωση της περιγραφής όλων των λεξικών καταχωρήσεων. Η σύνθετη αναπαράσταση από την άλλη μεριά έρχεται σε αντίθεση με την ιδιωματικότητά τους.

β) τα *ονοματικά σύνθετα* (compound nominals), που δεν μεταβάλλονται συντακτικά αλλά κλίνονται ως προς τον αριθμό (π.χ. *part of speech*). Και σε αυτή την περίπτωση δεν ενδείκνυται ούτε η σύνθετη αναπαράσταση, ούτε η αναπαράσταση με WWS για τους λόγους που αναφέρθηκαν προηγουμένως.

γ) τα κύρια ονόματα (Proper names), που είναι σε μεγάλο βαθμό συντακτικά ιδιοσυγκρασιακά. Η δυνατή συνοδεία των κύριων ονομάτων από χαρακτηριστές (άρθρα) κάνει αδύνατη την αναπαράστασή τους με WWS καθώς οδηγεί σε λεξικό πολλαπλασιασμό, ενώ και η συνθετική προσέγγιση είναι αποτρεπτική.

Γ) *Συντακτικά ευέλικτες εκφράσεις* (syntactically flexible expressions), οι οποίες έχουν μεγαλύτερο εύρος συντακτικής ποικιλίας από τις ημι-παγιωμένες και στις οποίες περιλαμβάνονται τα *αποσυντιθέμενα/συνθετικά ιδιώματα* (decomposable idioms), που είναι συντακτικά ευέλικτα σε μεγάλο βαθμό (π.χ. *let the cat out of the bag* and *sweep under the rug*), οι *δομές ρημάτων – μορίων* (Verb-particle constructions), που είναι είτε συνθετικές (π.χ. *break up*) είτε σημασιολογικά ιδιοσυγκρασιακές (π.χ. *brush up*) και μπορούν να έχουν ανάμεσά τους κάποιο ονοματικό όρισμα και τέλος, τα *απολεξικοποιημένα* ή «ελαφριά» *ρήματα* (light verbs), όπως: *take a walk, make a mistake*, που είναι σε μεγάλο βαθμό ιδιοσυγκρασιακά. Τα τελευταία ξεχωρίζουν από τα ιδιώματα ως προς το ότι το ουσιαστικό διατηρεί τη σημασία και το ρήμα εμφανίζεται «αποχρωματισμένο» (bleached) και όχι ιδιωματικό. Επίσης, υπόκεινται σε συντακτικές παραλλαγές (παθητικοποίηση, εξόρυξη, εσωτερική τροποποίηση). Η αντιμετώπιση των παραπάνω περιπτώσεων με WWS, είναι αδύνατη λόγω της ευελιξίας τους, ενώ και η συνθετική προσέγγιση, που αντιτίθεται στην ιδιωματική τους πλευρά, οδηγεί στο πρόβλημα της υπεργενίκευσης.

Οι καθιερωμένες φράσεις είναι προϊόντα σύμβασης (conventionalized phrases) π.χ. *salt and pepper, traffic light*. Είναι συντακτικά και σημασιολογικά συνθετικές αλλά στατιστικά ιδιοσυγκρασιακές. Τα συστατικά των φράσεων αυτών διατηρούν τις ατομικές τους σημασίες, αλλά παράγουν μια συνθετική ανάγνωση μέσω του δομικού συνδυασμού τους. Η ιδιοσυγκρασία τους είναι περισσότερο στατιστική παρά γλωσσική, καθώς εντοπίζονται σε μεγαλύτερη συχνότητα από οποιαδήποτε εναλλακτική λεξική παραλλαγή⁶⁸ σχετίζεται με το ίδιο εννοιολογικό περιεχόμενο. Ως συνθετικές φράσεις υπόκεινται σε συντακτικές μεταβολές, με αποτέλεσμα να είναι αδύνατη η αντιμετώπιση τους με WWS.

Οι πολυλεκτικές εκφράσεις της ελληνικής γλώσσας έχουν απασχολήσει τους ερευνητές όσον αφορά τόσο στον τομέα της εξόρυξης όσο και της κωδικοποίησής τους. Οι Fragos, Maistros & Skourlas (2004) εφάρμοσαν με ενδιαφέροντα αποτελέσματα, δύο διαφορετικές στατιστικές τεχνικές (*mean and variance method /*

⁶⁸ Οι δυνατές λεξικές παραλλαγές μιας δεδομένης καθιερωμένης φράσης, που εντοπίζονται με ελάχιστη συχνότητα, ονομάζονται αντι-συνάψεις (anti-collocations) (βλ. Pearce 2001).

X^2 test) σε σώματα κειμένων γραπτού λόγου της Νέας Ελληνικής, με σκοπό την αυτόματη εξόρυξη συνάψεων,⁶⁹ με βάση τη συχνότητα συνεμφάνισης δύο ή περισσότερων λέξεων. Ενώ, οι Michou & Seretan (2009) σχεδίασαν ένα εργαλείο ημι-αυτόματης εξόρυξης πολυλεκτικών εκφράσεων, που βασίζεται στη συντακτική ανάλυση και το οποίο αποτελεί μέρος ενός ευρύτερου λεξικού συστήματος μηχανικής μετάφρασης, που περιλαμβάνει έναν parser, τη λεξική βάση δεδομένων του, το εργαλείο εξόρυξης και το σύστημα συμφραστικών πινάκων που παρουσιάζουν τα αποτελέσματα.

Οι Samaridi & Markantonatou (2014), για πρώτη φορά επιχείρησαν να ενσωματώσουν ρηματικές πολυλεκτικές εκφράσεις σε μια LFG γραμματική για τα ελληνικά με μεγάλη επιτυχία. Δημιούργησαν ένα φίλτρο-λεξικό (filter-lexicon), που αναγνωρίζει πολυλεκτικές εκφράσεις· για την ακρίβεια μαρκάρει ως μονάδες τις παγιωμένες λέξεις-με-κενά (WWS) που περιλαμβάνονται στις πολυλεκτικές εκφράσεις. Στο φίλτρο-λεξικό βρίσκονται καταχωρημένες όλες οι ρηματικές πολυλεκτικές εκφράσεις, μαζί με βασικές πληροφορίες όπως: η ερμηνεία (συνθετική, μη συνθετική), η μορφή του λήμματος των WWS, το μέρος του λόγου στο οποίο ανήκουν, μορφολογικές πληροφορίες και περιορισμοί που τα χαρακτηρίζουν, καθώς και παραλλαγές των WWS, ανάλογα με το αν ποικίλλει η σειρά των όρων τους. Το φίλτρο αφού ελέγξει, στην επισημειωμένη πρόταση, την ύπαρξη πολυλεκτικών εκφράσεων και αντικαταστήσει τα υπάρχοντα παγιωμένα τμήματα αυτών με WWS, τροφοδοτεί στον μορφοποιητή την πρόταση, η έξοδος του οποίου αναλύεται κανονικά από την LFG γραμματική, η οποία έχει αναπτυχθεί ανεξάρτητα.

5.3. Σχεδίαση Κωδικοποίησης Ρηματικών Δομών του λέω

Εξετάζοντας την ποικιλία των δομών του ρήματος λέω, κυρίως μέσω των εκφράσεων οι οποίες παρουσιάστηκαν στο προηγούμενο κεφάλαιο και απεικονίζονται στους παρακάτω πίνακες, διαπιστώνεται πως δεν υπάρχει ένας ενιαίος τρόπος αντιμετώπισής τους, στο πλαίσιο ανάπτυξης μιας LFG γραμματικής, μέσω της πλατφόρμας XLE. Αντιθέτως, οι περισσότερες δομές μπορούν να αντιμετωπιστούν με διαφορετικούς τρόπους, ανάλογα με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που παρουσιάζουν.

⁶⁹ Οι συγγραφείς με τον όρο συνάψεις (collocations), εννοούν συμπλέγματα περιορισμένης συνθετικότητας.

Οι συνθετικές και ευέλικτες δομές του λέω, δηλαδή οι ρηματικοί τύποι των σημασιών, οι οποίες παρουσιάστηκαν στο αντίστοιχο κεφάλαιο, καθώς και οι συνθετικές ευέλικτες εκφράσεις του ρήματος που δεν περιλαμβάνουν παγιωμένα τμήματα, δηλαδή οι συνάψεις χωρίς παγιωμένα τμήματα, αντιμετωπίζονται με τον κλασικό τρόπο ανάλυσης και κωδικοποίησης, μέσω φραστικών κανόνων και λεξικού, όπως παρουσιάστηκαν σε προηγούμενη ενότητα. Χαρακτηριστικά των δομών αυτών είναι η ποικιλία στη σειρά των συστατικών τους, καθώς και η δυνατότητα παρεμβολής μεταξύ του ρηματικού τύπου και της υπόλοιπης δομής κάποιας άλλης φραστικής κατηγορίας (XP). Η αντιμετώπισή τους γίνεται μέσω καταχώρησης κατάλληλων λεξικών εγγραφών τόσο για το λέω όσο και για τα υπόλοιπα συστατικά τους, ενώ η δομή τους κωδικοποιείται από γενικούς κανόνες της γλώσσας (κανόνες φραστικής δομής), στο επίπεδο της γραμματικής. Για να γίνει κατανοητό, παρατίθενται στη συνέχεια ενδεικτικά παραδείγματα ρηματικών τύπων των σημασιών, καθώς και συνάψεων.

Πίνακας 2. Συνθετικές Πολυλεκτικές Εκφράσεις του ρήματος λέω.

Συνθετικές			
Συνάψεις		Light Verbs	Λεξικά Συμπλέγματα
λέω τη γνώμη μου	οι δημοσκοπήσεις λένε	λέω ναι	η αλήθεια να λέγεται
λέω την άποψη μου	οι στατιστικές λένε	λέω όχι	για να λέμε την αλήθεια
λέω τα αναγκαία	η λαϊκή ρήση λέει	λέω μπράβο	για να πω την αλήθεια
λέω τα αυτονόητα	η λαϊκή θυμοσοφία λέει	λέω αντίο	να σου πω την αλήθεια
λέω το αντίθετο	ο αντίλογος λέει	λέω υπερβολές	που λέει και /κι
λέω τα πάντα	η επικρατέστερη άποψη λέει	λέω βλακείες	που λένε
τα λέω όλα / όλα λέγονται	η κοινή λογική λέει	λέω ευχή	θα μπορούσαμε να πούμε ότι
Λέω κάτι	ο κοινός νους λέει	λέω ιστορία / ιστορίες	πάω κάτι να πω
Αρν. + λέω τίποτα	η πραγματικότητα λέει	λέω παραμύθια	θέλω να πω ότι
λέω λίγα	η εμπειρία λέει	λέω αστεία	μπορώ να πω ότι
λέω πολλά	οι αισθήσεις μας λένε	λέω το ανέκδοτο	μπορούμε να πούμε ότι
λέω πράγματα	η εικόνα λέει	λέω το τραγούδι / τα τραγούδια	πρέπει να (σας) πω ότι
λέω δυο πράγματα	οι ανακαλύψεις λένε	λέω αλήθεια	πρέπει να πούμε ότι
λέω τέτοια πράγματα	λέω καθαρά	λέω ψέματα	οφείλω να πω ότι
λέω τόσα πράγματα	λέω ξεκάθαρα	λέω το νέο / τα νέα	έχω κάποιο λόγο να πω
Το πρώτο πράγμα που λέω	λέω ορθά	λέω το παράπονό μου	έχω πολλά να πω
λέω τόσα και τόσα	λέω κοφτά	λέω τον πόνο μου	δεν έχω παρά λίγα να πω
πολλοί λένε	λέω χαρακτηριστικά	λέω καλό λόγο	έχω κάτι (Επιθ.) να (Κλιτ.) πω / έχω να πω κάτι
οι επιστήμονες λένε	λέω ειρωνικά	λέω καλά λόγια	δεν έχω (πια / πλέον) τίποτα να πω
οι ειδικοί λένε	λέω απλά	λέω λίγα λόγια	τολμώ να πω ότι
ο ποιητής λέει	λέω διαφορετικά	λέω πολλά λόγια	δεν λέω...
πηγή λέει / πηγές λένε	λέω κομψά	λέω δύο λόγια	δεν λέω...αλλά...
κύκλοι λένε	λέω με βεβαιότητα	λέω μια καλή κουβέντα	και τι δεν είπαν
οι φήμες λένε	λέω πολλές φορές	λέω κάποιες καλές κουβέντες	είπαμε να...αλλά...
οι πληροφορίες λένε	λέω με απλά λόγια	λέω κακή κουβέντα	πάω και λέω
οι θεωρίες λένε	λέω με άλλα λόγια	λέω καθαρές κουβέντες	τι το λες και δεν το κάνεις;
οι μελέτες λένε	λέω με το χέρι στην καρδιά	δεν λέω (άλλη) κουβέντα	παρά τα όσα λέγονται
		δεν λέω λέξη	αζίζι να πούμε ότι
			για να μην πω / πούμε

Πίνακας 3. Μη Συνθετικές Πολυλεκτικές Εκφράσεις του ρήματος λέω

Μη Συνθετικές			
Ευέλικτες	Ημι-παγιωμένες	Παγιωμένες	
λέω το νερό-νεράκι	λέει πολλά	λες και/κι	και πάει λέγοντας
λέω τα πράγματα με το όνομά τους	δεν λέει / λένε πολλά πράγματα	ας πούμε	σαν να λέμε
λέω ανοιχτά	λέει / λένε κάτι	λέγε-λέγε	τα λέμε
λέω δεξιά και/κι αριστερά	δεν λέει τίποτα	έχουμε και λέμε	...δεν θα πει τίποτα
δεν λέω να	λες / λέτε να...;	εδώ που τα λέμε	είπα και εγώ
θέλω να πω		για να πούμε και του στραβού το δίκιο	τι να πει κανείς
τι να πω...		κάτι μου λέει ότι	τι μου λες;
πότε τα λένε έτσι και πότε αλλιώς		'X' πάει να πει 'Y'	...να λέμε
		'X' θα πει 'Y'	...να πούμε

Οι ρηματικοί τύποι των σημασιών, όπως είδαμε σε προηγούμενο κεφάλαιο, παρουσιάζουν αρκετές ομοιότητες. Ως επί το πλείστον το ρήμα εμφανίζεται να δέχεται προτασιακό συμπλήρωμα.

(13) Ο διευθυντής μου είπε ότι συνήθως οι άνθρωποι μετακινούνταν από τα ανατολικά στα δυτικά.

(56) Γερμανός διανοούμενος είπε σε γερμανική τηλεοπτική εκπομπή ότι το ξέσπασμα ανθρωπιάς λειτούργησε ως διέξοδος στον καταπιεσμένο, τον στρεσαρισμένο άνθρωπο της Δύσης.

(100) Είπε ότι θα πληρώσει αμέσως όλους τους συνταξιούχους μόλις δικαιωθεί ο πρώτος απ' αυτούς, εκείνος που η προσφυγή του ήταν πρώτη προς εκδίκαση.

Για τα παραδείγματα (13), (56) και (100) του κεφαλαίου των σημασιών του λέω, όπου το ρήμα έχει την πρωτοτυπική του σημασία, τη σημασία «δηλώνω» και τη σημασία «υπόσχομαι» αντίστοιχα, οι κανόνες που κωδικοποιούν και αναλύουν τις προτάσεις στις οποίες βρίσκεται το ρήμα, έχουν ως εξής:⁷⁰

$$\begin{array}{l}
 S \rightarrow \quad (NP) \quad \quad (Pron) \quad VP \\
 \quad \quad (\uparrow \text{SUBJ}) = \downarrow \quad (\uparrow \text{OBJ2}) \quad \uparrow = \downarrow \\
 \quad \quad (\downarrow \text{CASE}) = \text{NOM} \\
 \\
 NP \rightarrow \quad (Det) \quad \quad (Adj) \quad \quad N \\
 \quad \quad \quad \uparrow = \downarrow \quad \quad \uparrow = \downarrow \quad \quad \uparrow = \downarrow
 \end{array}$$

⁷⁰ Για λόγους οικονομίας, αλλά και βαθύτερης κατανόησης, επικεντρωθήκαμε μόνο στους κανόνες και τις λεξικές εγγραφές που αφορούν στην συντακτική ανάλυση του ρήματος λέω και δεν επεκτεινόμαστε σε ανάλυση ολόκληρων των παραδειγμάτων.

(↑SUBJ NUM)=(↑XCOMP NUM)
 (↑SUBJ GEND)=(↑XCOMP GEND)

λέγονται V (↑ PRED) = 'ΛΕΓΟΜΑΙ <(↑SUBJ) (↑XCOMP)>'
 (↑ TENSE) = PRES
 (↑ SUBJ NUM) = PL
 (↑ SUBJ PERS) = 3

Οι περισσότεροι ρηματικοί τύποι των σημασιών αναλύονται κανονικά, με βάση τη συντακτική θέση του ρήματος, υπάρχουν όμως και κάποιοι άλλοι που είναι δύσκολο να κωδικοποιηθούν. Οι περιπτώσεις αυτές σχετίζονται με την παρενθετική θέση που καταλαμβάνει σε ορισμένες σημασίες το ρήμα, η οποία και είναι δύσκολο να κωδικοποιηθεί, καθώς το ρήμα δεν έχει πάντα ενεργό συντακτικό ρόλο (βλ. σημασίες «τάχα/δήθεν», μεταβατικός σύνδεσμος).

Η ίδια προσέγγιση μπορεί να ακολουθηθεί και για τις ευέλικτες συνθετικές συνάψεις, που δεν έχουν παγιωμένα τμήματα. Ακολουθούν παραδείγματα από συνάψεις που αντιπροσωπεύουν όλες τις δυνατές μορφές: *λέω πράγματα* [ρήμα + ονοματικό σύνολο (ως συμπλήρωμα)], *οι πληροφορίες λένε* [ονοματικό σύνολο (ως υποκείμενο) + ρήμα], *λέω χαρακτηριστικά* [ρήμα + επιρρηματικός προσδιορισμός].

(22) Γιατί είναι εξαιρετικά απελευθερωτικό να λες τόσο φριχτά πράγματα στη διάρκεια μιας ώρας και ενός τετάρτου.

Οι κανόνες και η λεξική εγγραφή του ρήματος που αναλύουν το *λέω* στο (22) έχουν ως εξής:

CVP → Conj VP
 ↑=↓ ↑=↓

VP → V NP (PP)
 ↑=↓ (↑OBJ)=↓ ↓∈ (↑PADJUNCT)
 (↓CASE)=ACC

NP → AP N
 ↑=↓ ↑=↓
 (↑CASE)=(↓CASE)
 (↑NUM)=(↓NUM)
 (↑GEND)=(↓GEND)

AP → Adv. Adj.
 ↑=↓ ↑=↓

λες V (↑ PRED) = 'ΛΕΩ <(↑SUBJ) (↑OBJ)>'

(↑ TENSE) =PRES
 (↑ SUBJ NUM) =SG
 (↑ SUBJ PERS) =2

πράγματα N (↑ PRED) =‘ΠΡΑΓΜΑ’
 (↑ NUM) =PL
 (↑ CASE) =ACC
 (↑ GEND) =NEUT

(17) Ο κ. Κων. Καραμανλής φάνηκε αποφασισμένος να σαρώσει αυτούς τους αναχρονιστικούς θεσμούς και οι πληροφορίες λένε ότι θα το κάνει και μάλιστα άμεσα, αρχίζοντας από τις ΔΕΚΟ, δηλαδή τον ΟΤΕ, τη ΔΕΗ, τα ΕΛΤΑ κλπ.

(18) Όσο για το «πώς κινείται η αγορά του outsourcing», οι πληροφορίες από την έρευνα μας λένε ότι το 83% των ερωτηθέντων έχουν επαναδιαπραγματευθεί τις σχετικές συμφωνίες τους για λόγους τιμολόγησης, επιχειρησιακού, τεχνολογίας, νομοθετικών αλλαγών.

Ομοίως, για τα παραδείγματα (17) και (18):

S → NP (PP) VP
 (↑ SUBJ) =↓ ↓ ∈ (↑ PADJUNCT) ↑ =↓
 ↑SUBJ NUM) =(↑ NUM);
 (↓CASE) =NOM

VP → V CVP
 ↑ =↓ (↑ COMP) =↓

CVP → Conj VP1
 ↑ =↓ ↑ =↓

NP → Det N
 ↑ =↓ ↑ =↓

λένε V (↑ PRED) =‘ΛΕΩ<(↑SUBJ) (↑COMP)>’
 (↑ TENSE) =PRES
 (↑ SUBJ NUM) =PL
 (↑ SUBJ PERS) =3

πληροφορίες N (↑ PRED) =‘ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑ’
 (↑ NUM) =PL
 (↑ CASE) =NOM
 (↑ GEND) =FEM

(6) «Δεν απαιτούνται πάντως ειδικές νομοθετικές ρυθμίσεις, καθώς η συλλογική σύμβαση παράγει δίκαιο», λέει χαρακτηριστικά.

(8) Ωστόσο, όπως χαρακτηριστικά λέει ένας ανώτατος δικαστής, έχει «ακριβώς τα ελαττώματα που παρουσιάζει η δημοκρατία μας...».

Τέλος, για τα παραδείγματα (6) και (8):

VP → S V AdvP
(↑COMP)=↓ ↑=↓ ↓∈ (↑ADJUNCT)

VP → AdvP V S
↓∈ (↑ADJUNCT) ↑=↓ (↑COMP)=↓

AdvP → Adv
↑=↓

λέει V (↑ PRED) = 'ΛΕΩ<(↑SUBJ) (↑COMP)>'
(↑ TENSE) = PRES
(↑ SUBJ NUM) = SG
(↑ SUBJ PERS) = 3

χαρακτηριστικά Adv (↑ PRED) = 'ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ'

Ο δεύτερος τρόπος προσέγγισης αφορά σε όλες τις πολυλεκτικές μη συνθετικές εκφράσεις, τις συνθετικές συνάψεις και «ελαφριά» ρήματα (light verbs) που περιλαμβάνουν παγιωμένα πολυλεκτικά τμήματα, καθώς και τα συνθετικά λεξικά συμπλέγματα, που όπως είδαμε παρουσιάζουν υψηλό βαθμό παγίωσης. Ο τρόπος αυτός στηρίζεται στη βασική παραδοχή, κατά την οποία οι παγιωμένοι συνδυασμοί λέξεων αναπαρίστανται ως ενιαία λέξη, με κάτω παύλες ανάμεσα στα συστατικά της (WWS).

Ακολουθώντας το πρότυπο των Samaridi & Markantonatou (2014), μπορούμε να δημιουργήσουμε ένα φίλτρο-λεξικό, το οποίο θα περιέχει τους παγιωμένους συνδυασμούς λέξεων των πολυλεκτικών εκφράσεων του ρήματος *λέω*, μαζί με βασικές πληροφορίες όπως: η ερμηνεία (συνθετική, μη συνθετική), η μορφή του λήμματος των WWS, το μέρος του λόγου στο οποίο ανήκουν, μορφολογικές πληροφορίες και περιορισμοί, που τα χαρακτηρίζουν, καθώς και παραλλαγές των WWS, ανάλογα με το αν ποικίλλει η σειρά των όρων τους. Το φίλτρο θα ελέγχει στο επισημειωμένο κείμενο που θα δέχεται ως είσοδο, την ύπαρξη πολυλεκτικών εκφράσεων και θα αντικαθιστά τα υπάρχοντα παγιωμένα τμήματα αυτών με WWS. Στη συνέχεια, θα τροφοδοτεί σε μορφοποιητή τις προτάσεις, η έξοδος του οποίου θα μπορεί να αναλυθεί κανονικά από τους κανόνες και το λεξικό της LFG γραμματικής, που θα έχει ήδη αναπτυχθεί. Μια εικόνα από την εφαρμογή αυτής της προσέγγισης

και κυρίως από τον τρόπο απεικόνισης των WWS στο λεξικό δίνεται μέσα από τα αντιπροσωπευτικά παραδείγματα πολυλεκτικών εκφράσεων που ακολουθούν.

Οι παγιωμένες μη συνθετικές πολυλεκτικές εκφράσεις (βλ. αντίστοιχο πίνακα) μπορούν να κωδικοποιηθούν ολόκληρες ως ενιαίες λέξεις:

λέγε_λέγε	V	(^PRED) = 'ΛΕΓΕ-ΛΕΓΕ' (^IDIOM) = με_επίμονη_προσπάθεια
ας_πούμε	V	(^PRED) = 'ΑΣ ΠΟΥΜΕ' (^IDIOM) = για_παράδειγμα
τα_λέμε	V	(^PRED) = 'ΤΑ ΛΕΜΕ' (^IDIOM) = αντίο
εδώ_που_τα_λέμε	V	(^PRED) = 'ΕΔΩ ΠΟΥ ΤΑ ΛΕΜΕ' (^IDIOM) = για_να_είμαστε_ειλικρινείς
δεν_θα_πει_τίποτα	V	(^PRED) = 'ΔΕΝ ΘΑ ΠΕΙ ΤΙΠΟΤΑ' (^IDIOM) = πάρα_πολύ
και_πάει_λέγοντας	V	(^PRED) = 'ΚΑΙ ΠΑΕΙ ΛΕΓΟΝΤΑΣ' (^IDIOM) = συνεχίζεται
για_να_πούμε_και_του_στραβού_το_δίκιο	V	(^PRED) = 'ΓΙΑ ΝΑ ΠΟΥΜΕ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΤΡΑΒΟΥ ΤΟ ΔΙΚΙΟ' (^IDIOM) = για_να_είμαστε_δίκαιοι

με γενικό κανόνα: $VP \rightarrow V$
 $\uparrow = \downarrow$

Όταν το πολυλεκτικό δέχεται προτασιακό συμπλήρωμα, κωδικοποιείται ως εξής:

ας_πούμε	V	(^PRED) = 'ΑΣ ΠΟΥΜΕ <(^SUBJ) (^COMP)>' (^SUBJ) = PRO (^IDIOM) = υποθέτουμε
κάτι_μου_λέει	V	(^PRED) = 'ΚΑΤΙ ΜΟΥ ΛΕΕΙ <(^COMP)>' (^IDIOM) = προαισθάνομαι

με κανόνες: $VP \rightarrow V \quad CVP$
 $\uparrow = \downarrow \quad (\uparrow COMP) = \downarrow$

$CVP \rightarrow Conj \quad VP1$
 $\uparrow = \downarrow \quad \uparrow = \downarrow$

Παρομοίως, μπορούν να κωδικοποιηθούν οι ημι-παγιωμένες, οι οποίες παρουσιάζονται σε παγιωμένες παραλλαγές (περιορισμένο κλιτικό παράδειγμα), αλλά

και οι ευέλικτες μη συνθετικές πολυλεκτικές εκφράσεις, οι οποίες απαρτίζονται από παγιωμένους συνδυασμούς λέξεων που μπορούν να αναπαρασταθούν με WWS.

Ημι-παγιωμένες πολυλεκτικές εκφράσεις αντιμετωπίζονται όπως τα παραδείγματα:

λέει_πολλά	V	(^PRED) = 'ΛΕΕΙ ΠΟΛΛΑ' (↑ TENSE) = PRES (↑ SUBJ NUM) = SG (↑ SUBJ PERS) = 3 (^IDIOM) = φανερώνει_κάτι_σημαντικό
λένε_πολλά	V	(^PRED) = 'ΛΕΝΕ ΠΟΛΛΑ' (↑ TENSE) = PRES (↑ SUBJ NUM) = PL (↑ SUBJ PERS) = 3 (^IDIOM) = φανερώνουν_κάτι_σημαντικό
δεν_λέει_τίποτα	V	(^PRED) = 'ΔΕΝ ΛΕΕΙ ΤΙΠΟΤΑ' (↑ TENSE) = PRES (↑ SUBJ NUM) = SG (↑ SUBJ PERS) = 3 (^IDIOM) = δεν_θυμίζει_τίποτα

με γενικό κανόνα: VP → V (PP)
↑ = ↓ ↓ ∈ (↑ ADJUNCT)

αφού οι ημι-παγιωμένες εκφράσεις αυτές δέχονται συχνά ως προσάρτημα μια προθετική φράση που εισάγεται με την πρόθεση για.

Με τον ίδιο τρόπο αναλύονται και οι ευέλικτες μη συνθετικές εκφράσεις, στις οποίες υπενθυμίζεται πως το ρήμα κλίνεται κανονικά και πλαισιώνεται από ένα παγιωμένο πολυλεκτικό, ενώ συχνή είναι και η αλλαγή της σειράς των συστατικών. Στις περιπτώσεις αυτές το παγιωμένο πολυλεκτικό, το οποίο είτε αποτελεί συμπλήρωμα του ρήματος είτε επιρρηματικό προσδιορισμό, αναπαρίσταται ως WWS, ενώ το ρήμα μένει αδέσμευτο. Στα παραδείγματα που ακολουθούν, η εναλλαγή στη σειρά συμβολίζεται με το σύμβολο √.

λέω √ το_νερό_νεράκι
λέω V (^PRED) = 'ΛΕΩ <(^SUBJ) (^OBJ)>'
(^OBJ PRED) = c 'ΤΟ_ΝΕΡΟ_ΝΕΡΑΚΙ'
(^IDIOM) = μου_λείπει_το_νερό

λέω √ τα_πράγματα_με_το_όνομά_τους
λέω V (^PRED) = 'ΛΕΩ <(^SUBJ) (^OBJ)>'

([^]OBJ PRED) =c ‘ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΑ ΜΕ ΤΟ ΟΝΟΜΑ ΤΟΥΣ’
 ([^]IDIOM) =είμαι_ειλικρινής_και_ευθύς

Οι κανόνες που αναλύουν τις εκφράσεις έχουν ως εξής:

$$S \rightarrow \begin{array}{cc} (NP) & VP \\ (\uparrow \text{SUBJ}) =\downarrow & \uparrow =\downarrow \end{array}$$

$$VP \rightarrow \begin{array}{cc} V & NP \\ \uparrow =\downarrow & (\uparrow \text{OBJ}) =\downarrow \end{array}$$

Ομοίως και τα:

λέω √ δεξιά_και_αριστερά
 λέω V ([^]PRED) =‘ΛΕΩ <([^]SUBJ) ([^]OBL_{local})>’
 ([^]OBL_{local} PRED) =c ‘ΔΕΞΙΑ_ΚΑΙ_ΑΡΙΣΤΕΡΑ’
 ([^]IDIOM) =διαδίδω

λέω √ ανοιχτά
 λέω V ([^]PRED) =‘ΛΕΩ <([^]SUBJ) ([^]OBL_{local})>’
 ([^]OBL_{local} PRED) =c ‘ΑΝΟΙΧΤΑ’
 ([^]IDIOM) =παραδέχομαι

με γενικούς κανόνες ανάλυσης:

$$S \rightarrow \begin{array}{cc} (NP) & VP \\ (\uparrow \text{SUBJ}) =\downarrow & \uparrow =\downarrow \end{array}$$

$$VP \rightarrow \begin{array}{cc} V & AdvP \\ \uparrow =\downarrow & (\uparrow \text{OBL}_{local}) =\downarrow \end{array}$$

$$AdvP \rightarrow \begin{array}{c} Adv \\ \uparrow =\downarrow \end{array}$$

Παρατηρούμε ότι αυτός ο τρόπος ανάλυσης αναγνωρίζει ότι το ρήμα λέω μέσα στην πολυλεκτική έκφραση έχει ιδιαίτερες συντακτικές ιδιότητες, διαφορετικές από αυτές που έχει στις συνθετικές χρήσεις του.

Με παρόμοιο τρόπο αντιμετωπίζονται και ορισμένες συνθετικές δομές του ρήματος με πολυλεκτικές εκφράσεις, όπως αναφέρθηκε, και συγκεκριμένα οι ευέλικτες συνάψεις που περιέχουν παγιωμένα τμήματα, οι δομές με «ελαφρύ» ρήμα που περιέχουν παγιωμένα τμήματα και τα λεξικά συμπλέγματα. Οι ευέλικτες συνάψεις με πολυλεκτικά συστατικά περιλαμβάνουν το ρήμα λέω με ένα πολυλεκτικό συμπλήρωμα ή επιρρηματικό προσδιορισμό, το οποίο στο πλαίσιο της ανάλυσης που προτείνεται αναπαρίσταται ως WWS. Στα αντιπροσωπευτικά παραδείγματα που ακολουθούν, παρατίθεται και η σημασία τους, η οποία είναι συνθετική.

λέω √ το_αντίθετο

λέω V (^PRED) = 'ΛΕΩ <(^SUBJ) (^OBJ)>'
(^OBJ PRED) =c 'ΤΟ_ΑΝΤΙΘΕΤΟ'
(^MEANING) =λέω_αντίθετη_άποψη

λέω √ δύο_πράγματα

λέω V (^PRED) = 'ΛΕΩ <(^SUBJ) (^OBJ)>'
(^OBJ PRED) =c 'ΔΥΟ_ΠΡΑΓΜΑΤΑ'
(^MEANING) =κάνω_μία_σύντομη_αναφορά

λέω √ τη_γνώμη μου

λέω V (^PRED) = 'ΛΕΩ <(^SUBJ) (^OBJ)>'
(^OBJ PRED) =c 'ΤΗ ΓΝΩΜΗ'
(^SUBJ NUM) =(!POSS NUM)
(^SUBJ PERS) =(!POSS PERS)
(^MEANING) =εκφράζω_την_άποψή_μου

τη γνώμη N (^PRED) = 'ΤΗ ΓΝΩΜΗ <(^POSS)>'

με κανόνες ανάλυσης:

S → (NP) VP
(↑ SUBJ) =↓ ↑ =↓
VP → V NP
↑ =↓ (↑ OBJ) =↓
(↓ CASE) =ACC
NP → N (Pron)
↑ =↓ ↑POSS =↓
(↓ CASE) =GEN

Ομοίως:

λέω √ πολλές_φορές

λέω V (^PRED) = 'ΛΕΩ <(^SUBJ)>'
πολλές φορές Adv (^PRED) = 'ΠΟΛΛΕΣ ΦΟΡΕΣ'
(^MEANING) =πολλές_φορές

λέω √ με_βεβαιότητα

λέω V (^PRED) = 'ΛΕΩ <(^SUBJ)>'
με βεβαιότητα Adv (^PRED) = 'ΜΕ ΒΕΒΑΙΟΤΗΤΑ'
(^MEANING) =με_βεβαιότητα

λέω √ με_το_χέρι_στην_καρδιά

λέω V (^PRED) = 'ΛΕΩ <(^SUBJ)>'
με το χέρι στην καρδιά Adv (^PRED) = 'ΜΕ ΤΟ ΧΕΡΙ ΣΤΗΝ ΚΑΡΔΙΑ'
(^IDIOM) =ειλικρινά

με κανόνες ανάλυσης:

$$\begin{array}{l}
 S \rightarrow \quad (NP) \quad \quad \quad VP \\
 \quad \quad \quad (\uparrow \text{SUBJ}) = \downarrow \quad \quad \quad \uparrow = \downarrow \\
 VP \rightarrow \quad \quad V \quad \quad \quad AdvP \\
 \quad \quad \quad \uparrow = \downarrow \quad \quad \downarrow \in (\uparrow \text{ADJUNCT}) \\
 AdvP \rightarrow \quad Adv \\
 \quad \quad \quad \uparrow = \downarrow
 \end{array}$$

Στα παραπάνω παραδείγματα, οι πολυλεκτικές επιρρηματικές εκφράσεις, αν και ονοματικές (*πολλές φορές*) ή προθετικές φράσεις (*με βεβαιότητα, με το χέρι στην καρδιά*), καταχωρούνται στο λεξικό ως ενιαίες λέξεις και μάλιστα ως επιρρήματα. Αυτή είναι μια παραδοχή, που γίνεται για λόγους υπολογιστικούς, στο πλαίσιο γενικότερων τέτοιων παραδοχών που επιτρέπουν ενιαία υπολογιστική αντιμετώπιση συναφών φαινομένων. Όλοι οι υποχρεωτικοί περιορισμοί δηλώνονται κανονικά, όπως στο *λέω τη γνώμη μου*, δηλώνεται στο λεξικό η δέσμευση της κτητικής αντωνυμίας από το υποκείμενο του ρήματος, καθώς πρέπει να συμφωνούν σε πρόσωπο και αριθμό.

Οι δομές με «ελαφρύ» ρήμα (light verb) που περιέχουν παγιωμένα συστατικά, μπορούν να αντιμετωπιστούν με τον ίδιο τρόπο. Η σημασία τους, η οποία είναι συνθετική και προέρχεται κυρίως από το συμπλήρωμα του ρήματος, καταχωρείται στις λεξικές εγγραφές, ως χαρακτηριστικό:

$$\begin{array}{l}
 \text{λέω} \sqrt{\text{πολλά_λόγια}} \\
 \text{λέω} \quad V \quad (\wedge \text{PRED}) = \langle \wedge \text{E}\Omega \langle (\wedge \text{SUBJ}) (\wedge \text{OBJ}) \rangle \rangle \\
 \quad \quad \quad (\wedge \text{OBJ PRED}) = c \text{ 'ΠΟΛΛΑ ΛΟΓΙΑ'} \\
 \quad \quad \quad (\wedge \text{MEANING}) = \text{πολυλογώ}
 \end{array}$$

$$\begin{array}{l}
 \text{λέω} \sqrt{\text{κακή_κουβέντα}} \\
 \text{λέω} \quad V \quad (\wedge \text{PRED}) = \langle \wedge \text{E}\Omega \langle (\wedge \text{SUBJ}) (\wedge \text{OBJ}) (\wedge \text{OBL}_{\text{goal}}) \rangle \rangle \\
 \quad \quad \quad (\wedge \text{OBJ PRED}) = c \text{ 'KAKH KOYBENTA'} \\
 \quad \quad \quad (\wedge \text{MEANING}) = \text{κακολογώ}
 \end{array}$$

με κανόνες ανάλυσης:

$$\begin{array}{l}
 S \rightarrow \quad (NP) \quad \quad \quad VP \\
 \quad \quad \quad (\uparrow \text{SUBJ}) = \downarrow \quad \quad \quad \uparrow = \downarrow \\
 VP \rightarrow \quad \quad V \quad \quad \quad NP \quad \quad \quad \quad (PP) \\
 \quad \quad \quad \uparrow = \downarrow \quad (\uparrow \text{OBJ}) = \downarrow \quad \quad \quad (\uparrow \text{OBL}_{\text{goal}}) = \downarrow
 \end{array}$$

(↓CASE) =ACC

NP → N
↑ =↓

Τα λεξικά συμπλέγματα, αν και διαθέτουν συνθετική σημασία, εμφανίζουν υψηλό βαθμό παγίωσης, με αποτέλεσμα να μπορούν τα περισσότερα να αναπαρασταθούν ως WWS, όπως προκύπτει από τα ενδεικτικά παραδείγματα που ακολουθούν.

η_αλήθεια_να_λέγεται	V	(^PRED) = 'Η ΑΛΗΘΕΙΑ ΝΑ ΛΕΓΕΤΑΙ' (^MEANING) = η_αλήθεια_να_λέγεται
παρά_τα_όσα_λέγονται	V	(^PRED) = 'ΠΑΡΑ ΤΑ ΟΣΑ ΛΕΓΟΝΤΑΙ' (^MEANING) = παρά_τα_όσα_λέγονται
και_τι_δεν_είπαν	V	(^PRED) = 'ΚΑΙ ΤΙ ΔΕΝ ΕΙΠΑΝ <(^SUBJ)>' (↑ TENSE) = PAST (↑ SUBJ NUM) = PL (↑ SUBJ PERS) = 3 (^MEANING) = και_τι_δεν_είπαν

(9) Θα μπορούσαμε να πούμε ότι πολλές φορές αποτέλεσε τον πολύτιμο πολιτικό σύμβουλο του αδελφού του, σε δύσκολες εποχές.

Σε αντίθεση με τα προηγούμενα συμπλέγματα, το *θα μπορούσαμε να πούμε* δέχεται συμπλήρωμα προτασιακό που εισάγεται με το *ότι*. Η λεξική του εγγραφή καθώς και οι κανόνες ανάλυσής του έχουν ως εξής:

θα_μπορούσαμε_να_πούμε V
(^PRED) = 'ΘΑ ΜΠΟΡΟΥΣΑΜΕ ΝΑ ΠΟΥΜΕ <(^SUBJ) (^COMP)>'
(↑ SUBJ NUM) = PL
(↑ SUBJ PERS) = 1
(^MEANING) = θα_μπορούσαμε_να_πούμε

S → (NP) VP
(↑ SUBJ) = ↓ ↑ = ↓
VP → V CVP
↑ = ↓ (↑ COMP) = ↓
CVP → Conj VP1
↑ = ↓ ↑ = ↓

Υπάρχουν ωστόσο και λεξικά συμπλέγματα τα οποία είναι αρκετά ευέλικτα δομικά σχήματα, καθώς περιλαμβάνουν ρηματικούς τύπους που μεταβάλλονται μορφολογικά, και επιπλέον παρουσιάζουν εμβόλιμα κλιτικά και επιρρηματικά στοιχεία. Κάποια από αυτά τα συμπλέγματα μπορούν να αντιμετωπιστούν υπολογιστικά με πολλαπλές λεξικές καταχωρίσεις και αντίστοιχους κανόνες, ενώ κάποια άλλα είναι ασύμφορο να αντιμετωπιστούν με τους υπάρχοντες μηχανισμούς.

π.χ. *έχω κάτι (Επίθ.) να (Κλιτικό) πω / έχω να πω κάτι*

- (32)⁷¹ Εάν έχει κάτι να σου πει ...
 (33) ... έχει κάτι ιδιαίτερα θετικό και αισιόδοξο να μας «πει».
 (34) Κάποιοι, ενδεχομένως, να έχουν κάτι καλό να πουν γι' αυτόν...
 (35) ... ουδείς έχει να πει κάτι ...

έχω πολλά να πω

- (26) ... η επιστήμη έχει πολλά να πει για την δημιουργία του Σύμπαντος
 (27) Θα 'χουμε πολλά να πούμε ...
 (28) ... οι θεωρίες της σχετικότητας έχουν πολλά να μας πουν για την προέλευση...
 (29) ... δεν έχει πολλά να πει για την επίλυση των προβλημάτων
 (30) ο Τζορτζ Τένετ έχει ακόμα πάρα πολλά να πει

Ο τρίτος και τελευταίος προτεινόμενος τρόπος προσέγγισης, αφορά στις δομές με «ελαφρύ» ρήμα (light verb), που δεν περιλαμβάνουν πολυλεκτικά παγιωμένα συστατικά. Όπως επεσήμανε και η Butt (2009: 54-56), το «ελαφρύ» ρήμα είναι ένα σημασιολογικά σύνθετο, αλλά συντακτικά μονοπροτασιακό κατηγορήμα, τα κατηγορηματικά του στοιχεία συνιστούν ένα κοινό κατηγορήμα. Ακολουθώντας την ανάλυσή της για τα πολύπλοκα ρηματικά κατηγορήματα, μπορούμε να συνδυάσουμε τη θεωρία της ορισματικής συγχώνευσης και τη θεωρία σύνδεσης της LFG, στις δομές με «ελαφρύ» ρήμα του *λέω*. Ουσιαστικά αντιστοιχούμε το συνδυασμένο κατηγορηματικό περιεχόμενο των δομών αυτών σε ένα μονοπροτασιακό συντακτικό πεδίο.

λέω √ τραγούδι [λέω (το/ένα) τραγούδι]

λέω V (ΛΕΩ <(ΛSUBJ) (ΛOBJ)>
 (ΛOBJ PRED) =c 'ΤΡΑΓΟΥΔΙ'
 (ΛMEANING) = τραγουδώ

⁷¹ Τα παραδείγματα, όπως και η αρίθμησή τους, προέρχονται από το κεφάλαιο των πολυλεκτικών εκφράσεων του *λέω*.

λέω √ αλήθεια [λέω (την) αλήθεια (σε κάποιον)]

λέω V (^PRED) = 'ΛΕΩ <(^SUBJ) (^OBJ) (^OBL_{goal})>'
(^OBJ PRED) = c 'ΑΛΗΘΕΙΑ'
(^MEANING) = λέω_αλήθεια

λέω √ ψέματα [λέω ψέματα (σε κάποιον)]

λέω V (^PRED) = 'ΛΕΩ <(^SUBJ) (^OBJ) (^OBL_{goal})>'
(^OBJ PRED) = c 'ΨΕΜΑΤΑ'
(^MEANING) = ψεύδομαι

S → (NP) VP
(↑ SUBJ) = ↓ ↑ = ↓
VP → V NP (PP)
↑ = ↓ (↑ OBJ) = ↓ (↑ OBL_{goal}) = ↓
NP → (Det) N
↑ = ↓ ↑ = ↓

Οι δύο τελευταίες δομές με light verb εντοπίζονται να συνοδεύονται και από ένα εμπρόθετο σύνολο, το οποίο δηλώνει το θέμα για το οποίο κάποιος λέει αλήθεια ή ψέματα [λέω (την) αλήθεια (σε κάποιον) (για κάτι) / λέω ψέματα (σε κάποιον) (για κάτι)].

(29) Ο καλλιτέχνης λέει την αλήθεια για τον κόσμο που μας περιβάλλει, αλλά και για τον κόσμο που έχουμε μέσα μας.

(35) «Η Σκότλαντ Γιάρντ είπε ψέματα για τον θάνατο ενός Βραζιλιάνου στις 22 Ιουλίου στο Λονδίνο», ήταν ο τίτλος και της σχετικής ανάλυσης της γαλλικής «Μοντε».

Λαμβάνοντας υπόψη πως τόσο το ουσιαστικό *αλήθεια*, όσο και το *ψέματα* εμφανίζονται στο λόγο με εμπρόθετο σύνολο που δηλώνει το θέμα και χωρίς την παρουσία του ρήματος *λέω* π.χ.⁷²

«Αποκάλυψα την αλήθεια για τη σαθρή κατάσταση της οικονομίας»,
είπε ο Μέγας Θησαυροφύλακας.

«...Όμως η αλήθεια για τη δήθεν υπεξαίρεση του 1 δισ. δρχ. θα λάμψει όταν θα δικαστώ και θα αθωωθώ από τα δικαστήρια».

⁷² Τα παραδείγματα προέρχονται από τον ΕΘΕΓ.

Σωρηδόν τα «ψεύδη» των κυβέρνησεων Σημίτη για τη δήθεν «ισχυρή οικονομία». Ψέματα για το δημοσιονομικό έλλειμμα, ψέματα για το δημόσιο χρέος, ψέματα για τους ρυθμούς ανάπτυξης, ψέματα για την ανεργία.

οδηγούμαστε στο συμπέρασμα πως οι προθετικές φράσεις είναι δυνατόν να αποτελούν συμπληρώματα, ορίσματα των ουσιαστικών. Η διαπίστωση αυτή αποκαλύπτει πως οι δομές *λέω (την) αλήθεια (σε κάποιον) για κάτι / λέω ψέματα (σε κάποιον) για κάτι* σχηματίζουν πολύπλοκα κατηγορήματα (complex predicates). Πρόκειται για μια ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα διαπίστωση η οποία αξίζει να διερευνηθεί στο μέλλον, ειδικά ως προς το κομμάτι της υπολογιστικής κωδικοποίησης, μιας και ως τώρα, στο πλαίσιο της LFG τουλάχιστον, έχουν ερευνηθεί διαγλωσσικά μόνο πολύπλοκα κατηγορήματα που προκύπτουν από τη σύνθεση ρημάτων (βλ. Butt 2009), ενώ στην προκειμένη περίπτωση το σύνθετο κατηγορήμα προκύπτει από τη σύνθεση ρήματος και ουσιαστικού. Πρόκληση αποτελεί η εξέταση του τρόπου εφαρμογής της ορισματικής συγχώνευσης στα ελληνικά σύνθετα αυτά κατηγορήματα μέσω κατάλληλων εγγραφών και κανόνων, καθώς και η προσαρμογή της από την ανάλυση της Butt που αφορά στα πολύπλοκα κατηγορήματα ρημάτων.

Ορισμένες παραλλαγές με τις οποίες εμφανίζονται οι παραπάνω δομές, αντιμετωπίζονται υπολογιστικά μέσω περισσότερων λεξικών εγγραφών και κανόνων (π.χ. παραλλαγές ανάλογα με τον αριθμό του αντικειμένου, την ύπαρξη άρθρου, την ύπαρξη επιθέτων, την παθητική σύνταξη, την ύπαρξη κλιτικών αντωνυμιών κλπ.), ωστόσο υπάρχουν και παραλλαγές, οι οποίες προκύπτουν από πολύπλοκα συντακτικά σχήματα με εμβόλιμα λεξικά στοιχεία (π.χ. αναφορικές προτάσεις), που δεν μπορούν να κωδικοποιηθούν με προφανή τρόπο και χρειάζεται περαιτέρω έρευνα για αυτόν τον σκοπό.

Συνοψίζοντας, στο κεφάλαιο αυτό διερευνήθηκε η δυνατότητα υπολογιστικής προσέγγισης των δομών στις οποίες εμφανίζονται οι ρηματικοί τύποι του *λέω* και οι πολυλεκτικές εκφράσεις στις οποίες συμμετέχει. Με βάση τους τρόπους υπολογιστικής κωδικοποίησης και ανάλυσης που προτείνονται στο πλαίσιο της LFG γραμματικής, οι δομές διακρίνονται σε τρεις κατηγορίες:

α) τις ευέλικτες συνθετικές δομές (συνάψεις) και τους ρηματικούς τύπους των σημασιών, οι οποίοι αντιμετωπίζονται με τον κλασικό τρόπο ανάλυσης μέσω κανόνων φραστικής δομής και λεξικών εγγραφών,

β) τις μη συνθετικές δομές (παγιωμένες, ημι-παγιωμένες, ευέλικτες), καθώς και τις συνθετικές που απαρτίζονται από παγιωμένα συστατικά (λεξικά συμπλέγματα και ορισμένες συνάψεις και «ελαφριά» ρήματα). Στις περιπτώσεις αυτές, είτε η παγίωση αφορά σε όλη τη δομή είτε σε τμήματά της, τα παγιωμένα συστατικά αντιμετωπίζονται και καταχωρούνται στο λεξικό ως μία ενιαία και σταθερή λέξη (WWS), ενώ οι δομικές σχέσεις προκύπτουν από αντίστοιχους κανόνες.

γ) τις δομές με «ελαφρύ» ρήμα (light verb), όπου δύο κατηγορηματικά στοιχεία (μη παγιωμένα) απαρτίζουν ένα κοινό κατηγορηματικό περιεχόμενο τους αντιστοιχεί, μέσω κανόνων και ειδικά διαμορφωμένων λεξικών καταχωρήσεων σε ένα μονοπροτασιακό συντακτικό πεδίο. Η ορισματική συγχώνευση θα επιτυγχάνεται μέσω των κατάλληλων λεξικών εγγραφών και κανόνων.

Πιθανές παραλλαγές των παραπάνω δομών που σχετίζονται με την παθητικοποίηση, την παρουσία άρθρων, επιθέτων ή κλιτικών, καθώς και την μορφολογία του ρήματος μπορούν να αντιμετωπιστούν ως ένα βαθμό με αναδιοργάνωση των κανόνων και πρόσθετες λεξικές εγγραφές. Ωστόσο, περιπτώσεις όπου η δομή μετέχει σε πολύπλοκα συντακτικά σχήματα, καθώς και οι πολυλεκτικές εκφράσεις στις οποίες παρατηρείται μεγάλη ποικιλία στη μορφολογία ή τη σειρά των όρων, είναι σχεδόν αδύνατο να κωδικοποιηθούν με τους μηχανισμούς που περιγράφηκαν. Γενικότερα, η συντακτική ανάλυση του φάσματος των δομών του *λέω* – που απηχεί βέβαια την συντακτική πολυπλοκότητα της Ελληνικής – απαιτεί ενδελεχή ανάλυση, ξεπερνά τους στόχους της παρούσας εργασίας και αποτελεί άριστο υλικό για μελλοντική έρευνα.

6. Συμπεράσματα και Προεκτάσεις

Στόχος της παρούσας διπλωματικής εργασίας ήταν η – μέσω της μελέτης γλωσσικών δομών και φαινομένων – διερεύνηση της δυνατότητας χρησιμοποίησης των μηχανισμών της LFG για την αντιμετώπιση της γλωσσικής πολυπλοκότητας της ελληνικής στο πλαίσιο ανάπτυξης μιας γραμματικής. Η «οριζόντια» αυτή προσέγγιση της γλώσσας, σε αντίθεση με τη συνήθη πρακτική ανάλυσης σε βάθος ενός γλωσσικού φαινομένου, προσέφερε μια σφαιρική εικόνα της γλωσσικής πολυπλοκότητας, πολύ σημαντική για την αξιολόγηση των διαθέσιμων μηχανισμών, αποτελώντας ταυτόχρονα ένα κριτήριο αξιολόγησης γραμματικών όσον αφορά την κάλυψή τους (coverage). Η έρευνα είχε ως αντικείμενο την εξέταση του σημασιολογικού εύρους και της πολυδιάστατης δομικής εμφάνισης του ρήματος *λέω* μέσα από αυθεντικά δεδομένα και οδήγησε σε ενδιαφέροντα συμπεράσματα και προεκτάσεις που χρήσιμο θα ήταν να διερευνηθούν στο μέλλον, καθώς αφορούν τόσο στη θεωρητική περιγραφή της γλώσσας και τη σχέση της με τη λεξικογραφική πρακτική, όσο και στην υπολογιστική προσέγγισή της.

Η επισημείωση του σώματος κειμένων που συγκροτήθηκε, η οποία στηρίχτηκε στη γλωσσική διαίσθηση της ερευνήτριας, αποκάλυψε ένα ευρύ φάσμα σημασιών που πραγματώνεται με το ρήμα *λέω*. Όπως διαπιστώθηκε, το *λέω*, αν και λεκτικό ρήμα, παρουσιάζει μεγάλη προσλεκτική ισχύ ανάλογα με το περιεχόμενο στο οποίο εμφανίζεται, αποτελώντας ένα πολύσημο επιτελεστικό ρήμα, κυρίως όταν λαμβάνει προτασιακό συμπλήρωμα. Οι 31 σημασίες που εντοπίστηκαν παρουσιάζουν μεγάλη ποικιλία: κάποιες σχετίζονται με την πρωτοτυπική λεκτική του σημασία και εκφράζουν την υποκειμενική στάση του ομιλητή/συγγραφέα, άλλες είναι περισσότερο αφηρημένες, ενώ κάποιες άλλες επιτελούν κειμενική και μεταγλωσσική λειτουργία, παρουσιάζοντας εν δυνάμει στοιχεία γραμματικοποίησης. Το ρήμα στις διάφορες χρήσεις του εντοπίστηκε να επιτελεί μεταγλωσσικές, κατηγορηματικές, δεσμευτικές, κατευθυντικές αλλά και διακηρυκτικές γλωσσικές πράξεις. Το σημασιολογικό εύρος του ρήματος και κυρίως η δομική ποικιλία που παρουσιάζει, μελετήθηκαν και μέσω των πολυλεκτικών εκφράσεων του *λέω*. Οι πολυλεκτικές εκφράσεις στις οποίες συμμετέχει το ρήμα διακρίθηκαν με κριτήρια τη σημασιολογική συνθετικότητα και τη συντακτική παγίωση, σε συνθετικές εκφράσεις, οι οποίες διακρίνονται στις συνάψεις, στις δομές με «ελαφρύ» (light) ρήμα και στα

λεξικά συμπλέγματα και σε μη συνθετικές εκφράσεις, οι οποίες με τη σειρά τους διακρίνονται σε ευέλικτες, ημι-παγιωμένες και παγιωμένες εκφράσεις.

Η παρούσα έρευνα καθοδηγήθηκε αποκλειστικά από το σώμα κειμένων που χρησιμοποιήθηκε, χωρίς να υπάρχει εκ των προτέρων μια διαμορφωμένη εικόνα σχετικά με τη σημασιολογική και συντακτική συμπεριφορά του ρήματος και των πολυλεκτικών εκφράσεών του. Ο ορισμός και η διάκριση των σημασιών και των πολυλεκτικών εκφράσεων αποτελεί μία πρόταση, η οποία ασφαλώς και δεν ήταν εξαντλητική, λόγω του περιορισμένου μεγέθους του σώματος κειμένων που χρησιμοποιήθηκε. Η εικόνα που σχηματίστηκε μπορεί με τη σειρά της να υποστεί περαιτέρω διερεύνηση και έλεγχο, σε μεγαλύτερα και πιο αντιπροσωπευτικά σώματα κειμένων, στο πλαίσιο ερευνών βασισμένων πλέον σε σώματα κειμένων (corpus based).⁷³ Η διάκριση ή σύμπτυξη των σημασιών μπορεί να διερευνηθεί υπολογιστικά, μέσα από πειράματα σε συνδυασμό με την εκπαίδευση αλγορίθμων, ενώ χρήσιμος θα ήταν και ο έλεγχος των συνθετικών πολυλεκτικών εκφράσεων, ως προς τη στατιστική σημαντικότητά τους.

Σε μια εκ των υστέρων σύγκριση των ευρημάτων της παρούσας μελέτης με τη λεξικογραφική πρακτική, διαπιστώνεται πως στα σύγχρονα λεξικά (Ίδρυμα Τριανταφυλλίδη 1998, Μπαμπινιώτης 2002), όπου περιλαμβάνονται περισσότερες σημασίες και εκφράσεις του *λέω*, υπάρχουν μεν σημασίες και πολυλεκτικές εκφράσεις που δεν βρέθηκαν στο εξεταζόμενο σώμα κειμένων όπως ήταν αναμενόμενο, απουσιάζουν ωστόσο τόσο σημασίες όσο και εκφράσεις που εντοπίστηκαν στην παρούσα έρευνα. Συγκεκριμένα, απουσιάζουν οι σημασίες «πειθώ», «απειλώ», «κατηγορώ / προσάπτω», «έχω ως περιεχόμενο», «χρησιμοποιώ συγκεκριμένη λέξη», καθώς και η πλειοψηφία των συνθετικών πολυλεκτικών εκφράσεων: συνάψεις, δομές με «ελαφρύ» ρήμα και λεξικά συμπλέγματα, ενώ περιλαμβάνονται σχεδόν όλες οι μη συνθετικές πολυλεκτικές εκφράσεις. Το συμπέρασμα αυτό αναδεικνύει για μια ακόμα φορά τη σημασία των σωμάτων κειμένων στην αποθησαύριση της γλώσσας και αγγίζει μεγάλα λεξικογραφικά ζητήματα: *ποιες εκφράσεις πρέπει να συνοδεύουν το λήμμα ενός ρήματος, με τι κριτήρια πρέπει να επιλέγονται και εν τέλει τι πρέπει να περιλαμβάνει ένα λεξικό;*

⁷³ Η κυκλικότητα της μεθοδολογίας της γλωσσολογίας σωμάτων κειμένων, η οποία επισημαίνεται στους Leech et al. (2009: 31) συνίσταται στη δυνατότητα να ανάγεται από τα δεδομένα σε γενικεύσεις, υποθέσεις και θεωρίες, οι οποίες με τη σειρά τους μπορούν να ελέγχονται σε άλλα δεδομένα.

Ερωτήματα που ξεπερνούν τα όρια της παρούσας διπλωματικής εργασίας, αν και αξίζει να διερευνηθούν στο μέλλον.

Μία ακόμα παρατήρηση που σχετίζεται με τη λεξικογραφική πρακτική είναι πως στα λεξικά οι πολυλεκτικές εκφράσεις που περιλαμβάνονται (συνθετικές, μη συνθετικές), κατατάσσονται με τρόπο συγκεχυμένο ως πραγματώσεις υποσημασιών του ρήματος (υποπεριπτώσεις των σημασιών του λήμματος *λέω*), γεγονός που, όπως διαπιστώσαμε, δεν ανταποκρίνεται στη γλωσσική χρήση, καθώς αφενός στις συνθετικές εκφράσεις (όπου το *λέω* διατηρεί τη σημασία του) η σημασία προκύπτει από τις σημασίες των συστατικών των εκφράσεων και όχι μόνο του ρήματος, αφετέρου στις μη συνθετικές εκφράσεις η σημασία είναι εντελώς διαφορετική, δεν σχετίζεται με τις σημασίες των συστατικών και επομένως δεν είναι δυνατόν να πραγματώνει τις υποσημασίες του ρήματος, όπως υποδηλώνει η κατάταξή τους.

Η περαιτέρω μελέτη των πολυλεκτικών εκφράσεων έχει χρήσιμες προεκτάσεις όχι μόνο για τον κλάδο της λεξικογραφίας, αλλά και για τους κλάδους της γλωσσικής κατάκτησης και της διδασκαλίας της ελληνικής ως ξένης γλώσσας. Ο ρόλος των πολυλεκτικών εκφράσεων και γενικότερα της τυποποιημένης γλώσσας κατά την κατάκτηση της μητρικής γλώσσας και την εκμάθηση μιας δεύτερης γλώσσας έχει επισημανθεί ιδιαίτερα (βλ. Weinert 1995, McCarthy 2006). Η τυποποιημένη γλώσσα αποτελεί βασικό στοιχείο της επικοινωνίας και δείγμα ευχέρειας του λόγου και γι' αυτό πρέπει να κατέχει κεντρική θέση στη διδασκαλία της γλώσσας (μητρικής και ξένης). Από μελέτες έχει διαπιστωθεί η ανεπαρκής κάλυψη του φαινομένου τόσο από τα ελληνικά σχολικά βιβλία, όσο και από εγχειρίδια διδασκαλίας ελληνικής ως ξένης γλώσσας (Φέρλας 2011: 225-230). Η διδασκαλία της τυποποιημένης γλώσσας πρέπει να περιλαμβάνεται στα σύγχρονα διδακτικά βιβλία φυσικών και μη φυσικών ομιλητών και να προσεγγίζεται μέσα από αυθεντικά δεδομένα, ζήτημα που σχετίζεται με τη γενικότερη χρήση των σωμάτων κειμένων στην εκπαίδευση (βλ. Γεωργακοπούλου & Γούτσος 1999: 263-273).

Στο πλαίσιο της γραμματικής LFG ελέγχθηκε η δυνατότητα υπολογιστικής κωδικοποίησης όλων των δομών που εντοπίστηκαν και έγινε η απόπειρα σχεδίασης μιας πρώτης προσέγγισης. Με βάση τους τρόπους υπολογιστικής κωδικοποίησης και ανάλυσης, οι δομές διακρίθηκαν σε τρεις κατηγορίες:

α) τις ευέλικτες συνθετικές δομές (συνάψεις) και τους ρηματικούς τύπους των σημασιών, οι οποίοι αντιμετωπίζονται με τον κλασικό τρόπο ανάλυσης μέσω κανόνων φραστικής δομής και λεξικών εγγραφών,

β) τις μη συνθετικές δομές (παγιωμένες, ημι-παγιωμένες, ευέλικτες), καθώς και τις συνθετικές που απαρτίζονται από παγιωμένα συστατικά (λεξικά συμπλέγματα και ορισμένες συνάψεις και «ελαφριά» ρήματα), όπου τα παγιωμένα συστατικά αντιμετωπίζονται και καταχωρούνται στο λεξικό ως μία ενιαία και σταθερή λέξη (WWS), ενώ οι δομικές σχέσεις προκύπτουν από αντίστοιχους κανόνες.

γ) τις δομές με «ελαφρύ» ρήμα, όπου δύο κατηγορηματικά στοιχεία (μη παγιωμένα) απαρτίζουν ένα κοινό κατηγορήμα και το συνδυασμένο κατηγορηματικό περιεχόμενό τους αντιστοιχεί, μέσω κανόνων και ειδικά διαμορφωμένων λεξικών καταχωρήσεων σε ένα μονοπροτασιακό συντακτικό πεδίο. Η συγκεκριμένη κατηγορία αξίζει να διερευνηθεί στο μέλλον σε σχέση με τον τρόπο εφαρμογής της ορισματικής συγχώνευσης, η οποία είναι δυνατή μέσω των κατάλληλων λεξικών εγγραφών και κανόνων.

Οι παραλλαγές όλων των παραπάνω δομών που σχετίζονται με την παθητικοποίηση, την παρουσία άρθρων, επιθέτων ή κλιτικών, καθώς και την μορφολογία του ρήματος μπορούν να αντιμετωπιστούν ως ένα βαθμό με αναδιοργάνωση των κανόνων και πρόσθετες λεξικές εγγραφές.

Ο σκοπός της παρούσας διπλωματικής εργασίας επετεύχθη σε ικανοποιητικό βαθμό. Τα ευρήματα της μελέτης προσφέρουν μια σαφή εικόνα, σκιαγραφώντας προβληματικά σημεία που είναι δύσκολο να αντιμετωπιστούν με τις υπάρχουσες θεωρίες και μεθόδους της ΕΦΓ. Επιπλέον, συνιστούν χρήσιμο εργαλείο αξιολόγησης των διαθέσιμων μηχανισμών της LFG. Συμπερασματικά, ένα μεγάλο φάσμα των δομών που εντοπίστηκαν μπορεί να κωδικοποιηθεί στο πλαίσιο ανάπτυξης μιας γραμματικής LFG, με τους τρόπους που προτάθηκαν. Ωστόσο, όπως διαπιστώθηκε, περιπτώσεις όπου οι ρηματικοί τύποι μετέχουν σε πολύπλοκα συντακτικά σχήματα ή αντιθέτως δεν έχουν κανένα συντακτικό ρόλο (όπως ο τύπος λέει με τη σημασία «τάχα» αλλά και στη χρήση του ως μεταβατικός σύνδεσμος), καθώς και πολυλεκτικές εκφράσεις στις οποίες παρατηρείται μεγάλη ποικιλία στη μορφολογία ή τη σειρά των όρων, είναι αρκετά προβληματικές και συχνά αδύνατο να κωδικοποιηθούν με τους υπάρχοντες μηχανισμούς της LFG. Οι περιπτώσεις αυτές αποτελούν άριστο υλικό για μελλοντική έρευνα.

Βιβλιογραφία

- Austin, J. L. 1962. *How To Do Things With Words*. Oxford: Clarendon Press.
- Bach, K. 2006. Speech Acts and Pragmatics. In Devitt, M. & R. Hanley (eds.) *Blackwell Guide to the Philosophy of Language*, pp. 147-167. Oxford: Blackwell.
- Bannert, R., Botinis, A., Gawronska, B. And Katsika, A. 2003. Discourse structure and prosodic correlates. *Proceedings of the XVth International Congress of Phonetic Sciences*, 1292-95, Barcelona, Spain.
- Bauer, Laurie. 1983. *English Word-formation*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Biber, D. 2009. A corpus-driven approach to formulaic language: Multi-word patterns in speech and writing. *International Journal of Corpus Linguistics* 14, 381-417.
- Biber, D., Johansson, S., Leech, G., Conrad, S., & Finegan, E. (1999). (Eds.) *Longman Grammar of spoken and written English*. Harlow and Essex: Pearson Educational.
- Bondi, M. & Scott, M. (eds). 2010. *Keyness in Texts*. Amsterdam/Philadelphia: Benjamins.
- Botinis, A. 1989. *Stress and Prosodic Structure in Greek*. Lund: Lund University Press.
- Botinis, A., Fourakis, M. and Gawronska, B. 1999. Focus identification in English, Greek and Swedish. *Proceedings of the XIVth International Congress of Phonetic Sciences*, vol. 2, 1557-60, San Francisco, USA.
- Bresnan, J. 1978. A realistic transformational grammar. In *Linguistic Theory and Psychological Reality* (M. Halle, J. Bresnan, and G. A. Miller, eds.). The MIT Press. Cambridge: MA.
- Butt, Miriam. 1995. *The Structure of Complex Predicates in Urdu*. Stanford, California: CSLI Publications.
- Butt, Miriam. 2009. The Light Verb Jungle: Still Hacking Away. In Brett Baker, Mengistu Amberber & Mark Harvey (eds.) *Complex Predicates in Cross-linguistic Perspective*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Butt, M., Niño, M.E. & F. Segond. 1996. Multilingual processing of auxiliaries within LFG. In *Proceedings of KONVENS 96, Bielefeld*, pp. 111-122. Mouton de Gruyter.
- Butt, M., Dipper, S., Frank, A. & T. H. King. 1999. Writing Large-Scale Parallel Grammars For English, French and German. In *Proceedings of the LFG99 Conference, University of Manchester*. (Butt, M & T. Holloway King eds) CLSI Publications, Stanford University.
- Bybee, J. L., R. Perkins & W. Pagliuca. 1994. *The Evolution of Grammar: Tense, Aspect and Modality in the Languages of the World*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Bybee, J. L., & Fleischman, S. 1995. Modality in grammar and discourse: An introductory essay. In J. L. Bybee & S. Fleischman (Eds.), *Modality in grammar and discourse*. pp. 1-14. Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins.
- Calzolari, N., Fillmore, C.J., Grishman, R., Ide, N., Lenci, A., MacLeod, C. & A. Zampolli. 2002. Towards Best Practice for Multiword Expressions in Computational Lexicons. In *Proceedings of the Third International*

Conference on Language Resources and Evaluation (LREC 2002), pp. 1934–40.

- Carnie, Andrew. 2007. *Syntax*. 2nd edition. Oxford: Blackwell.
- Chomsky, Noam. 1995. *The Minimalist Program*. Cambridge: MIT Press.
- Coates, J. 1983. *The semantics of the modal auxiliaries*. London: Croom Helm.
- Comrie B. 1976. *Aspect. An Introduction to the Study of Verbal Aspect and Related Problems*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Croce, D., R. Basili, A. Moschitti & M. Palmer. 2012. Verb classification using distributional similarity in syntactic and semantic structures. In *Proceedings of the 50th Annual Meeting of the Association for Computational Linguistics: Long Papers-Volume 1*: 263-272. Association for Computational Linguistics.
- Dalrymple, Mary. 2002. *Syntax and Semantics 34: Lexical Functional Grammar*. Oxford: Academic Press.
- Dalrymple, M., Kaplan, R. M., Maxwell, J. T. III, & Zaenen, A. (1995a). Formal architecture. In *Formal Issues in Lexical-Functional Grammar* (M. Dalrymple, R. M. Kaplan, J. T. Maxwell, III, and A. Zaenen, eds.). California: CSLI Publications, Stanford University.
- Diakogiorgi, K. & A. Fotopoulou. 2012. Interpretation of Idiomatic Expressions by Greek Speaking Children: implications for the Linguistic and Psycholinguistic Research. An interdisciplinary approach. *Linguisticae Investigationes* 35:1, 1-27. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Dligach, D. & M. Palmer. 2008. Novel semantic features for verb sense disambiguation. In *Proceedings of the 46th Annual Meeting of the Association for Computational Linguistics on Human Language Technologies: Short Papers (Companion Volume)*, pp. 29-32. Columbus, Ohio, USA.
- Dligach, D., R. D. Nielsen & M. Palmer. 2010. To annotate more accurately or to annotate more. In *Proceedings of the Fourth Linguistic Annotation Workshop*, pp. 64-72. Association for Computational Linguistics.
- Duffield, C. J., J. D. Hwang, S. Windisch Brown, D. Dligach, S. E. Vieweg, J. Davis & M. Palmer. 2007. Criteria for the manual grouping of verb senses. In *Proceedings of the Linguistic Annotation Workshop*, pp. 49-52. Association for Computational Linguistics.
- Falk, Y. N. (2001). *Lexical-Functional Grammar: An Introduction to Parallel Constraint-Based Syntax*. CSLI Publications, Stanford University.
- Fiotaki, Alexandra. 2013. "Practice with the XLE platform: development of toy grammars of Modern Greek." Internship Report. Institute for Language and Speech Processing/R.C. "Athena". Supervisor: Stella Markantonatou.
- Fragos, K., Maistros, Y. & Skourlas, C. 2004. Extracting collocations in Modern Greek language. *Proceedings of the 1st International Conference on Natural Language Understanding and Cognitive Science, Porto, Portugal, 13-14 April 2004*. [Available at: http://glotta.ntua.gr/nlp_lab/Fraggos/files/DiCofinal.pdf]
- Frank, A., King, T. H., Kuhn, J. & Maxwell, J. T. 1998. Optimality theory style constraint ranking in large-scale LFG grammars. In *Proceedings of the LFG98 Conference, University of Queensland, Brisbane* (M. Butt & T. H. King eds). Stanford: CSLI Publications.
- Frath P. & Gledhill C. 2005. Free-Range Clusters or Frozen Chunks? Reference as a Defining Criterion for Linguistic Units. In *Recherches anglaises et Nord-américaines*, vol. 38, 25–43.

- Givon, T. 1991a. Serial verbs and the mental reality of 'event': Grammatical vs. cognitive packaging. In Traugott and Heine, *Approaches to grammaticalization*. Vol. I. Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins. pp. 81-127.
- Givon, T. 1991b. Some substantive issues concerning verb serialization. In C. Lefebvre (eds.) *Serial Verbs: Grammatical Comparative and Cognitive Approaches*. Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins.
- Gledhill, Christopher. 2000a. Collocations in science writing. *Language in Performance Series* No. 22. Tübingen: Gunter Narr Verlag.
- Gledhill, Christopher. 2009b. Vers une analyse systémique fonctionnelle des expressions verbo-nominales. Dans David Banks, Simon Easton & Janet Ormrod (réds.), *La Linguistique systémique fonctionnelle et la langue française*. Paris : L'Harmattan. pp 89-126.
- Goutsos, D. 1997. *Modeling Discourse Topic: Sequential Relations and Strategies in Expository Text*. Norwood, NJ: Ablex.
- Goutsos, D. 2010. The Corpus of Greek Texts: A reference corpus for Modern Greek. *Corpora* 5 (1), 29-44.
- Gross, Gaston. 1996. *Les expressions figées en français. Noms composés et autres locutions*. Paris/Gap: Ophrys.
- Hanks, P. & J. Pustejovsky. 2005. A pattern dictionary for natural language processing. *Revue Française de Linguistique Appliquée*.
- Heine, B. & T. Kuteva. 2002. *World Lexicon of Grammaticalization*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hopper, Paul J., & Elizabeth C. Traugott. 1993. *Grammaticalization*. Cambridge: Cambridge University Press
- Huddleston, R., G. K. Pullum, J. Payne, A. Mittwoch, P. Collins, P. G. Peterson, G. Ward, B. Birner, L. Stirling, F.R. Palmer, L. Bauer, G. Nunberg, T. Briscoe, D. Denison. 2002. *Cambridge grammar of the English language*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hunston, S. 2011. *Corpus Approaches to Evaluation: phraseology and evaluative language*. New York: Routledge.
- Ide, N. & Y. Wilks. 2006. Making Sense About Sense. *Text, Speech and Language Technology* Volume 33: 47-73.
- Jackendoff, Ray. 1997. *The Architecture of the Language Faculty*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Jespersen, Otto. 1965. *A Modern English Grammar on Historical Principles, Part VI, Morphology*. London: George Allen and Unwin Ltd.
- Kaplan, R. M. 1972. Augmented Transition Networks as Psychological Models of Sentence Comprehension. *Artificial Intelligence* 3, 77-100.
- Kaplan, R. M. 1995. The Formal Architecture of Lexical-Functional Grammar. In *Formal Issues in Lexical-Functional Grammar* (M. Dalrymple, R. M. Kaplan, J. T. Maxwell, III, and A. Zaenen, eds.). California: CSLI Publications, Stanford University.
- Kaplan, R.M. & J. Bresnan. 1995. Lexical-Functional Grammar: A Formal System for Grammatical Representation. In *Formal Issues in Lexical-Functional Grammar* (M. Dalrymple, R. M. Kaplan, J. T. Maxwell, III, and A. Zaenen, eds.). California: CSLI Publications, Stanford University.

- Kaplan, R.M. & A. Zaenen. 1995. Long Distance Dependencies, Constituent Structure, and Functional Uncertainty. In *Formal Issues in Lexical-Functional Grammar* (M. Dalrymple, R. M. Kaplan, J. T. Maxwell, III, and A. Zaenen, eds.). California: CSLI Publications, Stanford University.
- Kaplan, R. M., Maxwell, J. T., King, T. H. & R. Crouch. 2004. Integrating Finite-state Technology with Deep LFG Grammars. In *Proceedings of the ESSLLI 2004 Workshop on Combining Shallow and Deep Processing for NLP*.
- Kaplan, R.M. & P.S Newman. 1997. Lexical Resource Reconciliation in the Xerox Linguistic Environment. In *ACL/EACL'98 Computational environments for grammar development and linguistic engineering*, 54-61.
- Kilgarriff, A. 1997. I don't believe in word senses. *Computers and the Humanities*, 31(2): 91-113.
- King, T. H., Dipper, S., Frank, A., Kuhn, J. & Maxwell, J. T. 2000. Ambiguity management in grammar writing. In (Hinrichs, E.; Meurers, D.; Wintner, S., eds.) *Proceedings of the Workshop on Linguistic Theory and Grammar Implementation (ESSLLI-2000)*, August 6-18. Birmingham, UK.
- Lamiroy, Beatrice. 2003. Les notions linguistiques de figement et de contrainte. *Linguisticae Investigationes*, 26:1, 53-66. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Leech, G., M. Hundt, C. Mair & N. Smith. 2009. *Change in Contemporary English: A Grammatical Study*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Levinson, S. 1983. *Pragmatics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- López Álvarez, E. 2005. Performative Speech Act Verbs in Present Day English. *Interlinguistica* 16 (2): pp.685-702.
- Lyons, J. 1977. *Semantics* (Vol. 2). Cambridge University Press.
- Markantonatou, Stella. 2013. Grammatical Formalisms, Postgraduate course "Technoglossia".
- Maxwell, J.T. & R.M. Kaplan. 1993. The interface between phrasal and functional constraints. *Computational Linguistics*, 19 (4), 571-590.
- Maxwell, J.T. & R.M. Kaplan. 1996. Unification-based parsers that automatically take advantage of context freeness. Paper presented at the *LFG 96 Conference, Grenoble, France*. Ms Herox PARC.
- McCarthy, M. 2006. *Explorations in Corpus Linguistics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Mel'čuk, Igor. 2012. Phraseology in the Language, in the Dictionary, and in the Computer. In: K. Kuiper, ed., *Yearbook of Phraseology*, 2012, 3, 31-56.
- Michou, A. & V. Seretan. 2009. A Tool for Multi-Word Expression Extraction in Modern Greek Using Syntactic Parsing. *Proceedings of the Demonstrations Session at EACL 2009*. Association for Computational Linguistics.
- Moon, Rosamund. 1998. *Fixed Expressions and Idioms in English: A Corpus-based Approach*. Oxford: Clarendon Press.
- North, Ryan. 2005. *Computational Measures of the Acceptability of Light Verb Constructions*. Thesis. Master of Science Graduate Department of Computer Science, University of Toronto.
- Osborne, T. & T. Gross. 2012. Constructions are catenae: Construction Grammar meets Dependency Grammar. *Cognitive Linguistics* 23, 1, 163-214.
- Palmer, F. R. 2001. *Mood and Modality* (2nd ed.). Cambridge and New York: Cambridge University Press.

- Palmer, M., H. T. Dang & C. Fellbaum. 2007. Making fine-grained and coarse-grained sense distinctions, both manually and automatically. *Natural Language Engineering*, 13 (2): 137-163. Cambridge: Cambridge University Press.
- Pearce, Darren. 2001. Synonymy in collocation extraction. In *Proc. of the NAACL 2001 Workshop on WordNet and Other Lexical Resources: Applications, Extensions and Customizations*, CMU.
- Quirk, R., Greenbaum, S., Leech, G., & Svartvik, J. 1985. *A comprehensive grammar of the English language*. London and New York: Longman.
- Rumshisky, A. 2011. Crowdsourcing Word Sense Definition. *Proceedings of the Fifth Law Workshop (LAW V)*. Portland, Oregon. Association for Computational Linguistics, pp. 74–81.
- Rumshisky, A. & O. Batiukova. 2008. Polysemy in Verbs: Systematic Relations between Senses and their Effect on Annotation. *COLING Workshop on Human Judgement in Computational Linguistics (HJCL-2008)*. Manchester, England.
- Sag, Ivan A., Timothy Baldwin, Francis Bond, Ann Copestake and Dan Flickinger. 2002. Multiword Expressions: A Pain in the Neck for NLP. LinGO Working Paper No. 2001-03. In *Proceedings of CICLING-2002* (Alexander Gelbukh, ed). Springer.
- Samaridi N. & S. Markantonatou. 2014. Parsing Modern Greek verb MWEs with LFG / XLE grammars. In *Proceedings of the 10th Workshop on Multiword Expressions (MWE)*. pp. 33-37. Association for Computational Linguistics.
- Schegloff, E. A. 2007. *Sequence Organization in Interaction: A Primer in Conversation Analysis, Volume 1*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Searle, J. R. 1969. *Speech Acts*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Searle, J. R. 1975a. A Taxonomy of Illocutionary Acts. In K. Gunderson (ed.), *Language, Mind and Knowledge*. University of Minnesota Press, 344-369.
- Searle, J. R. 1975b. Indirect speech acts. In Cole, P. & J. L. Morgan (eds.) *Syntax and Semantics 3: Speech Acts*. New York: Academic Press. 59-82.
- Searle, J. R. 1976. A classification of illocutionary acts. In *Language in Society* 5, 1: 1- 23. Cambridge University Press.
- Searle, J. R. 1979. *Expression and Meaning*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Searle, J. R. & D. Vanderveken. 1985. *Foundations of Illocutionary Logic*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Stevenson, S., A. Fazly, & R. North. 2004. Statistical measures of the semi-productivity of light verb constructions. In *2nd ACL workshop on multiword expressions: Integrating processing*, pp. 1–8.
- Sweetser, E. E. 1990. *From etymology to pragmatics. Metaphorical and cultural aspects of semantic structure*. Cambridge Studies in Linguistics 54. Cambridge, New York: Cambridge University Press.
- Thomas, J. 2014². *Meaning in Interaction: an Introduction to Pragmatics*. New York: Routledge.
- Todirascu, A. & C. Gledhill. 2008. Extracting collocations in context: the case of verb-noun constructions in English and Romanian. In *Recherches anglaises et Nordaméricaines* 41. 107-122.
- Tognini-Bonelli, E. 2001. *Corpus Linguistics at Work*. Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins.

- Tsangalidis, A. 2004. Disambiguating modals in English and Greek. In R. Facchinetti & F. Palmer (Eds.), *English modality in perspective. Genre Analysis and Contrastive Studies* (pp. 231-268). Frankfurt am Main: Peter Lang.
- Van der Auwera, J., & Plungian, V. A. 1998. Modality's semantic map. *Linguistic Typology*, 2, 79-124.
- Verschueren, J. 1980. *On Speech Act Verbs*. Amsterdam: John Benjamins.
- Wagner, W., H. Schmid & S. Schulte im Walde. 2009. Verb Sense Disambiguation using a Predicate-Argument-Clustering Model. In *Proceedings of the CogSci Workshop on Distributional Semantics beyond Concrete Concepts*, pp. 23-28, Amsterdam, The Netherlands.
- Weinert, R. 1995. The role of formulaic language in second language acquisition: A review. *Applied Linguistics* 16 (2): 180-205.
- Weinert, R. 2010. Formulaicity and usage-based language: linguistic, psycholinguistic and acquisitional manifestations. In: *Perspectives on formulaic language. Acquisition and Communication*. (eds. D. Wood).
- Woods, W. A. 1970. Transition network grammars for natural language analysis. *Communications of the ACM* 13 (10), 591-606.
- Wray, Alison. 2002. *Formulaic Language and the Lexicon*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Wray, Alison. 2012. What Do We (Think We) Know About Formulaic Language? An Evaluation of the Current State of Play. *Annual Review of Applied Linguistics*, 32, 231-254.
- Xiao, Z. 2009. Theory-driven corpus research: using corpora to inform aspect theory. In A. Lüdeling & M. Kytö (eds) *Corpus Linguistics: An International Handbook* [Volume 2]. Berlin: Mouton de Gruyter. 987-1007.
- Γεωργακοπούλου, Α. & Δ. Γούτσος. 1999. *Κείμενο και επικοινωνία*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Γούτσος, Δ. 2003. Σώμα Ελληνικών Κειμένων: Σχεδιασμός και υλοποίηση. *Πρακτικά του 6ου Διεθνούς Συνεδρίου Ελληνικής Γλωσσολογίας, Πανεπιστήμιο Κρήτης, 18-21 Σεπτεμβρίου 2003*.
- Γούτσος, Δ. 2014. Για μια γραμματική του ελληνικού προφορικού λόγου. Στο Ζ. Γαβριηλίδου & Α. Ρεβυθιάδου (επιμ.) *Μελέτες αφιερωμένες στην Ομότιμη Καθηγήτρια Α.Π.Θ. Άννα Αναστασιάδη-Συμεωνίδη*. Καβάλα: Σαΐτα, 211-231.
- Ιακώβου, Μ. 1999. Η τελικότητα ως παράγοντας διαφοροποίησης της τροπικής σημασίας: Η περίπτωση του «πρέπει». Στο Α. Μόζερ (επιμ.) *Ελληνική Γλωσσολογία '97: Πρακτικά του Γ' Διεθνούς Συνεδρίου Ελληνικής Γλωσσολογίας*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, 123-130.
- Ιακώβου, Μ. 2002. Από τη δεοντικότητα στην επιστημικότητα: Τα τροπικά της ΝΕ. Στο Ch. Clairis (επιμ.) *Γλωσσολογικές Έρευνες για την Ελληνική. Πρακτικά του 5^{ου} Διεθνούς Συνεδρίου Ελληνικής Γλωσσολογίας*. Paris: L' Harmattan. τ.Ι, 235-238.
- Ίδρυμα Τριανταφυλλίδη 1998. *Λεξικό της κοινής νεοελληνικής*. Θεσσαλονίκη: Α.Π.Θ. Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών (Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη).
- Κανάκης, Κ. 2007. Εισαγωγή στην Πραγματολογία: Γνωστικές και κοινωνικές όψεις της γλωσσικής χρήσης.
- Κλαίρης, Χ., & Μπαμπινιώτης, Γ. 1999. *Γραμματική της νέας ελληνικής: Δομολεειτουργική – Επικοινωνιακή* (σε συνεργασία με τους Α. Μόζερ, Α.

- Μπακάκου-Ορφανού, Σ. Σκοπετέα), Τόμος II: Το ρήμα: Η οργάνωση του μηνύματος. Αθήνα: Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα.
- Μπαμπινιώτης Γ. 2002: *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας*. Αθήνα. Κέντρο Λεξικολογίας.
- Σετάτος, Μ. 1994. Γλωσσολογικές παρατηρήσεις σε ρήματα της κοινής νεοελληνικής. *Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών*, τ. 44, τευχ. 2. 423-445 (Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: http://media.ems.gr/ekdoseis/ellinika/Ellinika_44_2/ekd_peel_44_2_Setatos.pdf)
- Τσαγγαλίδης, Α. (2003). Κριτήρια Τροπικότητας II: Η κατηγορία των τροπικών (ημι)βοηθητικών ρημάτων στη νέα ελληνική. *Μελέτες για την Ελληνική Γλώσσα*, 733-744.
- Τσαγγαλίδης, Α. & Γ. Γαλανόπουλος. 2004. *Θέματα γραμματικής για τη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης / ξένης γλώσσας*. Ηλεκτρονική έκδοση στο πλαίσιο της δράσης *Γραμματική και Διδασκαλία* (με επιστ. υπεύθυνο το Σ. Μοσχονά) του Προγράμματος Εκπαίδευσης Μουσουλμανοπαίδων 2002-04 του Πανεπιστημίου Αθηνών (επιστ. υπεύθυνη: καθηγ. Α. Φραγκουδάκη). Ολόκληρο το έργο είναι διαθέσιμο στην ιστοσελίδα της δράσης (<http://www2.media.uoa.gr/language/grammar/> [Τελευταία πρόσβαση: 26 Ιουνίου 2013]).
- Φέρλας, Α. Ε. 2011. *Ο προκατασκευασμένος λόγος στα Ελληνικά και Αγγλικά. Μια μελέτη βασισμένη σε σώματα κειμένων με προεκτάσεις στη διδασκαλία της γλώσσας*. Διδακτορική Διατριβή. Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Φιλοσοφική Σχολή, Τμήμα Φιλολογίας, Τομέας Γλωσσολογίας.
- Φιλιππάκη-Warburton, Ειρήνη & Βασίλειος Σπυρόπουλος. 2006. Το εγκλιτικό σύστημα της Ελληνικής: Συγκριτική θεώρηση με την Τουρκική και διδακτικές προτάσεις. Στο Σπύρος Μοσχονάς (επιμ.), *Η Σύνταξη στη Μάθηση και στη Διδασκαλία της Ελληνικής ως Ξένης Γλώσσας*. Αθήνα: Πατάκης, 117-170.
- Φραγκάκη, Γ. 2012. Η ιδιόλεκτος των κυβερνητικών εκπροσώπων: Προκαταρκτικές παρατηρήσεις στο κειμενικό είδος της ενημέρωσης συντακτών. *Πρακτικά 10ου Διεθνούς Συνεδρίου Ελληνικής Γλωσσολογίας, 1-4 Σεπτεμβρίου 2011, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης*, 1197-1206. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <http://www.icgl.gr/el/papers-in-greek.html>.